

АНОТАЦІЯ

Когут І. А. Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький, 2025.

Дисертаційне дослідження має на меті отримання науково обґрунтованих результатів у вигляді висновків щодо взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства, а також розроблення рекомендацій для їх впровадження у практичну діяльність з метою ефективного виконання завдань досудового розслідування та кримінального провадження загалом.

Визначено що поняття «взаємодія» у контексті кримінального провадження є ключовим для розуміння ефективної діяльності суб'єктів сторони обвинувачення, зокрема слідчого, дізнавача та прокурора. Дослідження взаємодії цих суб'єктів зосереджено на їхній узгодженій діяльності під час досудового розслідування, що ґрунтується на кримінально-процесуальному законодавстві України. Взаємодія розглядається як погоджена діяльність, спрямована на досягнення спільної мети – забезпечення законності, збирання доказів та виконання процесуальних дій.

Встановлено, що законність взаємодії, можливість взаємодії виключно в межах кримінально-процесуальних правовідносин, визначене коло суб'єктів взаємодії, наявність часових меж взаємодії, погодження дій суб'єктів взаємодії, наявність спільної мети взаємодії, відповідність взаємодії загальним засадам кримінального провадження, здійснення взаємодії у визначених формах, те, що диференційовані механізми взаємодії впливають з норм кримінально-процесуального законодавства є основними ознаками такої взаємодії. Зазначено, що взаємодія не лише сприяє ефективному

розслідуванню, але й забезпечує дотримання прав і свобод учасників провадження. Відсутність чіткого нормативного закріплення поняття «взаємодія» в КПК України компенсується теоретичними напрацюваннями. Запропоновано доповнити КПК України положеннями про взаємодію як одну із засад кримінального провадження.

У роботі проведено порівняльно-правовий аналіз взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора на стадії досудового розслідування за кримінально-процесуальним законодавством країн ЄС, що сприяє вдосконаленню законодавства України в контексті євроінтеграції. Дослідження порівнює європейські норми з Кримінальним процесуальним кодексом України, виявляючи їхні переваги, недоліки та перспективи гармонізації. Аналіз законодавства країн ЄС виявив три моделі взаємодії: 1) прокурор самостійно проводить розслідування в окремих випадках; 2) прокурор здійснює процесуальне керівництво розслідуванням, яке проводять органи досудового розслідування; 3) органи досудового розслідування проводять розслідування автономно під наглядом прокурора. Найпоширенішою є друга модель.

У контексті розгляду історичного досвіду взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора у кримінальному провадженні показано еволюцію їхніх ролей. У Київській Русі розслідування проводила община без спеціалізованих органів. Судова реформа 1864 року в Російській імперії розмежувала функції слідчого та прокурора. Після здобуття незалежності України КПК 2012 року посилив роль прокурора як процесуального керівника, обмеживши самостійність слідчого, що викликало дискусії щодо балансу повноважень.

Запропоновано періодизацію розвитку взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором: 1) період громадських розслідувань (XI-XVI ст.ст.) – розслідування здійснювалися громадою або місцевою владою за відсутності спеціалізованих органів; 2) виникнення спеціалізованих ролей (XVI-XIX ст.ст.) – з'явилися перші окремі функції, як-от військовий осавул у Запорізькій Січі та судовий слідчий у Російській імперії, а також почала формуватися роль прокурора; 3) централізований контроль та нагляд (XIX-

XX ст.ст.) – роль прокурора розширилася до нагляду за розслідуваннями, а слідчі органи стали більш централізованими; 4) радянський період (1917-1991) – прокуратура домінувала як у розслідуванні, так і в нагляді, інтегруючи в собі слідчі функції; 5) пострадянський період (1991-2012) – поступове відокремлення слідства від прокуратури; Конституція України 1996 року передбачає передачу функції досудового розслідування від прокуратури іншим органам; прокурор зберігає широкі наглядові повноваження; взаємодія залишається ієрархічною, проте з'являються елементи процесуальної самостійності слідчого; 6) сучасний період (2012–по теперішній час) – прийняття КПК України 2012 року; запроваджено інститут процесуального керівництва досудовим розслідуванням; активно впроваджуються цифрові інструменти взаємодії (ЄРДР, «іКейс» тощо); триває дискусія про оптимальне співвідношення «процесуального керівництва» та «нагляду».

У роботі визначено та деталізовано перешкоди, що ускладнюють взаємодію слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування: 1) прогалини в нормативно-правовому регулюванні, зокрема неуніфікована термінологія та суперечності між законодавчими актами; 2) психологічні чинники: розбіжності у сприйнятті ролей, слабка комунікація, вплив внутрішніх переконань; 3) організаційні проблеми: перевантаженість прокурорів (до 190 проваджень на одного у 2022 році), брак досвіду, обмежені можливості навчання та неефективний обмін інформацією; 4) недостатність доктринального обґрунтування вдосконалення взаємодії.

Розглянуто, що науковці виділяють процесуальну та організаційну форми взаємодії, де процесуальна форма чітко регламентується КПК України, а організаційна – відомчими актами. Обґрунтовано необхідність використання поняття «організаційно-правова форма» для позначення організаційної форми взаємодії. Процесуальна форма взаємодії базується на положеннях КПК України, охоплює надання прокурором доручень і вказівок,

погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження процесуальних документів, скасування незаконних постанов слідчого чи дізнавача. Ці механізми забезпечують узгодженість дій, законність та оперативність розслідування. Організаційно-правова форма взаємодії базується на положеннях здебільшого відомчих нормативно-правових актів. Ця форма інтегрує процесуальні норми з організаційними заходами, забезпечуючи чіткий розподіл обов'язків, оперативний обмін інформацією та спільне планування дій. Пропонується розробити наказ Офісу Генерального прокурора «Про організацію взаємодії слідчих і дізнавачів із прокурорами під час досудового розслідування», який включатиме: 1) визначення мети, принципів і механізмів взаємодії; 2) регламентацію спільного планування, обміну інформацією та координації, включаючи особливості воєнного стану; 3) положення про підвищення кваліфікації через спільні тренінги; 4) механізми контролю за виконанням; 5) стандарти взаємодії як додаток. Цей документ сприятиме уніфікації підходів, підвищенню ефективності розслідування та адаптації до сучасних викликів, забезпечуючи законність і результативність кримінального провадження.

Встановлено, що ефективність досудового розслідування залежить від злагодженої взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, однак протиправні рішення, дії чи бездіяльність цих суб'єктів можуть ускладнити або унеможливити досягнення цілей кримінального провадження. Визначено критерії, за якими можна відмежувати правопорушення, вчинені під час взаємодії, від правопорушень, вчинених не під час взаємодії, до яких можна віднести такі критерії: процесуальної залежності діяння; безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів; спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії.

Юридична відповідальність реалізується через кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність (за моральну чи майнову шкоду). Кримінально-процесуальна відповідальність, попри свою правовідновлювальну спрямованість, є недостатньо

врегульованою в КПК України, що створює ризик довільного тлумачення норм. Заходи, такі як скасування незаконних рішень чи відсторонення слідчого, не завжди мають превентивний ефект.

Аналіз статистичних даних свідчить про значну кількість скарг на дії чи бездіяльність слідчих і прокурорів, що підтверджує актуальність проблеми. Розглянувши юридичну відповідальність слідчого та дізнавача, констатовано, що кримінальна відповідальність, як найсуворіший вид, застосовується за умисні порушення, але її використання обмежене принципом *ultima ratio*, який вимагає вичерпання менш суворих санкцій. Раніше передбачалася кримінальна відповідальність за невиконання вказівок прокурора, але її виключення через низьке застосування та критику за нечіткість і надмірний вплив прокурора було виправданим. Адміністративна відповідальність за ст. 185⁸ КУпАП має потенціал для регулювання невиконання вказівок прокурора, але судова практика демонструє неоднозначне трактування понять «законна вимога» та «письмова вказівка». Для вирішення цієї проблеми пропонується доповнити ст. 185⁸ КУпАП частиною третьою, яка встановить відповідальність слідчого та дізнавача за невиконання письмових вказівок прокурора. Дисциплінарна відповідальність обмежена службовою підлеглистю та недостатньою незалежністю дисциплінарних комісій, що знижує її ефективність у контексті взаємодії з прокурором. Кримінально-процесуальна відповідальність (скасування рішень, відсторонення від розслідування) має правовідновлювальний характер, але не завжди створює превентивний ефект через відсутність значних санкцій. Цивільно-правова відповідальність застосовується за завдання моральної чи майнової шкоди, однак її використання як інструменту може бути ускладненим. Для підвищення ефективності пропонується внести зміни до ст. 40 та 40¹ КПК України, чітко визначивши відповідальність за порушення під час взаємодії з прокурором.

Визначено, що прокурор, як процесуальний керівник, впливає на результати розслідування, тому його дії чи бездіяльність, такі як несвоєчасне

погодження клопотань, ненадання письмових вказівок чи необґрунтована відмова у затвердженні підозр, можуть призводити до порушень прав учасників і затягування провадження. Юридична відповідальність прокурора охоплює кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, цивільно-правову та кримінально-процесуальну форми. Кримінальна відповідальність (наприклад, ст. 367 КК України «Службова недбалість») застосовується за умисні або необережні дії, що завдали істотної шкоди, але ускладнена суб'єктивністю оцінки моральної шкоди. Адміністративна відповідальність не передбачає спеціального складу адміністративного правопорушення, вчиненого під час взаємодії. Дисциплінарна відповідальність є найпоширенішою і застосовується за невиконання службових обов'язків, зокрема неефективне процесуальне керівництво, як підтверджують рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. Цивільно-правова відповідальність настає за завдання моральної чи майнової шкоди, але її застосування ускладнене необхідністю доведення шкоди та причинного зв'язку. Кримінально-процесуальна відповідальність включає заміну прокурора або скасування його рішень, але ці заходи мають переважно правовідновлювальний характер і не завжди тягнуть негативні наслідки для прокурора.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальний процес, взаємодія, прокурор, прокуратура, слідчий, дізнавач, органи досудового розслідування, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, форми взаємодії, нагляд за досудовим розслідуванням, процесуальні рішення, процесуальне керівництво, юридична відповідальність.

SUMMARY

Kohut I. A. Interaction of the Investigator and Inquirer with the Prosecutor during Pre-Trial Investigation. – Qualifying scientific work in manuscript form.

Dissertation for obtaining the educational-scientific degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 Law. Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov. Khmelnytskyi, 2025.

The dissertation research aims to obtain scientifically substantiated results in the form of conclusions regarding the interaction between the investigator and the inquiry officer with the prosecutor during pre-trial investigation, to substantiate proposals for improving the norms of the current criminal procedural legislation, and to develop recommendations for their implementation in practical activities in order to effectively fulfil the tasks of pre-trial investigation and criminal proceedings in general.

It has been determined that the concept of «interaction» in the context of criminal proceedings is key to understanding the effective activity of the subjects of the prosecution side, in particular the investigator, the inquiry officer, and the prosecutor. The study of the interaction of these subjects focuses on their coordinated activity during pre-trial investigation, which is based on the criminal procedural legislation of Ukraine. Interaction is considered as coordinated activity aimed at achieving a common goal – ensuring legality, collecting evidence, and performing procedural actions.

It has been established that the main features of such interaction are: its legality, the possibility of interaction exclusively within the framework of criminal procedural legal relations, a clearly defined circle of subjects of interaction, the existence of temporal limits of interaction, coordination of the actions of the subjects of interaction, the presence of a common goal of interaction, conformity of the interaction with the general principles of criminal proceedings, its implementation in prescribed forms, and the fact that certain mechanisms of interaction directly arise from the norms of criminal procedural legislation. It is

noted that such interaction not only contributes to effective investigation but also ensures respect for the rights and freedoms of the participants in the proceedings. The absence of a clear normative definition of the concept of «interaction» in the CPC of Ukraine is compensated by theoretical developments. It is proposed to supplement the CPC of Ukraine with provisions on interaction as one of the fundamental principles of criminal proceedings.

The work conducts a comparative legal analysis of the interaction between the investigator, inquirer, and prosecutor at the pre-trial investigation stage under the criminal procedural legislation of EU countries, which contributes to improving Ukraine's legislation in the context of European integration. The study compares European norms with the Criminal Procedure Code of Ukraine, identifying their advantages, disadvantages, and prospects for harmonization. The analysis of EU countries' legislation revealed three models of interaction: 1) the prosecutor independently conducts the investigation in certain cases; 2) the prosecutor exercises procedural guidance over the investigation conducted by pre-trial investigation bodies; 3) pre-trial investigation bodies conduct the investigation autonomously under the prosecutor's supervision. The second model is the most common.

In the context of examining the historical experience of interaction between the investigator, inquirer, and prosecutor in criminal proceedings, the evolution of their roles is demonstrated. In Kyivan Rus', investigations were conducted by the community without specialized bodies. The judicial reform of 1864 in the Russian Empire delineated the functions of the investigator and prosecutor. After Ukraine's independence, the Criminal Procedure Code (CPC) of 2012 strengthened the prosecutor's role as the procedural leader, limiting the investigator's independence, which sparked debates about the balance of powers.

A periodization of the development of interaction between the investigator and inquirer with the prosecutor is proposed: 1) the period of public investigations (11th–16th centuries) – investigations were carried out by the community or local authorities in the absence of specialized bodies; 2) the emergence of specialized

roles (16th–19th centuries) – the first separate functions appeared, such as the military osavul in the Zaporizhian Sich and the judicial investigator in the Russian Empire, and the prosecutor's role began to form; 3) centralized control and supervision (19th–20th centuries) – the prosecutor's role expanded to supervise investigations, and investigative bodies became more centralized; 4) the Soviet period (1917–1991) – the prosecutor's office dominated both in investigation and supervision, integrating investigative functions; 5) the post-Soviet period (1991–2012) – gradual separation of investigation from the prosecutor's office; the 1996 Constitution of Ukraine provides for the transfer of pre-trial investigation functions from the prosecutor's office to other bodies; the prosecutor retains broad supervisory powers; interaction remains hierarchical, but elements of the investigator's procedural independence emerge; 6) the modern period (2012–present) – adoption of the 2012 CPC of Ukraine; introduction of the institute of procedural guidance of pre-trial investigation; active implementation of digital interaction tools (Unified Register of Pre-Trial Investigations, «iCase» etc.); ongoing debate about the optimal balance between «procedural guidance» and «supervision.»

The work identifies and details obstacles that complicate the interaction between the investigator, inquirer, and prosecutor during pre-trial investigation: 1) gaps in normative-legal regulation, including non-uniform terminology and contradictions between legislative acts; 2) psychological factors: discrepancies in role perception, weak communication, influence of internal beliefs; 3) organizational issues: overload of prosecutors (up to 190 proceedings per prosecutor in 2022), lack of experience, limited training opportunities, and ineffective information exchange; 4) insufficiency of doctrinal justification for improving interaction.

It is considered that scholars distinguish between procedural and organizational forms of interaction, where the procedural form is clearly regulated by the CPC of Ukraine, and the organizational form is governed by departmental acts. The necessity of using the concept of «organizational-legal form» to denote

the organizational form of interaction is substantiated. The procedural form of interaction is based on the provisions of the CPC of Ukraine and includes the prosecutor's issuance of instructions and directives, approval of motions by the prosecutor, approval and endorsement of procedural documents, and cancellation of illegal decisions by the investigator or inquirer. These mechanisms ensure the consistency of actions, legality, and promptness of the investigation. The organizational-legal form of interaction is based primarily on departmental normative-legal acts. This form integrates procedural norms with organizational measures, ensuring a clear distribution of duties, prompt information exchange, and joint action planning. It is proposed to develop an order from the Office of the Prosecutor General «On the Organization of Interaction Between Investigators and Inquirers with Prosecutors During Pre-Trial Investigation», which would include: 1) definition of the purpose, principles, and mechanisms of interaction; 2) regulation of joint planning, information exchange, and coordination, including specifics under martial law; 3) provisions on professional development through joint trainings; 4) mechanisms for monitoring compliance; 5) interaction standards as an appendix. This document would promote unification of approaches, enhance investigation efficiency, and adapt to modern challenges, ensuring the legality and effectiveness of criminal proceedings.

It has been established that the effectiveness of pre-trial investigation depends on the coordinated interaction between the investigator, inquirer, and prosecutor; however, unlawful decisions, actions, or inaction by these subjects can complicate or prevent the achievement of criminal proceedings' goals. Criteria have been identified to distinguish offenses committed during interaction from those committed outside of it, including: procedural dependence of the act; direct causal link between the subjects' actions; direction of the subjective side toward interaction relations.

Legal liability is implemented through criminal, administrative, disciplinary, and civil liability (for moral or property damage). Criminal-procedural liability, despite its restorative orientation, is insufficiently regulated in the CPC of Ukraine,

creating a risk of arbitrary interpretation of norms. Measures such as canceling illegal decisions or removing an investigator do not always have a preventive effect.

Analysis of statistical data indicates a significant number of complaints about the actions or inaction of investigators and prosecutors, confirming the relevance of the problem. Having examined the legal liability of the investigator and inquirer, it is noted that criminal liability, as the most severe type, is applied for intentional violations, but its use is limited by the ultima ratio principle, which requires exhausting less severe sanctions. Previously, criminal liability was provided for failure to comply with prosecutor's instructions, but its exclusion due to low application and criticism for vagueness and excessive prosecutorial influence was justified. Administrative liability under Art. 185⁸ of the Code of Ukraine on Administrative Offenses has potential for regulating failure to comply with prosecutor's instructions, but judicial practice shows ambiguous interpretation of concepts such as «lawful demand» and «written instruction». To address this, it is proposed to amend Art. 185⁸ of the Code of Ukraine on Administrative Offenses with a third part establishing liability for investigators and inquirers for failure to comply with written prosecutor's instructions. Disciplinary liability is limited by official subordination and insufficient independence of disciplinary commissions, reducing its effectiveness in the context of interaction with the prosecutor. Criminal-procedural liability (cancellation of decisions, removal from investigation) has a restorative character but does not always create a preventive effect due to the absence of significant sanctions. Civil liability applies for causing moral or property damage, but its use as a tool can be complicated. To enhance effectiveness, it is proposed to amend Arts. 40 and 40¹ of the CPC of Ukraine, clearly defining liability for violations during interaction with the prosecutor.

It has been determined that the prosecutor, as the procedural leader, influences the investigation's outcomes, so their actions or inaction – such as untimely approval of motions, failure to provide written instructions, or unjustified refusal to approve suspicions – can lead to violations of participants' rights and

delays in proceedings. The prosecutor's legal liability encompasses criminal, administrative, disciplinary, civil, and criminal-procedural forms. Criminal liability (e.g., Art. 367 of the Criminal Code of Ukraine «Official Negligence») applies for intentional or negligent actions causing significant harm, but is complicated by the subjectivity of assessing moral damage. Administrative liability does not provide for a special offense committed during interaction. Disciplinary liability is the most common and applies for failure to perform official duties, including ineffective procedural guidance, as confirmed by decisions of the Qualification-Disciplinary Commission of Prosecutors. Civil liability arises for causing moral or property damage, but its application is complicated by the need to prove harm and causation. Criminal-procedural liability includes replacing the prosecutor or canceling their decisions, but these measures are primarily restorative and do not always entail negative consequences for the prosecutor.

Keywords: criminal proceedings, criminal process, interaction, prosecutor, prosecutor's office, investigator, inquiring officer, pre-trial investigation bodies, pre-trial investigation, investigative (search) actions, forms of interaction, supervision over pre-trial investigation, procedural decisions, procedural guidance, legal liability.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Когут І. А. Поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 617–620. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/156.pdf. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-10/156.

2. Когут І. А. Форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Європейські перспективи*. 2024. № 3. С. 40–45. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2024-3/EP_2024_3_040.pdf. DOI: 10.32782/ep.2024.3.6.

3. Когут І. А. Юридична відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Право.ua*. 2024. № 3. С. 154–159. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2024-3/Pravo_ua_2024_3_154.pdf. DOI: 10.32782/LAW.UA.2024.3.23.

4. Когут І. А. Особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1021–1026. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328084/317875>. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.151.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Когут І. А. Становлення та розвиток взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування (XIX-XXI ст.ст.) *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана): збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 71–74.

2. Когут І. А. Концептуальні підходи до визначення поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Сучасні дослідження світової науки: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 червня 2022 року) Куновіце: Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 50–53.

3. Когут І. А. Діджиталізація кримінального провадження в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс: матеріали IV Міжнародної наукової конференції* (м. Вінниця, 01 липня 2022 року). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 94–95.

4. Когут І. А. Розмежування доручення та вказівки прокурора як форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу* (м. Львів, 23 вересня 2022 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 171–174.

5. Когут І. А. Передумови відсутності належної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 06 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 334–335.

6. Когут І. А. До питання проведення прокурором слідчих (розшукових) дій особисто. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова* (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 50–52.

7. Когут І. А. Досвід окремих країн Європи щодо взаємодії прокурора з органами досудового розслідування. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 59–62.

8. Когут І. А. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за невиконання письмових вказівок прокурора. *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 240–242.

9. Когут І. А. Забезпечення процесуальної самостійності слідчого та дізнавача при взаємодії з прокурором. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів. (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 46–48.

10. Когут І. А. Неефективне процесуальне керівництво як підстава притягнення прокурора до юридичної відповідальності. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 87–89.

11. Когут І. А. Значення взаємодії між правоохоронними органами як складової забезпечення правопорядку. *Актуальні проблеми юридичної науки. Забезпечення правопорядку в Україні та світі: виклики сьогодення*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять треті осінні

юридичні читання» (м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 241–243.

12. Когут І. А. Погодження клопотань прокурором як механізм процесуальної взаємодії зі слідчим та дізнавачем. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез ХХІХ щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів* (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 34–36.

13. Когут І. А. Надмірна завантаженість прокурорів як виклик у контексті ефективної взаємодії у кримінальному провадженні. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 140–143.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	34
1.1. Поняття, сутність та значення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування	34
1.2. Ретроспектива становлення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування та сучасний стан правового регулювання.....	54
1.3. Порівняльно-правовий аспект нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на прикладі країн Європейського Союзу	71
Висновки до розділу 1.....	93
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	97
2.1. Перешкоди, які унеможливають або створюють неефективну взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування.....	97
2.2. Процесуальна форма взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування	116
2.3. Організаційно-правова форма взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування	135
Висновки до розділу 2.....	150
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	153

3.1. Загальні положення про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування	153
3.2. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії із прокурором під час досудового розслідування.....	172
3.3. Юридична відповідальність прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії із слідчим та дізнавачем під час досудового розслідування.....	188
Висновки до розділу 3.....	208
ВИСНОВКИ	212
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	222
ДОДАТКИ	255

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕКП – електронне кримінальне провадження

ЕКПЛ – Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗМІ – Засоби масової інформації

КДКП – Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів

КК – Кримінальний кодекс

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

НАПрН – Національна академія правових наук

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка

ЦК – Цивільний кодекс

п. – пункт

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Досягнення завдань кримінального провадження, які регламентовані ч. 1 ст. 2 КПК України, можливе лише за умови досягнення мети кожної із стадій провадження. Першою стадією кримінального провадження є досудове розслідування, мета якого полягає у всебічному зборі та аналізі доказової інформації за фактом вчинення кримінального правопорушення. Досудове розслідування фактично визначає подальший вектор здійснення кримінального провадження. Від рівня ефективності досудового розслідування залежить подальший розвиток провадження на наступних його стадіях. Низька оперативність та недостатня якість досудового розслідування, а також допущення численних процесуальних порушень на цій стадії, створюють ризики того, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, не буде притягнута до відповідальності, а права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження залишаться незахищеними.

Ефективність здійснення досудового розслідування значною мірою залежить від злагодженої взаємодії службових осіб, наділених визначеними законом повноваженнями. Йдеться про слідчого, який здійснює розслідуванням кримінальних правопорушень у формі досудового слідства. Дізнавач, у свою чергу, проводить розслідування кримінальних проступків у формі дізнання. Слідчий та дізнавач мають окремі процесуальні обмеження. Наприклад, вони зобов'язані погоджувати клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій тощо. Крім того, повідомити особу про підозру у вчиненні кримінального правопорушення можливо лише за погодженням із прокурором. Таким чином, виконання зазначених процесуальних дій потребує тісної взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. Прокурор, в свою чергу, відповідно до

ст. 131¹ Конституції України, здійснює організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням.

Водночас під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором можуть виникати проблеми, які негативно впливають на досягнення мети досудового розслідування або створюють значні перешкоди для його завершення. Проблеми, що виникають, можуть бути різного характеру та зумовлюватись різними факторами. Незалежно від причин їх виникнення, ці проблеми здатні суттєво впливати на права учасників кримінального провадження, а це потребує особливої уваги. Отже, важливим завданням є ідентифікація цих проблем, а також розробка шляхів для їх запобігання через удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці, присвячені вивченню взаємодії суб'єктів кримінальних процесуальних правовідносин, зокрема слідчих, дізнавачів та прокурорів. Значний внесок у розвиток цієї тематики зробили такі науковці, як О. В. Андрушко, М. В. Багрій, Ю. Л. Белоусов, А. І. Білас, В. С. Бондар, М. І. Бортун, Н. Ф. Войтович, С. Г. Волкотруб, Р. Н. Гасанов, І. В. Гловюк, Д. Д. Заяць, П. М. Каркач, В. Г. Клочков, М. В. Косюта, С. А. Крушинський, А. В. Лапкін, Л. М. Лобойко, В. В. Луцик, В. М. Малюга, В. О. Малярова, І. В. Назаров, В. В. Налуцишин, Г. П. Нижник, В. І. Осадчий, Є. В. Павліченко, М. А. Погорецький, В. Б. Пчелін, О. В. Пчеліна, Г. С. Римарчук, В. В. Рогальська, Т. І. Савчук, С. О. Сорока, Р. Л. Степанюк, В. М. Сущенко, В. В. Топчій, О. О. Торбас, Ю. П. Хить, В. М. Хотенець, Ю. В. Циганюк, Ю. В. Шепітько, І. І. Шульган, С. О. Шульгін, В. М. Юрчишин та інші.

Наукові праці згаданих науковців здебільшого зосереджували увагу на взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, висвітлювали загальні аспекти процесуальної взаємодії або стосувалися питань юридичної відповідальності слідчого, дізнавача та прокурора. Такий підхід сприяє різнобічному дослідженню цієї тематики та формуванню комплексного

уявлення про проблему. Напрацювання, викладені в цих працях, заклали основу для подальшого глибокого вивчення специфіки взаємодії суб'єктів кримінального провадження. Зважаючи на результати цих досліджень, можна виокремити актуальні проблеми, які виникають у процесі взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, та сформулювати рекомендації для їх усунення.

Питання взаємодії між різними суб'єктами кримінального процесу неодноразово ставало предметом наукових дисертаційних досліджень, зокрема у роботах М. В. Борисенка «Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів національної поліції під час досудового розслідування» (Київ, 2021 рік) та С. В. Тищенка «Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України» (Кропивницький, 2024 рік). Водночас недостатньо дослідженими залишаються особливості взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. Ця проблематика є важливою для забезпечення ефективності кримінального провадження, а її вивчення сприяло б виявленню прогалин у правовому регулюванні цих відносин і формуванню рекомендацій для їх удосконалення. Такий підхід підкреслює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та зумовлює необхідність її детального опрацювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106). Робота проведена відповідно до плану науково-дослідної діяльності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Тема дослідження узгоджується з Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленим Указом Президента України № 273/2023 від 11 травня 2023 року. Вона також відповідає Стратегії розвитку НАПрН на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних

зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року.

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 27 червня 2022 року (протокол № 15), яке введене в дію наказом № 264/22 від 28 червня 2022 року, та уточнена рішенням вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 25 червня 2025 року (протокол № 17), введеним в дію наказом № 390/25 від 26 червня 2025 року.

Мета і завдання дослідження. Дисертаційне дослідження спрямоване на досягнення мети – отримання науково обґрунтованих результатів у вигляді відповідних висновків щодо взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, обґрунтування пропозицій, спрямованих на удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства в цій частині, а також розробка рекомендацій для їх впровадження у практичну діяльність з метою досягнення завдань досудового розслідування та кримінального провадження в цілому.

Досягнення поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити поняття, сутність та значення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;
- встановити ретроспективу становлення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування та сучасний стан правового регулювання;
- провести порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на прикладі країн Європейського Союзу;
- виявити перешкоди, які унеможливають або створюють неефективну взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;

- охарактеризувати процесуальну форму взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;
- з'ясувати особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;
- розкрити загальні положення про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;
- встановити специфіку юридичної відповідальності слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії із прокурором під час досудового розслідування;
- визначити зміст юридичної відповідальності прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії із слідчим та дізнавачем під час досудового розслідування.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, які виникають, змінюються і припиняються під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування.

Предметом дослідження є взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування.

Методи дослідження обрано відповідно до мети та завдань дослідження, з урахуванням його об'єкта та предмета. Теоретична обґрунтованість результатів дослідження та достовірність висновків ґрунтується на використанні загальнонаукових (діалектичний, аналіз, синтез, узагальнення) та спеціальних методах наукового пізнання, що становлять основу дисертаційного дослідження (догматичний, системно-структурний, функціональний, порівняльно-правовий, історико-правовий, статистичний, моделювання).

Діалектичний метод наукового пізнання дозволив дослідити сутність взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором у кримінальному провадженні як цілісну систему, а також її вплив на функціонування інших інститутів кримінального процесу. *Метод аналізу* застосовувався при виокремленні

характерних ознак поняття взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, а також при розгляді повноважень цих суб'єктів з метою визначення форм їх взаємодії. *Метод синтезу* дозволив визначити систему ознак взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, що були покладені у формування дефініції. *Догматичний метод* застосовувався під час тлумачення положень кримінального процесуального закону, встановлення змісту їх норм та з'ясування закономірностей їх правозастосування. *Системно-структурний метод* дозволив дослідити особливості взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, як під час досудового розслідування, так і в розрізі інших стадій кримінального провадження. *Функціональний метод* дозволив розкрити особливості взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, враховуючи виконувані ними кримінальні процесуальні функції. *Історико-правовий метод* дав можливість дослідити генезу становлення нормативного регулювання та практики, яка складалася в частині взаємодії сторони обвинувачення в різні історичні періоди. *Статистичний метод* сприяв аналізу емпіричної бази дисертаційного дослідження та дозволив розглянути та проаналізувати кількісні показники зареєстрованих кримінальних правопорушень та результатів їх досудового розслідування за невиконання слідчим вказівок прокурора, кількість скарг на рішення чи бездіяльність слідчого і прокурора тощо. *Соціологічний метод* використовувався при проведенні опитування цільових груп для оцінювання їх поглядів, позицій та практики з питань, що становлять предмет дослідження. *Метод моделювання* застосовувався у контексті формулювання пропозиції внесення змін до КПК України та КУпАП щодо удосконалення взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування.

Науково-теоретичною базою дисертації є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з загальної теорії та історії держави і права, кримінального процесуального права та криміналістики.

Нормативну базу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, кримінальне процесуальне законодавство України та держав-членів Європейського Союзу, положення інших законів України, а також підзаконні й відомчі нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження склали вивчення понад 150 судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, рішення КДКП, судова статистика, розміщена на офіційному веб-порталі «Судова влада України», правові позиції Верховного Суду, рішення ЄСПЛ, єдині звіти про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, розміщені на офіційному веб-порталі Офісу Генерального прокурора, щорічні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, зведені дані опитування практичних, науково-педагогічних і наукових працівників та здобувачів вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційне дослідження є одним із перших у вітчизняній науці кримінального процесу комплексних досліджень взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, у якому, окрім розгляду загальних положень щодо взаємодії, зосереджено увагу на особливостях форм взаємодії, а також на питаннях юридичної відповідальності за правопорушення вчинені під час погодженої діяльності суб'єктів такої взаємодії.

За результатами дослідження одержано наукові результати, в межах яких:

уперше:

1) наведено аргументацію щодо доцільності законодавчого закріплення засади взаємодії сторони обвинувачення як такої, що визначає спрямованість не тільки побудови досудового розслідування, але й кримінального провадження загалом, зокрема його стадій та інститутів;

2) визначено суб'єктний склад, об'єкт та юридичні факти виникнення взаємодії слідчого і дізнавача з прокурором як особливого виду

кримінальних процесуальних правовідносин сторони обвинувачення на стадії досудового розслідування;

3) за результатами порівняльно-правового аналізу законодавства країн Європейського Союзу виявлено, що домінуючою є модель взаємодії, за якою прокурор виступає координатором, який наділений повноваженнями надавати обов'язкові до виконання вказівки, контролювати законність дій слідчого, дізнавача та визначати напрям досудового розслідування;

4) запропоновано авторське визначення організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором як структурованої системи відносин, яка базується на нормах законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, спрямована на координацію та реалізацію процесуальних і організаційно-правових заходів для забезпечення ефективного досудового розслідування;

5) визначено критерії, за якими можна відмежувати правопорушення, вчинені під час взаємодії, від правопорушень, вчинених не під час взаємодії, до яких можна віднести такі критерії: процесуальної залежності діяння; безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів; спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії;

б) з огляду на відсутність універсального правового регулювання, яке б визначало особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, запропоновано ухвалення відомчого нормативно-правового акта – «Про організацію взаємодії слідчих і дізнавачів із прокурорами під час досудового розслідування» та визначена структура цього наказу, яка включатиме: загальні положення; регламентацію організаційно-правових механізмів взаємодії; питання підвищення кваліфікації для забезпечення ефективної взаємодії; питання контролю за виконанням наказу та відповідні додатки;

удосконалено:

7) визначення взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором як узгодженої кримінально-процесуальної діяльності, що здійснюється

відповідно до положень КПК України, спрямованої на досягнення завдань кримінального провадження шляхом використання доступних сил і засобів у часових межах від внесення відомостей до ЄРДР до закінчення досудового розслідування;

8) необхідність законодавчого закріплення критеріїв розподілу навантаження між прокурорами як процесуальними керівниками у зв'язку з їхньою надмірною навантаженістю, а саме раціонального розподілу навантаження з урахуванням поточного обсягу справ, як відправної точки визначення закріплення за конкретним кримінальним провадженням;

9) підхід щодо розроблення та застосування стандартів, призначених для регулювання взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором на етапі досудового розслідування за аналогією стандартів діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій;

набули подальшого розвитку:

10) ознаки, які характеризують взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;

11) періодизація розвитку взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, з акцентом на тому, що сучасний період характеризується активним упровадженням цифрових інструментів, спрямованих на підвищення ефективності взаємодії;

12) зміст та перелік основних механізмів процесуальної форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, до яких було віднесено: надання прокурором доручень і вказівок та їх виконання слідчим та дізнавачем; погодження прокурором клопотань слідчого та дізнавача, погодження та затвердження інших процесуальних документів; скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчого та дізнавача;

13) підхід, за яким науковці поділяють форми взаємодії на процесуальну та організаційну, у цьому контексті пропонується замінити це поняття на термін «організаційно-правова форма», який не є простим

додаванням слова, а має більш точний зміст та підкреслює правовий характер взаємодії, що є ключовим у контексті кримінального провадження;

14) норми, які регламентують відповідальність за невиконання законних вказівок та доручень прокурора, зважаючи на те, що надання вказівок та їх виконання не є єдиною формою взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, саме тому виникає потреба в закріпленні положення, згідно з яким слідчий і дізнавач несуть відповідальність за правопорушення, вчинені під час такої взаємодії;

15) аргументація щодо доцільності використання поняття «взаємодія» замість поняття «координація», оскільки враховуючи характер правовідносин слідчого, дізнавача та прокурора більш актуальним є поняття «взаємодія», адже зазначені суб'єкти не підлеглі один одному;

16) підхід, згідно з яким визначення змісту процесуальної форми взаємодії можливе через розгляд змісту форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням, співвідношення функцій процесуального керівництва та нагляду прокурора в досудовому розслідуванні, а також через окреслення особливостей взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора з іншими учасниками кримінального провадження;

17) положення щодо складу правопорушення, вчиненого під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором;

18) обґрунтування необхідності змін окремих норм законодавства: ст. 25, ч. 1, 3 ст. 37, ч. 1, 4 ст. 40, ч. 1 ст. 40¹ КПК України, ст. 185⁸ КУпАП.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані пропозиції, узагальнення та висновки можуть бути використані:

– у сфері науково-дослідної діяльності – як фундамент для подальших наукових досліджень теоретико-прикладних проблем взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;

– у сфері законотворчої діяльності – для удосконалення чинних кримінальних процесуальних норм, що регулюють взаємодію слідчого та

дознавача із прокурором під час досудового розслідування (Лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності 04-27/12-2025/163476 від 15.06.2025 – Додаток Б);

– у сфері правозастосовної діяльності – для удосконалення практики діяльності слідчих та дізнавачів під час взаємодії їх з прокурорами під час досудового розслідування кримінального провадження, застосування ними відповідних норм КПК України;

– у сфері освітнього процесу – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Основи кримінального процесу», «Криміналістична тактика та методика», розробці робочих програм та методичних рекомендацій із вказаних дисциплін (Акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова – Додаток В).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно та є завершеною науковою працею, підготовленою на основі особистого вивчення положень національного та зарубіжного законодавства, аналізу наукової й навчальної літератури, а також судової та дисциплінарної практики. Для аргументації окремих положень і, як підґрунтя наукової дискусії, використано праці інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження, теоретичні та практичні висновки і узагальнення оприлюднені на університетських, міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції *«Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана)»* (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Сучасні дослідження світової науки»* (м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 червня 2022 року), Міжнародній

науковій конференції *«Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс»* (м. Вінниця, 01 липня 2022 року), Круглого столі *«Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи»* (м. Львів, 23 вересня 2022 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 06 жовтня 2022 року), V Всеукраїнській науково-практичній конференції *«Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні»* (м. Хмельницький, 08 грудня 2022 року), Науково-практичному круглому столі, присвяченому 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини *«Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення»* (м. Хмельницький, 09 грудня 2022 року), XXVII щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова *«Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави»* (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції»* (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Двадцять другі осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні»* (м. Хмельницький, 07 грудня 2023 року), XXVIII щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова *«Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави»* (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції»* (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року), Міжнародній науково-практичній конференції *«Двадцять треті осінні юридичні читання»*

(м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року), ХХІХ щорічній звітній науковій конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави» (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року), Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року).

Публікації. Результати дисертації опубліковані у чотирьох наукових статтях в наукових виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України, підготовано та опубліковано дванадцять тез доповідей на наукових конференціях, а також одну тезу доповіді на круглому столі.

Структура та обсяг дисертації зумовлені визначеною метою, завданням та предметом дослідження. Дисертація структурно складається із вступу, трьох розділів, що поділені на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 273 сторінки, з яких основний текст – 203 сторінки, список використаних джерел викладено на 33 сторінках і охоплює 300 найменувань, додатки – на 18 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

1.1. Поняття, сутність та значення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування

Поняття «взаємодія» потрапило до уваги юридичних досліджень у зв'язку з широким розповсюдженням цієї категорії у всіх сферах життєдіяльності людини, оскільки громадянське суспільство є сукупністю різних форм і способів взаємних дій людей, що засновані на обов'язках, правах і свободах. Людина як соціальна істота не діє сама по собі, а перебуває в соціумі та взаємодіє з іншими людьми, переслідуючи різні цілі. Досягти цілей самостійно важко, а іноді неможливо, що власне і зумовлює потребу в злагодженій діяльності. Виконання людиною тієї чи іншої ролі у суспільстві нерозривно пов'язане з взяттям на себе певного кола обов'язків. Одним із важливих напрямів діяльності держави у сфері захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження є кримінальне судочинство, яке неможливо реалізувати за відсутності взаємодії суб'єктів сторони обвинувачення.

Відповідно до положень кримінально-процесуального законодавства, до сторони обвинувачення належить слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК України (п. 19 ч. 1 ст. КПК України) [136]. Водночас наше дослідження буде зосереджено лише на взаємодії її окремих суб'єктів, а саме слідчого та дізнавача із прокурором, що обґрунтовано наступним.

Слідчий та дізнавач є одними з основних владних суб'єктів здійснення досудового розслідування, оскільки саме вони наділені відповідним обсягом

процесуальних прав, що дозволяє провести розслідування в повному обсязі. Своєю чергою, прокурор здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та відповідно до кримінального-процесуального законодавства санкціонує чималу кількість процесуальних дій та рішень слідчого та дізнавача.

Науковці зазначають, що найтісніша взаємодія під час досудового розслідування відбувається між слідчим (дізнавачем), прокурором та працівниками оперативних підрозділів, яка реалізується у нормативно визначених формах [45, с. 144]. Проведене опитування свідчить, що респонденти стикалися з особливостями взаємодії між слідчим, дізнавачем і прокурором під час досудового розслідування. Зокрема, ця взаємодія проявлялася на етапі проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також у контролі з боку прокурора за виконанням слідчим усіх процесуальних дій, оскільки їх легше проконтролювати, ніж виправляти помилки згодом. Водночас респонденти зазначили відсутність ефективного впливу прокурора на бездіяльність слідчого, що є прикладом браку механізмів впливу під час взаємодії (див. додаток Д).

Зважаючи на вищевикладене, предметом нашого дослідження виокремлено саме взаємодію між слідчим та дізнавачем із прокурором, оскільки охоплення більшого кола суб'єктів сторони обвинувачення унеможливить належний аналіз механізмів взаємодії з урахуванням процесуального статусу цих суб'єктів.

Відправною точкою дослідження виступає усталений метод послідовності наукової розвідки, а саме мова йде про взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. Дослідження цього поняття дозволить визначити його правову природу, теоретичну вагомість та важливість для правозастосовної практики. Крім того, це дозволить чітко окреслити межі поняття та визначити його характерні риси.

Грунтовний розгляд поняття взаємодії між аналізованими суб'єктами сторони обвинувачення можливий лише за умови визначення зміст цього

поняття через призму інших суспільних наук. Тлумачний словник пояснює взаємодію як зв'язок між предметами у дії, а також як погоджену дію між кимось або чимось. До того ж, поряд з вищезазначеним словом міститься пояснення значення слова «взаємодіяти», під яким пропонується розуміти перебування у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії [54, с. 125]. Розглянувши цей аспект, можна констатувати нерозривну пов'язаність пояснення слів «взаємодія» та «взаємодіяти», а також акцентувати увагу на ключовій ознаці тлумачення – погодженні дій.

Філософія розглядає категорію взаємодії як форму пізнання світу та оцінює її через призму одного з різновидів взаємозв'язку, що проявляється в обопільному впливі різних об'єктів одне на одного, а також наслідки та зміни, спричинені таким впливом [42, с. 55]. Якщо зміст поняття, визначеного у тлумачному словнику, орієнтований саме на погодження дій як основну ознаку, то основний акцент у філософії робиться на взаємовпливі, наслідках та змінах, спричинених цим впливом.

Розглядаючи взаємодію, у контексті кримінального провадження, між суб'єктами сторони обвинувачення, констатуємо, що її необхідність виникла не випадково, а логічно випливає з системи досудового розслідування. Як слушно наголошує Ю. В. Циганюк, однією з ознак системи досудового розслідування є динамічність, яка означає, що вона розвивається залежно від обставин кримінального провадження та засновується на положеннях, що сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у спосіб та в межах, передбачених КПК України [283, с. 480]. Кримінальне провадження не є статичним, відповідно, повинен відбуватися рух як в межах певної стадії, так і в межах усього провадження. Це можливо лише за умови активної діяльності суб'єктів, які його здійснюють.

Початковою стадією кримінального провадження є досудове розслідування, яке по суті є відправною точкою та задає вектор подальшого руху цього провадження. На сьогодні видається недостатнім дослідження положень, які регламентують процесуальні права та обов'язки окремих

суб'єктів сторони обвинувачення. Русійною силою визначення механізмів підвищення їх ефективності є дослідження, у яких розглядається питання діяльності зазначених суб'єктів у взаємодії, зокрема таких суб'єктів, як слідчий, дізнавач та прокурор.

Однак перш за все слід з'ясувати питання, чи можемо ми говорити про взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором у зв'язку з наявністю розгалуженої системи органів досудового розслідування та специфікою підслідності. Слідчі, здійснюючи досудове слідство, можуть перебувати в слідчих підрозділах органів Національної поліції, Служби безпеки України та Державного бюро розслідувань, або у складі різних підрозділів (підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України) (ч. 2 ст. 38 КПК України). Дізнавачі, своєю чергою, здійснюють дізнання у складі підрозділів органів Національної поліції, Служби безпеки України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань, а також через уповноважених осіб підрозділів Національного антикорупційного бюро України (ч. 3 ст. 38 КПК України) [109, с. 618].

Виходячи з положень п. 4-1 та п. 17 ч. 1 ст. 3, а також ч. 2 ст. 40 та ч. 2 ст. 40¹ КПК України, слідчий та дізнавач уповноважені здійснювати досудове розслідування у формах, визначених для кожного з них законом. Тому обсяг процесуальних прав та обов'язків у слідчих, дізнавачів не різниться залежно від перебування у складі тих чи інших підрозділів органів досудового розслідування. Але це не означає, що відмінностей зовсім немає, оскільки кримінально-процесуальне законодавство розмежує їх повноваження за критеріями підслідності.

Щодо питання, чи можемо ми в розрізі дослідження ототожнювати слідчого та дізнавача як рівнозначних суб'єктів при взаємодії з прокурором, варто зазначити наступне. Формами досудового розслідування є досудове слідство та дізнання, які, звісно, мають свою специфіку, складність

розслідування та інші відмінності, зокрема і різні суб'єкти здійснення. Однак, згідно з положеннями ч. 1 ст. 40¹ КПК України, при здійсненні дізнання дізнавач наділяється повноваженнями слідчого. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків дізнавач, так само як і слідчий, повідомляє за погодженням з прокурором про підозру, звертається до слідчого судді з визначеними КПК України клопотаннями за погодженням з прокурором, подає прокурору на затвердження обвинувальний акт. Вищезазначене дає нам підстави вважати допустимим дослідження взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором, з урахуванням виключень зумовлених специфікою форм досудового розслідування.

Навіть попри те, що, на перший погляд, поняття «взаємодія» є суто теоретичним, нормативно-правова база містить згадки про взаємодію. Безпосереднє закріплення поняття «взаємодія» відсутнє, не кажучи вже про взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором. Проте зазначена категорія вживається у контексті законодавчих актів, які регламентують діяльність правоохоронних органів. Зокрема, у ст. 16 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» передбачені положення щодо взаємодії органів прокуратури, Національної поліції та Служби безпеки України у питаннях боротьби з організованою злочинністю [219]. Згадки про взаємодію містяться й у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», де обов'язком підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, є здійснення взаємодії між собою та іншими правоохоронними органами (п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону) [218].

Окрім законодавчих актів, це словосполучення використовується також у відомчих нормативно-правових актах. Наприклад, слідчі підрозділи, з урахуванням покладених на них завдань, організовують взаємодію з Офісом Генерального прокурора, регіональними та місцевими прокуратурами, зокрема з прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (п.п. 5 п. 1 розділу III Положення про

слідчі підрозділи Національної поліції України) [196]. Аналогічну за змістом норму містить Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, а саме абз. 6 п. 1 розділу III, де передбачено, що підрозділи дізнання, з урахуванням покладених на них завдань, організовують взаємодію з прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням [195].

Одним із відомчих нормативно-правових актів, який регулює діяльність прокурора у кримінальному провадженні – наказ «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні», хоч і містить словосполучення «взаємодія» (абз. 2 п. 1), однак стосується виключно прокурорів у кримінальному провадженні. Це означає, що нормативно-правовий акт акцентує увагу на специфіці ролі прокурора і не враховує взаємодію з іншими учасниками кримінального провадження, такими як слідчі та дізнавачі [220].

Виходячи з вищенаведеного, ми з'ясували, що кримінально-процесуальне законодавство не містить визначення взаємодії як між слідчим та дізнавачем із прокурором, так і взагалі. Однак постає логічне питання: чи потрібно таке закріплення та яким чином воно може покращити взаємодію між аналізованими суб'єктами?

Визначаючи можливість закріплення цього терміну у КПК України, зокрема, у ч. 1 ст. 3 КПК, де містяться основні терміни, які вживаються у цьому Кодексі, варто зазначити, що така необхідність відсутня. Це пов'язано з тим, що словосполучення «взаємодія» вживається приблизно шість разів у контексті позначення активного стану між об'єктами та суб'єктами. Навіть якби зазначене словосполучення не вживалося у згаданому законодавчому акті жодного разу, неможливо констатувати, що взаємодія у кримінальному провадженні відсутня, оскільки реалізація практично кожного повноваження сторони обвинувачення спрямована безпосередньо на взаємодію з іншими суб'єктами.

Розглядаючи можливість закріплення цього поняття в інших законодавчих актах, які регулюють діяльність слідчих органів, дізнання та прокурорів, це видається недоцільним, оскільки всі вони є учасниками кримінального провадження. Тому поняття повинно бути закріплене в основному акті кримінального-процесуального законодавства, який регулює їх діяльність у рамках досудового розслідування [106, с. 51].

Втім, відсутність легального закріплення поняття не позбавляє його практичного значення. Навпаки, це дозволяє більш комплексно розглянути взаємодію між суб'єктами через теоретичну площину, яка не обмежує обсяг поняття законодавчим визначенням. Осмислення взаємодії між суб'єктами кримінального процесу через теоретичну призму зможе сприяти більш гнучкому та ефективному регулюванню їхньої спільної діяльності, що в кінцевому підсумку покращить якість досудового розслідування та сприятиме справедливості у кримінальному провадженні [106, с. 51]. Єдиним недоліком наукових доробків щодо поняття взаємодії, як слушно зазначає В. М. Малюга, є те, що більшість з них були сформульовані ще до прийняття КПК України 2012 року. Відтак, вони містять змістовні та термінологічні похибки, прогалини, часто не містять посилань на правову основу, суб'єктний склад, що є бажаним для побудови правової дефініції [160, с. 79].

Здійснивши аналіз законодавчої бази та визначивши можливість взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, не виникає сумніву у необхідності розгляду підходів науковців до поняття взаємодії в кримінальному процесі, як загалом, так і в контексті її реалізації між аналізованими суб'єктами. Знання доктринального характеру знаходять своє відображення у наукових працях, судових рішеннях де безпосередньо застосовуються норми права, науково-практичних коментарях до законодавства тощо. Науковий підхід до визначення та реалізації поняття взаємодії між суб'єктами кримінального процесу може забезпечити більш глибоке розуміння та удосконалення механізмів цієї взаємодії.

Як ми вже зазначали раніше, перед тим як розкривати зміст взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором, перш за все необхідно визначити, що входить до змісту поняття взаємодії в принципі, оскільки саме це є відправною точкою при його визначенні між тими чи іншими учасниками кримінального провадження.

Автори навчального посібника «Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування» виокремлюють три підходи до інтерпретації взаємодії. Згідно з першим підходом, під цим поняттям необхідно розуміти погоджену діяльність двох і більше суб'єктів, які вирішують одне завдання, використовуючи різні доступні їм засоби. Другий підхід пояснює взаємодію як організаційно-тактичний прийом отримання нового знання, яке кожний із суб'єктів взаємодії власними силами здобути не може. Відповідно до третього підходу, під взаємодією розуміють організаційно-розпорядницьку діяльність, засновану на взаємній довірі сторін, об'єднаних єдиним завданням – розслідуванням кримінальних правопорушень та боротьбою зі злочинністю взагалі [44, с. 8].

Особливої уваги заслуговує підхід до інтерпретації взаємодії як погодженої діяльності двох і більше суб'єктів. У науковій літературі досить часто можна побачити використання поняття «координація» як синонімічного до поняття «взаємодія». На перший погляд, ці поняття можуть видатися тотожними, однак вони мають суттєві відмінності. На думку О. В. Лускатова, для взаємодії більш характерною є діяльність різних ланок системи, які не підпорядковуються одна одній. У той самий час координація містить у собі елементи підпорядкування органів нижчого рівня координуючому центру [288, с. 418].

Слід погодитися із науковцем, що якщо говорити про характер правовідносин між слідчим, дізнавачем та прокурором, то більш актуальним є поняття «взаємодія», оскільки зазначені суб'єкти не є підлеглими один одному. Органи прокуратури виконують наглядову функцію відносно

слідчого та дізнавача лише в межах кримінального провадження, тоді як координація відбувається між слідчим та дізнавачем із керівником органу досудового розслідування та керівником органу дізнання відповідно, оскільки має постійний характер.

На підтвердження цієї тези можна зазначити, що повноваження слідчого, дізнавача та прокурора є взаємозумовленими, що не дає можливості застосовувати поняття «координація». До того ж у науковій літературі побутує усталена практика використання поняття «взаємодія» для позначення погодженої діяльності такого характеру, тому в контексті цього дослідження доцільно все ж використовувати це поняття.

Розглядаючи змістовну характеристику поняття, варто звернути особливу увагу на наступні погляди науковців. Так, Ю. В. Шепітько визначає поняття взаємодії через форми організації розслідування. За його словами, взаємодія є однією з форм організації розслідування. Під взаємодією правоохоронних та інших державних органів і службових осіб науковець розуміє узгоджену діяльність різноманітних ланок однієї або декількох організованих систем, спрямовану на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу [131, с. 279]. М. І. Бортун на основі аналізу поняття «взаємодія» в різних аспектах приходять до висновку, що вона не розглядається науковцями як ієрархічний інститут, де суб'єкти залежать один від одного за обсягом повноважень, а навпаки, є рівні за статусом і виконують одне завдання в рамках притаманних їм функцій [49, с. 53]. На думку М. В. Салтевського, взаємодія становить обов'язковий елемент діяльності двох і більше суб'єктів різних правоохоронних структур. Незважаючи на розходження окремих аспектів взаємодії в практичній діяльності, сутність взаємодії залишається однаковою як для науки, так і для практики [245, с. 445]. О. В. Пчеліна та О. Б. Пчелін розглядаючи взаємодію у широком сенсі визначають її як систему активних комунікацій, обміну інформацією, ресурсами, знаннями й досвідом, що відбувається на основі чітко визначених правил, принципів і домовленостей [229, с. 344]. Як слушно

зазначає В. В. Топчій, усі існуючі визначення взаємодії об'єднує єдина думка, що взаємодія – це, перш за все, взаємний зв'язок між двома (або більше) суб'єктами, які здійснюють вплив один на одного. Крім того, усі суб'єкти взаємодії є складовими елементами певної системи [268, с. 166].

У контексті розгляду поняття «взаємодія» особливу увагу слід приділити тому, що це поняття є предметом розгляду не лише теорії кримінального процесу, а й, можливо, навіть у більшій мірі, інших наук, зокрема криміналістики, яка, серед іншого, вивчає розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. О. В. Пчеліна пропонує розглядати питання, пов'язані із взаємодією, у такому розділі криміналістики, як криміналістична методика, оскільки взаємодія є елементом безпосереднього розслідування злочинів та одним із способів належної організації кримінального провадження [228, с. 169].

Для криміналістики найбільш характерно розглядати взаємодію між слідчим та оперативним підрозділом під час досудового розслідування. Виходячи з цього, колектив авторів підручника з криміналістики визначає це поняття як спільну узгоджену за цілями, характером, місцем і часом діяльність слідчого й оперативного підрозділу, що ґрунтується на законодавстві й підзаконних нормативно-правових актах, спрямовану на виконання завдань кримінального провадження [132, с. 79]. Під змістом взаємодії як принципу застосування тактичного прийому розуміють узгоджену діяльність відповідних органів та осіб, яка забезпечує компетентне й ефективне застосування тактичних прийомів для досягнення реальних результатів [130, с. 157]. Д. Д. Заяць та Р. Л. Степанюк під взаємодією у криміналістиці пропонують розуміти узгоджену спільну діяльність уповноважених суб'єктів (органів і посадових осіб), яка полягає у застосуванні засобів, прийомів та методів збирання, дослідження, оцінки і використання доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та попередження злочинів [87, с. 10]. Т. І. Савчук розглядає взаємодію як криміналістичну категорію у широкому та вузькому значенні, як зовнішню

або внутрішню узгоджену діяльність слідчого з іншими підрозділами, органами та структурами, спрямовану на виявлення та всебічне і об'єктивне розслідування злочинів [244, с. 245]. Виходячи з вищенаведеного, взаємодія в криміналістиці є ключовим елементом, що забезпечує ефективність розслідування та розкриття злочинів.

Що ж стосується поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, варто констатувати, що існує вкрай мало досліджень, присвячених цьому питанню, оскільки наукові розвідки значення та змісту взаємодії у кримінальному провадженні здебільшого стосуються таких суб'єктів, як слідчий, оперативні та експертні підрозділи. М. І. Бортун наголошує, що це питання не можна назвати менш важливим, але, зважаючи на те, що за положеннями КПК України оперативно-розшукові дії не передбачені при виконанні завдань кримінального судочинства [48, с. 95], взаємодія між слідчим та дізнавачем із прокурором, зокрема, і визначення цього поняття потребують більше уваги.

Відсутність ґрунтовних напрацювань щодо поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором викликає необхідність аналізу існуючих підходів до змісту поняття взаємодії між слідчим та іншими суб'єктами сторони обвинувачення, що, власне, і стане ще одним підґрунтям для формування досліджуваного поняття. Адже аналізуючи такий вид взаємодії ми зможемо визначити ключові принципи, форми та механізми погодженої діяльності слідчого та дізнавача з прокурором, що сприятимуть ефективному розслідуванню кримінальних правопорушень.

Так, Є. В. Павліченко та О. Г. Привиденцев під взаємодією слідчого та оперативних підрозділів у кримінальному провадженні розуміють діяльність, засновану на законах та підзаконних нормативно-правових актах, а також на однастайності та згоді завдань, яка передбачає ефективне застосування правових заходів, сил, форм, методів і засобів, спрямованих на ефективне розслідування [185, с. 98]. С. О. Сорока та Г. С. Римарчук визначають взаємодію слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового

розслідування як взаємоузгоджену, спільну, цілеспрямовану, кваліфіковану діяльність, засновану на законах і відомчих нормативних актах та організовану на належному рівні, яка спрямована на виконання завдань кримінального судочинства [239, с. 353]. І. І. Демідов зазначає, що взаємодія слідчих із оперативними підрозділами фактично зводиться до надання ними формальних доручень про встановлення місцезнаходження майна підозрюваних чи майна, яке стало предметом злочинного посягання. В той самий час, взаємодія слідчих та дізнавачів із прокурором є багатограннішою, оскільки охоплює значно більшу кількість питань, які потребують вирішення і відповідно володіють більшими повноваженнями. Така діяльність може охоплювати роботу щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, прийняття процесуальних рішень та складання процесуальних документів [73, с. 253].

Узагальнюючи напрацювання науковців щодо визначення сутності поняття «взаємодія», а також «взаємодія слідчого із оперативними підрозділами», повернемося до розгляду поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. Сформулювати це поняття видається можливим, виокремивши характерні ознаки цього виду взаємодії. Відтак, всебічне та повне визначення змісту поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором можливе лише через аналіз його основних ознак. Враховуючи той факт, що питання взаємодії аналізованих суб'єктів є малодослідженим, під час визначення ознак ми багато в чому будемо послуговуватися напрацюваннями науковців, які досліджували зміст взаємодії між іншими суб'єктами сторони обвинувачення.

З урахуванням наявних наукових розвідок за цим напрямом, можна виокремити такі основні ознаки взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором:

- 1) законність взаємодії – визначаючи взаємодію між іншими суб'єктами досудового розслідування, можна констатувати, що науковці

відзначають, що обов'язковим її елементом є те, що ця діяльність заснована на законах і відомчих нормативних актах [251, с. 353]. Так, правовим підґрунтям взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором є положення Конституції України, КПК України, Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України тощо;

2) можливість взаємодії виключно в межах кримінально-процесуальних правовідносин – ця ознака є надзвичайно важливою і фактично основною, оскільки саме кримінально-процесуальні правовідносини позначають той конкретний зв'язок, який виникає на основі закону між учасниками кримінальної процесуальної діяльності та характеризується наявністю суб'єктивних кримінальних процесуальних прав і обов'язків [95, с. 14]. Взаємодія між слідчим та дізнавачем із прокурором, яка відбувається поза межами досудового розслідування конкретного кримінального провадження, не може вважатися такою, що має юридичну силу. Відповідно, така взаємодія не матиме юридичних наслідків для діяльності зазначених суб'єктів, оскільки не підпадає під регулювання кримінально-процесуальним законодавством;

3) визначене коло суб'єктів взаємодії – взаємодія, як будь-яка інша діяльність, має визначене коло суб'єктів, у нашому випадку слідчого або дізнавача і прокурора, залежно від виду кримінального правопорушення. Під час проведення досудового розслідування кримінального проступку взаємодія відбувається між дізнавачем та прокурором, а у разі проведення досудового слідства злочину, взаємодія відбувається між слідчим та прокурором. Звичайно, ми не виключаємо взаємодію між зазначеними суб'єктами та іншими учасниками досудового розслідування, проте дослідження таких видів взаємодії є предметом окремих досліджень. Натомість правова природа повноважень слідчого та дізнавача має багато спільних рис;

4) наявність часових меж взаємодії – взаємодія відбувається на стадії досудового розслідування, яка відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України, розпочинається з моменту внесення відомостей про кримінальне

правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотанням про закриття кримінального провадження. Крім того, відправним моментом взаємодії з прокурором є його призначення керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування (ч. 1 ст. 37 КПК України) або якщо прокурор самостійно починає досудове розслідування та доручає відповідному органу його проведення (п. 1,3 ч. 2 ст. 36 КПК України). Взаємодія між слідчим та дізнавачем із прокурором відбувається в межах стадії досудового розслідування, оскільки з початком судового провадження змінюється характер повноважень прокурора. Він втрачає владні повноваження, пов'язані зі здійсненням процесуального керівництва досудовим розслідуванням, і набуває статусу рівноправного учасника кримінального провадження. Попри можливість взаємодії з прокурором під час судового розгляду, характер цієї взаємодії змінюється. Після закінчення досудового розслідування слідчий втрачає функцію представника сторони обвинувачення, а його участь у справі, якщо вона зберігається (наприклад, як свідка чи для виконання окремих процесуальних дій), набуває іншого характеру [142, с. 58];

5) погодження дій суб'єктів взаємодії – це ознака, яка вказує на наявність взаємодії. Вона досягається шляхом раціонального поєднання заходів, що використовуються суб'єктами взаємодії [161, с. 63-64]. Досудове розслідування, як і будь-яка спільна діяльність різних осіб, потребує узгодження, упорядкування й спрямування розслідування, що зумовлює необхідність прийняття прокурором управлінських рішень щодо об'єктів процесуального керівництва [148, с. 198];

6) наявність спільної мети взаємодії – кожен із суб'єктів взаємодії, використовуючи наявні засоби та методи, спрямовує свою діяльність на досягнення єдиної мети. Навіть попри те, що в чинному КПК України немає

норми, яка б визначала завдання досудового розслідування, її мету можна звести до необхідності забезпечення судового провадження доказами та іншими необхідними матеріалами для відправлення правосуддя [151, с. 220]. Крім того, мета досудового розслідування переслідує загальні завдання кримінального провадження, визначені у ст. 2 КПК України;

7) відповідність взаємодії загальним засадам кримінального провадження – будь-яка норма чи правовий інститут кримінального процесу повинні відповідати загальним засадам, визначеним у Главі 2 КПК України. Тобто, крім відповідності взаємодії приписам кримінально-процесуального законодавства, обов'язково повинні враховуватися загальні положення (засади).

Окрім того, важливість цієї ознаки полягає у тому, що у випадках, коли положення КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють діяльність учасників кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження. Саме у цьому контексті, ми можемо запропонувати доповнити КПК України складовою засадою взаємодії сторони обвинувачення, зокрема:

1) у назві статті 25 після слова «Публічність» доповнити словами «та взаємодія сторони обвинувачення»;

2) статтю 25 доповнити частиною другою такого змісту:

«Учасники кримінального провадження зі сторони обвинувачення зобов'язані взаємодіяти під час виконання своїх повноважень відповідно до чинного законодавства. Невиконання або неналежне виконання обов'язку щодо взаємодії учасниками зі сторони обвинувачення тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.»;

Попри те, що, у контексті дисертаційного дослідження виокремлена лише взаємодія між слідчим, дізнавачем та прокурором, необхідно наголосити на тому, що не лише досудове розслідування, але й кримінальне провадження в цілому характеризується тим, що його учасники, а особливо сторона обвинувачення, здійснює свою діяльність відповідно до спільних

завдань. Відтак, враховуючи те, що засади кримінального провадження визначають спрямованість і побудову кримінального процесу загалом, зокрема його стадій та інститутів, доповнення існуючих засад вказівкою на взаємодію як основу діяльності є доцільним.

8) здійснення взаємодії у визначених формах – коли ми говоримо про форми взаємодії, можемо констатувати, що це питання є дискусійним, враховуючи те, що існують різні підходи до визначення форм взаємодії. Однак, на наш погляд, доцільно виділяти здійснення взаємодії у двох формах: процесуальної та організаційно-правової, змістовну характеристику яких ми розглянемо у розділі II цього дослідження.

9) диференційовані механізми взаємодії впливають з норм кримінально-процесуального законодавства – загалом форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором не регламентуються окремою статтею того чи іншого законодавчого акта. Відтак, про конкретні механізми взаємодії між зазначеними суб'єктами ми можемо говорити лише проаналізувавши відповідні норми КПК України та сформувавши чітку систему цих механізмів. Те саме стосується й організаційно-правової форми взаємодії: не всі ситуації можуть бути врегульовані нормативно-правовими актами. Відтак, при вирішенні того чи іншого питання слід послуговуватися, по-перше, загальними засадами кримінально-процесуального права, а по-друге, нормами, які регламентують права та обов'язки суб'єктів взаємодії.

Крім визначення основних ознак, важливо зазначити, що взаємодія між слідчим та дізнавачем із прокурором повинна відповідати низці умов, які є обов'язковими для злагодженої діяльності. Враховуючи відсутність наукових напрацювань у вказаному напрямку, ми знову звертаємося до результатів досліджень умов взаємодії між іншими суб'єктами сторони обвинувачення, а саме слідчого та оперативного підрозділу.

М. В. Багрій визначає такі основні умови взаємодії: 1) необхідність дотримання суб'єктами взаємодії чинних законодавчих приписів; 2) наявність чіткого розподілу повноважень суб'єктів взаємодії, що пов'язане

перш за все зі специфікою процесуального статусу; 3) раціональне використання сил і засобів для проведення досудового розслідування, які наявні у суб'єктів взаємодії; 4) керівна роль прокурора та процесуальна самостійність слідчого та дільника [33, с. 317].

Розглянувши підходи до сутності поняття взаємодії в цілому, взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, а також визначивши основні ознаки, які, на нашу думку, є притаманними для взаємодії слідчого та дільника із прокурором, важливим аспектом цього питання є значення взаємодії між цими суб'єктами. Це є наріжним каменем будь-якої категорії, незалежно від галузі права. В. Г. Клочков зазначає, що публікації в ЗМІ засвідчують суттєві проблеми у взаємодії між слідчим та прокурором під час розслідування кримінальних правопорушень у кримінальних провадженнях. Ці та інші причини призводять до затягування розслідування кримінальних правопорушень та є передумовою порушення прав потерпілих та підозрюваних [102, с. 10].

Актуальність удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дільника із прокурором завжди була високою. Однак, як зазначає Ю. П. Хить, ця актуальність посилилася після прийняття КПК України 2012 року, що викликало необхідність розмежування ролей слідчого та прокурора на стадії досудового розслідування. Правозастосовна практика слідчих та прокурорів дедалі частіше привертає увагу через потребу налагодження взаємодії під час розслідування в конкретному кримінальному провадженні [277, с. 24]. Продовжуючи цю думку, можна навести слова Н. Ф. Войтович, яка підкреслює, що реформування системи правоохоронних органів надає питанню взаємодії особливого значення. Прийняття низки нормативно-правових актів, таких як КПК України 2012 року та Закону України «Про прокуратуру», створення нових антикорупційних органів та Державного бюро розслідувань лише актуалізує значення взаємодії. Від їх злагодженої роботи залежить своєчасна та ефективна боротьба з кримінальними протиправними діяннями [62, с. 54].

Принагідно варто навести слова Л. Ю. Янкової, яка відзначає, що проведена реформа правосуддя містить не тільки внесення змін до судоустрою, а й переосмислення теоретичних та практичних аспектів взаємодії між правоохоронними органами. Крім того, прийняття нової редакції КПК України, суттєво обмеживши процесуальну незалежність слідчих, зумовило більшу залежність від процесуального керівника, що своєю чергою викликало потребу у більшій взаємодії [300, с. 104]. Підкреслюючи значення взаємодії, М. М. Почтовий наголошує, що правильно та раціонально налагоджена взаємодія на початковому етапі розслідування є запорукою досягнення відповідного результату – встановлення об'єктивної істини, викриття винних та досягнення інших цілей [212, с. 238-239]. У контексті необхідності забезпечення правопорядку зазначимо, що взаємодія правоохоронних органів є ключовим і невід'ємним елементом цього процесу, оскільки окремо жоден орган не здатен виконати це завдання повною мірою самостійно [116, с. 243].

На підтвердження думок науковців можемо зазначити, що за результатами проведеного нами опитування простежується практично однозначне ставлення до того, що саме злагоджена взаємодія між слідчим, дізнавачем та прокурором впливає на ефективність досудового розслідування. Так, 94,7% респондентів підтримують думку про те, що злагоджена взаємодія підвищує ефективність досудового розслідування, при цьому лише 5,3% опитаних вважають, що ефективність досудового розслідування залежить більше від інших факторів, ніж від взаємодії (див. додаток Д).

Окремо варто звернути увагу на аспект, який неодноразово зазначається як науковцями, так і практиками – це нерозуміння ролей у кримінальному провадженні, що є щоденною практикою. Навіть попри те, що функції сторони обвинувачення є зрозумілими, наприклад, хто збирає докази, хто наглядає за дотриманням процедур, хто контролює дотримання прав і свобод людини. Практика показує, що слідчий і прокурор часто мають

різне бачення своєї ролі у процесі досудового розслідування та не можуть дійти консенсусу. Наслідком цього є затягування проваджень, втрата важливих доказів, а також людських, фінансових та інших ресурсів. Крім того, правопорушник продовжує вчиняти протиправні діяння, потерпілий втрачає відчуття справедливості, а держава не виконує свої функції. Практики стверджують, що у переважній більшості випадків слідчий та прокурор не є командою, від чого страждає все кримінальне провадження [243].

Значення налагодженої взаємодії під час досудового розслідування між слідчим, дізнавачем та прокурором чітко простежується через рішення ЄСПЛ. Лише за 2023 рік Україна займає друге місце за загальною кількістю рішень, винесених проти неї, а саме 130, з яких 6 належать до категорії – відсутність ефективного розслідування. Це свідчить про те, що значна кількість людей не знаходять очікуваного результату від національної системи правосуддя, що призводить до порушення фундаментальних прав, гарантованих ЄКПЛ [25].

Яскравим прикладом відсутності належної взаємодії під час досудового розслідування, що спричинило порушення конвенційних прав, є рішення у справі «Дудник проти України» від 10.12.2009 (заява № 17985/04). Органами прокуратури були надані вказівки щодо вжиття процесуальних заходів, однак у зв'язку з відсутністю результатів розслідування його було зупинено. Згодом постанова про зупинення була скасована, і прокурор встановив, що слідчий орган порушив норми процесуального законодавства та раніше надані вказівки були проігноровані. За результатами розгляду Суд оголосив скаргу щодо неефективності розслідування обставин заподіяння сину заявниці тілесних ушкоджень, які спричинили його смерть прийнятною та констатував порушення статті 2 ЄКПЛ [231]

Ще одним показовим рішенням є справа «Осадча та інші проти України» від 11.03.2021 (заява № 55896/10 та 6 інших заяв). Суд вважає, що після відкриття кримінального провадження не здійснювалося належно

організоване слідство. Крім того, багато разів приймалися необґрунтовані процесуальні рішення, які призвели до втрати ефективності розслідування та псування доказів. Отже, у такому випадку простежується відсутність належної організації досудового розслідування, за що також повинен відповідати прокурор як суб'єкт, який здійснює нагляд. За цих обставин Суд одноголосно поставив, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції у зв'язку зі скаргами на неефективне розслідування смертей родичів заявників [232].

Розглянувши конкретні рішення ЄСПЛ, ми можемо констатувати, що в окремих випадках відсутність злагодженої взаємодії між органами досудового розслідування та прокурором стала однією з передумов порушення конвенційних прав. Враховуючи обов'язковість положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також взяті на себе зобов'язання, Україна повинна вживати заходів не тільки щодо відшкодування завданих збитків, а й щодо усунення причин, які призвели до порушення. Лише таким чином можна гарантувати дотримання прав людини та підвищення довіри громадян до національної системи правосуддя.

Дослідивши зміст поняття «взаємодія» через призму суспільних наук, можемо констатувати, що основний акцент у них зроблено на погодженні дій та взаємовпливі. Коли ми розглядали взаємодію через призму наук, пов'язаних із здійсненням кримінального судочинства, ми визначили, що в основі змісту взаємодії покладені правовідносини, які ґрунтуються на взаємних процесуальних правах та обов'язках сторони обвинувачення в межах їх процесуальної діяльності. Субjekтами взаємодії є слідчий, дізнавач та прокурор. Об'єктом взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є кримінально-процесуальна діяльність у межах досудового розслідування, спрямована на забезпечення законності, збирання доказів та виконання процесуальних дій для досягнення мети кримінального провадження. Серед юридичних фактів, що є підставами для виникнення взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, можна виділити призначення прокурора, який

здійснюватиме відповідні повноваження у конкретному кримінальному провадженні, або доручення органу досудового розслідування проводити розслідування, якщо прокурор самостійно його розпочав.

1.2. Ретроспектива становлення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування та сучасний стан правового регулювання

Коли ми ведемо мову про необхідність аналізу історичного досвіду, це не лише про розгляд окремих положень тогочасного законодавства у той чи інший період, а й про доктринальний підхід, який викладений у думках науковців про ефективність та доцільність функціонування окремих правових норм або їх цілої сукупності. Не є винятком і розбір етапів розвитку взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором. Саме через ретроспективний аналіз відбувається переосмислення підходів до змісту спільної діяльності та цієї категорії в цілому. Історичний екскурс у витоки зародження зазначених суб'єктів взаємодії дозволяє сформувати цілісну картину, адже неможливо мати уявлення про те чи інше явище лише на основі аналізу сучасного стану розвитку нормативно-правового регулювання та правореалізації.

Відправною точкою появи органів, які проводять досудове розслідування та органів, що здійснюють нагляд, є вчинення суспільно-небезпечних діянь та необхідність застосування відповідних негативних наслідків для особи, яка їх вчинила. За весь час становлення процесуальний статус та функції слідчих, дізнавачів та прокурорів динамічно змінювалися. Виходячи з цього, вкрай важко порівнювати досудове розслідування того часу та сучасне. Складності дослідженню історичного аспекту додає той факт, що чимало наукових розвідок спрямовані саме на аналіз становлення або органів досудового розслідування, або органів прокуратури, без основного акценту на їх взаємодію.

Історія розвитку взаємодії органів досудового розслідування та органів прокуратури має багатовікову історію. Однак, у контексті цього зазначимо, що у давні часи досудове розслідування не здійснювалося слідчим та дізнавачем, відповідно і прокурорського нагляду за його ходом також не було. Це пов'язано з тим, що розслідування мало зовсім іншу концепцію, основних суб'єктів його проведення, способи та методи діяльності.

Сучасне розуміння ролі та функцій аналізованих суб'єктів побудоване на історичних пам'ятках та досвіді минулого. Виходячи з цього, ми не можемо обмежитися лише розглядом окремих періодів. У доктрині кримінального процесу існують різні підходи до періодизації розвитку досудового слідства. Найбільш поширеним є підхід, за яким вітчизняне досудове слідство пройшло три етапи: а) досудове слідство другої половини ХІХ та початку ХХ ст. (1864-1917 рр.); б) період радянської доби (1917-1991 рр.); в) досудове слідство незалежної України (з 1991 р. по теперішній час) [39, с. 154]. Основний акцент при розгляді взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором буде зроблений саме на цих періодах, включаючи розгляд сучасного стану правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором. Незважаючи на значення попередніх етапів становлення, саме починаючи з другої половини ХІХ ст. концептуальна діяльність органів досудового слідства та прокуратури найбільш наближена до сучасної.

Витоки української державності пов'язують із формуванням та розвитком Давньоруської держави (Київської Русі), де однією з основних видатних історичних пам'яток є кодифікований юридичний збірник стародавнього руського права, складений у Київській державі у ХІ-ХІІ ст. на основі правових звичаїв – Руська правда [88, с. 69-70]. Науковці, які досліджували питання становлення та розвитку правоохоронних органів на території України, стверджують, що саме Руська правда започаткувала формування системи правоохоронних органів на українських землях, а також способи та методи їх діяльності [275, с. 30].

При цьому досить відмінною рисою притягнення особи до відповідальності у Київській Русі була відсутність спеціальних органів, які б здійснювали розшукову діяльність. Така діяльність здійснювалася самим потерпілим або членами общини, що дозволяло залучати до розслідування велику кількість людей [99, с. 18]. Така концепція діяльності була зумовлена перш за все тим, що упродовж багатьох віків первинним соціальним осередком виступала саме община, а держава своєю чергою не мала коштів на утримання спеціально навчених людей, які б здійснювали розшукову діяльність. Обов'язки в частині розшуку злочинів фактично були перекладені на общину (суспільство) [257, с. 668].

А. А. Коваль зазначає, що особливістю цього періоду також було зосередження законодавчої, виконавчої та судової влади в одній особі – князеві. Коли князь очолював суд, розгляд справ здійснювали уповноважені чиновники. Під терміном «судне місце» розумілася будь-яка адміністративна установа, а кримінальний процес зводився до діяльності з «упіймання» та покарання «лихих» людей (злочинців) [104, с. 206]. За положеннями Руської правди, розшукова діяльність та досудове слідство ґрунтувалися на активній участі суспільства, зокрема общини, у розшуку та розслідуванні злочинів, що компенсувало відсутність професійних правоохоронців. Вже з XI століття можемо констатувати зародження статусу осіб, які були наділені певними процесуальними повноваженнями, спрямованими на розшук винуватої особи. Таких осіб важко назвати слідчими в сучасному розумінні, але й тогочасний кримінальний процес не можна порівняти з теперішнім.

Складність такого дослідження зумовлена тим, що за багатовікову історію українського народу його територія в різні часи перебувала під владою багатьох держав, що впливало на застосування відповідного законодавства. Зокрема, українські землі територіально входили до складу Великого князівства Литовського, Польщі та Речі Посполитої. Як зазначає П. М. Кубрак, кримінальне судочинство на українських територіях у складі вищезазначених держав суттєво не відрізнялося від положень неписаного

звичаєвого права та Руської правди. Основний акцент щодо обов'язку кримінального переслідування продовжував покладатися на потерпілих [140, с. 65].

Розглядаючи наступні періоди, можемо констатувати, що для них є характерним проведення розслідування спеціальною особою з відокремленою посадою. Зокрема, у період із XVI по XVIII ст. на території Запорізької Січі роль слідчого виконувала виборна службова особа – військовий осавул, до обов'язків якого входило проведення дізнання з приводу суперечок між січовиками та злочинів серед сімейних козаків. Крім того, до кола його повноважень входив розгляд скарг на місці, стеження за виконанням судових вироків та збройне переслідування злочинців. Паралельно із військовим осавулом слідство також проводив кошовий суддя, який потім виносив вирoki [289, с. 228]. В. В. Літвін зазначає, що багато методів і прийомів розслідування беруть свої витoki від Руської правди, навіть сама термінологія. Наприклад, розкриття злочинів за допомогою «гоніння сліду» та його наступного варіанту «шляхування коней», а також оголошення про розшук злочинців із закликом про допомогу, яке за Руською правдою називалося «закличем» [153, с. 409]. З огляду на вищенаведене, можна наголосити, що за військовим осавулом було закріплено чимало обов'язків, окремі з яких є характерними і для прокурора. Це свідчить про поєднання цих функцій у статусі однієї службової особи.

Кардинальні зміни та водночас логічне продовження розвитку органів, які здійснювали досудове розслідування та нагляд за ним, відбулися під час перебування значної частини українських територій у складі Російської імперії [169, с. 44]. Судова реформа Олександра II стала першою комплексною реформою, яка заклала основу для подальшого розвитку досудового слідства. Основоположним актом, який став важливим елементом цієї реформи, був Статут кримінального судочинства 1864 року (надалі – Статуту). Виняткове значення Статуту полягає в тому, що саме в ньому вперше системно та послідовно викладено основні положення кримінального

судочинства, які мали суттєвий вплив на подальший розвиток процесуального законодавства країн пострадянського простору, зокрема й України [51, с. 8-9].

Відомий науковець В. В. Сухонос, дослідивши на монографічному рівні роль та місце прокуратури у державному механізмі Російської імперії після судової реформи 1864 р., наголосив на тому, що прокуратура діяла від імені держави, підтримувала державне обвинувачення, здійснювала кримінальне переслідування та домагалася розслідування злочинів [261, с. 33]. Така концепція є досить близькою до сучасного стану речей, хоча від безпосереднього здійснення прокуратурою кримінального переслідування ми вже відійшли.

Як зазначає М. В. Калатур, за Статутом 1864 року слідчий перебував в організаційному підпорядкуванні окружного суду, залучався в окремих випадках до розгляду справи, однак перебував під наглядом прокуратури. При цьому, слідчий був наділений повноваженнями самостійно вживати заходів для провадження слідством, за винятком обмежень встановлених законом [93, с. 209].

На основі дослідження Статуту, проведеного В. І. Галаганом та М. О. Яковенко, можна виокремити окремі механізми взаємодії. Зокрема, відправною точкою взаємодії є те, що дізнання за злочинами, які були підвідомчі поліцейським чинам, проводилося під безпосереднім контролем прокурорів та їхніх товаришів (заступників, помічників). При передачі матеріалів дізнання слідчому, поліція повідомляла про це прокурора або його помічника. Крім того, саме прокурора або його товариша інформували про встановлення строків дізнання та визначення часу і місця роботи судового слідчого [65, с. 34-35].

За Статутом прокуратура здійснювала кримінальне переслідування, так звану слідчу функцію, яка сьогодні не є властивою прокуратурі. Наявність такої функції у прокуратури, на нашу думку, є недоцільною, оскільки це призводить до змішування ролей учасників кримінального провадження.

Роль слідчих стає під питанням, якщо розслідування можуть здійснювати і прокурори, що негативно впливає на хід досудового розслідування [111, с. 72].

Проте не можна стверджувати, що в Статуті не передбачено функцій керівництва та організації досудового розслідування. На нашу думку, вони були передбачені, але в іншій інтерпретації. Зокрема, зазначалося, що прокуратура вживала заходів для підвищення ефективності розслідування злочинів. За своєю сутністю ця функція є схожою, оскільки передбачає надання слідчим вказівок, які підлягають обов'язковому виконанню. Чітке визначення сфери повноважень суб'єктів, які проводять досудове розслідування та здійснюють нагляд за його проведенням, є основою для досягнення завдань кримінального провадження [111, с. 72].

Форми та методи взаємодії слідчого у ХХ ст. О. В. Старченко поділяє на три періоди: дорадянський, радянський та сучасний. Якщо дорадянський період характеризується наявністю посади судового слідчого з широкими повноваженнями, то радянський період розподіляється на декілька етапів, кожний з яких має свої особливості:

- 1) 1917-1928 рр. – слідчі підрозділи в штаті суду та правоохоронних органів;
- 2) 1928-1960 рр. – перехід слідства з підпорядкування судових органів до прокуратури;
- 3) 1963-1968 рр. – слідчі підрозділи, створені в реформованій системі внутрішніх справ, характеризувалися певною автономією;
- 4) 1968-1988 рр. – наділення керівництва органів внутрішніх справ правом управління проведенням попереднього слідства при збереженні повноважень нагляду за слідством у прокуратури [256, с. 7-8].

У період 1918-1919 років на території Західноукраїнської Народної Республіки протидія злочинності була одним із основних завдань держави. Більшість кримінальних справ порушувалися у зв'язку з внесенням скарги прокурора, який представляв публічне обвинувачення. У зазначений період

розслідування здійснювалося у двох формах – дізнання та досудове слідство. Дізнання також поділялося на два етапи – попереднє та основне. Правоохоронні органи здійснювали попереднє дізнання під контролем прокуратури. Основне дізнання здійснювалося слідчим суддею, при цьому роль прокурора була суттєво меншою. Прокурор був ключовою фігурою у вирішенні питання, чи буде проводитися слідство після дізнання [70, с. 28].

За аналогією з послідовністю підходів до методів та способів розслідування злочинів у Великому князівстві Литовському, Польщі та Речі Посполитої з Руської правди, КПК УСРР 1922 р. також успадкував багато положень Статуту. Кодекс став комплексним нормативно-правовим актом, який регулював провадження у кримінальних справах в органах попереднього слідства та в судах, визначав повноваження органів прокуратури на всіх стадіях кримінального процесу [253, с. 558]. Саме цей законодавчий акт ознаменував організаційну та процесуальну незалежність слідчого від прокурора. Однак слід зазначити негативний вплив тогочасного політичного режиму на розвиток взаємодії, що було зумовлено двома факторами: по-перше, правоохоронні органи виступали каральним інструментом, по-друге, правоохоронні органи були інструментом протидії антидержавницької позиції. Перебування України ознаменувалося підпорядкуванням законодавства загальноприйнятим тоталітарним стандартам [242, с. 159-160].

Нормативне врегулювання інституту дізнання знайшло своє відображення у КПК УСРР 1922 р., яке розглядалося як допоміжна діяльність міліції під наглядом прокурора. Зокрема, було передбачено два види дізнання: перше здійснювалося у випадку, коли досудове слідство не проводилося, сутність другого виду полягала у тому, що дізнання передувало досудовому слідству. Характерною рисою дізнання, як на той час, так і на сьогодні було обмеження процесуальних способів отримання доказів. Під час дізнання було дозволено опитувати підозрюваних свідків, інші слідчі дії дозволялися у випадку коли була загроза приховання та знищення речових

доказів. Дізнання фактично було підготовчою стадією для проведення слідства та заміняло попереднє слідство по нескладних справах [155, с. 426].

Принагідно зазначимо, що ні Конституція УСРР від 1919 р. [126], ні Конституція УРСР від 1937 р. [125] не закріплювали у своїх положеннях функції прокурора, як це зроблено у чинному Основному Законі. Конституція УРСР від 1937 року обмежувалася згадкою про прокурора в частині заборони арешту, не інакше, як за постановою суду або санкції прокурора (ч. 1 ст. 107). З цього можна зробити висновок, що прокурор наділявся широкими повноваженнями, оскільки зараз допустимість такого обмеження покладається виключно на суд.

Починаючи з 1926 року, прокурор набув статус центральної фігури у кримінальному процесі та був уповноважений на здійснення попереднього слідства. Згодом, через три роки у 1929, інститут судових слідчих був ліквідований, а слідчий апарат передано до прокуратури. На думку С. В. Лупашку, сучасне поняття слідчого судді бере свій початок із 1929 року, коли з'явилася роль судового слідчого [156, с. 306].

Численні організаційно-штатні перетворення апаратів прокуратур СРСР та союзних республік відбулися протягом 1930-1950-х років, що суттєво вплинуло на зміст та реалізацію кримінально-процесуальної функції прокурора. Якщо з 1934 року здійснення попереднього слідства належало не лише до відання слідчих з найважливіших справ, а й до відання прокурорів та їхніх помічників відповідних секторів, то з 1936 року, коли було впроваджено єдину організаційно-штатну структуру апарату прокуратури СРСР, в межах якої були створені слідчі відділи, попереднє слідство перейшло до виключної компетенції слідчих з найважливіших справ [167, с. 8].

Протягом 1958-1991 рр. процесуальне становище слідчих в органах прокуратури, внутрішніх справ та державної безпеки характеризувалося відсутністю чіткої визначеності. Водночас повноваження слідчого на здійснення взаємодії з органами дізнання набули нормативного закріплення в

кримінально-процесуальному законодавстві, що дало новий поштовх розвитку процесуальних та організаційних (непроцесуальних) форм взаємодії під час розслідування у кримінальних справах [159, с. 167].

Важливою подією, яка сприяла розвитку взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, стало прийняття КПК України 1960 р. який, зі змінами, продовжував діяти до прийняття Верховною Радою України КПК України 2012 р. Положення Кодексу регламентували чимало норм, які становлять основу процесуальної взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором і наближені до сучасних механізмів взаємодії. Наприклад, погодження прокурором закриття кримінальної справи у передбачених законом випадках (ст. 7-10), надання письмових вказівок про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, які є обов'язковими до виконання (ст. 227) тощо. Крім цього, основною особливістю було також те, що сам прокурор був уповноважений на проведення досудового слідства (ст. 102), при цьому це не позбавляло його наглядової функції за додержанням законів про провадження дізнання та попереднього слідства (ст. 25) [136].

Створення слідчого апарату в системі органів внутрішніх справ відбулося через видання Указу Президії Верховної Ради СРСР від 6 квітня 1963 року. Вже 13 червня цього ж року Президія внесла зміни до КПК України 1960 р., згідно з якими розслідування певної категорії злочинів доручалося слідчим органів охорони громадського порядку. Водночас за міліцією зберігалось повноваження на проведення дізнання, а розслідування тяжких злочинів проводилося органами прокуратури [165, с. 33-34].

Щодо доцільності концепції прокурорського нагляду, як за КПК України 1960 р., так і в цілому, досить слушним є припущення про його відсутність за оперативно-розшуковою діяльністю. У контексті дослідження складових ефективності прокурора в кримінальному провадженні, М. І. Бортун наголошує, що за КПК України 1960 р. прокурор районної ланки не мав доступу до матеріалів оперативно-розшукової діяльності, в ході якої

проводилися дії, спрямовані на встановлення особи, що скоїла кримінальне правопорушення, та речових доказів, якими підтверджувалася вина особи. Звернувшись до першої редакції КПК України 1960 р. (статті 25), можна дійсно побачити, що сфера прокурорського нагляду поширювалася лише на дізнання та попереднє слідство. Проте, відповідно до змін у редакції КПК України 1960 року від 21.06.2001, прокурорський нагляд поширювався тепер і на оперативно-розшукову діяльність. Такі обмеження сприяли незаконному притягненню до кримінальної відповідальності та застосуванню неправомірних методів отримання доказів [50, с. 19]. Аналогічні негативні наслідки були б у разі відсутності доступу та функції нагляду за досудовим розслідуванням з боку прокурора.

Черговий етап становлення та розвитку взаємодії пов'язаний із здобуттям Україною незалежності та вступом до Ради Європи. У зв'язку з цим наша держава взяла на себе низку зобов'язань щодо реформування правової системи, включаючи сферу кримінальної юстиції, що полягало у приведенні ролі та функцій органів прокуратури у відповідність до європейських стандартів. Зокрема, це включало позбавлення прокуратури функцій розслідування кримінальних справ та нагляду за додержанням і застосуванням законів [92].

Особливістю сучасного пострадянського періоду є безпосередній судовий контроль за здійсненням попереднього слідства та збереження наглядових повноважень прокурора. При цьому неодноразові докорінні зміни системи управління досудовим слідством протягом XIX-XXI ст. спричинили відсутність усталених правових форм та традицій міжвідомчої та внутрівідомчої взаємодії слідчих органів внутрішніх справ [256, с. 8].

Попри те, що основою кримінально-процесуального законодавства залишався КПК України 1960 р., почалися зрушення щодо позбавлення прокурорів функції здійснення досудового розслідування. При цьому п. 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України регламентовано, що прокуратура продовжуватиме виконувати функцію досудового розслідування

до моменту початку функціонування органів, яким відповідно до закону будуть передані відповідні функції.

З цього приводу до сьогодні точаться дискусії щодо можливості повернення прокурорам цієї функції. Свою думку з цього питання висловили чимало науковців. М. С. Городецька стверджує про ризики процесуальної неефективності у разі поєднання прокурором досудового розслідування та представництва державного обвинувачення [69, с. 209]. А. І. Палюх наголошує на тому, що законодавець, регламентуючи процесуальний статус прокурора, поєднав повноваження, які складно суміщаються. Так, прокурор уповноважений розпочинати досудове розслідування, виконуючи функцію кримінального переслідування, з іншого боку він здійснює нагляд за додержанням законів, даючи письмові вказівки, чим координує досудове розслідування [188, с. 8].

У розрізі питання повернення прокурорам функції досудового розслідування варто звернути увагу на актуальні статистичні дані щодо кількості кримінальних правопорушень та кількості прокурорів, які виконують свої повноваження. Зокрема, за даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року у звітному періоді обліковано 475 595 кримінальних правопорушень [82]. В той час, як загальна штатна чисельність прокурорів органів прокуратури станом на 01.01.2024 становила 9978 одиниць, при цьому облікова кількість прокурорів становила 9208 осіб [180]. Навіть якщо взяти до уваги лише тяжкі або особливо тяжкі злочини, кількість яких становить 267 948, кожен прокурор в середньому має розслідувати близько 29 злочинів за рік. Враховуючи той факт, що прокурор повинен виконувати й інші покладені на нього обов'язки, досягнення кінцевої мети кримінального провадження може бути ускладненим.

Прийняття КПК України 2012 р. внесло суттєві зміни у парадигму відносин держави і громадян щодо забезпечення порушених прав, свобод та законних інтересів через процесуальну діяльність визначених державних органів і посадових осіб. Застосування будь-яких заходів примусу повинно

бути обґрунтованим та законним, із можливістю перевірки з боку наглядових і контролюючих інстанцій [134, с. 11-12]. Це, власне, і посилює значення прокурора під час здійснення досудового розслідування.

Водночас, на думку М. О. Карпенко, за положеннями КПК України 2012 р. суттєво звузилася процесуальна самостійність слідчого через необхідність погодження з прокурором значної кількості процесуальних дій та слідчим суддею. Порівняно з КПК України 1960 року, у слідчого відсутня можливість не погодитися з вказівками прокурора щодо ключових питань досудового слідства (наприклад, закриття кримінальної справи, обсяг обвинувачення, притягнення особи як обвинуваченого тощо). Своєю чергою, невиконання вказівок та доручень прокурора тягне за собою притягнення до відповідальності, встановленої законом (ч. 4 ст. 40 КПК України). Оскарження рішень прокурора не зупиняє їх виконання, а тому повинно бути реалізовано, незважаючи на їх сумнівність [97, с. 132-133].

Особливої уваги, на наш погляд, потребує розгляд думок науковців та практиків щодо окремих положень проекту КПК України 2012 року стосовно взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, які є досить неоднозначними. Л. М. Лобойко наголошує, що під час розгляду проекту КПК України 2012 р. прокуратура мала негативне ставлення до нього, оскільки прокурор повинен був не лише наглядати за законністю, а й включатися у роботу з керівництва процесуальною діяльністю слідчого. Якщо раніше прокурор фактично споживав плоди праці органів дізнання та слідчих, то тепер обсяг роботи прокурора значно збільшився [154, с. 61].

У висновку Директорату з питань правосуддя та захисту людської гідності щодо проекту Кримінально процесуального кодексу України йдеться про загрози, зумовлені значною залежністю слідчих від прокурорів. Враховуючи те, що прокурор не лише здійснює нагляд за ходом досудового розслідування, а й уповноважений його спрямовувати шляхом надання точних вказівок, призначати та відсторонювати слідчих. Окрім того, виконавці експертизи закликали замислитися над повноваженням прокурора

на проведення слідчих (розшукових) дій особисто [58, с. 30]. Щоправда, зазначені положення все ж знайшли відображення у чинному КПК України.

Після прийняття КПК України 2012 року розвиток взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування не можна назвати завершеним. Яскравим прикладом цього є внесення необхідних змін щодо здійснення досудового розслідування у формі дізнання. Окрім того, особливу увагу слід звернути на дізнавача, регулювання процесуальної діяльності якого з'явилося у КПК України зі змінами, внесеними 22.11.2018 № 2617-VIII [216]. Науковці стверджують, що інститут дізнання не є новим для правової системи України, але для належного функціонування цієї форми досудового розслідування було необхідно внесення змін [253, с. 197]. Проте саме ці зміни дозволяють сьогодні вести мову про дізнавача як повноправного та діючого суб'єкта взаємодії.

Як зазначає М. Ю. Романов, ініціатива зі створення підрозділів дізнання пов'язана із зростанням дрібної злочинності, що спонукало до відновлення роботи цих підрозділів. Нова «спрощена» процедура досудового розслідування дрібних кримінальних правопорушень полягала у скороченні термінів розслідування, спрощенні комунікації між суб'єктами досудового розслідування, а також у обмеженому переліку дозволених до проведення слідчих (розшукових) дій під час дізнання кримінальних проступків [81, с. 35].

Станом на сьогодні, Основний Закон у ст. 131¹ містить положення, згідно з яким в Україні діє прокуратура, яка здійснює: підтримання публічного обвинувачення в суді та організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. С. Я. Личик зазначає, що чинний КПК України в контексті повноважень прокурора не містить таких термінів, як «підтримання публічного обвинувачення», «організація досудового розслідування», «нагляд за негласними слідчими діями органів правопорядку», а «організація досудового розслідування» відповідно до ч. 1 ст. 39 КПК України взагалі покладається лише на керівника органу досудового розслідування. Для

забезпечення виконання вищезазначених положень Конституції України не прийнято жодних змін до КПК України та Закону «Про прокуратуру», які би забезпечували їх впровадження [152, с. 12].

Стаття 36 КПК України, яка регламентує процесуальний статус прокурора у кримінальному провадженні, у ч. 2 обмежується переліком повноважень прокурора під час здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Надалі за текстом КПК України цей термін більше не згадується.

Як зазначає В. М. Сущенко, практика свідчить про відсутність єдності у розумінні прокурорами функції процесуального керівництва, зокрема, її змісту та форм реалізації. Те, що цей термін знаходить своє відображення у законодавстві в різних контекстах, лише сприяє неоднаковому розумінню цієї функції. Те, що за Конституцією прокурор здійснює організацію досудового розслідування, а за КПК України такий обов'язок покладається на керівника органу досудового розслідування, створює умови для перетину цими суб'єктами функцій організації, що заважає взаємодії цих інституцій. Практика свідчить, що часто взаємодія між органом досудового розслідування та прокуратурою ґрунтується на персональних контактах керівників та застосуванні неформального узгодження спільних дій та рішень [263, с. 141].

Питання співвідношення функцій нагляду та процесуального керівництва стало предметом значної кількості досліджень і є науково розробленим. Процесуальне керівництво як функція є похідною від функції нагляду за законністю досудового розслідування. Науковий дискурс щодо змісту функції процесуального керівництва та її співвідношення із функцією нагляду бере свої початки з 60-х років ХХ століття. Сучасний етап розвитку цієї категорії дозволяє виокремити чотири основні підходи до співвідношення цих функцій, зокрема:

1) науковці відкидають керівну роль прокурора під час досудового розслідування, вважаючи, що це несумісне з прокурорським наглядом.

2) прокурор здійснює керівництво над слідчими органами прокуратури, а керівництво слідчими та дізнавачами здійснюють відповідні керівники органу досудового розслідування та керівники органу дізнання (враховуючи позбавлення прокурорів функції здійснення досудового розслідування, такий підхід на сьогодні є неактуальним).

3) процесуальне керівництво є формою нагляду за законністю проведення досудового розслідування, однак чітка межа між процесуальним керівництвом та наглядом відсутня.

4) процесуальне керівництво та прокурорський нагляд – це дві окремі самостійні функції, якими наділений прокурор під час досудового розслідування [53, с. 727].

Досліджуючи теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми участі прокурора у кримінальному провадженні, А. В. Лапкін наголошує, що кожна форма участі прокурора у досудовому розслідуванні має свої переваги та недоліки. Здійснюючи нагляд, прокурор зосереджує увагу лише на окремих процесуальних рішеннях, тим самим розширюючи процесуальну самостійність слідчого. Однак у цій формі прокурор не володіє всією інформацією про хід розслідування. Своєю чергою, участь прокурора у досудовому розслідуванні як процесуального керівника має протилежний характер. Прокурор володіє всією інформацією щодо розслідування, приймає основні процесуальні рішення та здатен спрямовувати хід розслідування. При цьому науковець наголошує, що універсальної форми участі прокурора не існує, найбільш сприятливою формою є комбінація елементів нагляду та процесуального керівництва, коли прокурор використовує їх залежно від ситуації [144, с. 581].

Ключовим у сучасному стані розвитку взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором є не лише нормативно-правове забезпечення їх діяльності, а й використання сучасних технологій. Диджиталізація, яка охопила на сьогодні

практично усі сфери суспільного життя, не оминула й кримінальне судочинство та продовжує активно впроваджуватися у взаємодію між різними учасниками провадження, зокрема у діяльності слідчого, дізнавача та прокурора. Впровадження цифрових технологій у провадженні фактично є інструментом удосконалення взаємодії, що дозволяє покращити ефективність його здійснення, а отже сприяє досягненню завдань кримінального провадження. Водночас застосування цифрових технологій має як свої переваги (економія часу та витратних матеріалів, швидкий документообіг), так і свої ризики (загроза витоку даних, залежність від електричної енергії та мережі Інтернет) [105, с. 94].

З цього приводу у доктрині кримінального процесу сукупність процесів оцифрування пропонується позначати під загальним поняттям «електронне кримінальне провадження». Т. О. Павлова пропонує під цим поняттям розуміти інформаційно-аналітичну систему, у якій міститься оцифрована паперова документація. Крім того, ця система дозволяє обмінюватися файлами в межах кримінального провадження. Основними цілями впровадження системи є спрощення діяльності суб'єктів кримінального провадження, скорочення витрат ресурсів (людських, часових, фінансових та інших), а також сприяння забезпеченню захисту прав учасників кримінального провадження [186, с. 99-100].

Задля реалізації курсу оцифрування кримінального провадження вже запроваджені деякі елементи електронного кримінального провадження. Зокрема, взаємодія між окремими органами досудового розслідування та прокуратурою здійснюється за допомогою інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування «іКейс», яка функціонує на підставі положення, затвердженого спільним наказом Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генерального прокурора, Ради суддів України та Вищого антикорупційного суду від 15.12.2021 № 175/390/57/72. Зазначене положення призначене виключно для досудових розслідувань, які здійснюються детективами Національного

антикорупційного бюро України. Виходячи з вищенаведеного, на інші органи досудового розслідування, крім детективів, дія положення не розповсюджується [194]. Практика впровадження та функціонування дозволить визначити, наскільки ефективною є така система взаємодії органів досудового розслідування та органів прокуратури, виявити переваги, недоліки та врахувати отриманий досвід при запуску інформаційно-телекомунікаційної системи для інших органів досудового розслідування.

На основі проведеного історичного аналізу, можемо запропонувати наступну періодизацію розвитку взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором:

1) період громадських розслідувань (XI-XVI ст.ст.) – розслідування здійснювалися громадою або місцевою владою за відсутності спеціалізованих органів;

2) виникнення спеціалізованих ролей (XVI-XIX ст.ст.) – з'явилися перші окремі функції, як-от військовий осавул у Запорізькій Січі та судовий слідчий у Російській імперії, а також почала формуватися роль прокурора;

3) централізований контроль та нагляд (XIX-XX ст.ст.) – роль прокурора розширилася до нагляду за розслідуваннями, а слідчі органи стали більш централізованими;

4) радянський період (1917-1991) – прокуратура домінувала як у розслідуванні, так і в нагляді, інтегруючи в собі слідчі функції;

5) пострадянський період (1991-2012) – поступове відокремлення слідства від прокуратури; Конституція 1996 р. (п. 9 Перехідних положень) передбачає передачу функції досудового розслідування від прокуратури іншим органам; КПК 1960 р. продовжує діяти, але вже з'являються слідчі МВС, СБУ, податкової міліції; прокурор зберігає широкі наглядові повноваження; взаємодія залишається ієрархічною, проте з'являються елементи процесуальної самостійності слідчого;

6) сучасний період (2012 – по теперішній час) – прийняття КПК України 2012 року; запроваджено інститут процесуального керівництва

досудовим розслідуванням; прокурор уже не розслідує, а організовує та процесуально керує діяльністю слідчого/дознавача; з'явився дізнавач як окремий процесуальний суб'єкт; взаємодія стала не ієрархічно-підпорядкованою, а процесуально-керівною (прокурор дає вказівки, погоджує ключові дії, але слідчий зберігає певну самостійність); активно впроваджуються цифрові інструменти взаємодії (ЄРДР, «іКейс» тощо); триває дискусія про оптимальне співвідношення «процесуального керівництва» та «нагляду».

До найближчих перспектив сучасного періоду також можна віднести використання штучного інтелекту, який на сьогодні стрімко впроваджується в усі сфери життєдіяльності людини, зокрема й у діяльність, пов'язану з розслідуванням кримінальних правопорушень. Водночас, як слушно зазначають В. В. Рогальська та Н. В. Рабушко, з огляду на чинне законодавство використання штучного інтелекту в межах кримінального процесу залишається неврегульованим і нерегламентованим, попри те що штучний інтелект є корисним інструментом у діяльності судових та правоохоронних органів на стадії досудового розслідування [240, с. 147].

1.3. Порівняльно-правовий аспект нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на прикладі країн Європейського Союзу

Застосування порівняльно-правового підходу є ключовим у наукових дослідженнях. Як зазначають В. В. Копча та В. В. Лемак, після завершення Другої світової війни порівняльно-правові дослідження стали невід'ємною частиною масштабних законодавчих ініціатив. Крім того, використання методології порівняльно-правового аналізу забезпечує глибше осмислення правової природи того чи іншого інституту [127, с. 55]. В. В. Налуцишин та В. В. Налуцишин слушно зазначають, що саме ретельний аналіз зарубіжного законодавчого та правозастосовного досвіду, а також його доктринального

тлумачення у науковій літературі відповідних держав, дозволяє не тільки осмислити процеси у національній правовій системі, а й, потенційно, запобігти певним помилкам у майбутньому [173, с. 106]. Непохитний слушно євроінтеграційний курс, закріплений не лише в преамбулі Конституції, а й у політичних стратегіях та суспільній свідомості, зумовлює необхідність урахування цінностей і принципів правової системи держав-членів ЄС, зокрема у галузі кримінального судочинства.

Ю. В. Циганюк у своїй праці наголошує, що згідно з постулатами компаративістики, наука жодної країни не може розвиватися лише на основі інформації, що утримується у межах власної правової системи. Порівняльні дослідження, безсумнівно, викликані бажанням вийти в дослідницькій роботі за межі певної країни, для здійснення більш широких узагальнень, які нададуть можливість обміну досвідом між країнами [285, с. 15-16].

Для підвищення ефективності взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором на стадії досудового розслідування видається доцільним здійснити аналіз законодавства держав-членів ЄС. По-перше, це уможливить зіставлення європейських норм із кримінально-процесуальними положеннями національного законодавства, а по-друге, допоможе виявити специфіку, переваги та недоліки правового регулювання, що в подальшому сприятиме визначенню перспектив і напрямів розвитку національного законодавства.

Вибір об'єкта порівняльно-правового аналізу не є випадковим. Пропри те, що регулювання механізмів процесуальної та організаційно-правової взаємодії насамперед належить до внутрішньої компетенції національної правової системи, розроблення та внесення змін до кримінально-процесуального законодавства здійснюються з урахуванням фундаментальних загально-правових принципів, таких як верховенство права, справедливість, демократичність, гуманізм тощо. Ці принципи є загальноприйнятими та високо цінуються в європейському правовому середовищі [114, с. 59].

Як зазначає А. І. Білас, у науковій сфері вже тривалий час вивчаються такі категорії, як «європейська цивілізація», «європейські правові стандарти», «наднаціональні органи ЄС», «спільна політика ЄС у сфері внутрішніх справ» та інші [40, с. 90]. На думку Ю. І. Микитина, для характеристики цього напрямку політики ЄС застосовуються різні терміни, зокрема «політика ЄС у сфері боротьби зі злочинністю», «кримінальна політика ЄС» і «політика ЄС у правоохоронній сфері». Хоча багато науковців віддають перевагу терміну «кримінальна політика ЄС», Ю. І. Микитин вважає за доцільне використовувати ширше поняття – «політика Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю». Цей термін, на його думку, точніше відображає складну структуру та взаємозв'язок елементів, охоплюючи насамперед кримінальну політику ЄС і кримінально-процесуальну політику ЄС [166, с. 193].

У Договорі про функціонування Європейського Союзу, одному з двох основоположних договорів, що становлять нормативну-правову основу ЄС, визначено, що Рада, як інституція, відповідальна за виконання завдань, покладених на європейську спільноту для створення простору свободи, безпеки та справедливості, зобов'язана вживати заходів у сфері поліцейської та судової співпраці у кримінальних справах. Ці заходи спрямовані на забезпечення високого рівня безпеки шляхом запобігання злочинності та протидії їй у межах Союзу, відповідно до положень Договору про Європейський Союз (ст. 61) [79].

Окремої уваги заслуговують стратегічні напрями реформування національного кримінально-процесуального законодавства у відповідності до *acquis* ЄС у сфері кримінальної юстиції. Зокрема, це впровадження механізмів реалізації європейських стандартів у здійсненні кримінального судочинства. Такі зміни охоплюють трансформацію професійної правосвідомості працівників правоохоронних органів і суддів, а також формування правозастосовної практики, що відповідає нормам Конституції України та орієнтується на європейські цінності, стандарти й практику

Європейського суду з прав людини. Водночас цей напрям реформування не є вичерпним, оскільки передбачає комплексний набір заходів законодавчого, інституційного та організаційного характеру, спрямованих на гармонізацію українського законодавства у сфері кримінальної юстиції та безпеки з правом ЄС [184, с. 121-124].

Перед аналізом взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором доцільно звернути увагу на Висновок Консультативної ради європейських прокурорів «Щодо ролі прокурорів у кримінальних розслідуваннях» №10 (2015) від 20 листопада 2015 року [57]. Незважаючи на те, що цей орган створений Комітетом міністрів Ради Європи, яка є окремою від ЄС організацією, він виконує взаємодоповнювальні функції, адже Рада Європи та ЄС тісно співпрацюють у сферах, де їхні інтереси збігаються, зокрема у сприянні захисту прав людини та демократії в Європі та сусідніх регіонах. На основі зазначеного Висновку, аналізуючи роль прокурора та органів досудового розслідування у кримінальному провадженні, можна виділити три моделі їхньої взаємодії:

Перша модель – позиціонує прокурора як суб'єкта, який безпосередньо проводить розслідування. Прокурори зобов'язані здійснювати розслідування законно, професійно, справедливо, оперативно, з максимальною ефективністю та без будь-якої упередженості чи дискримінації. Вони також повинні розробляти стратегії розслідування, які можуть бути корисними для сторони захисту, та забезпечувати збирання і розкриття відповідних доказів. У межах своїх слідчих повноважень прокурори мають ті самі права й обов'язки, що й інші слідчі органи, а також повинні мати доступ до необхідних ресурсів для виконання своїх функцій.

Друга модель – визначає прокурора як керівника досудового розслідування, яке здійснюють органи досудового розслідування. У країнах, де ці органи підпорядковані прокуратурі, прокурори повинні мати ефективні інструменти для належного виконання своїх завдань у кримінальних розслідуваннях, завжди дотримуючись норм національного та міжнародного

законодавства. Вони відповідають за організацію розслідувань у спосіб, що забезпечує їхню належність і ефективність, з неухильним дотриманням верховенства права та процесуальних прав. У державах, де прокурори здійснюють нагляд за розслідуваннями, вони повинні мати достатньо широкі процесуальні повноваження для гарантування законності та результативності кримінальних розслідувань.

Третя модель – передбачає, що органи досудового розслідування проводять розслідування автономно. У таких правових системах мають бути запроваджені відповідні механізми нагляду, які забезпечують законність розслідувань і гарантують, що дії відповідних органів є професійними, справедливими та оперативними [57].

У контексті аналізу моделей взаємодії органів досудового розслідування та прокурора під час досудового розслідування ми поставили респондентам запитання щодо найефективнішої моделі, враховуючи визнані світові практики та перспективи їхнього впровадження в національну систему. За результатами опитування, 42,1% респондентів вважають, що сучасна національна модель розподілу ролей і повноважень повністю відповідає завданням кримінального провадження. Натомість 36,8% схиляються до думки, що ефективнішою є модель, у якій органи досудового розслідування проводять розслідування автономно, а прокурор лише підтримує обвинувачення в суді. Водночас 21,1% респондентів підтримують модель, за якою прокурор є суб'єктом, що безпосередньо здійснює розслідування (див. додаток Д).

Надалі ми проаналізуємо положення кримінально-процесуальних кодексів держав-членів ЄС, а також інших нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування. У ході дослідження враховуючи специфіку термінології буде вживатися різноманітна термінологія, яка позначає взаємодію зі слідчим та дізнавачем, наприклад, взаємодія поліцейський органів з прокурором, взаємодія органів досудового розслідування з

прокурором, взаємодія слідчого та дізнавача з прокурором. Проведений аналіз надасть змогу виявити перспективні тенденції, які могли б бути адаптовані та імплементовані в національне законодавство України, а також звернути увагу на проблемні аспекти й тенденції, що створюють перешкоди для ефективної взаємодії між цими учасниками кримінального провадження, з метою їх подальшого вдосконалення.

КПК Республіки Естонії регулює повноваження прокурора як суб'єкта кримінального провадження. Згідно з § 30, прокуратура відповідає за керівництво досудовим розслідуванням, забезпечення його законності та ефективності, а також виконує функцію державного обвинувачення в суді. Щодо органів досудового розслідування, то параграф § 31 визначає їх перелік, тоді як параграф § 32 встановлює, що ці органи самостійно виконують процесуальні дії, передбачені Кодексом, за винятком випадків, коли потрібна санкція (рішення) суду або прокуратури. Специфічні механізми взаємодії між органами досудового розслідування та прокуратурою викладено в розділі, присвяченому загальним положенням досудового провадження [14].

Підхід до нормативного закріплення повноважень органів досудового розслідування та прокуратури має свої особливості. Якщо розглядати повноваження органів досудового розслідування, варто зазначити, що їх перелік у Кодексі відсутній. КПК Республіки Естонії обмежується визначенням юрисдикції цих органів (§ 212). Основними процесуальними механізмами взаємодії прокуратури, яка здійснює керівництво досудовим провадженням, є: присутність під час виконання процесуальних дій і, за необхідності, втручання в їх перебіг; вимога щодо надання матеріалів провадження чи інших документів; видання вказівок; зміна або скасування розпоряджень слідчих органів; відсторонення особи, яка проводить досудове розслідування; вимога від органу досудового розслідування надання письмових або усних пояснень щодо обставин провадження (§ 213) [14].

КПК Республіки Словаччини визначає, що поліцейські здійснюють слідчі дії самостійно, але за згодою прокурора чи судді у випадках, передбачених законом (Section 201). Якщо спрощене розслідування не завершено протягом двох місяців після пред'явлення обвинувачення, поліцейський письмово інформує прокурора про причини його не завершення та подальші дії [17].

Прокурори наглядають за законністю під час досудового розслідування (Section 230), маючи повноваження: а) видавати обов'язкові вказівки для розслідування чи дізнання, встановлювати строки виконання, вносити вказівки до справи; б) вимагати від поліції справи, документи та звіти для перевірки своєчасності кримінального провадження та виконання процедур; с) брати участь у процедурах, які здійснюються поліцією, проводити розслідування самостійно, виносити рішення, які можна оскаржити, як і рішення поліції; d) повертати справу поліції для додаткового розслідування зі строками, повідомляючи обвинуваченого та потерпілого; е) скасовувати незаконні рішення поліції, замінюючи їх власними; f) передавати справу іншому працівнику поліції, навіть без дотримання територіальної підслідності [17].

Взаємодія між поліцейськими та прокурором починається з етапу затримання: поліцейський негайно повідомляє прокурора про затримання та передає матеріали допиту (Section 86). Деякі дії, як-от доступ до даних, що становлять таємницю та охороняються законом, вилучення речей чи обшук, потребують попередньої згоди прокурора (Sections 3, 91, 101, 102). Прокурор також перевіряє результатами розгляду поліцейським скарг заявника чи потерпілого (Section 198) [17].

КПК Республіки Хорватія регламентує наступні положення, розслідування кримінальних правопорушень здійснюють прокурор, слідчий та поліція. Прокурори поділяються на державних (для справ публічного обвинувачення), субсидіарних (за відмови державного прокурора від обвинувачення) та приватних (для справ приватного обвинувачення) (article

2, (13) article 202). Прокуратура, слідчі та поліцейські органи повинні об'єктивно та неупереджено роз'яснювати підозру у вчиненні кримінального правопорушення, за яке здійснюється публічне обвинувачення. ((3), article 4) [13].

Взаємодія прокурора зі слідчим регламентується різними статтями. Державний прокурор або слідчий за його дорученням може до початку розслідування, якщо розслідування є обов'язковим, проводити дії зі збору доказів, за яких існує ризик зволікання, а поліція може тимчасово вилучати предмети під час розслідування кримінальних правопорушень ((1), (2) article 213). Якщо особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, невідома, державний прокурор або слідчий може допитувати свідків, якщо це доцільно для виявлення винного або якщо існує ризик зволікання. Слідчий зобов'язаний перед, а якщо це неможливо, то негайно після виконання дії повідомити державного прокурора про всі вжиті заходи (article 214) [13].

Загалом розслідування проводить державний прокурор, однак державний прокурор може доручити слідчому виконання окремих дій зі збору доказів шляхом видання наказу. У наказі прокурор зазначає слідчого, враховуючи предмет розслідування та спеціальні нормативні акти, дії, які необхідно виконати, а також може видавати інші вказівки, яких слідчий зобов'язаний дотримуватися. Слідчий зобов'язаний діяти відповідно до наказу державного прокурора (article 219). Викликають науковий інтерес також і положення щодо проведення обшуку, які регламентовані у ст. 242, де передбачено, що якщо інше не передбачено цим Законом, слідчий суддя видає ордер на обшук за письмовим запитом державного прокурора з обґрунтуванням. Обшук проводять державний прокурор, слідчий або органи поліції [13].

Згідно *КПК Румунії*, Прокурор здійснює нагляд за діяльністю органів кримінального розслідування, щоб кожне кримінальне правопорушення було виявлено, а будь-яка особа, яка його вчинила, притягнута до відповідальності. Прокурор також наглядає за діяльністю органів

кримінального розслідування, щоб жоден підозрюваний або обвинувачений не утримувався під вартою, крім випадків і умов, передбачених законом (art. 299). Прокурор проводить кримінальне розслідування у випадках, передбачених законом. Прокурор може взяти на себе будь-яку справу, за якою він здійснював нагляд, незалежно від етапу розслідування, і проводити це розслідування самостійно. У випадках, коли прокурор проводить кримінальне розслідування, він може делегувати органам кримінального розслідування виконання окремих слідчих дій шляхом видання прокурорського наказу (art. 324). Під час виконання функції кримінального розслідування прокурор та органи кримінального розслідування збирають докази, необхідні для встановлення підстав для кримінального переслідування (art. 3). Органи кримінального розслідування проводять кримінальне розслідування щодо будь-якого правопорушення, яке законом не віднесено до юрисдикції спеціальних органів кримінального розслідування або прокурора, а також в інших випадках, передбачених законом (art. 57). Відтак, констатуємо, що органи кримінального переслідування переважно виконують слідчі дії, тоді як прокурор відіграє розпорядчу та наглядову роль (art. 55, 56, 57), попри те, у окремих випадках може його самостійно проводити [7].

Відповідно до *КПК Чеської Республіки*, нагляд за дотриманням законності в досудовому провадженні здійснює прокурор ((1), Section 174). Прокурор здійснює нагляд за діями поліцейських використовуючи наступні механізми: надавати обов'язкові вказівки щодо розслідування кримінальних правопорушень; вимагати від органу поліції справи, документи, матеріали та звіти про вчинені кримінальні правопорушення для перевірки, чи своєчасно орган поліції ініціює кримінальне переслідування та вживає необхідних дій; брати участь у виконанні дій, що проводяться органом поліції, особисто виконувати окремі дії або навіть усе розслідування; повертати справу органу поліції з його вказівками для доповнення; скасовувати незаконні або

необґрунтовані рішення та дії органу поліції, які він може замінити своїми власними ((2), Section 174) [8].

Поліцейські зобов'язані отримувати попередню згоду прокурора на певні дії, зокрема надання інформації у справі, затримання особи, вилучення речей, арешт коштів чи нерухомості, а також проведення особистого огляду (Sections 8a, 76, 79, 79a, 79d, 79e, 83a). Прокурор має право вимагати від поліції файли, документи, матеріали чи протоколи, навіть якщо кримінальне провадження ще не розпочате, а також вилучати справи для передачі іншому органу (Section 157). Якщо поліцейські не завершили перевірку фактів у встановлений законом термін, прокурор може змінювати перелік необхідних дій або встановлювати нові строки (Section 159). Поліцейські передають прокурору зібрані докази, на основі яких формується обвинувальний акт (Section 169). У разі відмови поліцейських у доступі до матеріалів справи особам, які не є обвинуваченими, потерпілими чи захисниками, прокурор терміново перевіряє обґрунтованість такої відмови (Section 65) [8].

У *КПК Королівства Нідерландів* взаємодія регламентована наступним чином. Прокурор здійснює нагляд за розслідуванням, видає розпорядження про вжиття заходів в інтересах розслідування, відповідає за складання документів справи під час кримінального, відповідає за забезпечення належного ставлення до потерпілого та здійснює інші повноваження відповідно до цього Кодексу (Sections 62a, 149a, 51a). Поліцейські, керуючись Актом про поліцію 1993 року, виконують слідчі дії, повідомляють потерпілого про хід справи та можливість медіації, але діють під наглядом прокурора (Sections 51a, 51h, 55c). Слідчі мають повноваження встановлювати особу підозрюваного, проводити обшуки, допити чи вилучення предметів, але окремі дії, як-от систематичне стеження, виконуються за вказівкою прокурора (Sections 52, 55a, 96, 126g). Прокурор та поліцейські спільно інформують потерпілого про перебіг справи, включаючи припинення розслідування, початок обвинувачення (Section 51a). Ця

взаємодія забезпечує скоординоване розслідування, де прокурор координує дії поліції [12].

У *КПК Королівства Бельгія* взаємодія між офіцерами та агентами судової поліції (поліцейськими службами) і прокурором на етапі досудового розслідування чітко регламентована. Прокурор Королівства видає загальні директиви, необхідні для виконання завдань судової поліції у своєму окрузі. Ці директиви залишаються чинними, якщо слідчий суддя не прийме іншого рішення в межах свого розслідування (Art. 26). Офіцери та агенти судової поліції, діючи з власної ініціативи, повідомляють прокурора Королівства про проведені розшукові дії у строки та в порядку, визначені його директивами (Art. 28ter). Прокурор має право вимагати від поліцейських служб виконання всіх необхідних для розслідування дій, визначати пріоритетні справи та координувати роботу кількох служб у конкретному розслідуванні (Art. 28ter). Поліцейські служби можуть застосовувати спеціальні методи розслідування, наприклад, використання інформаторів, лише під контролем прокуратури. Прокурор Королівства здійснює постійний контроль за застосуванням спеціальних методів розшуку поліцейськими службами в межах свого судового округу (Art. 47ter). Ця взаємодія забезпечує ефективне розслідування, де прокурор відіграє роль координатора та наглядача, спрямовуючи дії поліцейських служб [11].

У *КПК Федеративної Республіки Німеччини* передбачено, що прокурор прокуратура має право вимагати інформацію від усіх державних органів і проводити будь-які розслідування самостійно або доручати їх виконання органам і службовим особам органів поліції, якщо інші законодавчі положення не регулюють їхні повноваження окремо (§ 163). Поліцейські органи, виступаючи слідчими, розслідують злочини, видають термінові розпорядження для запобігання приховуванню справи та невідкладно передають матеріали прокурору, а за потреби – до суду (§ 163). У разі неминучої небезпеки прокурор або поліція можуть самостійно ініціювати слідчі дії, такі як обшук, конфіскація чи арешт майна, але деякі дії, наприклад

обшук, потребують судового підтвердження після розпорядження прокурора (§§ 98b, 100, 105, 111k). Для прокурора відведена роль контролю окремих негласних (слідчих) розшукових дій, як от залучення співробітника правоохоронних органів, який діє під прикриттям. Контроль за цим заходом полягає у тому, що використання співробітника правоохоронних органів, який діє під прикриттям дозволяється лише за згодою прокуратури. Так само захід припиняється, якщо прокуратура не надасть згоду на його продовження протягом трьох робочих днів. Згода має бути надана письмово та з визначеним строком дії. (§ 110b). Відтак, саме прокурор відіграє ключову роль у координації та ініціюванні слідчих дій, особливо в ситуаціях невідкладної небезпеки, тоді як поліція забезпечує оперативне виконання завдань під його наглядом [9].

КПК Республіки Словенія містить положення згідно яких кримінальне провадження порушується за ініціативою уповноваженого прокурора, який може бути як державним або приватним. Прокурор згідно з Кодексом керує досудовим розслідуванням, подає клопотання про слідчі дії та представляє обвинувачення в суді (Article 19, 45). Поліція виконує слідчі функції, негайно інформуючи прокурора про такі дії, як позбавлення волі чи обшук, та діє за його обов'язковими вказівками. Після проведення обшуку без відповідного дозволу поліцейські зобов'язані негайно подати звіт про це державному прокурору, (Article 157, 218). Прокурор має право отримувати конфіденційну інформацію, зокрема банківську, через клопотання до слідчого судді, а також подавати клопотання про взяття під варту, обшук чи медичне обстеження обвинуваченого (Article 156, 202, 215, 265). Слідчий суддя відіграє наглядову роль, ухвалюючи рішення про заставу, обшук чи взяття під варту лише після звернення прокурора (Article 199, 215). Здійснюючи свої повноваження відповідно до цього Закону, державний прокурор може керувати роботою поліції та компетентного органу в межах міністерства, відповідального за оборону, роботою спільної слідчої групи, а також роботою інших компетентних державних органів та установ, надаючи обов'язкові вказівки та

пропозиції щодо збору інформації та виконання інших заходів у межах їхньої компетенції з метою розслідування кримінального правопорушення та виявлення особи, яка його вчинила або збору інформації, необхідної для прийняття рішення про кримінальне переслідування (Article 160a) [16].

У *КПК Великого Герцогства Люксембург* передбачено, що судова поліція діє під керівництвом державного прокурора, негайно повідомляючи його про правопорушення та виконуючи попереднє розслідування за його дорученням або за власною ініціативою до початку офіційного розслідування. Після завершення дій вчинених судовою поліцією вони повинні надіслати прокурору безпосередньо оригінал, а також засвідчену копію складених ними протоколів Також у *КПК* передбачено, що якщо протоколи, акти та документи були оцифровані, державний прокурор може дозволити їх передачу у вигляді цифрового документа через безпечний засіб електронного зв'язку (Art. 12, 46). Прокурор здійснює нагляд за діяльністю судової поліції, керує їхніми діями, приймає скарги, оцінює результати роботи та визначає необхідні заходи, а також може особисто виконувати слідчі дії, на які уповноважена поліція (Art. 24, 41). Офіцери судової поліції, зі свого боку, отримують від прокурора дозволи на вчинення визначених цим Кодексом процесуальних дій (Art. 11, 39) [10].

У *КПК Угорщини* передбачено, що прокурор, як публічний обвинувач, здійснює нагляд за розслідуванням, видає розпорядження, доручає слідчим органам проводити розслідування чи окремі дії, такі як обшук чи збереження даних, і може бути присутнім під час їх виконання (Section 28). Слідчі органи, зокрема поліція, проводять розслідування самостійно у разі виявлення правопорушення або за вказівкою прокурора, виконуючи його доручення у встановлені строки та звітуючи про стан справи (Sections 35, 165). Прокурор має право ознайомлюватися з протоколами слідчих дій, вносити зміни чи скасовувати рішення слідчих органів, розглядати скарги на їхні дії, а також припиняти чи завершувати розслідування (Section 28). У випадках правопорушень, пов'язаних з особами з імунітетом чи

специфічними кримінальними правопорушеннями, як хабарництво, кримінальні правопорушення у сфері правосуддя, розслідування проводить виключно прокурор (Section 29). Слідчі органи, за згодою прокурора, можуть створювати спільні робочі групи для розслідування окремих справ (Sections 36, 37) [1].

У *КПК Республіки Естонія* встановлено, що прокуратура здійснює керівництво досудовим розслідуванням, забезпечує його законність і ефективність, а також представляє державне обвинувачення в суді. При цьому, прокуратура має право подавати цивільний позов, однак не має прав органу, що здійснює розслідування щодо збирання доказів, необхідних для обґрунтування цивільного позову (§ 30). Органи досудового розслідування діють самостійно в межах своєї юрисдикції, якщо не потрібна санкція суду чи прокуратури (§§ 31, 32, 212). Прокурор може бути присутнім під час процесуальних дій, втручатися в їх проведення, вимагати матеріали справи, видавати розпорядження, скасовувати чи змінювати рішення слідчих органів, а також відсторонювати слідчих від розслідування (§ 213). Органи досудового розслідування зобов'язані виконувати розпорядження прокурора та надавати усні чи письмові пояснення щодо обставин провадження (§ 213). Крім того, у § 213 регламентовано, що прокурор має право виконувати процесуальні дії, якщо це необхідно; бути присутнім під час виконання процесуальних дій та втручатися в їхній перебіг, при реалізації цих прав прокурор має права слідчого органу [14].

У *КПК Республіки Словаччина* передбачено, що поліцейські самостійно проводять слідчі дії, але у випадках, передбачених законом, потребують дозволу прокурора чи судді, а також повідомляють прокурора про причини затримки розслідування у формі дізнання, якщо воно не завершено за два місяці (Section 201). Прокурор здійснює нагляд за законністю досудового розслідування, видаючи обов'язкові вказівки, вимагаючи матеріали справи, беручи участь у слідчих діях або проводячи їх самостійно, а також постановляючи рішення, які можуть бути оскаржені (Section 230). Прокурор

може скасовувати чи змінювати незаконні рішення поліцейських, направляти справу для додаткового розслідування, встановлювати строки, вилучати справу в одного поліцейського та передавати її іншому поліцейському, навіть виходячи за межі територіальної підсудності (Section 230). Поліцейські зобов'язані виконувати вказівки прокурора, звітувати про стан справ і надавати необхідні документи чи пояснення (Sections 201, 230) [17].

У *Судово-процесуальному кодексі Королівства Швеція* норми щодо взаємодії зосереджені у розділі, який регламентує порядок здійснення досудового розслідування (Chapter 23). Попри це, самих норм, які містять повноваження, що реалізуються під час взаємодії між відповідними суб'єктами, вкрай мало. Однак аналіз наявних норм дозволяє виявити деякі ключові положення. Так, у Section 3 регламентовано, що рішення про початок досудового розслідування приймається або органом поліції, або прокурором. Якщо розслідування розпочато органом поліції і справа є складною, прокурор бере на себе відповідальність за проведення розслідування, як тільки з'являється обґрунтована підозра у вчиненні злочину. Прокурор також перебирає на себе проведення розслідування, якщо цього вимагають особливі випадки. Прокурор, який проводить попереднє розслідування, може звернутися за сприянням до органу поліції. Він також може доручити співробітнику поліції вжити певних заходів для сприяння попередньому розслідуванню, коли це необхідно, з урахуванням характеру цих заходів. Таким чином, хоча кількість норм, які регламентують взаємодію між прокурором та поліцією під час досудового розслідування, є обмеженою, вони забезпечують чітке розмежування повноважень та обов'язків кожної сторони [29].

У *Фінляндській Республіці*, як на інформаційних сайтах Міністерства юстиції, так і у законодавчих актах наголошується, що кримінальне провадження проводиться у співпраці органів досудового розслідування та прокурора, після чого матеріали передаються останньому. На основі цих матеріалів він вирішує, чи є підстави для пред'явлення обвинувачення, або ж

буде видано рішення про відмову від пред'явлення обвинувачення [18]. Розглянувши КПК Республіки Фінляндія, можемо констатувати, що у цьому законодавчому акті не містяться норми, які регулюють порядок здійснення досудового розслідування. КПК здебільшого регулює процедури, які відбуваються під час судового розгляду [5]. Натомість, порядок здійснення досудового розслідування не здійснюється хаотично, а врегульований на рівні окремого закону, відповідно до якого і проводиться досудове розслідування (22.07.2011/805) [19].

Закон про досудове розслідування містить окрему главу, яка власне і має назву «Взаємодія органу досудового розслідування та прокурора під час досудового розслідування». Параграф § 3 розділу 3 глави 5 встановлює обов'язок співпраці між органом досудового розслідування та прокурором. Зокрема, така взаємодія включає обов'язок органу досудового розслідування інформувати прокурора про питання, пов'язані з ходом розслідування. Взаємодія включає також проведення обговорень з питань організації взаємодії, а також попередні консультації з прокурором про достатність проведеного розслідування. Закон, який регулює здійснення досудового розслідування, декларує, що прокурор повинен брати участь у досудовому розслідуванні настільки, наскільки це необхідно. Крім того, у будь-якому випадку орган досудового розслідування повинен виконувати приписи прокурора, спрямовані на забезпечення розслідування справи (параграф § 2 розділу 1 глави 5) [19].

КПК Республіки Польща регламентує механізми взаємодії між органами досудового розслідування та прокурором у різних розділах процесуального кодексу. Відправні засади такої взаємодії містяться у розділі I «Загальні засади» КПК, зокрема у параграфі § 1 статті 15, де зазначено, що поліція та інші органи, залучені до кримінального провадження, зобов'язані виконувати вказівки суду та державного прокурора, а також проводити досудове розслідування під наглядом державного прокурора в межах, передбачених законом. Крім того, поліція проводить досудове розслідування,

доручене їй державним прокурором, як у повному обсязі, так і в межах визначеного обсягу, а також окремі дії досудового розслідування [4].

Також розділ IV «Процесальні дії», у параграфі § 4 статті 93 регламентує, що у випадках, передбачених законом, суд і державний прокурор видають розпорядження поліції або іншим органам. Особливий науковий інтерес становить положення статті 311, де встановлено, що досудове розслідування проводить державний прокурор. Поліція здійснює досудове розслідування у випадках, коли його не проводить державний прокурор (§ 2). Крім цього, державний прокурор може доручити поліції: 1) проведення досудового розслідування або дізнання, яке він здійснює, в повному обсязі або в обмеженому обсязі; або 2) виконання окремих слідчих дій (§ 3). Доручення обов'язків, визначених у § 3, не може включати дії, які вимагають винесення постанови, а також дії, пов'язані з пред'явленням обвинувачення, зміною постанови про пред'явлення обвинувачення або завершенням досудового розслідування чи дізнання [4].

КПК Італійської Республіки у статті 327, що регламентує загальні положення досудового розслідування та встановлює, що державний прокурор керує розслідуваннями, а кримінальна поліція перебуває у його прямому розпорядженні. Щодо конкретних механізмів взаємодії між органом досудового розслідування та прокурором, слід зазначити вкрай обмежену кількість норм, які встановлюють такі механізми. Засади функціонування кримінальної поліції під час досудового розслідування, що стосуються її узгодженої діяльності з прокурором, закріплені у Chapter IV «Decisions on jurisdiction and competence». Ця глава передбачає обов'язок поліції письмово поінформувати державного прокурора про основні обставини вчиненого кримінального правопорушення та інші зібрані дані, зазначивши джерела доказів і проведені заходи після повідомлення про його вчинення [20].

У контексті забезпечення джерел доказів після втручання прокурора, кримінальна поліція виконує діяльність, спеціально доручену їй відповідно до ст. 370, і виконує вказівки, отримані від прокурора (article 348). Стаття 370

встановлює, що будь-яку слідчу діяльність прокурор проводить особисто. Він може залучати кримінальну поліцію для проведення слідчих дій та спеціально доручених завдань, у тому числі допитів тощо. Глава V «Conflicts of jurisdiction and competence» акцентує увагу на тому, що прокурор здійснює будь-яку діяльність, необхідну для цілей досудового розслідування (article 358) [20].

КПК Латвійської Республіки не містить особливих положень щодо регулювання процесуального статусу слідчого у взаємодії з прокурором, окрім обов'язку виконувати вказівки останнього. Натомість, Кодекс містить детальне нормативно-правове регулювання процесуального статусу прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням у конкретному кримінальному провадженні, чітко визначаючи його права та обов'язки [21].

Особливу увагу слід звернути на ті аспекти, які стосуються взаємодії зі слідчим. Прокурор, який здійснює нагляд під час розслідування, зобов'язаний: давати вказівки щодо напрямку розслідування та здійснення слідчих дій, якщо керівник розслідування не забезпечує цілеспрямоване розслідування, допускає невинуватене втручання в життя особи або затягує процес; вимагати від безпосереднього керівника слідчого внести зміни до складу слідчої групи, якщо вказівки не виконуються або допущені процесуальні порушення, що загрожують ходу кримінального провадження; негайно перебрати на себе керівництво кримінальним провадженням, якщо в ході розслідування зібрано достатньо доказів для справедливого врегулювання кримінально-правових відносин. Прокурор, який здійснює нагляд має право у будь-який час ознайомлюватися з матеріалами кримінального провадження, здійснювати інші повноваження передбачені цим Кодексом (Section 37) [21].

Аналізуючи положення *КПК Литовської Республіки*, слід зазначити, що ст. 164 Кодексу передбачає, що досудове розслідування здійснюється слідчими органами. Організація та керівництво досудовим розслідуванням

покладаються на прокурора, який має право прийняти рішення щодо проведення ним особисто всього досудового розслідування або окремих його частин. Зокрема, ст. 170 конкретизує повноваження прокурора під час досудового розслідування, надаючи йому право самостійно проводити як все розслідування, так і окремі процесуальні дії. Проте, у випадках, коли досудове розслідування або окремі процесуальні дії здійснюються слідчими органами, прокурор зобов'язаний контролювати їх хід, надаючи обов'язкові вказівки та скасовуючи незаконні або необґрунтовані рішення слідчих органів [15].

Аналізуючи досвід *Королівства Іспанії*, зокрема дослідження, присвячені ролі сторони обвинувачення у кримінальному провадженні, можна звернути увагу на те, що під час досудового розслідування прокурори можуть або самостійно здійснювати слідчі дії, або давати вказівки щодо їх проведення, за умови, що ці дії передбачені кримінально-процесуальним законодавством, за винятком заходів, що впливають на фундаментальні права людини. Наприклад, прокурори не мають повноважень давати вказівки щодо застосування запобіжного тримання під вартою, прослуховування телефонних розмов або примусових заходів для отримання комунікаційних даних. Провадження, які надходять до суду в Іспанії, ініціюються прокурорами, поліцією, іншими органами, а також потерпілими, відповідно до класифікації процедур, передбачених іспанським законодавством [3, с. 125]. Цікавим є аналіз думок прокурора та викладача права Патрісії Вальєро, яка в інтерв'ю розглядає проєкт закону, що детально описує порядок виконання прокуратурою своїх слідчих обов'язків. Наприклад, для проведення розслідувань, необхідних у кримінальних провадженнях, пропонується створення автономних груп. Також передбачається можливість залучення до таких груп спеціалізованих підрозділів поліції та експертів, залежно від сфери діяльності (фінансові злочини, екологічні правопорушення, організована злочинність тощо) [28].

Відповідно *КПК Португальської Республіки* передбачено, що досудове розслідування здійснюється під керівництвом прокурора за участю органів кримінальної поліції. Для досягнення цілей досудового розслідування органи кримінальної поліції діють під безпосереднім наглядом прокурора і під його функціональним керівництвом (Article 263). Незважаючи на положення попередніх пунктів, у випадку невідкладності або ризику, пов'язаного з затримкою, будь-який прокурор може здійснювати необхідні слідчі дії, такі як видача ордера на арешт або проведення допиту, а також будь-які інші заходи, необхідні для збору та забезпечення доказів (Article 264) [6].

Науковці, досліджуючи питання взаємодії у Португальській Республіці, зазначають, що цей процес пронизаний принципом співпраці між цими суб'єктами і позначений як функціональна залежність поліції від прокуратури на стадії розслідування. У португальській моделі концепція функціональної залежності розглядається доктриною як чітке розмежування компетенцій між поліцією і прокуратурою, де прокуратура керує, а поліція виконує слідчі дії. Це єдиний спосіб зберегти корисний зміст автономії прокуратури. Тобто, хоча поліція є адміністративним органом і має свою організаційну автономію та ієрархію, при здійсненні заходів у кримінальному провадженні поліція підпорядковується прокуратурі, а не наказам власної ієрархії. Функціональна залежність забезпечує, що кримінальне розслідування не залишається в руках поліції [2, с. 17].

Взаємодія між органами досудового розслідування та прокурором у *Королівстві Данія* побудована на принципі, згідно з яким поліція на місцевому рівні здійснює розслідування кримінальних правопорушень. Якщо справа є складною, розслідування проводиться слідчими, які спеціалізуються на певних видах злочинів. На місцевому рівні поліція та прокуратура очолюються одним і тим самим комісаром. Така структура існує лише в кількох країнах. Завдяки цьому данський прокурор тісно співпрацює з органами поліції, які здійснюють розслідування на щоденній основі. Часто розслідування проводяться за вказівками прокурора. Водночас на прокурора

покладено завдання забезпечення дотримання поліцією всіх встановлених законом норм і процедур під час кримінальних розслідувань. Таким чином, відповідальність за забезпечення та контроль за законністю розслідувань, що проводяться поліцією, покладається на прокурора [26].

Досвід *Австрійської Республіки* показує, що у реформованому законодавстві 2008 року, взаємодія між органами кримінального розслідування та прокурором на етапі досудового провадження є чітко структурованою та базується на принципі керівної ролі прокурора. Прокурор, як «*dominus litis*» («господар процесу» або «той, хто керує процесом»), несе відповідальність за визначення напрямку розслідування, видаючи обов'язкові вказівки органам кримінального розслідування, які виконують слідчі дії самостійно або за його дорученням (§ 101 StPO). Органи кримінального розслідування, зазвичай поліція, проводять розслідування у справах незначної складності без втручання прокурора, повідомляючи його через «заключний звіт» після завершення слідчих дій, таких як допити чи збирання доказів (§ 100 Abs 2 Z 4 StPO). Прокурор має право брати участь у слідчих діях, проводити їх самостійно або залучати експертів, хоча на практиці це трапляється рідко, за винятком діяльності Віденської прокуратури (§ 103 StPO). Прокурор оцінює зібрані докази, визначає, чи достатньо з'ясовані факти для подальших процесуальних рішень, і може доручити додаткові розслідування, якщо вважає це необхідним. Органи кримінального розслідування діють автономно при проведенні допитів чи забезпеченні доказів, але в екстрених випадках, коли є неминуча небезпека, вони можуть застосовувати примусові заходи без попередньої вказівки прокурора, повідомляючи його згодом. Прокурор також має повноваження скасовувати чи змінювати рішення слідчих органів, спрямовуючи розслідування у потрібному напрямку. Ця взаємодія забезпечує скоординоване та законне розслідування, де прокурор відіграє центральну роль у нагляді, координації та прийнятті ключових рішень, тоді як органи кримінального розслідування оперативно виконують його вказівки [24, с. 398-399].

Згідно з аналізом положень *КПК Грецької Республіки*, а саме ст. 245, досудове розслідування проводиться слідчим за письмовим дорученням прокурора. Слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі дії, що стосуються справи, для якої було видано доручення. Після завершення зазначених дій призначений слідчий повертає справу з повністю виконаним дорученням прокурору, який його видав. Якщо є підстави вважати, що було вчинено злочин, і затримка загрожує негайною втратою доказів або ускладнює виконання певних слідчих дій чи отримання доказів у майбутньому, або якщо йдеться про злочин, вчинений на місці, тяжкий злочин чи правопорушення, слідчі зобов'язані виконати всі необхідні слідчі дії для встановлення факту вчинення злочину та виявлення злочинця, навіть без попереднього доручення прокурора. У цьому випадку вони повідомляють прокурора найбільш оперативним засобом і без зволікання подають йому складені протоколи [27].

Досвід Греції показує, що прокуратура є органом, незалежним від судів та виконавчої влади; вона діє єдиним і неподільним чином. Прокурори пов'язані ієрархічними відносинами, а їхнім керівником є прокурор при Верховному суді. Поліція зобов'язана негайно виконувати накази органів прокуратури. Попередні запити та розслідування проводяться за наказом прокурора суду магістрату та під його керівництвом [22, с. 1].

Досвід *Республіки Ірландія* має свої особливості. Розслідування кримінальних правопорушень здійснюється ірландською поліцією. Директор з питань публічних переслідувань вирішує, чи притягати осіб до кримінальної відповідальності та які звинувачення висувати. Директор також керує публічними переслідуваннями за обвинуваченням у судах, надає загальні вказівки та консультує ірландську поліцію щодо дрібних справ, а також надає конкретні вказівки в таких справах за запитом. Багато слідчих органів мають право здійснювати кримінальне переслідування у випадках кримінальних проступків без звернення до Директора. Єдине повноваження на здійснення переслідування за обвинуваченням належить Директору (за

винятком дуже обмеженої кількості справ, якими все ще займається Генеральний прокурор). Коли злочин є або може бути достатньо серйозним, щоб бути розглянутим за обвинуваченням, слідчий передає справу Директору. Рішення про те, чи ініціювати або продовжувати кримінальне переслідування, приймається Директором або одним із її професійних співробітників, які незалежно від тих, хто відповідав за розслідування, вирішують, які, якщо взагалі, обвинувачення пред'явити. У деяких випадках може бути призначено сумарне переслідування. Більшість розслідувань кримінальних проступків здійснюється від імені Директора. На практиці більшість таких справ представляються офіцерами ірландської поліції без конкретного звернення до офісу Директора, за винятком випадків, коли ірландська поліція зобов'язана отримати вказівки від Директора або коли з інших причин вони запитують інструкції [23, с. 1].

Проведений аналіз охоплює законодавство більшості держав-членів ЄС, за винятком Мальти, Франції, Кіпру та Болгарії. Ці країни не були розглянуті через обмежений доступ до їхнього законодавства та відсутність у вільному доступі нормативних актів, які регулюють взаємодію слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування.

Висновки до розділу 1

1. Визначено поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором як узгодженої кримінально-процесуальної діяльності, що здійснюється відповідно до положень КПК України та спрямована на досягнення завдань кримінального провадження, шляхом використання доступних сил та засобів у часових межах від внесення відомостей до ЄРДР до закінчення досудового розслідування.

Сутність взаємодії показує, що вона є не лише процесуальною, але й організаційно-правовою категорією, яка передбачає законність, чітке визначення суб'єктів, часові межі та спільну мету – забезпечення законності

та збирання, перевірку та оцінку доказів. Відсутність чіткого законодавчого закріплення поняття «взаємодія» не применшує його значення, але вказує на потребу вдосконалення нормативної бази, зокрема шляхом закріплення у КПК України засади взаємодії сторони обвинувачення. Основний зміст цієї засади полягає у закріпленні обов'язку слідчого, дізнавача та прокурора взаємодіяти під час реалізації своїх повноважень з метою досягнення спільних завдань кримінального провадження. Вона визначає загальну спрямованість діяльності сторони обвинувачення у випадках наявності прогалин або неоднозначності правового регулювання. Порушення цього обов'язку взаємодії свідчить про відхилення від засад кримінального провадження та тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.

До характерних ознак взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором можна віднести: 1) законність взаємодії; 2) можливість взаємодії виключно в межах кримінально-процесуальних правовідносин; 3) визначене коло суб'єктів взаємодії; 4) наявність темпоральних меж взаємодії; 5) погодження дій суб'єктів взаємодії; 6) наявність спільної мети взаємодії; 7) відповідність взаємодії загальним засадам кримінального провадження; 8) здійснення взаємодії у визначених формах; 9) диференційовані механізми взаємодії впливають з норм кримінально-процесуального законодавства.

Значення взаємодії полягає у тому, що вона є невід'ємним елементом проведення ефективного досудового розслідування. Від того, наскільки погоджена діяльність досліджуваних суб'єктів буде ефективною залежить досягнення завдань досудового розслідування та кримінального провадження в цілому. Тобто ефективність взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора є ключовим фактором досудового розслідування, оскільки їхня погоджена діяльність забезпечує швидке, повне та об'єктивне встановлення обставин із дотриманням засад кримінального провадження. Така взаємодія є основою для створення доказової бази, що знижує ризики оскарження в

суді процесуальних дій та рішень чи бездіяльності. Отже, від ефективності такої взаємодії залежить результати усього кримінального провадження.

2. Встановивши ретроспективу становлення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування та сучасний стан правового регулювання, констатуємо, що становлення взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором під час досудового розслідування має глибоке історичне коріння, що простежується від часів Київської Русі до сучасної України. У період Київської Русі розшукова діяльність покладалася на общину, а спеціалізованих органів не існувало, однак відбувалася поступове ведення відповідних професій для цих ролей, зокрема, у ХІХ столітті за часів Російської імперії, коли з'явилися судові слідчі та прокурорський нагляд. Радянська доба додала централізації та змішування функцій, що ускладнило чітке розмежування повноважень між цими суб'єктами. Розгляд історичної ретроспективи демонструє, як еволюція правових систем формувала сучасні підходи до їхньої взаємодії, підкреслюючи поступовий перехід до більш структурованої взаємодії з визначенням ролей.

Запропоновано періодизацію розвитку взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором: 1) період громадських розслідувань (ХІ-ХХІ ст.) – розслідування здійснювала громада або місцева влада за відсутності спеціалізованих органів; 2) виникнення спеціалізованих ролей (ХХІ-ХХІХ ст.) – з'явилися перші окремі функції (військовий осавул у Запорізькій Січі, судовий слідчий у Російській імперії), почала формуватися роль прокурора; 3) централізований контроль і нагляд (ХХІХ-початок ХХ ст.) – розширення прокурорського нагляду, централізація слідчих органів 4) радянський період (1917-1991) – домінування прокуратури, що поєднувала функції розслідування і нагляду; 5) пострадянський період (1991-2012) – поступове відокремлення слідства від прокуратури; Конституція України 1996 р. передбачила передачу досудового розслідування іншим органам; взаємодія залишалася ієрархічною з елементами самостійності слідчого; 6) сучасний період (2012-дотепер) – прийняття КПК України 2012 року; запроваджено

процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням; активно використовуються цифрові інструменти ЄРДР, «іКейс» тощо.

3. Проведений порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на прикладі країн Європейського Союзу дає підстави виділити три основні моделі взаємодії: 1) прокурор як безпосередній виконавець розслідування; 2) прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування, що здійснюють органи досудового розслідування; 3) автономне розслідування органами досудового розслідування під наглядом прокурора. Найпоширенішою є друга модель, де прокурор відіграє роль координатора, надаючи обов'язкові вказівки, контролюючи законність і спрямовуючи хід розслідування.

У країнах ЄС прокурор самостійно проводить досудове розслідування у окремих категоріях проваджень в Угорщині, Швеції, Румунії, Португалії, Іспанії та Ірландії. У решті проаналізованих країн прокурор переважно керує або наглядає за досудовим розслідуванням. Основними механізмами взаємодії є: надання обов'язкових вказівок, вимога надання матеріалів і звітів, участь прокурора у процесуальних діях, скасування чи зміна рішень слідчих, перерозподіл справ між суб'єктами, а також делегування окремих слідчих (розшукових) дій. У Фінляндії окремо законодавчо закріплено принцип співпраці, що включає консультації та обмін інформацією.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

2.1. Перешкоди, які унеможливають або створюють неефективну взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування

Розглянувши загальні положення щодо взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, слід зазначити, що цей аналіз буде неповним без визначення передумов, які ускладнюють або навіть унеможливають таку взаємодію. Дослідження цих аспектів є важливим елементом дисертаційної роботи, оскільки вони дають змогу виявити не лише теоретичні, а й практичні проблеми здійснення досудового розслідування.

Детальний аналіз зазначених проблем дає змогу визначити напрям подальших кроків для їх подолання. Це, зокрема, може включати розроблення нормативно-правових змін, удосконалення процедурної координації між учасниками кримінального провадження, а також підвищення професійної компетентності працівників. У результаті таких заходів підвищиться ефективність досудового розслідування, що, своєю чергою, сприятиме забезпеченню правосуддя, дотриманню прав учасників провадження та зміцненню довіри до системи кримінальної юстиції загалом.

Наперед зазначимо, що перешкоди ефективної взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором можуть мати різноманітний характер і не обмежуються виключно нормативними аспектами. Важливу роль у цьому процесі відіграють також психологічні чинники, які сприяють формуванню довіри, взаємоповаги та конструктивного діалогу між учасниками. Окрім того, значущими є організаційні чинники, які визначають чіткість

регламентації взаємодії, розподіл повноважень і обов'язків, а також належний рівень комунікації та координації дій.

Як засвідчили результати проведеного опитування, респонденти виділяють як основний чинник, що перешкоджає ефективній взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, питання, пов'язані з організацією роботи органів досудового розслідування та прокуратури, – 63,2%. Друге місце посідає чинник – недосконалість нормативно-правової бази (21,1%), третє місце – психологічні чинники (15,8%) (див. додаток Д).

Лише комплексний підхід до врахування цих складових створює оптимальні умови для ефективної діяльності та досягнення загальної мети правосуддя. Оскільки теоретичні напрацювання є невід'ємним елементом практичної діяльності, серед передумов слід також виокремити доктринальні чинники, які забезпечують основу для впровадження передових методик і підходів до взаємодії, що підвищує якість і ефективність розслідувань [108, с. 334]. Надалі ми детальніше розглянемо кожен із цих чинників.

Однією з ключових передумов неналежної взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є прогалини та суперечності у нормативно-правовому регулюванні. Зокрема, як приклад цього можна навести позицію М. А. Погорецького та С. Г. Волкотруба, які вказують, що визначення підслідності та повноважень відповідних суб'єктів органів досудового розслідування та прокуратури, а також матеріалів кримінальних проваджень, свідчить про недосконалість положень чинного кримінального процесуального законодавства України. Це зумовлює виникнення низки проблемних аспектів у практичній діяльності зазначених суб'єктів органів досудового розслідування та прокуратури і загалом негативно впливає на ефективність виконання завдань кримінального провадження [191, с. 72]. Також яскравим прикладом таких недоліків є відсутність узгодженої термінології навіть щодо основних функцій прокуратури, а також

різноспрямованість юридичних конструкцій, що визначають роль прокурора під час досудового розслідування.

Зокрема, аналіз положень Конституції України (ст. 131¹) свідчить, що прокуратура здійснює «організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку» [124]. Водночас у Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 36) використовується формулювання: «Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням» [136]. Крім того, Закон України «Про прокуратуру» (ст. 2) визначає, що на прокуратуру покладається «нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство» [222]. Варто зазначити, що навіть у чинному КПК України термін «процесуальне керівництво» згадується лише двічі, тоді як формулювання «нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування» використовується дев'ять разів.

Необхідність уніфікації термінології є очевидною, оскільки, як зазначає С. С. Голосов, процесуальне керівництво суттєво відрізняється від нагляду. Зокрема, у межах процесуального керівництва прокурор визначає коло доказів, способи їх отримання у конкретному кримінальному провадженні, а також організовує та забезпечує проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Крім того, до його компетенції входять інші процесуальні заходи, спрямовані на забезпечення ефективного розслідування [68, с. 304]. Таким чином, поняття «процесуальне керівництво» та «нагляд» мають різний зміст, а їх ототожнення спричиняє термінологічну плутанину.

М. І. Бортун також звертає увагу на те, що у статтях 3 та 36 КПК України відсутнє чітке визначення поняття нагляду прокурора в кримінальному провадженні у формі процесуального керівництва. Крім того,

повноваження прокурора, закріплені у статті 36 КПК України, потребують глибшого теоретичного осмислення та ефективного організаційного забезпечення для їх належної реалізації [50, с. 19].

Отже, уніфікація термінології є не лише теоретичним питанням, а й чинником, що має вагомий практичний вплив. По-перше, вона сприяє чіткому усвідомленню прокурором своєї ролі як сторони обвинувачення, що забезпечує точність і узгодженість у реалізації його процесуальних повноважень. По-друге, уніфікована термінологія формує єдині підходи до правозастосування, зменшуючи ризик різночитань і правової невизначеності. По-третє, вона задає чіткий орієнтир для подальших законодавчих змін, спрямованих на підвищення ефективності кримінального провадження.

Іншим аспектом, що викликає дискусії, є регламентація організаційної взаємодії між слідчим, дізнавачем і прокурором. Зокрема, якщо процесуальна форма їхньої взаємодії загалом визначена у статті 36 КПК України, то організаційний аспект залишається менш врегульованим. Це питання набуває особливої актуальності з огляду на положення КПК України, згідно з якими організація досудового розслідування покладається на керівника органу досудового розслідування, який, очевидно, не потребує участі прокурора для виконання цих функцій. Водночас роль прокурора у цій сфері залишається невизначеною, лише натякаючи на можливу організаційну функцію, яка, однак, не має чітких меж і законодавчого закріплення. Повноваження прокурора щодо надання письмових вказівок керівнику органу досудового розслідування та ініціювання питання відсторонення слідчого (п. 4, 8 ч. 1 ст. 36, п. 2, 3 ч. 2 ст. 39 КПК України) радше належать до процесуальної діяльності, спрямованої на визначення напряму розслідування, аніж до безпосередньої організації його проведення [290]. Таким чином, у регулюванні функцій прокурора спостерігаються суперечності, оскільки згідно з положеннями Конституції України саме прокуратура здійснює організацію досудового розслідування. Отже, попри чітко визначені процесуальні повноваження прокурора щодо спрямування розслідування,

організаційна взаємодія між слідчим, дізнавачем і прокурором залишається недостатньо врегульованою, що суперечить конституційним засадам ролі прокуратури в організації досудового розслідування.

Не менш важливими у взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора є психологічні чинники, оскільки регламентація законодавчих норм і реалізація функціональних повноважень цих учасників провадження безпосередньо залежать від якості особистісного контакту. Ефективність такої взаємодії визначається не лише формальним дотриманням процедур, а й здатністю її учасників враховувати індивідуальні психологічні особливості, зокрема емоційний стан, комунікативні навички та рівень стресостійкості. З цієї точки зору успішна комунікація під час забезпечення доказової бази та прийняття процесуальних рішень вимагає високої емоційної компетентності, вміння налагоджувати конструктивний діалог і адаптуватися до стресових ситуацій.

Це питання знайшло своє відображення в численних наукових дослідженнях, які підкреслюють вплив індивідуальних психологічних особливостей на якість взаємодії між правоохоронцями. Інтеграція психологічного підходу в процесуальне регулювання може стати важливим чинником для підвищення ефективності досудового розслідування та оптимізації взаємодії між слідчим, дізнавачем і прокурором.

На думку Д. О. Гюльмагомедова та Ю. Л. Белоусова, невідповідність у сприйнятті ролей та функцій між слідчим і прокурором призводить до численних проблем у процесі досудового розслідування. Відсутність спільного бачення спричиняє конфліктні відносини, коли кожен із учасників процесу впевнений у власній правоті, що, у свою чергу, ускладнює оперативне вирішення справ навіть на ранніх стадіях провадження. Наслідком цього є те, що прості провадження перетворюються на тривалі та ресурсномісткі процеси, під час яких можуть бути втрачені важливі докази, а також марно витрачені значні організаційні, людські та фінансові ресурси. Це негативно впливає на отримання потерпілими справедливої сатисфакції,

сприяє безкарності правопорушників та призводить до втрати громадської довіри до правоохоронної системи. Зокрема, прийняття такого підходу, згідно з яким слідчий опікується фактом, а прокурор – правом, дозволяє чітко розмежувати всі дії в межах розслідування і краще зрозуміти філософію, закладену в КПК редакції 2012 року [243].

У продовження цієї думки варто зазначити позицію науковця Ю. П. Хить, який стверджує, що психологічні аспекти взаємодії слідчого та прокурора існують незалежно від конкретного кримінального провадження. Він вказує на те, що ці аспекти формуються під впливом різноманітних особистісних чинників, зокрема психологічних рис, характеру, темпераменту, досвіду попереднього міжособистісного спілкування, а також морально-етичних установок і настанов. Згідно з думкою науковця, відносини між слідчим та прокурором у психологічній площині можуть зароджуватися задовго до початку спільного розслідування, що свідчить про їхню глибину та вплив на подальше правозастосування. Незважаючи на це, чинне процесуальне законодавство не регламентує ці взаємодії на психологічному рівні, що підкреслює необхідність розробки кардинально нових підходів до нормотворчої діяльності з метою врахування впливу психологічних чинників на юридичний зміст процесуальних дій [278, с. 139].

У іншому дослідженні Ю. П. Хить демонструє практичну реалізацію психологічної форми взаємодії між слідчим та прокурором. Зокрема, він підкреслює, що у формулюванні вказівок і доручень прокурору необхідно чітко визначати реалістичні строки проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів, які мають відповідати фактичному обсягу роботи. При цьому строки виконання повинні бути не лише формально встановленими, але й узгодженими з реальними можливостями слідчого щодо здійснення передбачених дій. Особливу увагу варто приділити врахуванню пропозицій слідчого, які базуються на його практичному досвіді, що сприяє більш ефективній

організації процесуального контакту між учасниками розслідування [277, с. 28].

Одним із основних елементів психологічної форми взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є правосвідомість цих осіб, яке визначає не тільки їхню мотивацію, але й якість професійної взаємодії. Це переконання формується під впливом особистісних характеристик, професійного досвіду та морально-етичних установок, що, в свою чергу, зумовлює сприйняття ролей кожного з учасників процесу.

Практичним прикладом реалізації внутрішнього переконання в процесі взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора є процедура погодження клопотань. Як зазначає С. М. Смоков, подаючи клопотання, слідчий або дізнавач не лише ініціює процесуальне рішення, але й здійснює певний психологічний вплив на прокурора, аргументуючи необхідність застосування відповідних заходів. Водночас результат розгляду клопотання значною мірою залежить від рівня підготовки та впевненості слідчого: якщо він недостатньо обґрунтовує свої доводи або не демонструє впевненості у власній позиції, це може призвести до ситуації, коли прокурор, маючи більший досвід та авторитет, фактично нав'язує свою точку зору [250, с. 150-151].

Питання щодо необхідності погодження клопотань прокурором має дискусійний характер з огляду на низку аспектів: 1) погодження клопотань може сприйматися як втручання в процесуальну діяльність слідчого чи дізнавача; 2) прокурор може керуватися не лише законом, а й суб'єктивними факторами, зокрема відносинами, які склалися зі слідчим чи дізнавачем; 3) у разі перевантаженості органів прокуратури прокурори можуть не встигати якісно аналізувати клопотання, що призводить до формального підходу до їх розгляду [119, с. 34].

Іншим прикладом впливу внутрішнього переконання на взаємодію слідчого, дізнавача та прокурора є оцінка доказів, про що зазначає С. О. Шульгін. Зокрема, він вказує, що в процесі такої оцінки у слідчого та

прокурора виникають відчуття впевненості або сумніву щодо правомірності та правильності своїх дій [296, с. 251]. Не заглиблюючись у детальну дискусію щодо цього питання, В. Д. Берназ зазначає, що переконання завжди формується у свідомості конкретної особи і є її внутрішнім психічним продуктом. Водночас може існувати й переконання іншої посадової особи, зокрема прокурора, стосовно позиції слідчого. У такому випадку ця думка набуває зовнішнього характеру щодо переконання самого слідчого, що створює певну об'єктивну реальність, з якою необхідно рахуватися в процесі їхньої взаємодії. Такий підхід акцентує увагу на можливих розбіжностях у сприйнятті та оцінці доказів, що, у свою чергу, може впливати на узгодженість спільної роботи та прийняття процесуальних рішень [38, с. 14].

Ці психологічні аспекти безпосередньо впливають на комунікацію між учасниками процесу та спільне ухвалення рішень. Саме зібрані слідчим чи дізнавачем докази стають підґрунтям для повідомлення про підозру або формування обвинувального акта, який у подальшому підлягає погодженню прокурором. Відтак рівень внутрішньої впевненості чи невизначеності може як сприяти злагодженій співпраці, так і призводити до конфліктних ситуацій, що, своєю чергою, позначається на якості кримінального провадження та дотриманні прав його учасників.

Принагідно слід зазначити, що перешкодою для ефективної взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора можуть бути не лише їхні індивідуальні психологічні риси, а й зовнішні чинники, зокрема, протидія досудовому розслідуванню. Не можна забувати, що зацікавлені особи можуть навмисно створювати штучні перешкоди, маніпулювати доказами або зловживати процесуальними правами. Це, в свою чергу, ускладнює комунікацію між учасниками розслідування, підвищує рівень напруги та негативно впливає на оперативність і об'єктивність ухвалення процесуальних рішень.

Зокрема, у цьому контексті М. В. Костенко та Г. О. Чорний зазначають, що характерною особливістю протидії у кримінальному провадженні є нерівність позицій слідчого, прокурора та судді порівняно з зацікавленими

особами. Це зумовлено тим, що останні володіють значно більшою інформацією про вчинене кримінальне правопорушення, мають часову перевагу та розуміють, які обставини необхідно приховати. Натомість слідчий, прокурор чи суддя змушені реконструювати події, маючи лише фрагментарні відомості. Особи, що здійснюють розслідування, фактично «рухаються слідами злочину», тоді як правопорушник уже має перевагу ініціативи, що значно ускладнює роботу правоохоронних органів. Протидія кримінальному переслідуванню створює додаткові організаційні, часові, інтелектуальні, моральні та емоційні труднощі для слідчих, прокурорів та суддів, що суттєво ускладнює виконання їхніх функцій. Відповідно, їхня діяльність проходить у умовах постійного психологічного навантаження, що спричиняє негативний емоційний фон і підвищену напруженість у процесі прийняття рішень [128, с. 383].

Підсумовуючи психологічні чинники, які перешкоджають ефективній взаємодії, можна констатувати, що правосвідомість слідчого, дізнавача та прокурора є важливим елементом ефективної взаємодії, оскільки воно не лише впливає на прийняття конкретних процесуальних рішень, а й формує загальну динаміку взаємодії між учасниками кримінального провадження

Організаційні перешкоди відіграють не менш важливу роль у забезпеченні ефективної взаємодії між учасниками кримінального процесу, і їх недосконалість може стати серйозною перепорою або навіть повністю унеможливити погоджену діяльність. Так, надмірна завантаженість слідчого, дізнавача чи прокурора не лише знижує оперативність реагування на важливі питання, що виникають під час досудового розслідування, але й збільшує ризик помилок через втому чи перевантаження. Крім того, недостатній рівень практичного досвіду та проблеми з підвищенням кваліфікації можуть призвести до прийняття незаконних процесуальних рішень чи дій. Проблеми з обміном інформації, такі як відсутність ефективних каналів комунікації між органами досудового розслідування та органами прокуратури, також стають критичним чинником, оскільки своєчасне та точне інформування є основою

для прийняття рішень. Усі ці фактори можна віднести до організаційних передумов, і надалі ми детальніше проаналізуємо кожен із них.

Перш за все, розглянемо завантаженість прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво. Проблема є справді актуальною, і це демонструють результати проведеного опитування, згідно з яким 68,4% респондентів вважають, що проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників існує через велику кількість проваджень на одного прокурора. 15,8% стверджують, що на сьогодні відсутня проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників, а також 15,8% вважають, що проблема на сьогодні не є загальною та носить регіональний характер (див. додаток Д).

Ще у 2019 році Генеральний прокурор України повідомив про хід реформування органів прокуратури. Наразі розробляється нова система оцінювання якості роботи прокурорів, яка включатиме створення документів щодо кар'єрного зростання на основі оцінювання та впровадження нового порядку регулювання їхнього навантаження. Це важливо, оскільки на сьогодні система пропорційного розподілу навантаження відсутня [123].

Однак причина проблеми криється значно глибше. Ще у 2017 році було проведено дослідження «Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу», яке включало аналіз ролі процесуальних керівників у кримінальному провадженні. Зокрема, нас зацікавили відповіді учасників фокус-групи щодо навантаження прокурорів. Ось одна з таких відповідей: «Банальний приклад. Є прокурор – 360 проваджень. Скільки слідчих у вас? Весь слідчий відділ. Як прокурор може взаємодіяти? У нашій прокуратурі 90% проваджень – це на слідчих. Тобто, я можу встановити з ними якісь взаємовідносини? Я можу поставити свою позицію і показати, що я – лідер, комунікувати? Як можна взаємодіяти, якщо 20-30 слідчих на одного процесуального керівника?» [225, с. 67]. Це дослідження яскраво демонструє, що надмірне навантаження прокурорів значно ускладнює їх здатність

ефективно взаємодіяти з слідчими, дізнавачами та реалізовувати лідерські функції в рамках кримінального провадження.

Розглянемо, як ситуація змінилася надалі. Шукаючи статистичні дані, ми не знаходимо узагальнених звітів. Водночас науковий інтерес викликала доповідь керівника Полтавської обласної прокуратури на початку 2021 року. Зокрема, він зазначив, що внаслідок реформування на прокурорів почало припадати по 170-180 проваджень, за якими вони здійснювали процесуальне керівництво. Варто відзначити, що у 2020 році прокурори здійснили процесуальне керівництво майже у 96 тис. справах [170].

За даними звіту про роботу прокуратури за 2022 рік, середнє навантаження на одного прокурора зросло до 190 кримінальних проваджень. За п'ять місяців правоохоронці взяли на себе процесуальне керівництво у понад 44 тис. справах [91]. Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що зростання кількості справ значно збільшує навантаження на прокурорів, що може негативно вплинути на якість процесуального керівництва.

Підвищене навантаження створює ризик зниження оперативності прийняття рішень і може спричинити перевантаження кадрового складу, що вимагає розробки механізмів оптимізації роботи. До таких заходів можуть належати впровадження сучасних технологій для автоматизації процесів розподілу навантаження.

Нагадаємо, що на сьогодні визначення прокурора, який здійснюватиме повноваження у конкретному кримінальному провадженні, здійснюється керівниками прокуратур усіх рівнів, їх першими заступниками та заступниками відповідно до розподілу обов'язків. При цьому враховується кількість кримінальних проваджень, у яких відповідний прокурор здійснює повноваження самостійно або у складі групи прокурорів, досвід роботи, спеціалізація, а також кількість прокурорів у конкретному кримінальному провадженні та навантаження (складність проваджень, у яких прокурор здійснює процесуальне керівництво) (п. 9.3. Наказу Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному

провадженні») [220]. Аналізуючи цю норму, можна зробити висновок, що розподіл навантаження прокурора у кримінальному провадженні базується на комплексному підході, що враховує як кількість та складність проваджень, так і досвід, спеціалізацію та інші параметри, визначені наказом Офісу Генерального прокурора. Водночас варто відзначити наявність дискреційних повноважень у посадових осіб, які здійснюють розподіл, що можуть супроводжуватися певною мірою суб'єктивізму. Це, в свою чергу, може негативно вплинути на справедливий розподіл проваджень серед прокурорів [117, с. 141].

Наприкінці 2024 року у ЗМІ з'явилася заява заступника Генерального прокурора щодо впровадження автоматичного розподілу справ між процесуальними керівниками, що передбачає створення нової системи визначення керівників у кримінальних провадженнях, аналогічної автоматизованому розподілу справ у судах, запровадженому у 2010–2011 роках. Впровадження цієї системи має забезпечити більш рівномірний розподіл навантаження серед прокурорів та знизити корупційні ризики, пов'язані з визначенням процесуальних керівників. Це є важливим кроком до підвищення ефективності роботи прокуратури [280].

Дослідники відзначають, що впровадження системи автоматичного розподілу справ сприяє комплексній інтеграції цифрових технологій, що, у свою чергу, підвищує ефективність і прозорість судочинства. Такий підхід не лише знижує ризики суб'єктивізму та зловживань, а й стимулює модернізацію правосуддя, сприяючи підвищенню довіри суспільства до судової системи [143, с. 1055]. Принагідно зазначимо, що такої ж думки дотримуються більшість респондентів згідно з результатами проведеного опитування. А саме, 57,9% опитаних вважають, що впровадження системи автоматичного розподілу справ між прокурорами як процесуальними керівниками може вирішити проблему надмірного навантаження на них під час досудових розслідувань. Чимало респондентів (31,6%) також визначають серед інших альтернативних шляхів вирішення цієї проблеми розширення

повноважень слідчих і дізнавачів у прийнятті окремих процесуальних рішень без обов'язкового погодження з прокурором. Лише 10,5% вважають, що збільшення штату прокурорів може вирішити цю проблему (див. додаток Д).

На нашу думку, застосування такого розподілу було б доцільним і для слідчих та дізнавачів. Однак слід зазначити, що навіть автоматизована система розподілу має певні недоліки. Зокрема, система автоматизованого розподілу враховує дані з внутрішньої бази (про завантаженість та спеціалізацію суддів) та інформацію, яку надає відповідальний працівник суду (про відсутність суддів чи категорію справи). Проте практика внесення неправдивих даних, наприклад, щодо перебування на лікарняному, хоча деякі «хворі» судді в той же день постановляли ухвали в інших справах, свідчить про серйозні вади цього механізму. Виявлені журналістами випадки в Окружному адміністративному суді міста Києва підтверджують, що маніпуляції з інформацією можуть спотворити розподіл справ [276].

За такими фактами були відкриті кримінальні провадження. Одним із таких прикладів є розслідування стосовно працівниці апарату Вищого господарського суду України. За даними слідства, вона систематично виконувала вказівки колишнього Голови Вищого господарського суду України. Встановлено, що у 2011 році ця працівниця неодноразово втручалася в роботу автоматизованої системи «Діловодство спеціалізованого суду», що призвело до маніпуляцій у розподілі касаційних скарг у щонайменше 979 випадках, коли справи були направлені заздальгідь обраному судді, позбавляючи підприємців права на незалежний та справедливий розгляд справ [248].

З огляду на викладене та враховуючи чинну систему розподілу, необхідно уточнити положення ч. 1 ст. 37 КПК України, відповідно до якого прокурор, що здійснюватиме повноваження у кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування. Це положення конкретизовано в п. 9.3 Наказу Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у

кримінальному провадженні», де визначено, що призначення прокурора здійснюють керівники прокуратур або їхні заступники відповідно до розподілу обов'язків [220]. При цьому враховують кількість проваджень, у яких прокурор бере участь самостійно чи в групі, його досвід, спеціалізацію, а також складність і обсяг справ, у яких він здійснює процесуальне керівництво. На нашу думку, необхідно законодавчо закріпити критерії розподілу, оскільки відомче регулювання цього питання може не враховувати досвід, спеціалізацію та інші важливі критерії. Відтак, є пропозиція перше речення частини першої статті 37 викласти в такій редакції: «Прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування з урахуванням раціонального розподілу навантаження та його поточного обсягу справ».

Щодо недостатнього рівня практичного досвіду, науковці зазначають, що прокурори здебільшого набувають навичок роботи з Єдиним реєстром досудових розслідувань переважно методом «спроб і помилок». Результати опитування прокурорів місцевих прокуратур показали, що лише 7% респондентів пройшли формалізоване навчання з використання ЄРДР у своїх структурах, тоді як 32% користуються методичними рекомендаціями, 30% – досвідом колег, 17% навчаються безпосередньо в процесі внесення даних до ЄРДР, а 14% надали інші відповіді. Висока частка самостійного засвоєння матеріалу свідчить про наявність системних проблем в електронному кримінальному провадженні, що можна ефективно вирішити шляхом розробки спеціалізованої тренажерної програми для прокурорів. Це підтверджується даними опитування, згідно з якими 69% респондентів підтримують ідею створення комп'ютерного тренажера для самостійного навчання, тоді як інші форми навчання (методичні матеріали, вебінари, лекції) отримали меншу підтримку [35, с. 81].

Розглядаючи підготовку слідчих органів досудового розслідування в контексті недостатнього рівня практичного досвіду, можна стверджувати, що сучасний стан професіогенезу слідчих супроводжується низкою проблемних аспектів. Згідно з результатами дослідження Н. Е. Мілорадової, ці проблеми можна умовно поділити на дві групи: перша – питання психологічного супроводу під час проходження слідчими етапів професійного зростання, а друга – організаційно-методичне забезпечення їхнього розвитку після завершення формального фахового навчання. Варто зазначити, що існують серйозні перешкоди в адаптації слідчих, серед яких недостатність і неточність інформації про умови служби в Національній поліції України, а також байдужість або недбалість безпосередніх керівників до процесу адаптації молодих фахівців. Більшість випускників вищих навчальних закладів, які проходили спеціалізоване навчання, після отримання дипломів стикаються з вимогами, що значно відрізняються від тих, які ставилися під час їхньої академічної підготовки. Це створює додаткові труднощі у формуванні професійних цінностей та пріоритетів у щоденній діяльності слідчого [168, с. 105-106].

Окрему увагу заслуговує система підвищення кваліфікації прокурорів, яка, за словами А. В. Лапкіна та Б. В. Селивоненка, характеризується орієнтацією на досягнення формальних, кількісних показників – зокрема, набір залікових балів за встановлений період. Ця система реалізується в основному через підготовку в Тренінговому центрі прокурорів України, при цьому без належного забезпечення якісного професійного зростання. Практичні наслідки цієї моделі проявляються в тому, що вона опосередковано впливає на індивідуальне оцінювання якості роботи прокурора та його кар'єрне зростання. Недотримання вимог щодо підвищення кваліфікації може стати підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності [149, с. 60].

Як ми вже наголошували раніше, проблеми з обміном інформацією, зокрема недостатня розвиненість ефективних комунікаційних каналів між

органами досудового розслідування та прокуратурою, виступають критичним чинником у забезпеченні своєчасного та точного інформування. У цьому контексті досить слушною є думка Н. В. Лесько, яка наголошує, що без застосування сучасних інформаційних технологій практично неможливо створити ефективну систему взаємодії між владними структурами, що негативно впливає на підвищення якості прийняття рішень та оперативність виявлення управлінських помилок [150, с. 91].

За останні роки активно просуваються ідеї цифровізації всіх сфер суспільного життя, і кримінальне провадження не стало виключенням. Обговорення можливості впровадження ЕКП стало особливо актуальним після запровадження нової редакції КПК України у 2012 році. Водночас ця редакція передбачала обмежене застосування цифрових технологій у кримінальному провадженні, що, перш за все, було зумовлено недостатньою ефективністю та низьким рівнем розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж того часу [230].

Станом на сьогодні питання електронного кримінального провадження стало темою численних дискусій і предметом наукових досліджень. Зокрема, Т. О. Павлова визначає ЕКП як «розумну» інформаційно-аналітичну систему, яка оцифровує паперову документацію та забезпечує можливість обміну файлами в межах кримінального провадження [186, с. 99]. Науковці відзначають, що впровадження електронного кримінального провадження має ряд суттєвих переваг, серед яких – значне зменшення паперового документообігу, можливість широкого застосування спеціалізованих алгоритмів для прийняття процесуальних рішень, що дозволяє оптимізувати управлінські процеси, мінімізувати необхідність виїзних перевірок регіональних і місцевих прокуратур з боку прокуратури вищого рівня, а отже, скоротити витрати фінансових ресурсів і час проведення процедур. Дистанційний доступ до всієї необхідної документації не тільки забезпечує об'єктивну та неупереджену оцінку ефективності роботи слідчих органів і прокуратури, а й сприяє підвищенню рівня координації між ними [249, с.

340]. Крім того, реалізація концепції ЕКП характеризується низкою специфічних аспектів, серед яких – оптимізація процедури досудового розслідування, удосконалення контролю та нагляду, економія бюджетних коштів, зменшення чисельності співробітників, усунення бюрократичних процедур, підвищення довіри до правоохоронних органів, спрощення кримінально-процесуальної діяльності, зниження корупційних ризиків, впровадження ефективних методів електронної комунікації та автоматизація процесів [279, с. 101].

Значення цифровізації кримінального провадження, зокрема в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором на стадії досудового розслідування, сприятиме значному підвищенню ефективності його здійснення. Впровадження електронних технологій дозволить уникнути численних процедур, пов'язаних із паперовим документообігом, забезпечуючи оперативний доступ до важливих процесуальних документів. Крім того, така трансформація є логічним продовженням механізмів, які вже успішно використовуються в судовій системі, що, у свою чергу, позитивно вплине на дотримання прав усіх учасників кримінального провадження [105, с. 94]. Цифровізація кримінального провадження, попри переваги, несе ризики: обмежений доступ сторони захисту до електронних матеріалів провадження, загрози кібератак, помилки чи затримки через недостатню цифрову грамотність працівників правоохоронних органів тощо.

Станом на сьогодні затверджено важливий підзаконний нормативно-правовий акт у сфері цифровізації досудового розслідування – Положення «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс»» від 15.12.2021 № 175/390/57/72. Цей акт регламентує використання зазначеної системи виключно для досудових розслідувань, що проводяться детективами Національного антикорупційного бюро України, і, відповідно, не поширюється на інші органи досудового розслідування [194]. Впровадження цього Положення супроводжується запуском пілотного

проєкту, метою якого є оцінка ефективності системи взаємодії учасників кримінального провадження, виявлення її недоліків та переваг.

Отже, обмін інформацією між органами досудового розслідування та прокуратурою стикається з додатковими ускладненнями через недостатньо розвинені комунікаційні канали, що значно стримує оперативність прийняття рішень і знижує ефективність управління в рамках кримінального провадження.

Доктринальні чинники у питанні взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором мають не менш важливе значення. Тут можна стверджувати, що надається увага практичним навичкам, проте без ґрунтовної теоретичної бази практичний досвід втрачає свою цінність. Теоретичні знання виступають фундаментом, на якому будуються практичні компетенції, забезпечуючи глибоке розуміння сутності завдань, аналіз ситуацій та прийняття обґрунтованих рішень. Отже, теорія і практика не є взаємовиключними поняттями, а, навпаки, є двома сторонами однієї медалі, які взаємодоповнюють одна одну. У цьому контексті слід звернути увагу на недостатню кількість ґрунтовних дисертаційних і монографічних досліджень, що стосуються взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором. Як зазначає І. В. Єрмоєнко, більшість наукових праць зосереджуються на дослідженні сутності та значення взаємодії у кримінальному процесі, а також на аналізі її видів і форм у контексті застосування КПК України 1960 року. Водночас комплексні дослідження цієї проблематики в умовах чинного кримінально-процесуального законодавства практично відсутні [84, с. 157-158]. Навіть коли сучасні дослідження торкаються взаємодії між цими суб'єктами, вони зазвичай мають фрагментарний характер і зосереджуються лише на окремих аспектах їхньої діяльності. Таким чином, існує нагальна потреба в проведенні комплексного аналізу, що дозволить систематизувати проблеми та розробити рекомендації щодо оптимізації взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора в умовах сучасного кримінального провадження.

Питання взаємодії між різними суб'єктами кримінального процесу неодноразово ставало предметом наукових досліджень, про що свідчать роботи М. В. Борисенка «Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів національної поліції під час досудового розслідування» (Київ, 2021 р.) [47] та С. В. Тищенка «Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України» (Кропивницький, 2024 р.) [266]. Проте особливості взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором на стадії досудового розслідування залишаються недостатньо дослідженими. Вивчення цієї проблеми є надзвичайно важливим для забезпечення ефективності кримінального провадження, оскільки дає змогу виявити прогалини в правовому регулюванні відносин між учасниками процесу та розробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Виділивши основні чинники, які перешкоджають ефективній взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, можна запропонувати комплекс заходів, спрямованих на усунення цих бар'єрів та підвищення ефективності досудового розслідування.

По-перше, недосконалість нормативно-правової регламентації вимагає проведення всебічної законодавчої реформи, що має на меті уніфікацію термінології та чітке визначення функціональних повноважень усіх учасників процесу. Для цього доцільно організувати експертні консультації за участю представників судової влади, академічної спільноти та правоохоронних органів, що дозволить розробити єдині підходи до правового регулювання взаємодії.

По-друге, психологічні чинники, що виникають через індивідуальні особливості суб'єктів кримінального процесу, можуть бути подолані шляхом розробки спеціалізованих програм підвищення кваліфікації, орієнтованих на формування єдиних стандартів сприйняття ролей і функцій. Такі програми повинні включати тренінги з управління конфліктами, розвитку комунікативних навичок та емоційного інтелекту, що сприятиме зниженню рівня стресу і напруги під час спільної роботи.

По-третє, організаційні чинники вимагають негайного впровадження інноваційних технологій, зокрема електронного кримінального провадження. Використання сучасних цифрових платформ забезпечить об'єктивний розподіл навантаження між прокурором та іншими учасниками розслідування, сприятиме оперативному обміну інформацією, а також дозволить значно скоротити витрати людських і матеріальних ресурсів.

По-четверте, подолання доктринальних чинників потребує активної державної підтримки та стимулювання наукових досліджень у цій галузі через спеціалізоване фінансування та грантові програми. Крім того, встановлення партнерських відносин між академічними установами, правоохоронними органами та професійними спільнотами сприятиме обміну практичним досвідом і створенню спільних дослідницьких платформ, що дозволить сформувати нові, більш адаптивні моделі взаємодії в умовах сучасного кримінального провадження. Ці заходи, інтегровані в єдину стратегію, сприятимуть систематизації існуючих проблем та створенню умов для їх подальшого усунення, що в кінцевому результаті підвищить ефективність і оперативність досудового розслідування.

2.2. Процесуальна форма взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування

Сучасні виклики реформування кримінальної юстиції, зокрема питання підвищення ефективності кожної зі стадій кримінального провадження, особливо досудового розслідування, є одними із ключових завдань теоретичної, практичної та законотворчої діяльності.

Ефективність досудового розслідування значною мірою залежить від злагодженої процесуальної взаємодії між слідчим, дізнавачем і прокурором. Першочергове завдання в цьому контексті – визначення чітких механізмів такої взаємодії, адже без належної регламентації вона не матиме системного характеру й може не відповідати вимогам законодавства. Встановлення

особливостей процесуальної форми взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є важливим кроком до підвищення ефективності правоохоронних органів, забезпечення дотримання прав людини та зміцнення суспільної довіри до системи правосуддя.

Вище було зазначено, що належна регламентація механізмів взаємодії забезпечує їх системний характер. У цьому контексті варто звернути увагу на думку Ю. В. Циганюк, яка розглядає права та обов'язки учасників кримінального провадження як єдину систему, визначену їх правовим статусом. Такий підхід до пошуку системних явищ у кримінальному процесі, який базується на його розумінні як діяльності, є доцільним з точки зору функціональності. Він дозволяє по-новому осмислити кримінальний процес, проаналізувати правові явища та категорії, а також запровадити нові поняття [286, с. 200]. Розвиваючи цю ідею та адаптуючи її до тематики нашої дисертації, можна стверджувати, що аналіз процесуальної форми взаємодії має потенціал як для концептуального перегляду взаємодії між її учасниками, так і для удосконалення існуючих механізмів.

Досліджуючи питання організації взаємодії, С. В. Обшалов та Д. Б. Санакоев відзначають, що форма взаємодії як спосіб організації включає комплекс способів і заходів взаємодії, систему зв'язків та правовідносин суб'єктів, що здійснюють цю взаємодію. При цьому дослідники підкреслюють, що форми взаємодії не слід плутати з напрямками чи цілями взаємодії, оскільки кожен із цих елементів має свою специфічну змістовну характеристику [178, с. 647]. Розширюючи цю концепцію, можна зазначити, що чітке розмежування форм, напрямків та цілей взаємодії дозволяє глибше усвідомити механізми організації погодженої діяльності учасників взаємодії.

Перед початком розгляду підходів до розуміння форм взаємодії під час досудового розслідування варто зазначити думку В. С. Бондаря, який підкреслює, що найтісніша взаємодія на цьому етапі відбувається між слідчим (дізнавачем), прокурором та співробітниками уповноважених

оперативних підрозділів і реалізується у нормативно визначених формах [45, с. 144]. Цілком погоджуючись із цією тезою, у контексті нашого дослідження ми виокремлюємо спільну діяльність слідчого та дізнавача разом із прокурором. Це обґрунтовується тим, що залучення ширшого кола суб'єктів унеможливило чітке визначення форм взаємодії з урахуванням процесуального статусу, кола повноважень та ряду інших специфічних характеристик.

Як ми вже зазначили раніше, питання визначення форм взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором залишається малодослідженим. Найефективнішим підходом до розробки методології визначення цих форм є їх аналіз на прикладі інших учасників кримінального провадження. При цьому цей підхід не має жодного негативного впливу на наше дослідження, а, навпаки, дозволяє виявити суттєві закономірності та специфіку процесуальної взаємодії, що може стати основою для подальших удосконалень.

Однак, перед цим варто зазначити концептуальну розбіжність, яка існує на теоретичному рівні – зокрема, мова йде про змішування понять форм взаємодії та її способів. У цьому контексті В. І. Гаєнко зазначає, що підхід, згідно з яким формами взаємодії є способи співробітництва, є помилковим, оскільки форми взаємодії не можна зводити до окремих способів зв'язку. Поняття форми ширше, ніж поняття способу. Форма – це спосіб організації чогось. Форма взаємодії, як спосіб організації, містить у собі комплекс способів і заходів взаємодії, систему зв'язків та правовідносин взаємодіючих суб'єктів [64, с. 58]. Виходячи з цього, можемо констатувати, що чітке розрізнення між формами та способами взаємодії дозволяє більш комплексно розуміти ці теоретичні моделі, що відображають багатогранність змісту цих понять.

Окрім того, важливо зазначити, що вибір конкретних форм взаємодії обґрунтовується не лише теоретичними міркуваннями, а й практичними умовами застосування. Коли ми говоримо про вибір певної форми взаємодії,

це має місце у випадках, коли існує чітке визначення функціональних завдань і специфічних умов організації процесу, що вимагають застосування відповідної моделі.

Дослідивши процесуальні та організаційно-тактичні форми взаємодії органів дізнання і досудового слідства, М. А. Погорецький та В. М. Хотенець приходять до важливого висновку. Науковці зазначають, що вибір форм взаємодії визначається процесуальними ситуаціями у кримінальних чи оперативно-розшукових справах і залежить від ініціативи слідчого або оперативно-розшукового підрозділу, який контролює хід справи. Коли справа перебуває під контролем слідчого, він є основним суб'єктом взаємодії, а у випадку відсутності порушеної справи ініціатива належить оперативному підрозділу. У процесі взаємодії між слідчим і органом дізнання формується система правовідносин, яка включає кримінально-процесуальні, адміністративно-процесуальні та інші правовідносини, спрямовані на забезпечення об'єктивності та всебічності дослідження обставин, що підлягають доказуванню [192, с. 179-180].

При аналізі форм взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження О. В. Шпитко доходить до висновку, що основними є процесуальні та організаційні (непроцесуальні) форми. За його думкою, ключове розмежування цих форм полягає у правовому регулюванні: процесуальна взаємодія визначається положеннями Кримінального процесуального кодексу України та іншими законодавчими актами, тоді як організаційна форма ґрунтується на нормах відомчих та підзаконних нормативно-правових актів [293, с. 128]. Подібну класифікацію пропонують і автори навчального посібника «Основи кримінального процесу» (Харків, 2023), де вона розглядається в контексті загальних положень досудового розслідування [183, с. 91].

Водночас слід зазначити, що існують і альтернативні підходи до класифікації форм взаємодії. Зокрема, Е. Е. Озерський, беручи до уваги характер дій суб'єктів сторони обвинувачення, пропонує виділяти

процесуальну, організаційну та координаційну форми взаємодії. Не заглиблюючись у питання процесуальної та організаційної форм, зосередимо увагу на трактуванні координаційної форми. Науковець розуміє її як скоординовані дії слідчого або керівника органу досудового розслідування спільно з прокурором, спрямовані на встановлення загальної орієнтації кримінального провадження, що зазвичай враховує судову перспективу та інші об'єктивні чинники (такі як закриття чи зупинення провадження, визначення підслідності, направлення обвинувального акта до суду) [179, с. 304]. Варто також зазначити, що в окремих дослідженнях поняття взаємодії та координації розглядаються як самостійні категорії з різним змістом або, навпаки, входять одне в одне, що свідчить про їх комплексний характер.

Досить цікавим є погляд, згідно з яким усі форми взаємодії, передбачені як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами, належать до процесуальної форми. З цим підходом не можуть погодитися В. О. Малярова та Л. В. Дмитрієва, які наголошують, що процесуальні форми взаємодії є діяльністю, заснованою виключно на нормах закону, і їх не варто плутати з організаційними формами взаємодії, що ґрунтуються на положеннях інших нормативно-правових актів. При цьому вкрай важливим аспектом, на якому акцентують увагу науковці, є те, що порушення організаційної форми взаємодії, хоча й може завдати шкоди охоронюваним законом інтересам, не тягне за собою процесуально-правових наслідків [165, с. 180].

Відстоюючи загальний підхід до класифікації форм взаємодії на процесуальну та організаційну, у цьому підрозділі ми зосередимося саме на процесуальній формі.

Значення процесуальної форми взаємодії обумовлено тим, що саме вона є основою ширшого поняття – кримінально-процесуальної діяльності. І. В. Гловюк визначає цю діяльність як систему взаємопов'язаних процесуальних дій та рішень суб'єктів, які тим чи іншим чином беруть участь у кримінальному судочинстві та наділяються у зв'язку із цим кримінально-

процесуальною компетенцією або кримінально-процесуальним статусом. Вона урегульована нормами кримінально-процесуального права та спрямована на забезпечення належного застосування норм матеріального права шляхом швидкого, повного та об'єктивного встановлення обставин у справі, справедливого судового розгляду, умовами якого є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь [67, с. 466–467].

Виходячи з цього, можемо зробити висновок, що інтеграція взаємопов'язаних процесуальних дій і рішень створює ефективний механізм для забезпечення об'єктивності та справедливості в кримінальному судочинстві. Саме ці взаємопов'язані процесуальні дії потребують звернення слідчого, дізнавача до прокурора або, навпаки, прокурора до слідчого чи дізнавача.

Перш за все, необхідно уточнити, що розуміється під процесуальною формою взаємодії. Л. В. Півненко характеризує її як систему правовідносин, що виникають під час застосування кримінально-процесуальних норм, які регламентують підстави та порядок співробітництва органів досудового слідства і дізнання (включаючи вказівки, доручення та окремі доручення) [190, с. 171]. Попри те, що дослідження, проведене науковцем, зосереджене на належній організації взаємодії слідчого з органами дізнання, ключові аспекти цієї форми взаємодії залишаються незмінними.

І. В. Грекова та Л. Б. Тарасенко зазначають, що процесуальні форми взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України реалізуються в межах КПК України. Вони включають виконання оперативним підрозділом слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого, передачу матеріалів оперативно-розшукової діяльності для ініціювання досудового розслідування та використання їх як доказів у кримінальному провадженні. Крім того, така взаємодія передбачає участь оперативних підрозділів у проведенні окремих слідчих дій, вжиття заходів щодо встановлення місця

перебування підозрюваного після зупинення досудового розслідування, а також виконання судових рішень щодо проведення негласних слідчих дій і розшук обвинуваченого [71, с. 33]. Саме тому процесуальна взаємодія між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами має системний характер і базується на чітко визначених законодавчих механізмах, що є актуальним і для взаємодії між іншими учасниками.

І. В. Єрмоєнко, аналізуючи повноваження слідчого та прокурора, закріплені у КПК України, виділяє основні форми процесуальної взаємодії між ними. До них належать: надання прокурором доручень і вказівок щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, погодження прокурором клопотань слідчого, зупинення досудового розслідування за погодженням із прокурором, вирішення питання щодо продовження строків досудового розслідування. Також до цієї взаємодії входить перевірка прокурором законності та обґрунтованості постанови слідчого про закриття кримінального провадження, погодження повідомлення про підозру, затвердження обвинувального акта або клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, а також спільна участь слідчого та прокурора у розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування [84, с. 159].

Виходячи з вищенаведеного, зауважимо, що процесуальна взаємодія є невід'ємною частиною досудового розслідування та кримінального провадження в цілому і ґрунтується на положеннях КПК України. Вона має чітку нормативну основу та охоплює широкий спектр дій, зокрема надання вказівок, виконання доручень, погодження процесуальних документів і контроль за їхньою законністю. Особливістю цієї взаємодії є її системний характер, що забезпечує узгодженість та ефективність досудового розслідування. Важливо зазначити, що роль кожного учасника взаємодії визначається їхніми процесуальними правами та обов'язками, які є взаємодоповнюючими. На підтвердження цієї позиції доцільно звернути увагу на думку С. А. Крушинського, який зазначає, що для суб'єктів, які

ведуть кримінальне провадження і належать до сторони обвинувачення, а саме слідчого та прокурора, наділених ознаками публічності, право подання доказів одночасно є їхнім обов'язком [139, с. 59]. Відповідно формується розуміння, що ці суб'єкти не є відокремленими, а зобов'язані активно взаємодіяти з метою належного виконання зазначеного обов'язку.

Зважаючи на те, що у науковій літературі питання форм взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором залишилося поза увагою, водночас значна кількість наукових праць присвячена дослідженню змісту поняття процесуального керівництва, розгляд якого стане допоміжним інструментом у формуванні змістовного уявлення про форму процесуальної взаємодії.

А. В. Лапкін зазначає, що форми та способи впливу прокурора на досудове розслідування визначаються обсягом його повноважень і характером їх реалізації. У той час як КПК України 1960 року передбачав нагляд як основну форму такого впливу, чинний КПК України запровадив концепцію процесуального керівництва. Відмінність між цими підходами полягає у ступені залученості прокурора: якщо нагляд передбачає контроль за законністю процесуальних дій без активного втручання в їх перебіг, то процесуальне керівництво забезпечує безпосереднє спрямування розслідування. Окрім того, можливою, але не закріпленою в українському законодавстві формою участі прокурора є особисте проведення досудового розслідування, що в окремих випадках може виявитися більш ефективним, оскільки передбачає повну відповідальність прокурора за його результати [144, с. 580]. На підтвердження цієї думки доцільно навести обґрунтовану позицію О. В. Пчеліної, відповідно до якої процесуальне керівництво досудовим розслідуванням становить одну з функцій прокурора, спрямовану на забезпечення ефективності кримінального провадження і таку, що реалізується у формі процесуальної взаємодії з відповідними органами досудового розслідування [227, с. 298].

У зв'язку з вищевикладеним можемо зробити проміжний висновок, у якому зазначимо, що сучасне розуміння процесуальної взаємодії ґрунтується

на нормативній базі КПК України та включає систему правовідносин між органами досудового розслідування, оперативними підрозділами та прокурором. Дослідження свідчать, що ця взаємодія реалізується через надання вказівок, доручень, погодження клопотань та контроль за законністю процесуальних дій, що забезпечує системність і ефективність розслідування. Різні наукові підходи підкреслюють необхідність збалансованого поєднання наглядової функції прокурора з його активною участю у процесуальному керівництві, що допомагає уникнути формального характеру взаємодії.

Наукова дискусія щодо змісту функції процесуального керівництва та її співвідношення з функцією нагляду за законністю досудового розслідування розпочалася в 60-х рр. ХХ ст. На сучасному етапі розвитку юридичної науки можна виокремити чотири основні підходи до співвідношення цих двох функцій. Перша позиція полягає в тому, що науковці повністю відкидають керівну роль прокурора під час розслідування кримінальних правопорушень, стверджуючи, що процесуальне керівництво несумісне з прокурорським наглядом. Прихильники другої позиції вважають, що прокурор керує лише слідчими органів прокуратури, а керівниками органів досудового розслідування інших правоохоронних органів є керівники цих підрозділів (ця позиція втрачає актуальність із ліквідацією слідчих підрозділів в органах прокуратури). Третя позиція полягає в тому, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є формою нагляду за його законністю, а чіткої межі між процесуальним керівництвом і наглядом провести неможливо. Четверта позиція полягає в тому, що прокурорський нагляд і процесуальне керівництво – це окремі самостійні функції прокурора в досудовому провадженні [53, с. 727].

В. М. Сущенко зазначає, що практика процесуального керівництва досудовим розслідуванням свідчить про те, що основні завдання щодо розслідування кримінальних правопорушень прокурор покладає саме на слідчого, який, у свою чергу, нерідко передоручає їх оперативним працівникам. Це зумовлює ситуацію, коли виконання процесуальних дій

фактично здійснюється на рівні помічника слідчого або дільничного інспектора поліції. У світовій практиці підходи до участі прокурора в досудовому розслідуванні варіюються від повного дистанціювання до активного керівництва слідством. Загальною тенденцією останніх років є посилення ролі прокурора на ранніх етапах розслідування, особливо у справах, що потребують складних доказових процедур [263, с. 43].

С. Я. Личик наголошує на тому, що на сучасному етапі кримінальне процесуальне законодавство України не містить низки ключових термінів, що стосуються функцій прокурора, зокрема «підтримання публічного обвинувачення», «організація досудового розслідування» та «нагляд за негласними слідчими діями». Відповідно до ст. 39 КПК України, організація досудового розслідування покладена виключно на керівника органу досудового розслідування, що викликає дискусії щодо ролі прокурора в цьому процесі. Водночас положення ст. 131¹ Конституції України, які визначають засади діяльності прокуратури, досі не імplementовані в чинне законодавство. Відсутність відповідних законодавчих змін у КПК України та Законі «Про прокуратуру» створює правову невизначеність щодо функцій та повноважень прокурора у сфері кримінального провадження [152, с. 12].

А. М. Полях стверджує, що наділення прокурора повноваженнями процесуального керівника у кримінальному провадженні було спрямоване на тіснішу взаємодію між ним та слідчим під час досудового розслідування. Прокурор не обмежується роллю наглядача, а безпосередньо керує діями органу досудового розслідування, визначаючи напрям розслідування та необхідність проведення тих чи інших процесуальних чи слідчих дій. Крім того, він має право брати активну участь у будь-якій процесуальній чи слідчій дії або проводити їх особисто. Такий підхід забезпечує ефективність досудового розслідування та сприяє реалізації принципів законності й обґрунтованості процесуальних рішень [197, с. 160].

Аналізуючи позицію А. В. Лапкіна, можна дійти висновку, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням поєднує наглядову та

організаційну функції прокурора. Він не лише координує та спрямовує діяльність органів дізнання та слідства, а й несе повну відповідальність за ефективність розслідування та дотримання прав учасників кримінального провадження. Це підтверджує його ключову роль на стадії досудового розслідування [146, с. 96].

Аналізуючи позицію А. В. Лапкіна, можна зробити висновок, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням поєднує наглядову та організаційну функції прокурора. Він не лише координує та спрямовує діяльність органів дізнання та слідства, а й несе повну відповідальність за ефективність розслідування та за дотримання прав учасників кримінального провадження. Це підтверджує його ключову роль на стадії досудового розслідування [146, с. 96].

У навчальному посібнику «Організація та діяльність органів прокуратури України» (Харків, 2019) виокремлено кілька форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням, які реалізуються через діяльність прокурора, зокрема:

- наглядова форма – як базова форма керівництва, оскільки при здійсненні нагляду основним завданням прокурора є забезпечення законності рішень, прийнятих слідчим. Для цього прокурор має необмежений доступ до матеріалів, документів та іншої інформації, що стосуються розслідування;

- безпосереднє керівництво розслідуванням – у цьому випадку прокурор організовує, планує та координує процес досудового розслідування, надаючи обов'язкові письмові чи усні вказівки слідчим, оперативним підрозділам та органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

- погодження чи відмова у погодженні клопотань – прокурор розглядає клопотання слідчого, адресовані слідчому судді щодо проведення різноманітних слідчих та розшукових дій, затвердження обвинувального акта, застосування примусових заходів або внесення змін до обвинувального акта, що визначено КПК України;

- скасування незаконних або необґрунтованих постанов – прокурор має право скасувати постанови слідчого, якщо вони порушують вимоги закону чи не мають достатніх підстав;

- безпосередня участь у розслідуванні – прокурор може самостійно реалізовувати слідчі функції досудового розслідування або приймати процесуальні рішення, що сприяють підвищенню його ефективності;

- розгляд клопотань під час досудового розслідування – ця форма включає аналіз та вирішення клопотань, поданих під час розслідування (ст. 220 КПК України) [181, с. 250-251].

У контексті цього зазначимо, що до прийняття КПК України 2012 року висловлювалася пропозиція покласти на прокурора обов'язок складати обвинувальні висновки у справах публічного обвинувачення. Однак, на думку М. В. Косюти, ця пропозиція є як теоретично спірною, так і практично шкідливою. Такий підхід змінює роль прокурора, акцентуючи його функцію обвинувача на шкоду наглядовій ролі, а слідчому позбавляє можливості підвести підсумки розслідування, перетворюючи кримінальну справу на «напівфабрикат». Крім того, це створить значні організаційні та кадрові труднощі для прокуратури, оскільки на практиці прокурори, швидше за все, вимагатимуть від слідчих підготовки текстів обвинувальних висновків для суто формального підписання. Отже, розбалансування системи взаємозв'язків між прокуратурою та органами розслідування задля захисту сумнівного теоретичного постулату є недоцільним [129, с. 106]. При цьому зміст цього положення частково збережено в чинному законодавстві. Зокрема, ч. 1 ст. 291 КПК України передбачає, що прокурор може скласти обвинувальний акт, якщо не погоджується з обвинувальним актом, складеним слідчим або дізнавачем. Водночас це є правом прокурора, а не його обов'язком.

Окрім того, дискусійний характер має форма процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням, яка реалізується через безпосередню участь у розслідуванні. У змісті цієї форми вкладається сенс,

що прокурор самостійно реалізовує слідчі функції досудового розслідування, тобто, до прикладу, проводить слідчі (розшукові) дії. Однак така концепція не узгоджується з іншими нормами КПК України, зокрема зі ст. 38, яка визначає перелік органів, що здійснюють досудове слідство та дізнання, до яких не віднесено органи прокуратури [115, с. 47].

У науковій літературі питання щодо особистої участі прокурора у проведенні слідчих (розшукових) дій є предметом дискусії. Зокрема, О. О. Цисаренко наголошує, що такі повноваження прокурора більше відповідають його функції розслідування кримінальних правопорушень, ніж функції нагляду за додержанням законів [287, с. 480]. Водночас, О. О. Торбас звертає увагу на проблему відсутності чіткого нормативного визначення випадків, коли прокурор зобов'язаний особисто здійснювати слідчі (розшукові) дії. Це, у свою чергу, створює значні труднощі в правозастосуванні, зокрема щодо реалізації прокурором дискреційних повноважень у процесі санкціонування та безпосереднього проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій [270, с. 168].

Аналіз правового регулювання повноважень прокурора у сфері слідчих (розшукових) дій свідчить про наявність певних нормативних неузгодженостей у чинному кримінальному процесуальному законодавстві України. Зокрема, ст. 223 КПК України, яка встановлює загальні вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій, не містить положень щодо визначення кола суб'єктів, уповноважених на їх проведення. Водночас ч. 6 ст. 246 КПК України прямо передбачає, що здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, які є окремим різновидом слідчих (розшукових) дій, належить до компетенції слідчого, який проводить досудове розслідування, або відповідних уповноважених оперативних підрозділів за його дорученням. Така відсутність узгодженого правового підходу ускладнює практичне застосування норм КПК України та породжує питання щодо меж дискреційних повноважень прокурора у цьому контексті.

Для оцінки поширеності випадків особистого проведення прокурором слідчих (розшукових) дій на практиці доцільно звернутися до емпіричних даних, отриманих у межах дисертаційного дослідження Р. Н. Гасанова. Зокрема, науковець провів анкетування працівників органів досудового розслідування, результати якого свідчать про те, що така практика є доволі рідкісною. Так, 176 із 234 респондентів (75,2 %) зазначили, що частка кримінальних проваджень, у межах яких прокурор особисто здійснює слідчі (розшукові) дії, становить менш ніж 10 % від загальної кількості. Водночас 15,8 % (37) опитаних вказали, що цей показник коливається в межах 10–20 % [66, с. 79]. Отримані емпіричні дані свідчать про обмежене застосування прокурорами таких повноважень у реальній правозастосовній практиці, що актуалізує питання про доцільність та ефективність їх нормативного закріплення.

Як уже зазначалося, законодавець, уповноважуючи прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій, використовує формулювання «необхідні випадки», що свідчить про дискреційний характер відповідних повноважень. Водночас наказом Офісу Генерального прокурора було затверджено «Стандарт діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування», в якому наголошується, що здійснення досудового розслідування не належить до основних завдань органів прокуратури. Разом із тим, документ містить застереження щодо неприпустимості дублювання функцій органів досудового розслідування. Визначення конкретних випадків, коли прокурор може безпосередньо здійснювати слідчі (розшукові) дії, залежить від сукупності факторів, серед яких, зокрема, неналежне виконання слідчим або дізнавачем своїх обов'язків, що впливає на швидкість, повноту та неупередженість досудового розслідування, а також інші обставини [255]. При цьому законодавець, наділяючи прокурора відповідними повноваженнями, не має на меті зобов'язати його проводити слідчі (розшукові) дії у випадках бездіяльності слідчого чи дізнавача. Відповідні повноваження прокурора носять

субсидіарний характер і мають допоміжне значення щодо функцій органів досудового розслідування [255].

Підсумовуючи розгляд цього аспекту, можна зазначити, що питання особистого проведення прокурором слідчих (розшукових) дій залишатиметься актуальним доти, доки чинне кримінальне процесуальне законодавство містить відповідні положення, що наділяють прокурора такими повноваженнями. Водночас перспективи внесення змін, спрямованих на унормування критеріїв необхідності їх застосування, повинні враховувати низку додаткових чинників. Зокрема, доцільно оцінювати потенційний вплив таких змін на ефективність досудового розслідування, рівень навантаження на прокурорів, а також можливі наслідки для процесуальної динаміки кримінального провадження. Незважаючи на те, що практика самостійного проведення слідчих (розшукових) дій прокурорами не є поширеною, у певних випадках така участь може відігравати ключову роль у забезпеченні повного, всебічного та неупередженого досудового розслідування [113, с. 51-52].

Розглянувши форми процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням, слід зазначити, що теорія та практика єдині в тому, що основною формою взаємодії прокурора зі слідчим на всіх етапах досудового розслідування є надання письмових вказівок і доручень. Це забезпечує чітке регулювання процесуальних дій і дає можливість контролювати їх законність та обґрунтованість. При цьому, якщо закон не вимагає письмової форми, прокурор має право видавати усні вказівки для оперативного виконання процесуальних дій, що підтверджується практикою, зокрема постановою Верховного Суду від 7 жовтня 2020 року у справі № 725/1199/19, провадження № 51-5720км19 [206].

А. В. Лапкін також наголошує, що ефективним засобом здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням є використання письмових доручень і вказівок. Він зазначає, що хоча законодавство вимагає письмової форми цих актів, на практиці допускається надання усних

вказівок, що ускладнює подальший контроль за їх своєчасним і належним виконанням. Крім того, усні вказівки можуть призвести до їх неправильного трактування отримувачами. Тому, на думку вченого, на відомчому рівні доцільно встановити конкретні вимоги до оформлення таких документів, що сприятиме забезпеченню одноманітності прокурорської практики та підвищенню ефективності керівництва досудовим розслідуванням [86, с. 232-233].

Дослідження свідчать, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням реалізується через низку форм, серед яких наглядова діяльність, безпосереднє керівництво розслідуванням, погодження клопотань, скасування незаконних постанов, безпосередня участь у розслідуванні та розгляд клопотань. Водночас як теоретично, так і на практиці основною формою взаємодії між прокурором та слідчим залишається надання письмових вказівок і доручень. Цей механізм дозволяє прокурору чітко регулювати дії слідчих і органів досудового розслідування, забезпечуючи ефективність та законність кримінального провадження.

Взявши до уваги вищезазначені погляди науковців, можемо констатувати, що аналіз процесуальної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором слід здійснювати через призму повноважень зазначених учасників, які закріплені у чинному КПК України. Зокрема, у ч. 2 ст. 36 КПК України регламентовано понад двадцять пунктів, які визначають повноваження прокурора. Водночас передбачено, що прокурор може здійснювати й інші повноваження, визначені КПК України, що сприяє гнучкості в реалізації його ролі під час досудового розслідування. Це дає прокурору можливість активно взаємодіяти з іншими учасниками процесу, зокрема слідчими та дізнавачами, для забезпечення законності та ефективності розслідування.

Однак, варто зауважити, що не усі ці повноваження пов'язані із взаємодією зі слідчим чи дізнавачем. Наприклад, повноваження щодо початку досудового розслідування прокурором за наявності достатніх підстав

фактично є лише процесуальним рішенням. При цьому під процесуальним рішенням під час досудового розслідування, Ю. В. Циганюк пропонує розуміти підсумковий результат оптимального вирішення альтернатив, що виникають під час процесуальної діяльності слідчого (прокурора) та є їхнім результатом, право на ухвалення якого та порядок передбаченні чинним кримінальним процесуальним законодавством. Так, повідомлення про підозру, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, а також клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності необхідно також вважати процесуальними рішеннями [286, с. 300].

Повноваження кожного з учасників взаємодії у кримінальному провадженні є взаємодоповнюючими та спрямованими на забезпечення ефективності досудового розслідування. Зокрема, прокурор уповноважений доручати проведення досудового розслідування, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або надавати відповідні вказівки, а також погоджувати чи відмовляти у погодженні клопотань слідчого та дізнавача. У свою чергу, слідчий та дізнавач виконують такі доручення та вказівки, а також складають і подають на затвердження процесуальні документи, передбачені КПК України. Оскільки перелік повноважень учасників процесуальної взаємодії не є вичерпним і виходить за межі статей 36, 40, 40¹ КПК України, розгляд цієї форми взаємодії потребує комплексного підходу. Дослідження всіх випадків, коли прокурор, слідчий і дізнавач взаємопов'язані процесуальними правами та обов'язками, є важливим для розкриття змістовної характеристики їхньої співпраці та вимагає окремого наукового аналізу [120, с. 42].

Проаналізувавши теоретичні та практичні погляди й підходи до процесуальної форми взаємодії, можна стверджувати, що для повноцінного розуміння цього поняття нами було здійснено безпосередній аналіз поняття, визначено зміст форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням, співвідношення функцій процесуального керівництва та

нагляду прокурора в досудовому розслідуванні, а також окреслено особливості взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження, зокрема з оперативними підрозділами. Отже, це дозволило сформулювати власне бачення змісту та механізмів процесуальної форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. Зокрема, до них можна віднести:

1) надання прокурором доручень і вказівок та їх виконання слідчим та дізнавачем – видаючи конкретні вказівки чи доручення щодо обсягу, методів і порядку проведення слідчих (розшукових) дій на підставі аналізу обставин справи, а слідчий і дізнавач, отримавши їх, інтегрують їх у загальну стратегію досудового розслідування, що забезпечує оперативність, повноту та неупередженість процесу; додатково, система передбачає постійний зворотний зв'язок, завдяки якому прокурор може своєчасно коригувати хід розслідування;

2) погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження процесуальних документів – виступає важливою складовою процесуальної взаємодії, що передбачає комплексний аналіз процесуальних документів, складених під час досудового розслідування, з метою визначення їх доцільності, обґрунтованості та відповідності вимогам кримінально-процесуального законодавства; у цьому контексті прокурор, здійснюючи контроль за дотриманням правових норм, проводить узгодження запропонованих заходів, без наявності відповідного погодження неможливе подальше проведення тих чи інших заходів слідчим чи дізнавачем, оскільки саме погодження прокурора є у цій процедурі обов'язковим елементом;

3) скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчого та дізнавача виступає важливим процесуальним механізмом забезпечення дотримання засади законності в досудовому розслідуванні – прокурор, як процесуальний керівник, наділений повноваженнями скасовувати такі постанови, що дозволяє оперативно усувати порушення кримінально-процесуальних норм. Окрім цього, за наявності підстав, передбачених КПК

України, можливе відсторонення слідчого або дізнавача від проведення досудового розслідування, у такому випадку взаємодія прокурора має характер контакту з керівником відповідного органу досудового розслідування, а не безпосередньо з окремим слідчим чи дізнавачем.

Варто зазначити, що у межах проведеного дослідження не було охоплено таку форму процесуального керівництва, про яку свідчать наукові джерела, а саме безпосередню участь прокурора у розслідуванні, що дозволяє йому самостійно реалізовувати повноваження, які характерні для слідчого та дізнавача або приймати процесуальні рішення, спрямовані на підвищення його ефективності. Хоча результати нашого аналізу свідчать про нерозповсюдженість цієї практики, необхідно врахувати, що поняття «взаємодія» в цьому контексті є умовним, оскільки взаємодія за своєю суттю передбачає наявність щонайменше двох учасників.

Попри те, що в рамках дослідження ми розглядали зміст поняття процесуального керівництва та його форми, у підсумку ми розмежували це поняття від процесуальної форми взаємодії. Аналізуючи процесуальне керівництво, основний акцент ставиться на ключовій ролі прокурора, що в свою чергу призводить до значного зменшення ролі слідчого та дізнавача в цій системі взаємодії. Це відображає перекис у розумінні процесуальних функцій, де домінуючу позицію займає прокурор, а інші учасники процесу, хоча й мають визначені повноваження, відводяться до більш підпорядкованої та залежної ролі в рамках розслідування. Такий підхід ставить перед необхідністю глибше вивчити не тільки юридичну, але й організаційну складову взаємодії між усіма учасниками, щоб досягти ефективною, збалансованою роботи слідства і досудового розслідування в цілому.

Отже, описана процесуальна форма взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором не вичерпує всього змісту обсягу поняття взаємодії під час досудового розслідування. Фактично, існує й інша форма взаємодії – організаційно-правова, зміст якої відображає інші аспекти організації діяльності слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового

розслідування. Її особливості та механізми будуть докладно проаналізовані у підрозділі 2.3.

2.3. Організаційно-правова форма взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування

У підрозділі 2.2 розглянуто основні положення щодо процесуальних аспектів взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, тому в цьому підрозділі аналізується організаційно-правова форма взаємодії цих учасників кримінального провадження. Хоча послідовність розгляду може видатися дискусійною, оскільки спочатку мала б досліджуватися організаційно-правова форма, адже первинною є організація, а потім її конкретна реалізація у визначених процесуальних механізмах, у цьому є своя логіка, яка пояснюється наступним.

Організаційно-правова форма взаємодії тісно пов'язана з процесуальною, адже зміст відомчих нормативно-правових актів безпосередньо залежить від обсягу повноважень учасників, визначених у КПК України. Наприклад, у відомчому акті, зокрема «Стандартах діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування», правова основа кожного стандарту ґрунтується на положеннях ключових законодавчих актів, таких як Кримінальний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс та Закон України «Про прокуратуру» [120, с. 44].

Організаційно-правова форма виступає проміжною ланкою між теоретичними положеннями законодавства та їхньою практичною реалізацією через відомчі нормативно-правові акти. Це підкреслює її значення як інструменту, що узгоджує правові норми з реальними потребами досудового розслідування, сприяючи ефективній взаємодії між учасниками сторони обвинувачення.

При цьому організаційно-правова форма взаємодії має свою унікальність, зокрема в умовах цифровізації та впровадження електронного

кримінального провадження, наприклад, функціонування Єдиного реєстру досудових розслідувань. КПК України не містить детального нормативно-правового регулювання щодо порядку формування цього реєстру, його ведення та надання відомостей із нього, а це регулюється відповідним «Положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення», затвердженим наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 року № 298 [193].

Раніше ми визначили підхід, за яким науковці поділяють форми взаємодії на процесуальну та організаційну. Однак пропонується замінити це поняття на термін «організаційно-правова форма», який не є простим додаванням слова, а має глибший сенс. Цей термін підкреслює правовий характер взаємодії, що є ключовим у контексті кримінального провадження [120, с. 42]. Введення поняття «організаційно-правова форма», на нашу думку, на теоретичному рівні дозволить уникнути спрощеного розуміння взаємодії як суто організаційного процесу, акцентуючи її правову природу. Це сприяє точнішому аналізу ролі слідчого, дізнавача та прокурора, а також підвищує вимоги до відповідності їхніх дій положенням чинного законодавства.

Поняття «організаційно-правова форма» не закріплене у чинному законодавстві України, але використовується в окремих нормативно-правових актах, зокрема в тих, що стосуються національної безпеки та правопорядку. Наприклад, Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» у своїй назві та змісті застосовує це словосполучення. Цей закон визначає:

- 1) основні напрями загальнодержавної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю;
- 2) організаційно-правові основи цієї діяльності [219].

Аналіз змісту закону дає змогу виокремити розділ, який регламентує інформаційне, фінансове, матеріально-технічне та науково-дослідне забезпечення боротьби з організованою злочинністю. Зокрема, згідно зі ст. 3

цього закону, його основним завданням є «створення загальних правових і організаційних засад у сфері боротьби з організованою злочинністю» [219]. Таким чином, положення закону поєднують правову форму, що забезпечує регулювання на рівні законодавства, та організаційні заходи, спрямовані на практичну реалізацію.

Реалізація правових засад у взаємодії слідчого та прокурора відбувається через відповідні положення КПК України, який встановлює процесуальні норми. Водночас організаційно-правова форма втілюється через положення відомчих нормативно-правових актів, які деталізують організаційні аспекти цієї взаємодії. Це підкреслює, що ефективна взаємодія між слідчим, дізнавачем з прокурором залежить від процесуальних норм, визначених КПК України, та організаційних механізмів, регламентованих відомчими актами.

Запропоноване використання терміна «організаційно-правова форма» замість «організаційна» є обґрунтованим, оскільки воно акцентує увагу на юридичній складовій взаємодії, що є важливим у кримінальному провадженні. Приклад Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» підтверджує, що цей термін уже застосовується у законодавстві, поєднуючи правові та організаційні елементи.

Виходячи з цього, можна констатувати, що поняття «організаційно-правова форма» не має чіткого законодавчого визначення в Україні, але його використання в нормативно-правових актах, зокрема в контексті національної безпеки та правопорядку, відкриває можливості для глибшого аналізу та теоретичних міркувань. Цей термін відображає категорію, що поєднує структуру, ієрархію, принципи взаємодії відповідних суб'єктів і нормативно-правову основу, яка регулює їхні повноваження, відповідальність та інші аспекти процесуального статусу. Такий дуалізм дозволяє розглядати організаційно-правову форму як інструмент гармонізації

управлінських і юридичних механізмів, що робить цю форму взаємодії багатогранною.

Важливість організаційної складової досудового розслідування проявляється через положення Конституції України, де у ст. 131¹ передбачено, що прокуратура здійснює організацію цього процесу. У цьому контексті доречно звернутися до поглядів В. Г. Ключкова, який підкреслює багатогранність поняття «організація». За тлумаченням, цей термін охоплює: створення або заснування певних структур чи ініціатив із залученням інших осіб та опорою на їхню підтримку; здійснення суспільно значущих заходів, зокрема їх підготовку та реалізацію; чітке впорядкування й налагодження процесів для забезпечення їхньої ефективності. Водночас аналіз норм КПК України, зокрема ст. 36, дає змогу виокремити конкретні напрями реалізації цього терміна в контексті кримінального провадження [101, с. 261].

До напрямів належать: розгляд заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, призначення процесуального керівника, тимчасове відсторонення процесуального керівника від виконання обов'язків, а також контроль за законністю дій процесуального керівника та інших учасників сторони обвинувачення. Крім того, організаційна діяльність охоплює розгляд і вирішення скарг, а також опрацювання звернень громадян, які стосуються розслідування кримінальних правопорушень. Окремо варто зазначити, що організаційна діяльність може включати й інші аспекти, не обмежуючись лише переліченими напрямами [101, с. 261-262].

Особливе місце в організації розслідування посідає планування, яке, не будучи процесуальною дією, відіграє ключову роль у забезпеченні системності та ефективності слідчих заходів. Значення планування обґрунтовується низкою чинників: по-перше, воно дозволяє упорядкувати процес розслідування, визначаючи пріоритетні напрями та оптимальну послідовність дій; по-друге, сприяє координації зусиль між різними учасниками провадження, мінімізуючи ризик дублювання чи пропуску важливих етапів; по-третє, належне планування забезпечує раціональне

використання ресурсів, що є критично важливим у складних і багатоепізодних справах [101, с. 262]. Координація розслідування забезпечує ефективну взаємодію між процесуальним керівником, слідчим і дізнавачем, сприяючи чіткому розподілу обов'язків і узгодженості дій, що оптимізує процес розслідування, підвищуючи його результативність і відповідність вимогам закону.

У межах загальної теорії публічного управління під організацією діяльності розуміють складний процес, спрямований на оптимальне поєднання людських, матеріальних і організаційних ресурсів для забезпечення їхньої синергічної взаємодії. Ця діяльність охоплює не лише раціональний розподіл ресурсів, а й формування сприятливих умов для їхнього ефективного використання, що дозволяє досягати визначених цілей із найвищою ефективністю. Наприклад, у контексті розслідування чітке планування та координація дій між учасниками сприяють мінімізації втрат часу й ресурсів [138, с. 24].

Варто розглянути думки науковців щодо визначення організаційної форми взаємодії, організаційно-правової та суміжних понять. У своєму дослідженні Н. Ф. Войтович зазначає, що правові питання регулювання взаємодії мають міждисциплінарний характер, оскільки охоплюють суспільні відносини, регульовані нормами адміністративного права, кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності та теорії управління. Таким чином, теоретичне обґрунтування поняття взаємодії має враховувати специфічні ознаки кожної з цих галузей, що сприяє формуванню комплексного підходу до аналізу правових аспектів взаємодії [62, с. 56]. Відтак, організаційна форма, як зазначалося раніше, відіграє ключову роль, виступаючи основою для інших форм. Вона забезпечує структурування взаємодій, поєднуючи норми та принципи різних галузей права й наук, що підкреслює її міждисциплінарний характер.

Як зазначає А. В. Новіченко, організаційно-правова форма є закріпленою законодавством відповідної держави моделлю взаємовідносин,

яка визначає завдання взаємодії, характер зв'язків між сторонами, конкретні дії та способи їх реалізації. Вона також охоплює права й обов'язки учасників, пов'язані з цим, їхнє правове становище та цілі діяльності з урахуванням суспільно-політичних і правових обставин у державі [176, с. 14-15].

Інакше кажучи, це структурована форма взаємодії, яка відображає правові вимоги та специфіку функціонування суб'єктів у межах законодавства. Аналіз цього визначення дозволяє зробити висновок, що організаційно-правова форма є комплексним інструментом, який не лише регламентує поведінку сторін, але й адаптується до змінних умов правозастосування, забезпечуючи баланс між стабільністю нормативного регулювання та гнучкістю у реагуванні на актуальні обставини. При цьому А. В. Новіченко розглядає це визначення в контексті взаємодії поліції та територіальних громад, тоді як у контексті досудового розслідування підхід є більш прагматичним, а можлива адаптація стосується виключно обставин, релевантних для кримінального провадження.

При цьому, аналізуючи взаємодію між іншими учасниками кримінального провадження та враховуючи обмежену дослідженість питання організаційно-правової форми взаємодії слідчого та діз prostitutions, варто звернутися до наукових досліджень. Зокрема, у своєму дослідженні М. А. Погорецький та В. М. Хотенець зазначають, що у практиці взаємодії між слідчим та органом дізнання широко застосовують такі організаційні (непроцесуальні) форми: а) спільне планування слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; б) обмін інформацією про вчинені та підготовлювані злочини, а також інші питання, пов'язані зі слідчою та оперативно-розшуковою діяльністю; в) координація слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; г) консультації; д) спільний аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів; е) створення слідчо-оперативних груп [192, с. 179].

У своєму дослідженні О. О. Обаль, аналізуючи організаційні аспекти взаємодії слідчих і оперативних працівників, підкреслює, що в нормативно-правових актах відомчого рівня послідовно відображається основний

принцип, розроблений і апробований у слідчо-оперативній діяльності: слідчо-оперативна група є найефективнішою формою організації розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів. Ця форма забезпечує гармонійне поєднання процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів для збору доказів. Важливо, що слідчо-оперативна група визначається як організаційна структура взаємодії слідчих, оперативників та інших підрозділів поліції, спрямована на виявлення, фіксацію, вилучення та упакування слідів злочину й речових доказів, встановлення свідків і потерпілих, а також з'ясування обставин правопорушення, що сприяє всебічному, об'єктивному та повному розслідуванню й ідентифікації винних осіб [177, с. 188].

У своєму дослідженні І. С. Сиводед, досліджуючи організаційні форми взаємодії між прокурором, слідчим та працівниками правоохоронних органів у процесі розслідування кримінальних правопорушень на окупованих територіях України, виокремлює такі механізми: а) організація спільних виїздів прокурора, слідчого та оперативних працівників на місце події для проведення слідчих (розшукових) дій; б) взаємне інформування; в) спільне обговорення отриманих даних із подальшим плануванням; г) спільні виїзди до інших районів чи міст для проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Особливу увагу привертає специфічна форма взаємодії – створення постійно діючих міжвідомчих слідчо-оперативних груп, спрямованих на розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на окупованих територіях [236, с. 141].

Як зазначалося вище, найбільш універсальним механізмом взаємодії між учасниками кримінального провадження є обмін інформацією. У своєму дослідженні Г. Ю. Бондар зазначає, що обмін інформацією є найпоширенішою формою взаємодії серед працівників слідчих підрозділів правоохоронних органів. Він виділяє два основні види інформаційного обміну. Перший вид – це обмін методичною та науково-аналітичною інформацією, який відбувається під час спільних міжвідомчих нарад,

координаційних засідань за участю прокурора, конференцій, круглих столів тощо. Другий вид – це інформаційний обмін, що здійснюється під час спільного розслідування особливо складних кримінальних справ у складі міжвідомчих слідчих (слідчо-оперативних) груп [46, с. 139-140]. Не менш значущим, на нашу думку, є зазначений механізм взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором.

У своєму дослідженні Є. В. Шаповаленко та Т. С. Герус зазначають, що вибір конкретної форми взаємодії визначається особливостями оперативної обстановки, характеристиками суб'єктів, які беруть участь у процесі, завданнями, для вирішення яких спрямована взаємодія, та іншими чинниками. Слід підкреслити, що механізми взаємодії є динамічними й адаптивними, оскільки для ефективного проведення досудового розслідування вони мають відповідати практичному досвіду, новим умовам кримінального провадження та сучасним досягненням науки й техніки [291, с. 185]. Підтримуючи цю думку, варто додати, що ефективно досудове розслідування вимагає постійного вдосконалення підходів, а отже, форми взаємодії мають бути максимально гнучкими та здатними до швидкої адаптації до змін.

Продовжуючи аналіз, зазначимо, що у своєму дослідженні В. А. Возіян, розглядаючи особливості організаційної форми взаємодії слідчого з іншими підрозділами у протидії незаконному обігу наркотиків, робить висновок, що вона є похідною від процесуальної форми взаємодії та нерозривно з нею пов'язана. При цьому регламентація організаційних форм, не передбачених процесуальним законодавством, а розроблених на основі практики під час розкриття та розслідування злочинів, знаходить розвиток у різних відомчих нормативно-правових актах [61, с. 52].

На основі викладеного, «організаційно-правова форма взаємодії» визначається як структурована система відносин між слідчим, дізнавачем та прокурором, яка базується на нормах чинного законодавства та спрямована на досягнення цілей досудового розслідування через чітко визначені права й

обов'язки. Тоді як «організаційно-тактична форма» акцентує увагу на практичних і методологічних аспектах цієї взаємодії, таких як вибір стратегій, планування слідчих (розшукових) дій чи координація зусиль, які не завжди потребують нормативного закріплення та залежать від специфіки конкретного досудового розслідування. Особливої уваги заслуговує поняття «організаційна форма взаємодії» як ширша категорія; ця форма виступає базисом, на якому ґрунтуються організаційно-правова та організаційно-тактична форми, інтегруючи їх у єдину систему [107, с. 1023].

Нормативно-правове забезпечення організаційно-правової форми взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором здійснюється переважно через відомчі нормативно-правові акти. У цьому контексті доречно зазначити думку Г. П. Нижника, який підкреслює, що саме накази Генерального прокурора України відіграють ключову роль у регулюванні процесуальних повноважень прокурора, зокрема шляхом включення норм, спрямованих на: підвищення ефективності прокурорської діяльності; забезпечення виконання завдань прокурора у кримінальному провадженні; створення необхідних умов для реалізації повноважень, делегованих державою [175, с. 59]. Відтак, до таких документів належать накази й інструкції, які регламентують організаційні засади та юридичні основи взаємодії цих учасників під час досудового розслідування.

Зокрема, до них належить наказ Офісу Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30 вересня 2021 року № 309, спрямований на підвищення ефективності роботи прокурорів усіх рівнів у межах кримінального провадження, що регламентує їхні функції та порядок взаємодії з іншими учасниками провадження [220].

Ще одним важливим нормативним актом є «Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні», затверджена наказом

Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 року № 575. Хоча основний акцент у назві цього документа зосереджено на координації дій між органами досудового розслідування та іншими підрозділами поліції, він також містить положення, що регулюють взаємодію з прокурором, зокрема щодо спільних заходів із розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [90]. Отже, можна констатувати, що відомчі нормативно-правові акти відіграють ключову роль у формуванні правової бази для взаємодії між учасниками кримінального провадження, чітко регламентуючи порядок їхньої взаємодії на досудовому етапі.

Під час аналізу нормативного регулювання організаційно-правової форми взаємодії між слідчим, дізнавачем і прокурором доцільно не лише проаналізувати сучасний стан правового забезпечення цієї взаємодії, а й розглянути нормативно-правові акти, що втратили чинність, але з історичної перспективи відіграли важливу роль у формуванні та регулюванні цих правовідносин. Такий підхід допомагає виявляти закономірності та відстежувати еволюційні зміни у правовому регулюванні цього інституту.

У цьому контексті варто наголосити на «Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні», затвердженому наказом Генерального прокурора України від 28 березня 2019 року № 51. Цей нормативно-правовий акт чітко визначив процедури координації роботи прокурорів і слідчих органів прокуратури під час здійснення досудового розслідування, реалізації процесуального керівництва, нагляду за додержанням законодавства в процесі проведення слідчих (розшукових) дій та розв'язання інших завдань, що виникають у межах кримінального провадження. Документ установив чіткі організаційні принципи взаємодії між прокурорами та слідчими, з урахуванням тогочасних повноважень органів прокуратури, що включали функцію досудового розслідування, передбачену перехідними положеннями Конституції України та Законом України «Про прокуратуру» [199].

Внаслідок реформування системи кримінальної юстиції в Україні та поступового передання повністю повноважень щодо досудового розслідування від органів прокуратури до спеціалізованих суб'єктів, зокрема Державного бюро розслідувань та інших органів, роль прокуратури в цьому процесі зазнала значних змін. Ці трансформації призвели до того, що «Порядок організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні», затверджений наказом Генерального прокурора України від 28 березня 2019 року № 51, втратив актуальність і практичну цінність. Основна причина полягає в тому, що значна частина його положень регламентувала діяльність слідчих підрозділів прокуратури, які, згодом, припинили існування в межах структури прокуратури.

З огляду на зазначені обставини, наказом Офісу Генерального прокурора України від 30 вересня 2021 року № 309 було затверджено новий документ – «Порядок організації діяльності прокурорів у кримінальному провадженні». Цей акт замінив попередній Порядок № 51, який втратив чинність 1 жовтня 2021 року. Новий нормативно-правовий акт відображає оновлене бачення функцій прокуратури, зосереджуючи увагу на її актуальних завданнях, зокрема здійсненні процесуального керівництва та підтриманні публічного обвинувачення в суді, відповідно до норм чинного законодавства.

У контексті діяльності слідчих підрозділів слід наголосити, що їхні функції охоплюють координацію, зокрема з прокурорами Офісу Генерального прокурора України, регіональних і місцевих прокуратур, які здійснюють нагляд за додержанням законодавства в процесі досудового розслідування через здійснення процесуального керівництва (згідно з п.п. 5 п. 1 розділу III Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України). Водночас цей нормативний акт встановлює, що організація та забезпечення ефективної взаємодії слідчих із органами прокуратури покладаються на начальника слідчого підрозділу [196].

Зміст норм, що регулюють діяльність підрозділів органів дізнання, зазначених у «Положенні про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» [195], істотно не відрізняється від згаданих раніше норм, що стосуються слідчих підрозділів, але адаптований до особливостей функціонування системи органів дізнання. Під час аналізу організаційно-правової форми взаємодії слід приділити особливу увагу тенденції до розроблення та впровадження стандартів діяльності прокурорів на етапі досудового розслідування, зокрема, у сфері захисту інвестицій. Так, якщо попередня редакція стандартів, затверджена наказом Генерального прокурора від 26 січня 2022 року № 10, мала рекомендаційний характер для прокурорів (п. 4) [254], то нова редакція, ухвалена наказом від 24 квітня 2024 року № 84, зобов'язує до дотримання її положень у відповідній категорії кримінальних проваджень (п. 5) [255].

Аналіз цих стандартів є важливим з кількох причин. Згідно з положеннями документів, їх розроблення та впровадження спрямовані на забезпечення уніфікованого застосування норм законодавства прокурорами під час виконання їхніх повноважень. Водночас ці стандарти пропонують деталізований механізм реалізації, який розкривається через зміст стандартів, визначення ключових нормативних джерел, що становлять їхню основу, та перелік джерел для контролю за їх виконанням. Перехід стандартів із рекомендаційного до обов'язкового характеру свідчить про їх еволюцію до якісно нового етапу в системі правового регулювання діяльності прокурорів на стадії досудового розслідування. Досвід застосування стандартів діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування може в майбутньому сприяти їх поширенню на всі категорії кримінальних проваджень. Крім того, доцільно розробити спеціалізовані стандарти, призначені для регулювання взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором на етапі досудового розслідування, що могло б стати основою для правового забезпечення організаційно-правової форми їхньої взаємодії.

Належне правове регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної взаємодії між учасниками досудового розслідування. Для ілюстрації цього варто розглянути приклад планування розслідування, яке полягає у спільній роботі слідчого та прокурора, де кожен має чітко визначені межі відповідальності та компетенції. Слідчий зосереджує свої зусилля на встановленні фактичних обставин: збирає первинні дані, документує їх джерела та формулює слідчі версії на основі професійного досвіду. Прокурор у свою чергу аналізує ці обставини з погляду правових норм, надаючи юридичну кваліфікацію найімовірнішим версіям, які підлягатимуть подальшій перевірці в межах розслідування [74]. Очевидно, повна регламентація процесу планування неможлива, оскільки він залежить від особливостей конкретної справи та професійної оцінки фахівців. Проте необхідність правового врегулювання цього процесу, як і інших елементів організаційно-правової взаємодії, є беззаперечною, оскільки воно гарантує прозорість, законність і узгодженість дій між учасниками досудового розслідування.

Під час проведення опитування ми запитали респондентів, чи потрібен відомчий нормативний акт для регулювання особливостей взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування, зокрема щодо організації спільних виїздів на місце події, взаємного інформування та планування розслідування. За результатами, 47,4% респондентів вважають, що такий нормативний акт необхідний для чіткого регулювання взаємодії, оскільки відсутність уніфікованих процедур призводить до неузгодженості дій і зниження ефективності досудового розслідування. Натомість 52,6% опитаних схиляються до думки, що прийняття відомчого нормативного акту є недоцільним, адже чинні норми КПК України та внутрішні інструкції вже достатньо регулюють цю взаємодію (див. додаток Д).

На основі аналізу чинних відомчих нормативно-правових актів пропонується такі концептуальні положення, які має містити відомчий акт, що регулюватиме особливості організаційно-правової форми взаємодії між

слідчим, дізнавачем і прокурором під час досудового розслідування. Зазначений документ повинен мати форму наказу, затверджуватися Офісом Генерального прокурора України за погодженням із відомствами, до складу яких входять органи, що здійснюють досудове розслідування. Запропонована концепція включає чіткі положення, враховує сучасні виклики досудового розслідування та відповідає принципам міждисциплінарності, гнучкості й структурованості.

Запропонована назва відомчого нормативно-правового акта – «Про організацію взаємодії слідчих і дізнавачів із прокурорами під час досудового розслідування», і він має розпочинатися з преамбули: «З метою забезпечення ефективної взаємодії слідчих і дізнавачів із прокурорами під час досудового розслідування, підвищення результативності кримінального провадження та врахування сучасних викликів досудового розслідування, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про прокуратуру» та інших нормативно-правових актів». Запропонована структура наказу:

1) загальні положення – визначення сфери дії наказу, поняття організаційно-правової форми взаємодії, мети взаємодії та принципів, на яких вона здійснюється;

2) регламентація організаційно-правових механізмів взаємодії – спільне планування слідчих (розшукових) дій; обмін інформацією через інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс» та інші системи, зокрема шляхом проведення спільних нарад і консультацій; координація дій, включаючи спільні виїзди на місце події; особливості, що застосовуються під час правового режиму воєнного стану, наприклад, проведення спільних нарад і консультацій у режимі відеоконференції;

3) питання підвищення кваліфікації для забезпечення ефективної взаємодії – положення щодо спільних тренінгів для прокурорів, слідчих і дізнавачів із ключових аспектів організаційно-правової взаємодії, зокрема порядок, місце та періодичність їх проведення;

4) питання контролю за виконанням наказу – оскільки суб'єктом затвердження є Офіс Генерального прокурора України, контроль покладається на керівництво Офісу, включаючи першого заступника, заступників Генерального прокурора, керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а також керівників обласних, окружних і спеціалізованих прокуратур; моніторинг порушень, які вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, а також облік спільних міжвідомчих заходів для забезпечення можливості вдосконалення цієї взаємодії;

5) додаток до наказу – пропонується розробити «стандарти взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора у кримінальному провадженні» за аналогією зі стандартами діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування.

На основі викладеного, цей наказ, з урахуванням сучасних викликів, зокрема правового режиму воєнного стану, може слугувати ключовим інструментом для підвищення результативності досудового розслідування та сприяння справедливому правосуддю в Україні.

На завершення варто зазначити, що організаційно-правова форма взаємодії слідчого, дізнавача і прокурора відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності досудового розслідування, будучи основою для взаємодії цих учасників кримінального провадження. Ця форма, що базується на нормах кримінального процесуального законодавства, відомчих актах, інтегрує юридичні основи з практичними механізмами, створюючи умови для чіткого розподілу обов'язків, оперативного обміну інформацією та спільного планування дій. Її значення полягає не лише у забезпеченні дотримання процесуальних норм, а й у створенні гнучкої системи, здатної адаптуватися до реалій конкретного розслідування. Вона охоплює як усталені механізми (узгодження слідчих (розшукових) дій; спільне планування досудового розслідування), так і сучасні підходи (використання

інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема Єдиного реєстру досудових розслідувань і системи «iКейс»).

У контексті сучасних викликів, зокрема правового режиму воєнного стану та глобальної цифрової трансформації, організаційно-правова форма вимагає гнучкої адаптації. Наприклад, використання відеоконференцій для координаційних нарад може бути не лише тимчасовим рішенням, а й постійною практикою, що зберігає час і ресурси. Крім того, створення уніфікованих стандартів взаємодії, аналогічних до тих, що застосовуються в інших сферах правоохоронної діяльності, може сприяти систематизації підходів і підвищенню результативності взаємодії.

Пропонується таке поняття досліджуваної форми взаємодії, яке можна визначити так: «Організаційно-правова форма взаємодії – це структурована система відносин між слідчим, дільнавачем, прокурором та, за необхідності, іншими учасниками кримінального провадження, яка базується на нормах законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, спрямована на координацію та реалізацію процесуальних і організаційно-правових заходів для забезпечення ефективного досудового розслідування».

Висновки до розділу 2

1. Аналіз перешкод, які унеможливають або роблять неефективною взаємодію слідчого та дільнавача з прокурором під час досудового розслідування, дає змогу ствердити, що основними з них є: 1) нормативно-правові; 2) організаційні; 3) психологічні; 4) доктринальні.

Нормативно-правові перешкоди полягають у неузгодженості термінології (зокрема, понять «процесуальне керівництво» та «нагляд») між Конституцією України, КПК України та Законом «Про прокуратуру», що створює правову невизначеність і ускладнює чітке розмежування повноважень. Єдиним дієвим вирішенням цієї проблеми є уніфікація

термінології та приведення її у відповідність положенням Конституції України.

Організаційні чинники, зокрема надмірна завантаженість прокурорів, недостатній рівень практичного досвіду та проблеми з обміном інформацією, знижують оперативність і якість розслідувань. Впровадження системи автоматичного розподілу справ та розширення цифровізації через систему «іКейс» можуть оптимізувати навантаження, зменшити суб'єктивізм і підвищити прозорість. Проте ризики маніпуляцій, як у випадках з автоматизованим розподілом у судах, потребують чіткого законодавчого закріплення критеріїв розподілу, наприклад, через уточнення ст. 37 КПК України.

Психологічні чинники, такі як розбіжності у сприйнятті ролей, недостатня емоційна компетентність і вплив правосвідомості, ускладнюють комунікацію та прийняття рішень. Тренінги з розвитку комунікативних навичок, управління конфліктами та врахування пропозицій слідчих щодо строків виконання завдань сприятимуть злагодженій співпраці. Вплив зовнішньої протидії розслідуванню, зокрема маніпуляцій зацікавленими особами, додатково посилює психологічне навантаження, що вимагає посилення механізмів захисту процесуальних дій.

Доктринальні чинники вказують на брак комплексних наукових досліджень взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора в умовах КПК України 2012 року. Стимулювання наукових розробок через грантові програми та партнерство між академічними й правоохоронними установами сприятиме формуванню теоретичної бази для практичних удосконалень.

2. Охарактеризувавши процесуальну форму взаємодії, констатовано, що основними механізмами її реалізації є: 1) надання прокурором доручень і вказівок та їх виконання слідчим і дізнавачем; 2) погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження процесуальних документів; 3) скасування незаконних або необґрунтованих постанов.

3. З'ясування особливостей організаційно-правової форми взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування дало можливість ствердити, що ця форма відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності досудового розслідування, будучи основою для взаємодії цих учасників кримінального провадження. Ця форма, що базується на нормах кримінального процесуального законодавства, відомчих актах, створюючи умови для чіткого розподілу обов'язків, оперативного обміну інформацією та спільного планування дій. Її значення полягає не лише у забезпеченні дотримання процесуальних норм, а й у створенні гнучкої системи, здатної адаптуватися до реалій конкретного розслідування. Вона охоплює як усталені механізми (узгодження слідчих (розшукових) дій; спільне планування досудового розслідування), так і сучасні підходи (використання інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема ЄРДР і системи «іКейс»). Організаційно-правова форма, на відміну від суто організаційної, підкреслює юридичну основу взаємодії, що відповідає вимогам кримінального провадження.

Запропоновано авторське визначення поняття «організаційно-правова форма взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора», під яким розуміється структурована система відносин між слідчим, дізнавачем, прокурором та, за необхідності, іншими учасниками кримінального провадження, яка базується на нормах законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, спрямована на координацію та реалізацію процесуальних і організаційно-правових заходів для забезпечення ефективного досудового розслідування.

РОЗДІЛ 3
ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО
ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ

3.1. Загальні положення про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування

Будь-яка діяльність має великий набір характеристик, серед яких можуть бути й помилки. Вони можуть створювати перешкоди, які суттєво ускладнюють або взагалі унеможлиблюють досягнення мети цієї діяльності. Кримінальне провадження, як процесуальна діяльність органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді і суду не є винятком. Провадження може мати значний обсяг матеріалів, наприклад, у клопотанні про встановлення строку ознайомлення з матеріалами досудового розслідування у справі № 991/5/23 йшлося про 86 томів письмових матеріалів та носії інформації зібраних під час досудового розслідування [274]. Такий обсяг томів однозначно не є рекордним, водночас цей приклад лише демонструє, яка робота здійснюється під час досудового розслідування та якої уваги до деталей вимагає кожна процесуальна дія.

З огляду на значення стадії досудового розслідування для всього кримінального провадження, вона є основою для всіх подальших стадій та провадження загалом. Ефективність досудового розслідування залежить саме від професійної діяльності слідчого, дізнавача та прокурора. Спільна діяльність зазначених учасників провадження передбачає використання різних форм взаємодії. Водночас протиправні рішення, дії або бездіяльність слідчого, дізнавача та прокурора викликають необхідність притягнення до юридичної відповідальності винуватих осіб. Однак у цьому контексті важливо визначити, до якого виду юридичної відповідальності

здійснюватиметься притягнення, а також те, які заходи вважатимуться достатніми для формування практики мінімізації таких порушень у майбутньому.

Розгляд питання юридичної відповідальності слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії є важливим не лише з точки зору необхідності виконання кожного із них своїх повноважень передбачених КПК України, а й через взаємозалежність у реалізації їх повноважень. Слідчий, дізнавач та прокурор належать до сторони обвинувачення, і від ефективності їх колективної роботи безпосередньо залежить результат досудового розслідування. Прокурор не лише виступає процесуальним керівником, а й координує спільні зусилля для досягнення мети досудового розслідування. Невиконання будь-ким із зазначених учасників провадження своїх обов'язків не лише ставить під сумнів результати розслідування, але й має набагато більший вплив – руйнування довіри до всієї системи кримінальної юстиції.

Необхідність взаємодії сторони обвинувачення під час досудового розслідування обумовлена значною кількістю законодавчих та відомчих актів, що регулюють цю діяльність. Водночас при здійсненні конкретних дій, особливо у контексті взаємодії, яка передбачає активну участь кількох учасників, виникає потреба у чітких запобіжниках, які гарантують їх належне виконання. Такі механізми повинні не лише запобігати можливим порушенням, а й забезпечувати ефективність розслідування, знижуючи ризики зловживання процесуальними правами або неналежного виконання обов'язків. Це питання набуває особливої актуальності, оскільки вимагає забезпечення законності, підвищення довіри до правоохоронних органів і дотримання принципу верховенства права. Належна регламентація юридичної відповідальності в цьому аспекті стає інструментом не лише контролю, а й профілактики правопорушень, що створює передумови для якіснішого виконання своїх завдань стороною обвинувачення.

Перш ніж перейти безпосередньо до загальних принципів застосування юридичної відповідальності до слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені під час їх взаємодії, варто окреслити, що саме слід розуміти під цим різновидом відповідальності. Категорія юридичної відповідальності загалом розглядається через призму теорії права, яка власне вивчає закономірності та тенденції її розвитку. Водночас всі інші науки, наприклад, кримінально-процесуальна наука послуговується загальними положеннями при визначенні та встановленні механізмів притягнення до відповідальності. К. Г. Волинка, пропонує розуміти під юридичною відповідальністю застосування до особи, що скоїла правопорушення, примусових заходів, передбачених санкцією порушеної норми, у встановленому для цього процесуальному порядку від імені держави і на підставі закону [63, с. 183]. М. І. Козюбра визначає юридичну відповідальність як передбачений законом обов'язок особи перетерпіти несприятливі для себе наслідки як майнового, так і не майнового характеру, вид і міра яких визначаються компетентним органом за результатами розгляду скоєного особою діяння, визначеного законом як правопорушення [85, с. 302]. Л. Р. Наливайко трактує юридичну відповідальність як передбачені санкціями норм права несприятливі наслідки особистого, майнового або організаційного характеру, яких зазначає особа за скоєне правопорушення [265, с. 213].

Узагальнюючи погляди науковців, констатуємо, що основна сутність юридичної відповідальності полягає в тому, що особа зазнає несприятливих наслідків за скоєне правопорушення. Юридична відповідальність має примусовий характер, реалізується від імені держави у визначеному законом процесуальному порядку та передбачає застосування санкцій, встановлених нормами права компетентним органом

У науковій літературі виділяють наступні ознаки юридичної відповідальності: по-перше, цей вид відповідальності ґрунтується на легітимному державному примусі; по-друге, юридична відповідальність

забезпечує покарання правопорушника, компенсацію заподіяної шкоди, відновлення порушеного права; по-третє, правопорушник несе втрати певних благ (свободи, власності, доступу до певних можливостей); по-четверте, настає лише за наявності всіх елементів складу правопорушення; по-п'яте, юридична відповідальність здійснюється уповноваженим органом державної влади; по-шосте, цей вид відповідальності настає лише за умови дотримання відповідних процедур, передбачених процесуальним законодавством [267, с. 10].

Коли йдеться про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, важливо чітко визначити, що саме слід вважати правопорушенням, скоєним у межах цієї взаємодії. У цьому контексті можна говорити про порушення норм КПК України, але не всіх, а лише тих, що можуть мати правові наслідки для інших учасників або не можуть бути реалізовані без взаємодії з ними. Наприклад, правопорушення вважатиметься вчиненим під час взаємодії прокурора, якщо він умисно затягує погодження клопотання, поданого слідчим або дізнавачем. Щодо слідчого та дізнавача, типовим прикладом правопорушення, вчиненого під час взаємодії, є невиконання вказівок прокурора [112, с. 155].

Для теоретичного обґрунтування питання про те, коли правопорушення вважатиметься вчиненим під час взаємодії, звертаємося до загальних положень юридичної відповідальності, зокрема до складу правопорушення. Згідно з усталеними поглядами на склад правопорушення, виділяють такі його елементи: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкта та суб'єктивну сторону правопорушення. Отже, про вчинення правопорушення можна говорити лише тоді, коли наявні всі елементи його складу [260, с. 510].

Охарактеризуємо кожен із наведених елементів: 1) об'єкт правопорушення – суспільні відносини, які порушуються при правопорушенні. Такими відносинами є право власності, право на життя, політичні, трудові, громадянські та інші права, свободи й обов'язки;

2) об'єктивна сторона правопорушення – зовнішнє вираження правопорушення; 3) суб'єкт правопорушення – деліктоздатна фізична особа або організація, яка вчиняє правопорушення. Деліктоздатність означає здатність відповідати за свої вчинки. 4) суб'єктивна сторона правопорушення – вина, мотив і мета [260, с. 511-513].

Якщо раніше ми зазначили, що об'єктом правопорушення є суспільні відносини, які охороняються нормами права і на які посягає суб'єкт правопорушення, то в контексті взаємодії також є відповідні відносини. Кристалізуючи родовий об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя, ним є суспільні відносини, які забезпечують здійснення правосуддя в державі, тобто відносини, які забезпечують нормальне функціонування органів судової влади, а також інших органів і осіб, що сприяють здійсненню правосуддя [198, с. 259]. Також варто звернути увагу на відповідні положення науково-практичного коментаря до КК України щодо статті, яка встановлює відповідальність за невиконання слідчим вказівок прокурора, де мова йде про два безпосередніх об'єкти правопорушення: основний – це передбачений законом порядок здійснення посадовими особами своїх функцій щодо отримання необхідних доказів і встановлення обставин, які мають значення для кримінального провадження, і додатковий – свобода, честь і гідність особи, а також інші правові або законні інтереси людини, зокрема авторитет судових і правоохоронних органів [174].

Виходячи з вищенаведеного та проаналізувавши відповідні об'єкти правопорушення, можемо запропонувати основний та додатковий об'єкти правопорушення, вчиненого під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, але з дещо іншими акцентами. Основний безпосередній об'єкт у випадку вчинення правопорушення під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора становитиме порядок виконання цими особами своїх функцій під час процесуальної діяльності та реалізації повноважень відповідно до вимог

КПК України на стадії досудового розслідування кримінального провадження.

Додатковим безпосереднім об'єктом виступатимуть процесуальні права, передбачені КПК України, інших учасників кримінального провадження, а також авторитет відповідних правоохоронних органів, що включає довіру суспільства до цих органів. Взаємодія слідчого, дізнавача та прокурора, що супроводжується порушеннями, підриває не тільки порядок виконання службових обов'язків, а й порушує права людини та підриває авторитет системи правосуддя в цілому.

Об'єктивна сторона правопорушення чітко описана в постанові Оболонського районного суду м. Києва у справі № 756/161/20 від 5 березня 2020 року, де зазначено, що сукупність зовнішніх ознак, які характеризують це правопорушення, включає протиправне діяння (дію чи бездіяльність) суб'єкта права, його шкідливі наслідки (спричинений шкідливий результат або погроза його настання) та причинно-наслідковий зв'язок між діянням і шкідливим результатом [209]. Потрібно зазначити, що в аспекті взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором варіативність діянь обмежена законодавчим визначенням обов'язків, а також тим, що відповідальність наставатиме лише за невиконання або неналежне виконання тих обов'язків, які потребують взаємодії, тобто надання вказівки або прийняття рішення щодо погодження клопотання на проведення слідчих (розшукових) дій. До шкідливих наслідків можна віднести неефективне здійснення досудового розслідування та заподіяння шкоди будь-якому з учасників кримінального провадження. Окрім того, важливим є встановлення причинно-наслідкового зв'язку, що затягування, низька оперативність та якість здійснення досудового розслідування стали наслідком порушення взаємодії, невжиття відповідних заходів або порушення певних вимог процесуального законодавства одним із учасників.

Щодо суб'єкта правопорушення, вчиненого під час взаємодії, то він є спеціальним. З теорії кримінального права відомо, що, на відміну від

загальних ознак суб'єкта правопорушення (осудність, досягнення відповідного віку), спеціальний суб'єкт має додаткові ознаки, визначені у статті конкретного правопорушення. Ознаки спеціального суб'єкта доповнюють загальні та виступають додатковими. Прикладом спеціальних ознак є наявність службового становища (лікар), виду діяльності (суб'єкт підприємницької діяльності), родинних стосунків (мати новонародженої дитини). Здебільшого ці ознаки прямо зазначені в законі. Однак бувають випадки, коли закон не зазначає прямо спеціального суб'єкта, але саме правопорушення вимагає його наявності [133, с. 142].

У контексті правопорушень, вчинених під час взаємодії, спеціальними суб'єктами, такими як слідчий, дізнавач та прокурор, є не просто посадові особи правоохоронних органів, наділені адміністративними функціями, а уповноважені особи, які діють у межах компетенції, визначеної КПК України, для проведення досудового розслідування або здійснення процесуального керівництва. Процесуальна дієздатність цих осіб, тобто їхня спроможність реалізовувати процесуальні права та виконувати обов'язки в рамках кримінального провадження, набувається шляхом їх призначення для здійснення відповідних повноважень у кримінальному провадженні, доручення слідчому чи дізнавачу щодо проведення досудового розслідування, якщо його розпочав прокурор або включення до відповідних груп, що формуються на підставі постанов про створення таких груп. Цей процес призначення наділяє їх повноваженнями діяти в межах конкретного розслідування, для якого була створена група. З іншого боку, процесуальна дієздатність втрачається, коли ці особи виключаються зі складу групи. Таким чином, процесуальна дієздатність слідчих, дізнавачів та прокурорів є динамічною характеристикою, яка чітко пов'язана з їхньою участю у конкретних кримінальних провадженнях.

М. Я. Гуцуляк та Л. О. Костюк, розглядаючи зміст суб'єктивної сторони складу правопорушення через призму кримінального законодавства, зазначають, що суб'єктивна сторона складу злочину – це внутрішній зміст

злочину, психічні процеси, що відбуваються в свідомості особи під час вчинення злочину, а також її ставлення до вчиненого суспільно небезпечного діяння та його наслідків. Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризують такі юридичні ознаки, як вина у формі умислу та необережності [73, с. 57]. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що правопорушення, вчинене під час взаємодії слідчого, дізнавача чи прокурора, може бути вчинене умисно або через необережність, а інші ознаки є факультативними. Теоретично можна стверджувати, що їх з'ясування та дослідження не є обов'язковим, і в разі відсутності мотиву чи мети склад правопорушення залишатиметься наявним.

Кожна окрема галузь права використовує свою специфічну форму юридичної відповідальності, однак при цьому важливо застосовувати загальний підхід до конкретних ознак елементів правопорушення, вчинених під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, які були виділені нами.

Також не можна говорити про притягнення до юридичної відповідальності за дії або бездіяльність під час взаємодії без відповідних на те підстав. Для цього необхідно розглянути сутність підстав юридичної відповідальності. Л. І. Каленіченко визначає характеристики підстав юридичної відповідальності через три основні елементи. По-перше, фактичною підставою є наявність факту порушення суб'єктивних прав, правопорушення або об'єктивно протиправного діяння (у визначених законом або договором випадках). По-друге, нормативно-правовою підставою є наявність правової норми (або норм), що передбачає покладання (притягнення) до юридичної відповідальності. Завершальною підставою є процесуальна підстава, яка полягає у правозастосовному акті, що містить рішення стосовно конкретної справи і індивідуалізує юридичну відповідальність, створюючи умови для реалізації абстрактних норм стосовно конкретних життєвих обставин [94, с. 23].

Розглядаючи підстави юридичної відповідальності через призму взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, можна навести наступний

приклад, який ілюструє підставу для притягнення до юридичної відповідальності за правопорушення, вчинене під час такої взаємодії. Йдеться про ст. 185⁸ «Ухилення від виконання законних вимог прокурора», де фактичною підставою є невиконання слідчим або дізнавачем письмової вказівки прокурора, а нормативно-правовою підставою є наявність норми, яка безпосередньо передбачає відповідальність. Процесуальною підставою є постанова про притягнення до адміністративної відповідальності.

Одним із важливих аспектів розгляду є функції юридичної відповідальності за правопорушення вчинені під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора. За загальним правилом три різновиди цих функцій: штрафна (репресивно-каральна), правовідновувальна (компенсаційна або репараційна) та попереджувально-виховна (превентивну) [189, с. 262].

Кожна з цих функцій має важливе значення. Якщо говорити про їх зміст через відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії, то штрафна функція забезпечувала б каральну реакцію держави на порушення процесуального закону під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора. Формою її вираження є акт застосування санкцій до винних осіб з відповідними несприятливими наслідками для них. Правовідновлювальна функція спрямована на відновлення порушених процесуальних прав інших учасників кримінального провадження. Це може включати заміну слідчого, дізнавача чи прокурора, що дозволить відновити хід здійснення досудового розслідування, до прикладу, якщо не погоджувалося рішення, необхідне для подальшого здійснення досудового розслідування або проведення інших процесуальних дій в його межах. Крім того, реалізація цієї функції може передбачати відшкодування шкоди, завданої органами досудового розслідування або органами прокуратури щодо третьої особи, однак питання щодо можливості практичного та теоретичного застосування цього положення залишається досить спірним. Попереджувально-виховна функція полягає у формуванні думки у слідчих, дізнавачів та прокурорів щодо необхідності неухильного дотримання вимог КПК України, особливо в

частині, що передбачає реалізацію повноважень спільно з іншими учасниками сторони обвинувачення. При цьому, тут є два аспекти: найбільше це стосуватиметься безпосередньо особи, яка вчинила це правопорушення та понесла відповідальність (приватна превенція), та інших осіб, які дізнаються про притягнення до відповідальності цієї особи (загальна превенція).

Розглядаючи склад правопорушення, вчиненого під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, перед нами стоїть дискусійне питання, в якому нормативно-правовому акті має бути встановлена відповідальність. Чи повинна вона встановлюватися однією нормою, чи це має бути перелік норм, закріплених у різних нормативно-правових актах? Коли ми говоримо про перелік норм, можна навести аналогію з переліком корупційних правопорушень, за які передбачено кримінальну відповідальність – ст. 191, 262, 308, 312 та інші правопорушення, визначені в примітці до ст. 45 КК України. Тобто, у нас є загальне поняття «корупційне правопорушення» і ряд діянь, які підпадають під цю категорію. У контексті розв'язання питання закріплення відповідальності першочерговим є визначення, в рамках якого виду юридичної відповідальності можливе її правове регулювання.

Аналізуючи наукову літературу, найбільш поширеним підходом до визначення видів юридичної відповідальності є її поділ залежно від галузевої структури права, розрізняючи такі види: конституційну, адміністративну, кримінальну, цивільно-правову, дисциплінарну та матеріальну [264, с. 331]. Водночас особливу увагу слід звернути і на кримінально-процесуальну відповідальність, до якої у доктрині приділено чималу увагу. Зокрема, І. І. Шульган наголошує, що особливістю кримінально-процесуальної відповідальності є характер цих заходів, що відрізняються не стільки штрафними, скільки правовідновлювальними санкціями. Водночас науковець не виключає можливості одночасного притягнення особи до інших видів юридичної відповідальності разом із застосуванням кримінально-процесуальної [295, с. 107].

О. В. Андрушко у своїй роботі акцентує увагу на пріоритеті відновлювальних заходів над каральними у контексті кримінального процесу. Він зазначає, що для забезпечення нормального ходу процесу як динамічного явища ключову роль відіграють постійний самоконтроль, відновлення прав суб'єктів процесу, праввідносин та належних правових процедур, а не лише факт покарання. На його думку, відновлювальні заходи є більш ефективними для підтримки стабільності та самозбереження процесу [31, с. 316]. Водночас науковець критикує КПК України за несистематизованість норм кримінальної процесуальної відповідальності. Він підкреслює, що ці норми мають переважно загальний характер, що дозволяє їхнє розширене тлумачення. Така ситуація створює ризик довільного визначення складів процесуальних правопорушень та встановлення відповідальності за їх вчинення, що може негативно вплинути на правову систему. Для вирішення цієї проблеми науковець пропонує конкретизувати склади процесуальних правопорушень у спеціальному Кодексі про процесуальні правопорушення, а також чітко визначити заходи процесуальної відповідальності. Це, на його думку, сприятиме підвищенню справедливості та ефективності правового регулювання [31, с. 325].

Кримінально-процесуальна відповідальність слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинене не під час взаємодії з прокурором, мала б наставати у разі невиконання або неналежного виконання ними своїх обов'язків у формі рішень, дій або бездіяльності, за наявності процесуальної санкції та у разі констатації факту порушення прокурором або керівником органу досудового розслідування. Попередження про відповідальність слідчого та дізнавача, на нашу думку, мала б бути закріплена в статтях, які регламентують процесуальний статус цих учасників.

Окремий акцент варто зробити на особливості, яка полягає в тому, що процесуальна відповідальність реалізується через праввідносини процесуальної юридичної відповідальності, де обов'язковим учасником таких відносин є суд (судочинство) [96, с. 524]. Якщо ми говоримо про

питання юридичної відповідальності аналізованих суб'єктів, то варто одразу акцентувати увагу на тому, що розгляд відбувається саме на стадії досудового розслідування кримінального провадження, де виконання судово-контрольної функції законодавець покладає на слідчого суддю [30, с. 131].

Попри це, А. В. Мурзановська, яка досліджувала кримінально-процесуальну відповідальність за КПК України 2012 року на монографічному рівні, зазначає, що концепція кримінально-процесуальної відповідальності не знайшла повного відображення у новому КПК України, що викликало необхідність дослідження правових, теоретичних та практичних проблем її реалізації [171, с. 5-6]. Прикладним підтвердженням цієї тези є відсутність закріплення у кримінально-процесуальному законодавстві такого заходу впливу, як окрема ухвала. Незважаючи на це, Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду наголошує, що суддя має процесуальне повноваження для постановлення ухвал, які не вирішують справу по суті, але звертають увагу уповноважених органів на встановлені у кримінальному провадженні факти порушення закону, які потребують вжиття належних заходів реагування [98].

Притягнення до кримінально-процесуальної відповідальності може здійснюватися через окрему ухвалу, яка є засобом реагування суду на виявлені порушення під час виконання процесуальних обов'язків. Коли йдеться про цей вид юридичної відповідальності, відсутність взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором може бути лише припущенням судом певних обставин, але не фактичним заходом відповідальності. Фактично, цим рішенням суд доводить до відома відповідного начальника слідчого підрозділу або начальника відділу органу прокуратури необхідність вжиття відповідних організаційно-правових заходів та вирішення питання про притягнення до юридичної відповідальності винних осіб [112, с. 158].

У зв'язку з наявністю судової практики, в якій не вбачаються порушення щодо постановлення окремої ухвали, були напрацьовані законодавчі зміни в частині регламентації норми, яка регулює зазначений вид

судового рішення. За змістом проекту: «Слідчий суддя, суд може постановити окрему ухвалу у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків чи іншого порушення кримінального процесуального законодавства України адвокатом, прокурором, слідчим або дізнавачем, а також порушення ними прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні» [272]. Варто наголосити, що фактично слідчий суддя своїм рішенням у вигляді окремої ухвали не здійснює притягнення до відповідальності, а лише опосередковує процедуру притягнення до відповідальності, виявляючи порушення норм процесуального законодавства.

На основі вищенаведеного залишається відкритим закономірне питання про застосування заходів юридичної відповідальності до слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені у взаємодії під час досудового розслідування. Звертаючись до процесуального законодавства, яке регулює порядок здійснення інших форм судочинства, можна побачити, що процесуальна відповідальність, яка реалізується через заходи процесуального примусу, застосовується до усіх учасників провадження в однаковій мірі. Що стосується кримінально-процесуального законодавства, то тут ситуація дещо інша. Зокрема, главою 10 розділу II регламентуються підстави та порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження, серед яких є: виклик слідчим, дізнавачем, прокурором; затримання особи, запобіжні заходи тощо, які за своїм змістом є незастосовними до аналізованих суб'єктів. Цю ж позицію поділяє переважна більшість практиків. Як зазначає Р. М. Білокінь, за результатами опитування, суб'єктами кримінально-процесуальної відповідальності учасників кримінального провадження, які відіграють допоміжну роль (свідок, спеціаліст, експерт) або відстоюють особистий правовий інтерес (підозрюваний, обвинувачений) [41, с. 105-106].

Досить слушними є висновки В. В. Сидорчука, який відносить до кримінально-процесуальних заходів відповідальності слідчого: скасування

незаконних рішень слідчого прокурором або слідчим суддею; відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за наявності підстав для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування [247, с. 7]. Водночас постає обґрунтоване питання про достатність вищенаведених заходів кримінально-процесуальної відповідальності слідчого та дізнавача у разі настання невідворотних негативних наслідків, які призвели до неможливості досягти завдань кримінального провадження. Тобто, фактично, після відсторонення слідчого чи дізнавача буде призначено іншого слідчого. Однак питання залишається: чи має захід кримінально-процесуальної відповідальності превентивний характер щодо недопущення порушень з боку інших слідчих чи дізнавачів і чи реалізуються загалом функції юридичної відповідальності, наприклад штрафна? Насправді ні, ці заходи виконують радше символічну чи внутрішньовідомчу дисциплінарну функцію, а реальна відповідальність за порушення реалізується переважно в дисциплінарному або кримінальному порядку, а не через процесуальні санкції.

Повертаючись до розгляду інших видів юридичної відповідальності, до яких можуть бути притягнуті слідчий, дізнавач та прокурор, особливу увагу варто звернути на кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність. Розглядаючи кожен із цих видів юридичної відповідальності детальніше, можна констатувати, що кожен з них має свою специфіку. Однак варто звернути увагу на результати проведеного опитування. Відповідно до нього, на запитання щодо виду юридичної відповідальності, у межах якої слід вирішувати питання відповідальності слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені під час їхньої взаємодії на етапі досудового розслідування, респонденти висловилися так: 47,4% вважають найбільш доцільними адміністративну та кримінальну відповідальність, 31,6% – дисциплінарну відповідальність, і лише 21,1% підтримують застосування кримінально-процесуальної відповідальності (див. додаток Д).

Відповідаючи на розгорнуте запитання щодо того, чи відомі респондентам випадки притягнення слідчого, дізнавача або прокурора до відповідальності за правопорушення, вчинені під час їхньої взаємодії під час досудового розслідування, і якщо так, то який вид юридичної відповідальності застосовувався, більшість опитаних зазначили, що такі випадки їм або невідомі, або до суб'єктів правопорушень застосовувалася кримінальна чи кримінально-процесуальна відповідальність. При цьому чіткої тенденції щодо переважання певного виду юридичної відповідальності не виявлено (див. додаток Д).

Найбільш суворим видом юридичної відповідальності без жодних сумнівів є кримінальна відповідальність. Зміст цього виду відповідальності досить влучно характеризує С. М. Школа, який зазначає, що суть кримінальної відповідальності полягає в осуді від імені держави за вироком суду особи, яка вчинила злочин, а також у застосуванні до неї державного примусу у формі покарання або інших заходів кримінальної відповідальності, передбачених Кримінальним кодексом [292, с. 150]. При цьому кримінальна відповідальність за правопорушення, вчинене під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, на нашу думку, здебільшого може наставати за такими статтями: ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 367 «Службова недбалість», ст. 372 «Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності» та ст. 387 «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування».

Цілком погоджуємося з думкою С. В. Банаха, який наголошує, що Кримінальний кодекс України та Кодекс про адміністративні правопорушення досить обмежено регламентують адміністративну та кримінальну відповідальність за незаконні дії або бездіяльність того самого прокурора. Зокрема, науковець пропонує до підстав кримінальної відповідальності прокурора віднести: перевищення прокурором своїх повноважень; безпідставне та необґрунтоване прийняття рішення про закриття кримінального провадження, продовження строків досудового

розслідування тощо; необґрунтовану відмову слідчому у проведенні слідчих дій, якщо це призвело до нерозкриття окремого злочину тощо [34, с. 194].

Не надто суттєво відрізняється, на нашу думку, регламентація кримінальної та адміністративної відповідальності слідчого та дізнавача. Водночас, все ж існують деякі відмінності в аспекті адміністративної відповідальності, враховуючи наявність спеціальної норми, яка встановлює відповідальність за невиконання законних вимог прокурора (ст. 185⁸ «Ухилення від виконання законних вимог прокурора» КУпАП).

Окрім того, є ще одна особливість адміністративної відповідальності, яка полягає в тому, що ст. 15 КУпАП прямо визначає, що настання відповідальності за адміністративні правопорушення здійснюється відповідно до видів відповідальності, передбачених дисциплінарними статутами та іншими спеціальними положеннями про дисципліну. До того ж, більшість випадків притягнення до адміністративної відповідальності відбувається саме на підставі дисциплінарних статутів, які визначають зміст відповідальності слідчого чи прокурора [213]. У цьому контексті йдеться про Дисциплінарний статут Національної поліції України [77], Дисциплінарний статут прокуратури України [78] тощо.

Що стосується дисциплінарної відповідальності, то її зміст полягає в обов'язку працівника понести покарання, передбачене нормами законодавства про працю, за протиправне невиконання чи неналежне виконання своїх трудових обов'язків [271, с. 243]. Також варто зазначити, що в науці виділяють два види дисциплінарної відповідальності – загальну та спеціальну. Отже, загальна дисциплінарна відповідальність застосовується до всіх працівників без винятку, а спеціальна дисциплінарна відповідальність поширюється лише на визначене коло працівників і застосовується на підставах статутів, законів і положень [52, с. 135-136].

Основними відмінностями спеціальної дисциплінарної відповідальності від загальної є такі:

- а) коло осіб, на яких вона поширюється;

б) види дисциплінарних стягнень. Законодавством, статутами і положеннями про дисципліну можуть бути передбачені для окремих категорій працівників й інші дисциплінарні стягнення, окрім загальних (догани та звільнення);

в) перелік дисциплінарних проступків;

г) коло осіб, які можуть застосовувати дисциплінарні стягнення. Спеціальну дисциплінарну відповідальність можуть застосовувати також і вищестоящі керівники чи спеціальні суб'єкти;

д) порядок застосування стягнень. Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачає застосування дисциплінарних стягнень у порядку дисциплінарного провадження (приміром, дисциплінарне провадження щодо прокурора – це процедура розгляду відповідним органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, дисциплінарної скарги, в якій містяться відомості про вчинення прокурором дисциплінарного проступку);

е) порядком оскарження покладених дисциплінарних стягнень та ін. Приміром, прокурор може оскаржити рішення, прийняте за результатами дисциплінарного провадження, до адміністративного суду або до Вищої ради правосуддя протягом одного місяця з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення [271, с. 244-246].

Важливим і прикладним є розгляд особливостей дисциплінарної відповідальності з практичної точки зору правозастосовників. Зокрема, у постанові Балтського районного суду Одеської області від 17 лютого 2020 року у справі № 493/2093/19 суд зазначив, що основними особливостями дисциплінарної відповідальності, які відокремлюють її від інших видів юридичної відповідальності, є те, що вона застосовується в межах службової підлеглості, а адміністративна відповідальність настає перед органами та посадовими особами, яким винний по службі не підлеглий [200].

Розгляд різновидів юридичної відповідальності, до яких може бути притягнутий слідчий, дізнавач та прокурор за правопорушення, вчинені під час взаємодії, був би неповним, якби ми не розглянули цивільно-правову відповідальність. Основною її особливістю є те, що цей вид юридичної відповідальності може застосовуватися паралельно з іншими видами відповідальності.

Д. Ю. Донцов слушно зауважує, що особа може бути притягнена до різних видів відповідальності, зокрема, цивільно-правової, адміністративної чи кримінальної, що не суперечить принципу «non bis in idem». Так, юридична відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення та його наслідки не звільняє особу від інших видів відповідальності, зокрема, від цивільної відповідальності за завдану майнову та моральну шкоду [80, с. 61].

Як зазначає І. А. Коваленко, основною умовою цивільно-правової, як і будь-якого іншого різновиду юридичної відповідальності, є склад правопорушення, який включає наявність завданої шкоди, протиправність поведінки заподіювача шкоди, причинний зв'язок між поведінкою особи та шкідливим результатом, а також вину заподіювача шкоди. До того ж науковець зазначає, що протиправними можуть бути дії, які порушують норми законодавства та суб'єктивні права громадян, а незаконними – тільки ті дії, що порушують норму закону чи підзаконного акта. Проте не кожна протиправна дія може бути підставою для відповідальності за завдану шкоду. За загальним правилом, за випадкові дії відповідальність не настає, хоча такі дії є протиправними [103, с. 59].

Коли ми ведемо мову про досудове розслідування та взаємодію слідчого та дізнавача з прокурором під час його здійснення, здебільшого така шкода, на нашу думку, має моральний характер, а не матеріальний. У цьому контексті варто згадати один із висновків Верховного Суду, який міститься в постанові від 27 травня 2020 року у справі № 585/724/19, де Суд зазначає, що «Держава є відповідальною за ефективність тієї системи органів, що створені нею для виконання тієї чи іншої публічно-каральної функції. Держава бере

участь як у приватних, так і публічних відносинах. У правових відносинах держава розглядається як цілісний орган, усі структурні підрозділи якого мають ефективно функціонувати» [205]. Верховний Суд зробив висновок про неефективність усього механізму державного управління стосовно позивача в цілому, а також про неефективність досудового розслідування, в якому позивач є потерпілим.

Приписами ч. 7 ст. 1176 ЦК України регламентовано, що порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури або суду, встановлюється законом [281]. Йдеться про Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» [221].

Відповідно до статті 130 КПК України держава, відшкодувавши шкоду, завдану слідчим, прокурором, застосовує право зворотної вимоги до цих осіб у разі встановлення в їх діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили, або дисциплінарного проступку незалежно від спливу строків застосування та дії дисциплінарного стягнення. Тобто, для притягнення до матеріальної відповідальності слідчого, необхідно встановити: факт відшкодування шкоди з боку держави; наявність обвинувального вироку стосовно слідчого, прокурора або вчинення ним дисциплінарного проступку [214].

Розгляд загальних положень складу кримінального правопорушення, зокрема вчиненого під час взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, а також видів юридичної відповідальності, до яких можуть притягатися зазначені суб'єкти, дав змогу визначити критерії, за якими правопорушення, вчинені під час взаємодії, відмежовуються від правопорушень, не пов'язаних із взаємодією. До них належать:

1) критерій процесуальної залежності діяння – правопорушення визнається вчиненим під час взаємодії, якщо об'єктивна сторона включає діяння (дію або бездіяльність), яке відповідно до норм КПК України та/або відомчих нормативно-правових актів не може бути виконано одним суб'єктом самостійно й потребує обов'язкової участі іншого суб'єкта сторони обвинувачення (прокурора, слідчого чи дізнавача) як необхідної умови правомірності або завершеності відповідної процесуальної дії (зокрема погодження клопотання, надання письмових вказівок, затвердження процесуальних рішень);

2) критерій безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів – правопорушення належить до вчинених під час взаємодії, якщо шкідливі наслідки (зокрема неефективність досудового розслідування, порушення прав учасників провадження, необґрунтоване затягування строків) зумовлені саме порушенням комунікації чи узгодження рішень між слідчим (дізнавачем) та прокурором, а не автономними діями одного з них;

3) критерій спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії – суб'єктивна сторона правопорушення охоплює усвідомлення винним того, що його діяння порушує встановлений статтями КПК України та/або відомчими нормативно-правовими актами порядок взаємодії, а не лише процесуальні обов'язки слідчого, дізнавача чи прокурора.

3.2. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії із прокурором під час досудового розслідування

Слідчий та дізнавач як процесуальні фігури, які здійснюють досудове розслідування, наділені визначеним КПК України колом повноважень, які вони здійснюють з метою виконання завдань кримінального провадження. Попри те, що, на думку науковців, чинне кримінально-процесуальне

законодавство недостатньо чітко регламентує процесуальне становище слідчого, суттєво звужує його повноваження і обмежує його самостійність у прийнятті рішень, що на практиці призводить до його неефективності [241, с. 90-91], це не може виправдовувати можливе невиконання поставлених завдань, неправомірні рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи дізнавача.

У практичній площині виникає чимала кількість ситуацій, коли бездіяльність слідчих та дізнавачів негативно позначається на результаті досудового розслідування. Якщо проаналізувати статистичні відомості, викладені у звітах судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, можемо констатувати, що дії, рішення чи бездіяльність слідчого і прокурора досить часто стають предметом оскарження. Зокрема, протягом 2021 року кількість таких скарг становила 107 790 (задоволено – 53 147), вже у 2022 році кількість скарг зменшилася майже удвічі – до 56 743 (задоволено – 25 962), що, на нашу думку, нерозривно пов'язано з повномасштабним вторгненням. Однак уже у 2023 році кількість таких скарг почала повертатися до попередніх показників, та склала 74 073 (задоволено – 33 934) [258]. Попри те, що зібрані статистичні дані не виокремлюють окремо скарги на дії, рішення чи бездіяльність слідчого, дізнавача та прокурора, це не спростовує значної кількості скарг на дії цих осіб, адже майже половина з них задовольняється судом.

Окрім того, як уже зазначалося у вступі, ця проблематика була актуалізована у Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні за 2020 рік [297, с. 94-95] і навряд чи втратила свою актуальність на сьогодні. Йдеться про те, що в окремих випадках слідчі допускають невиконання письмових вказівок процесуальних керівників, що, своєю чергою, призводить до порушення прав учасників кримінального провадження, зокрема на повне, всебічне та неупереджене розслідування у розумні строки. У разі допущення процесуальних порушень до

відповідальних осіб повинні застосовуватися заходи юридичної відповідальності [121, с. 240].

Як уже зазначалося у попередньому підрозділі, юридична відповідальність має свої різновиди. Зокрема, основними видами, які можуть застосовуватися до слідчого та дізнавача, є кримінальна, адміністративна, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність.

Найбільш суворим видом юридичної відповідальності, безумовно, є кримінальна. З огляду на це, Л. О. Максимова зазначає, що належне виконання повноважень слідчого, закріплених у кримінальному процесуальному законодавстві, гарантується наявністю кримінальної відповідальності. Ба більше, одна норма про встановлення кримінальної відповідальності може забезпечувати виконання одразу декількох повноважень слідчого. Наприклад, відповідальність за порушення права на захист може наставати у разі незабезпечення особі захисника під час проведення слідчих (розшукових) дій або під час повідомлення особі про підозру [158, с. 175].

Водночас застосування заходів кримінальної відповідальності є крайнім засобом, що чітко відображено у концепції *ultima ratio*. Основна сутність цієї концепції, за словами О. Ю. Водянікова, полягає у тому, що криміналізація діяння є правомірною і обґрунтованою лише тоді, коли інші засоби вирішення соціальної проблеми (інструментарій адміністративного, цивільного чи господарського права, тобто некримінальні санкції або регулювання) не є ефективними [60, с. 34]. Такий підхід забезпечує зважене використання державного примусу, спрямоване на мінімізацію втручання у права і свободи особи.

Досить обґрунтованим видається визначення основної форми процесуальної взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором як надання доручень і письмових вказівок. Це підтверджується тим, що раніше у Кримінальному кодексі України була передбачена окрема норма, яка встановлювала кримінальну відповідальність за невиконання слідчим

вказівок прокурора. Таким чином, це діяння було кримінально караним, хоча й не єдиним, яке регламентувало взаємодію з прокурором.

Норма Кримінального кодексу України, яка передбачала відповідальність за невиконання слідчим вказівок прокурора (ст. 381¹), була виключена на підставі Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. У результаті цього прокурори втратили один із важелів впливу на слідчих за невиконання їхніх вказівок. Водночас керівники відомств не вживають належних заходів у відповідь на листи прокурорів, оскільки такі листи не мають статусу документів прокурорського реагування. Наслідком цього стала відсутність будь-якої персональної відповідальності слідчих за відверте порушення прав і свобод людини. У зв'язку з цим у Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини наголошувалося на необхідності внесення змін до чинного законодавства, спрямованих на встановлення відповідальності слідчого за невиконання письмових вказівок процесуального керівника у кримінальному провадженні [297, с. 94–95].

За допомогою відкритих даних, розміщених на веб-порталі Офісу Генерального прокурора, щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результатів їх досудового розслідування, можемо проаналізувати, наскільки поширеним було притягнення слідчих до кримінальної відповідальності за ст. 381¹ КК України («Невиконання слідчим вказівок прокурора»). Це дасть змогу оцінити доцільність встановлення відповідальності за таке діяння. На жаль, на веб-порталі доступні відомості, що охоплюють період не раніше 2013 року. Водночас, з урахуванням того, що Закон України «Про прокуратуру» набрав чинності 15 липня 2015 року і ст. 381¹ КК України була виключена, аналіз охоплює період від моменту доступності даних до часу виключення цієї норми. Це дозволяє отримати уявлення про масштаби застосування відповідальності за цією статтею у доступний період.

Зокрема, за 2013 рік органами внутрішніх справ зареєстровано та обліковано лише 1 кримінальне правопорушення, при цьому на кінець

звітний періоду рішення не прийнято жодних із рішень щодо форми закінчення досудового розслідування. Дещо інша ситуація із реєстрацією кримінальних правопорушень у звітному періоді органами прокуратури, зокрема, обліковано 3 кримінальних правопорушень, при цьому за одним із них до суду направлений обвинувальний акт, у іншому особі вручено повідомлення про підозру і у третьому випадку на кінець звітний період не прийнято жодних із рішень щодо форми закінчення досудового розслідування [217].

Аналізуючи єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2014 рік, слід зазначити, що переважна більшість кримінальних правопорушень за ст. 381¹ КК України реєструвалася органами прокуратури. Так, було обліковано чотири кримінальні правопорушення, проте у жодному з цих випадків на кінець звітний період не прийнято рішень щодо форми закінчення досудового розслідування. Водночас органами внутрішніх справ у 2014 році не зареєстровано жодного кримінального правопорушення за цією статтею. Схожа тенденція спостерігалася і у 2015 році. Органами прокуратури було обліковано два кримінальні правопорушення за ст. 381¹, але жодне з них не завершилося ухваленням рішення. Органами внутрішніх справ у 2015 році також не було зареєстровано чи обліковано жодного кримінального правопорушення за цією статтею [217].

Окрім аналізу статистичних даних, варто звернути увагу на критику, якій піддавалася ст. 381¹ КК України з боку науковців. Перед цим зазначимо, що диспозиція цієї статті передбачала відповідальність за таке діяння: «Умисне систематичне невиконання слідчим органу досудового розслідування законних вказівок прокурора, наданих ним письмово в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку, при здійсненні кримінального провадження». Науковці наголошували, що така норма створювала можливості для надмірного впливу прокурора на слідчого, ставлячи під сумнів самостійність останнього у прийнятті рішень. Крім того, критика стосувалася й того, що диспозиція цієї статті була

сформульована недостатньо чітко, що могло призводити до її вибіркового застосування.

Здійснивши кримінально-правову характеристику цієї норми, В. І. Осадчий висловив три критичні зауваження щодо її формулювання:

1) наявність повторів: законність вказівок – наданих ним письмово в установленому КПК України порядку, фактично тут наявний повтор, оскільки законні вказівки можуть надаватися лише установленому законом порядку;

2) в диспозиції статті використовується термінологія «невиконання» без роз'яснення її змісту, враховуючи те, що КК України розрізняє відповідальність за невиконання та неналежне виконання службових обов'язків. Наприклад, в ст. 367 КК «Службова недбалість», було б і тут доцільно в диспозиції вказати на невиконання та на неналежне виконання вказівок;

3) наявність зайвих уточнень, в диспозиції наголошується на тому, що це повинні бути саме письмові вказівки, однак лише письмові вказівки є законними. Зокрема, в ч. 4 ст. 40 КПК України йде мова про те, що «слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі». Тому в диспозиції можна обмежитися вказівкою на невиконання чи неналежне виконання законних вказівок [182, с. 29].

Окрім того, слід акцентувати увагу на юридичній конструкції частини цієї норми. Законодавець у другому реченні окремо виділив, що невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора тягне за собою передбачену законом відповідальність. Виникає закономірне питання, чи не настає відповідальність за невиконання або неналежне виконання інших повноважень, передбачених ч. 2 ст. 40 КПК України. Доповнюючи КПК України статтею, яка регламентує процесуальне становище дізнавача (ст. 40¹), законодавець уже не робив окремий акцент на настанні відповідальності за невиконання дізнавачем доручень та вказівок прокурора, хоча це не означає, що така відповідальність не передбачена.

Висловлюючи своє бачення щодо криміналізації цього діяння, І. В. Басиста називає це криміналізаційною надмірністю, яка певною мірою містить у собі істотну шкоду, оскільки перенасичує законодавство кримінально-правовими заборонами, необхідність яких або перестала існувати, або не існувала зовсім. Якщо оцінити ситуацію з іншого боку, незастосування кримінально-правових норм щодо поширеного діяння може суттєво підірвати авторитет закону про кримінальну відповідальність, адже у суспільстві може утвердитися думка про його безсилля та недієвість. Однак, на думку науковця, ситуація, що стала передумовою запровадження кримінальної відповідальності за ці діяння, була штучною та надуманою [37, с. 191-193].

І. Г. Богатирьов та А. В. Савченко стверджують, що на сучасному етапі розвитку кримінального права особливого значення має набути, по-перше, такий вид кримінальної відповідальності, як потенційна, оскільки саме їй властивий суттєвий превентивний ефект; по-друге, відновлювальна функція кримінальної відповідальності [43, с. 136]. Застосування цього виду відповідальності необхідно ретельно збалансувати з іншими видами юридичної відповідальності, такими як дисциплінарна чи адміністративна. Це дозволить уникнути надмірної криміналізації і застосовувати відповідні санкції в межах реальної необхідності. Попри зазначений превентивний характер кримінальної відповідальності, слід поставити питання: чи не можемо ми обмежитися іншим видом юридичної відповідальності, наприклад, дисциплінарною чи адміністративною.

Коротко підсумовуючи розгляд кримінальної відповідальності за невиконання слідчим вказівок прокурора, зазначимо наступне. Аналіз статистичних даних щодо застосування ст. 381¹ КК України («Невиконання слідчим вказівок прокурора») за 2013-2015 роки демонструє її вкрай обмежене практичне застосування, а саме мінімальну кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень і відсутність рішень щодо форми закінчення досудового розслідування у більшості випадків. Окрім

статистичної малозначущості, норма зазнавала гострої критики через невдале формулювання, повтори, зайві уточнення та відсутність чіткості у визначенні відповідальності. Науковці наголошують на криміналізаційну надмірність цієї статті, яка фактично не мала значного впливу на правозастосування. Відповідно, її виключення з КК у 2015 році обґрунтовується як логічний крок, враховуючи надуманість передумов її запровадження та відсутність потреби в такій нормі. Разом із тим, відсутність дієвого застосування подібних норм може підірвати довіру суспільства до кримінального законодавства.

Використовуючи досвід впровадження кримінальної відповідальності за невиконання слідчим вказівок прокурора та аналізуючи тогочасну судову практику, в одному із рішень ми віднайшли значимі для дослідження характеристики предмету злочину, передбаченого ст. 381¹ КК України, що допоможе нам у подальшому дослідженні при визначенні відповідальності за порушення основної форми процесуальної взаємодії. Так, предмет на той час злочину характеризувався кількісними та якісними ознаками. Якщо вести мову про кількісну характеристику, то тут мається на увазі саме систематичне невиконання слідчим вказівок прокурора, тому й самі вказівки повинні становити певну їх систему, тобто бути не одноразовими, і таких вказівок слідчому повинно бути надано не менше трьох [273].

Крім того, якісна характеристика предмета злочину, передбаченого ч. 1 ст. 381¹ КК України, полягає в тому, що вказівки: повинні виходити від прокурора (ст. 36 КПК); мають бути законними (п. 4 ч. 2 ст. 36, ч. 4 ст. 40 КПК); наданими в установленому КПК порядку (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК); викладеними у письмовій формі (ч. 4 ст. 40 КПК); спрямовуються слідчому органу досудового розслідування (ст. 40 КПК); надаються під час і у зв'язку із здійсненням певного кримінального провадження (п. 4 ч. 2 ст. 36, ч. 4 ст. 40 КПК); мають для слідчого обов'язків характер (ч. 4 ст. 40 КПК) [273].

Розглядаючи альтернативні механізми притягнення до відповідальності за невиконання слідчими та дізнавачами письмових вказівок прокурора, на

прикладі дисциплінарної відповідальності, варто відзначити наступне. Дисциплінарний статут Національної поліції України від 15.03.2018 № 2337-VIII [77] визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції України, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Особливістю дисциплінарної відповідальності слідчого, як ми вже раніше зазначали, є її застосування в межах службової підлеглиості. Між тим, дія саме наведеного Дисциплінарного статуту на відносини між слідчим та дізнавачем із прокурором як його процесуальним керівником не може бути поширена. Притягнення до дисциплінарної відповідальності є складовою адміністративно-правового статусу службової особи, тому і наставати може лише за невиконання або неналежне виконання адміністративних функцій [83, с. 34].

Окрім того, не менш важливим є те, що проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії. Дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування (ст. 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України) [77]. У цьому контексті виникає питання щодо незалежності та неупередженості діяльності дисциплінарних комісій під час розгляду провадження за фактом порушення, вчиненого під час взаємодії з прокурором.

Ще одним аргументом на користь того, що притягнення до відповідальності за невиконання слідчим та дізнавачами вказівок прокурора повинно відбуватися в рамках іншого виду юридичної відповідальності, є положення п. 11 наказу Офісу Генерального прокурора, якими передбачено, що прокурор, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у кримінальному провадженні, відповідно до вимог законодавства контролює виконання доручень і вказівок, наданих слідчому,

дознавачу, органу досудового розслідування, відповідному оперативному підрозділу, щодо проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій. Окрім того, прокурор відповідно до закону реагує на факти невиконання слідчим, дізнавачем письмових вказівок прокурора та за наявності підстав ініціює притягнення слідчого, дізнавача до відповідальності [220].

Виходячи з вищенаведеного, єдиною можливістю для притягнення слідчого до відповідальності за невиконання письмових вказівок прокурора є спроба притягнення останнього до адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 185⁸ «Ухилення від виконання законних вимог прокурора» КУпАП [122]. Ця норма надає можливість притягнути особу, яка ухиляється від виконання законних вимог прокурора, до адміністративної відповідальності, що є більш відповідним до природних відносин між слідчим, дізнавачем і прокурором, а також з огляду на сутність їхніх повноважень у процесуальному регулюванні.

Аналізуючи наявну судову практику щодо притягнення до відповідальності за ст. 185⁸ КУпАП, можна дійти висновку про відсутність єдності в трактуванні норм цієї статті судами. Така розбіжність у підходах до застосування адміністративної відповідальності веде до ситуації, коли винні особи у деяких випадках уникали відповідальності, що створює відчуття безкарності. Це, у свою чергу, підриває авторитет правосуддя, порушує принципи правової визначеності та рівності перед законом, оскільки одні й ті самі порушення можуть отримувати різні правові оцінки залежно від судового органу або судді, що розглядає справу.

Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 16 жовтня 2019 року у справі № 750/10186/19 демонструє проблему неоднакового трактування норм ст. 185⁸ КУпАП. Суд визначив, що письмові вказівки прокурора у кримінальному провадженні не є тотожними «законним вимогам» прокурора, зазначеним у ст. 185⁸ КУпАП, що виключає їх застосування до правовідносин між прокурором і слідчим. Це призводить до

ситуації, коли невиконання слідчим письмових вказівок прокурора не тягне адміністративної відповідальності через розбіжності у визначеннях. Така нечіткість правового регулювання створює практичні труднощі, дозволяє винним уникати відповідальності та послаблює довіру до правосуддя й ефективність прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням [207].

Аналіз постанов Балтського районного суду Одеської області від 20 січня 2020 року (справа № 493/56/20) та від 17 лютого 2020 року (справа № 493/2093/19) показує, що судді вважають невиконання слідчими письмових вказівок прокурора підставою для адміністративної, а не дисциплінарної відповідальності за ч. 1 ст. 185⁸ КУпАП. Судді зазначають, що дисциплінарна відповідальність застосовується в межах службової підлеглості, тоді як адміністративна відповідальність настає перед органами чи посадовими особами, яким винний не підпорядкований. Суб'єктами ст. 185⁸ КУпАП є невизначене коло посадових осіб, включно зі слідчими. З об'єктивної сторони, невиконання законних вимог прокурора, які не конкретизовані законом, охоплює письмові вказівки процесуального керівника щодо виконання слідчим процесуальних дій, які суд визнає формою законної вимоги [200; 201].

Одеський апеляційний суд у постанові від 14 липня 2020 року у справі № 493/56/20, переглядаючи рішення суду першої інстанції, дійшов висновку, що ч. 1 ст. 185⁸ КУпАП не застосовується до невиконання слідчим письмових вказівок прокурора, оскільки законні вимоги прокурора і його письмові вказівки в рамках кримінального провадження не є тотожними. Суд вважає, що правовідносини між прокурором і слідчим, пов'язані з досудовим розслідуванням, регулюються КПК України та Законом України «Про прокуратуру», а не КУпАП. У справі встановлено, що слідчий не повністю виконав письмові вказівки прокурора, але прокурор не ініціював питання про ефективність роботи слідчого чи його відсторонення. Апеляційний суд погодився з доводами скарги, що слідчий Балтського ВП ГУНП в Одеській області не є суб'єктом правопорушення за ч. 1 ст. 185⁸ КУпАП, оскільки

відповідні правовідносини врегульовані КПК, а не КУпАП, і в діях слідчого відсутній склад адміністративного правопорушення [210].

У постанові Одеського апеляційного суду від 24 квітня 2020 року у справі № 493/2093/19 суддя підтримав висновки суду першої інстанції, визнавши наявність у діях слідчого складу адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 185⁸ КУпАП, і відмовив у задоволенні апеляційної скарги. Суд встановив, що ч. 1 ст. 185⁸ КУпАП передбачає відповідальність за невиконання посадовою особою законних вимог прокурора, суб'єктами якої є невизначене коло посадових осіб, включаючи слідчих. З об'єктивної сторони, письмова вказівка прокурора як процесуального керівника щодо виконання слідчим процесуальних дій є формою законної вимоги. Слідчий, достовірно знаючи про обов'язковість виконання письмових вказівок прокурора, не оскаржуючи їх прокурору вищого рівня, умисно не виконав їх у встановлений термін і продовжував ухилятися, чим порушив ст. 25 Закону України «Про прокуратуру», ч. 1 ст. 36, ч. 4 ст. 40 КПК України. Таким чином, суд залишив без змін постанову Балтського районного суду від 17 лютого 2020 року про притягнення слідчого до адміністративної відповідальності [211].

Що стосується інших видів юридичної відповідальності, А. М. Падалка наголошує, що значний інтерес викликає кримінальна процесуальна відповідальність слідчого. Особливістю процесуального статусу слідчого як представника держави є те, що він не лише уповноважений притягувати осіб до відповідальності, але й сам може бути притягнутий до відповідальності за свідоме та умисне порушення закону, допущене під час здійснення слідчих (розшукових) дій. Держава покладає на слідчого обов'язок своєчасно виконувати всі необхідні слідчі дії, суворо дотримуючись при цьому положень КПК України [187, с. 63]. Виходячи з цього, фактично можна вести мову про те, що кримінальна процесуальна відповідальність слідчого відображає баланс між його повноваженнями як представника держави та обов'язком дотримуватись законності.

Л. В. Мединська зазначає, що органи досудового розслідування несуть підвищену відповідальність за невиконання або неналежне виконання положень кримінально-процесуального закону. Для виконання покладених на них завдань органи досудового розслідування уповноважені приймати процесуальні рішення, які є обов'язковими для виконання фізичними та юридичними особами, чії права, свободи або інтереси вони зачіпають. У разі прийняття незаконного рішення відповідальність зазначених осіб проявляється у формі скасування такого рішення. Досить слушний висновок стосується того, що деякі науковці не визнають скасування незаконного рішення слідчого чи прокурора як міру кримінально-процесуальної відповідальності, аргументуючи це тим, що таке визнання не створює негативних наслідків для особи, яка його ухвалила. Для слідчого, у провадженні якого перебувають десятки справ, відсторонення від розслідування кримінального правопорушення навряд чи може вважатися покаранням [164, с. 466]. Тобто, законодавство не завжди забезпечує належні механізми для реального впливу на осіб, які порушують ці норми.

Раніше ми зазначали, що законні вимоги прокурора і письмові вказівки прокурора в рамках кримінального провадження не є тотожними поняттями і не зводяться один до одного. Водночас, виходячи з аналізу змісту статей КПК України, досить часто можна побачити термінологію «доручення», «доручає». Зазначена термінологія має важливе значення, оскільки весь цей час ми говорили лише про відповідальність за невиконання або неналежне виконання слідчим та дізнавачем письмових вказівок прокурора [110, с. 171]. У зв'язку з цим виникає питання: як тоді бути з дорученням? Чи можна їх не виконувати без настання відповідальності?

Наприклад, під письмовим дорученням прокурора пропонується розуміти письмовий документ у формі постанови, яким прокурор зобов'язує слідчого, орган досудового розслідування чи оперативні підрозділи провести в установлені прокурором строки слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії [226, с. 126].

В. В. Луцик та Т. В. Кордіяка дотримуються думки, що принципова різниця між дорученням і вказівками полягає в тому, що дії, вчинення яких вимагає прокурор від слідчого у вказівках, можуть бути здійснені слідчим і без вказівки прокурора [157, с. 90]. Тобто, виходячи з думок науковців, ключова відмінність полягає в тому, що вказівки слідчий може виконати самостійно, тобто, без їх отримання, тоді як доручення стосуються дій, які слідчий не має повноважень здійснити без розпорядження прокурора.

Аналогічної позиції дотримуються автори навчального посібника «Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень», які зазначають, що вказівка може бути виконана без участі уповноваженої особи, яка її надала. Так, вказівка є проявом керівництва, спрямованого на визначення напрямку розслідування, відповідно до завдань кримінального судочинства в цілому. У свою чергу, доручення застосовується, коли уповноважений суб'єкт повинен здійснити певні дії самостійно, але з тих чи інших причин покладає цей обов'язок на іншого суб'єкта [55, с. 79].

О. О. Торбас пропонує розрізняти доручення та вказівки за суб'єктами, яким вони можуть надаватися. Так, надання прокурором вказівок є характерним для слідчого та дізнавача в частині проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Що стосується доручень, то вони надаються виключно оперативним підрозділам щодо проведення відповідних процесуальних дій [269, с. 90].

Вказівка є проявом керівництва і може бути виконана самостійно, тоді як доручення покладає обов'язок на іншого суб'єкта або потребує дозволу прокурора. Чітке розмежування цих понять є важливим для забезпечення ефективності кримінального провадження та уникнення неоднозначного тлумачення законодавства. Існує необхідність удосконалення законодавчої термінології, яка використовується в частині взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, щоб уникнути випадків неоднакового трактування положень законодавчих актів.

На початку цього підрозділу ми зазначали, що основною формою процесуальної взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є надання доручень та письмових вказівок, але це не є єдиною формою. Існують й інші форми процесуальної взаємодії, зокрема погодження клопотань та подання на затвердження процесуальних документів. У контексті цього наведемо один із прикладів, який продемонструє важливість встановлення та належної регламентації цих діянь.

З аналізу положень статей 276–278 КПК України однією з підстав для скасування повідомлення про підозру є неналежний суб'єкт складання та вручення повідомлення про підозру [72]. Звісно, особа має право реалізувати передбачене КПК України процесуальне право на оскарження такого повідомлення, але для цього необхідно вчинення активних дій, витрачання часу та, можливо, залучення захисника. Тому, хоча особа може оскаржити відповідне кримінальне процесуальне рішення і відновити свої права, інше питання стосується відповідальності особи, яка здійснила вручення, оскільки вона фактично знехтувала правами, свободами та законними інтересами особи, вимогами кримінально-процесуального закону, а також авторитетом прокурора, який здійснює процесуальне керівництво. Те ж саме може стосуватися й інших дій, які становлять основу процесуальної взаємодії, зокрема погодження з прокурором клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, подання на затвердження прокурору обвинувального акту, а також клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Проведене опитування засвідчує, що проблему невиконання слідчим та дізнавачем письмових вказівок, наданих прокурором, можна вирішити шляхом вдосконалення практичної реалізації існуючих норм – так вважають 36,8% респондентів. Ще одна частина респондентів вважає, що невиконання письмових вказівок прокурора слідчим чи дізнавачем є системною проблемою, яка часто виникає через недостатню чіткість процедур взаємодії,

– 31,6%. Та 31,6% вважають, що невиконання письмових вказівок прокурора не є системним явищем, а скоріше поодинокими випадками. Відтак, у підсумку, ми можемо засвідчити, що 68,4% респондентів вважають це проблемою, яка потребує вжиття тих чи інших заходів (див. додаток Д).

Враховуючи наведене вище, з метою забезпечення належного та своєчасного виконання слідчими та дізнавачами письмових вказівок та доручень прокурорів, а також дотримання принципу правової визначеності законодавства пропонуємо внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема:

1) у назві статті 185⁸ після слів «законних вимог» доповнити словами «та письмових вказівок прокурора»;

2) доповнити статті 185⁸ частиною третьою такого змісту:

«Невиконання або неналежне виконання слідчим або дізнавачем письмових вказівок прокурора, –

тягне за собою накладення штрафу від вісімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

У статтях, що регулюють процесуальний статус слідчого та дізнавача, передбачено, що ці учасники несуть відповідальність, установлену законом, за невиконання законних вказівок і доручень прокурора. Водночас виконання письмових вказівок прокурора не є єдиним механізмом процесуальної взаємодії слідчого (дізнавача) з прокурором. Окремими формами такої взаємодії також виступають погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження окремих процесуальних документів, а також скасування прокурором незаконних та/або необґрунтованих постанов слідчого чи дізнавача. Отже, необхідно закріпити положення, яким встановлено відповідальність слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії з прокурором. Пропонуємо внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 40 та ч. 1 ст. 40¹ КПК України, якими регулюється відповідальність цих учасників. На підставі цього пропонуємо внести такі зміни.

1) частину першу статті 40 після слів «процесуальних дій» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.»;

2) друге речення частини першої статті 40¹ після слів «здійснення дізнання» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва»;

3) речення друге частини четвертої статті 40 виключити.

3.3. Юридична відповідальність прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії із слідчим та дізнавачем під час досудового розслідування

Розглянувши зміст юридичної відповідальності слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії з прокурором у процесі досудового розслідування, важливо також дослідити відповідальність самого прокурора. Адже прокурор, як учасник такого процесу, може бути суб'єктом застосування примусових заходів несприятливого характеру. З огляду на те, що здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням безпосередньо впливає на його результати, необхідно враховувати вплив таких дій на процесуальні права та обов'язки інших учасників кримінального провадження. Тому постає потреба в аналізі різновидів юридичної відповідальності прокурора. Це є важливим, оскільки покладення на учасників будь-яких обов'язків втрачає сенс без належної регламентації відповідальності за їх невиконання або неналежне виконання.

В. В. Сухонос та Є. В. Михайловська зазначають, що вкрай важливим елементом змісту правового статусу прокурора в системі державної влади є визначення засад юридичної відповідальності прокурора, враховуючи те, що працівники органів прокуратури, як виконавці завдань держави, повинні

забезпечити верховенство права, дотримання прав і свобод людини та громадянина, при цьому не повинні порушувати чинне законодавство та належним чином виконувати свої службові обов'язки [261, с. 89]. Погоджуючись із твердженням додамо, що застосування належної правової процедури до осіб, які допустили порушення сприяє підвищенню довіри до органів прокуратури та до держави в цілому.

Перш за все, варто розглянути підходи до розуміння поняття юридичної відповідальності прокурорів. Зокрема, А. Ю. Манькут пропонує під цим поняттям розуміти регламентовані нормами права санкції, що застосовуються до осіб, які порушили або неналежно виконали встановлені законом обов'язки, тобто до працівників прокуратури [163, с. 160]. М. Ю. Івчук визначає юридичну відповідальність працівників прокуратури як встановлений державою примусовий захід (покарання) за недотримання встановлених законом заборон, невиконання або неналежне виконання встановлених обов'язків, порушення правил субординації, що застосовується до працівників прокуратури, а також їхній обов'язок перетерпіти відповідні негативні наслідки, визначені чинним законодавством [89, с. 397]. Підсумовуючи наведені підходи, слід констатувати, що юридична відповідальність виступає механізмом забезпечення законності та службової дисципліни в діяльності прокурорів, поєднуючи санкції за порушення процесуальних обов'язків з обов'язком нести відповідні негативні наслідки. Важливим елементом реалізації її превентивної функції є публічність притягнення до відповідальності, яка забезпечує превентивний ефект.

Поняття юридичної відповідальності працівників прокуратури, як і будь-яке інше поняття, має низку характерних рис, до основних з яких належать: визначення відповідальності державою у правових нормах на рівні закону; забезпечення можливості застосування державного примусу; застосування відповідальності спеціально уповноваженими органами (особами); зв'язок зі специфічним правовим статусом, додатковими обов'язками та гарантіями незалежності; вираження у негативних наслідках

особистого та організаційного характеру; здійснення провадження щодо притягнення до відповідальності у формі, чітко передбаченій законом; настання відповідальності виключно у разі вчинення правопорушення [172, с. 150].

Розглянувши зазначені характерні риси, можна констатувати, що багато з них притаманні юридичній відповідальності на загальних підставах, оскільки вони є універсальними для всіх суб'єктів, які підпадають під дію норм права. Водночас юридична відповідальність прокурорів має свої специфічні особливості, що відрізняють її від загальних підходів. Зокрема, регламентація відповідальності Законом України «Про прокуратуру» та здійснення дисциплінарного провадження є важливими елементами цієї специфіки. Саме ці особливості підкреслюють високі вимоги, які держава висуває до працівників прокуратури, забезпечуючи додаткові гарантії об'єктивності та справедливості при розгляді дисциплінарних проваджень.

Щодо різновидів юридичної відповідальності, передбачених чинним законодавством для прокурорів, можна стверджувати, що в цьому контексті не існує суттєвих відмінностей порівняно зі слідчими та дізнавачами. Зокрема, науково-практичний коментар до Закону України «Про прокуратуру» зазначає, що незаконні дії прокурора можуть призвести до відповідальності, передбаченої законом, зокрема до дисциплінарної відповідальності. У разі встановлення складу адміністративного чи кримінального правопорушення в його діях може наставати відповідно адміністративна або кримінальна відповідальність (наприклад, на підставі ст. 365 КК України «Перевищення влади або службових повноважень») [145, с. 233].

Юридична відповідальність прокурора регулюється статтею 20 Закону України «Про прокуратуру» та вичерпується вказівкою на відшкодування державою шкоди, спричиненої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю прокурора. Крім того, зазначена стаття передбачає право держави на регресну вимогу до прокурора у разі встановлення в його діях

складу кримінального правопорушення. С. В. Циганок зазначає, що щодо прокурорів, у діяннях яких містяться ознаки правопорушення, можуть бути застосовані такі види юридичної відповідальності, як цивільна, дисциплінарна, адміністративна та кримінальна [282, с. 337].

Т. П. Пошиванюк наголошує, що відповідальність прокурора, як і слідчого, варто розглядати як гарантію виконання ними процесуальних повноважень, фактично як певний стримуючий фактор. Існує два розуміння відповідальності прокурора – широке та вузьке. Коли йдеться про вузьке розуміння, мається на увазі кримінально-процесуальна відповідальність. Зміст широкого розуміння полягає у кримінальній відповідальності за вчинення дій, які кваліфікуються за статтями КК України та не пов'язані зі специфічними функціями слідчого або прокурора [59].

У Законі України «Про прокуратуру» міститься нормативне закріплення лише одного з перелічених видів юридичної відповідальності – дисциплінарної. Порядок притягнення до інших видів відповідальності визначено у Цивільному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі України відповідно. Можемо зробити проміжний висновок, яким констатувати, що Закон України «Про прокуратуру» обмежується закріпленням лише дисциплінарної відповідальності, тоді як інші види регулюються загальними законодавчими нормами. Відповідальність прокурора розглядається як механізм забезпечення доброчесності й законності в його діяльності, що водночас стримує від зловживань і забезпечує належне виконання процесуальних повноважень.

Окремо варто наголосити увагу на тому, що в контексті цього підрозділу основна увага буде зосереджена на відповідальності прокурора як процесуального керівника у досудовому розслідуванні та учасника, який взаємодіє зі слідчим і дізнавачем. Таким чином, предметом дослідження є вузьке коло повноважень прокурора, ніж те, яке визначене Законом України «Про прокуратуру», і не охоплює питань юридичної відповідальності

прокурорів, наприклад, за виконання обов'язків за адміністративною посадою.

Питання відповідальності прокурора як процесуального керівника за здійснення досудового розслідування є складним, оскільки воно передбачає необхідність визначення чітких меж відповідальності між прокурором і керівником органу досудового розслідування. Однак практика показує, що інколи виникають суперечності щодо того, де закінчується відповідальність прокурора і починається відповідальність керівника органу досудового розслідування. При цьому доктрина та практика різняться у підходах до відповідальності прокурора та керівника органу досудового розслідування за результати його здійснення.

Чому це важливо для визначення відповідальності за правопорушення, вчинене під час взаємодії зі слідчим та дізнавачем? Аналіз законодавства в цьому аспекті необхідний з огляду на те, що якщо основним учасником, на якого покладено відповідальність, є керівник органу досудового розслідування, відповідальність прокурора суттєво відрізнятиметься від випадків, коли така відповідальність повною мірою покладалася б на нього. Це особливо стосується ситуацій, пов'язаних із неефективністю досудового розслідування.

В. М. Юрчишин у дисертації, присвяченій теоретичним та практичним аспектам функцій прокурора у досудовому розслідуванні, наголошує на загальноєвропейських тенденціях посилення відповідальності прокурора за результати досудового розслідування. Досить слушною є думка науковця про недоцільність покладення цієї відповідальності на керівника органу досудового розслідування, враховуючи те, що це віддалить прокурора від ходу розслідування та зосередить його основну функцію на підтриманні державного обвинувачення в судовому провадженні [298, с. 22]. Логіка покладення відповідальності на керівника органу досудового розслідування за результати його діяльності проявляється у випадку, коли прокурор не

виконує жодних функцій на відповідній стадії кримінального провадження [118, с. 87].

Перш за все, розглянемо кримінальну та адміністративну відповідальність прокурора. Аналіз чинного КК України показує, що відсутні статті, які б прямо передбачали відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії, або за неефективне процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. Подібна ситуація спостерігається і в КУпАП. Проте можливості притягнення прокурора до юридичної відповідальності все ж існують. Зокрема, прокурор може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за іншими статтями КК України, наприклад, за ст. 367 КК України «Службова недбалість». Ця стаття передбачає відповідальність за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків службовою особою через несумлінне ставлення до них, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Ключовим елементом об'єктивної сторони складу злочину є настання істотної шкоди. Відповідно до примітки до ст. 364 КК України, істотною шкодою вважається така шкода, розмір якої у 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [135].

Утім, тут можуть виникати певні труднощі. Наприклад, правопорушення, вчинені в процесі взаємодії, дійсно можуть завдати шкоди іншим учасникам кримінального провадження. Наслідком таких дій часто стає затягування досудового розслідування. Це, у свою чергу, завдає учасникам провадження здебільшого моральної шкоди, яка є досить суб'єктивною і складною для оцінювання. Відтак, правозастосування у таких випадках може бути ускладненим через проблеми з визначенням складу злочину, зокрема обсягу та характеру завданої шкоди [221].

Розглядаючи питання дисциплінарної відповідальності прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії зі слідчим та дізнавачем, слід зазначити, що ч. 1 ст. 43 Закону України «Про прокуратуру» передбачає

дев'ять підстав для притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності. У контексті правопорушень, вчинених під час взаємодії, особливу увагу слід приділити першій підставі – невиконанню або неналежному виконанню службових обов'язків.

Аналіз матеріалів аналітичної публікації «Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні» свідчить, що найпоширенішими порушеннями, зафіксованими КДКП, є процесуальні порушення у кримінальних провадженнях. Зокрема, це неефективне здійснення процесуального керівництва, яке проявляється у нездійсненні необхідних процесуальних дій, незаконному обвинуваченні чи засудженні осіб, а також безпідставному звільненні від відповідальності. Поширеними також є випадки відсутності перевірки обґрунтованості повідомлення про підозру або його здійснення без наявності складу злочину, що призводить до безпідставного притягнення особи до кримінальної відповідальності [36, с. 87-92].

Розглядаючи практику притягнення до відповідальності прокурора за результати досудового розслідування, можна зазначити таке. У рішенні КДКП №107дп-22 від 03 серпня 2022 року дисциплінарна скарга стосувалася старшого групи прокурорів у декількох кримінальних провадженнях. З дисциплінарної скарги вбачалося, що прокурором не було організовано належного процесуального керівництва, що свідчить про неналежне виконання ним своїх службових обов'язків [235].

На свій захист прокурор звернув увагу на положення чинного кримінального процесуального законодавства, відповідно до якого відповідальність за ефективність досудового розслідування покладається законодавцем безпосередньо на орган досудового розслідування (ст. 40 КПК України). Факт нерозкриття кримінальних правопорушень, на думку прокурора, не може свідчити про його бездіяльність у провадженні. За результатами розгляду КДКП не встановлено, які конкретно дії мав вчинити прокурор відповідно до законодавства та своїх службових обов'язків, проте

не вчинив через свою протиправну бездіяльність. Результатами розгляду стало закриття дисциплінарного провадження відносно прокурора [235].

Ще одним прикладом, у якому розкрито зміст діяльності з організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням, є рішення КДКП № 87дп-22 від 16 червня 2022 року. Воно стосується невиконання вимог закону щодо забезпечення проведення досудового розслідування у розумні строки [239].

У рішенні йдеться про те, що для визначення факту невиконання чи неналежного виконання прокурором своїх службових обов'язків необхідно встановити, чи ухилявся він від виконання дій, передбачених законодавством, чи здійснював їх із порушенням норм права та професійної етики, що призвело до негативних наслідків. Окрім цього, особливу увагу слід приділити тому, що терміни «повноваження» та «самостійність» у законодавстві чітко не визначені, тому їх слід розглядати з точки зору лінгвістичного аналізу та контексту їх використання в правових нормах. Повноваження визначаються як закріплені за посадовою особою права та обов'язки для виконання функцій, покладених на неї законом. Вони не тільки регламентують діяльність прокурора, але й опосередковують відносини влади між керівником і підлеглим. Такі повноваження є важливим інструментом впливу прокурора-процесуального керівника на дії слідчих, що забезпечує належне виконання процесуальних дій та здійснення ефективного контролю за досудовим розслідування [239].

Основними способами реалізації повноважень є організаційно-розпорядчі дії, які прокурор може виконувати лише в межах, встановлених законодавством. Права і обов'язки нерозривно пов'язані, і реалізація прав передбачає виконання відповідних обов'язків. Обов'язки прокурора відображають зміст його службової діяльності, оскільки саме через виконання обов'язків реалізується роль прокурора у забезпеченні державних функцій. Таким чином, невиконання прокурором своїх повноважень під час

процесуального керівництва у кримінальному провадженні є порушенням службових обов'язків [239].

Аналізуючи дисциплінарну практику, можна побачити, що окремі скарги навіть стосуються того, що прокурор не перевіряв слідчим шляхом показань одного з ключових свідків (рішення КДКП № 231дп-23 від 13 грудня 2023 року). Комісія, дослідивши обставини та матеріали провадження, дійшла до висновку, що обов'язок забезпечення ефективності досудового розслідування покладено на орган досудового розслідування, а не на прокурора (ч. 5 ст. 38 КПК України). Роль прокурора в кримінальному процесі полягає в забезпеченні достатності та допустимості доказів для передачі обвинувального акта до суду, тоді як збір доказів є обов'язком слідчого. Самостійні слідчі дії прокурора спрямовані на перевірку чи доповнення доказів, зібраних слідчим, а не на самостійне розслідування, оскільки законодавство не зобов'язує прокурора розкривати злочини. У зазначеному кримінальному провадженні прокурор здійснював процесуальне керівництво, виконував окремі процесуальні дії та, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України, надавав відповідні письмові вказівки слідчому щодо проведення слідчих (розшукових) дій [237].

Ще одним яскравим прикладом неефективного процесуального керівництва є рішення КДКП від 30 травня 2023 року № 114дп-23, у якому прокурор допустив порушення вимог КПК України та неналежне виконання своїх службових обов'язків, що призвело до закриття кримінального провадження, унеможлививши притягнення винної особи до відповідальності. Матеріали, подані Дніпропетровською обласною прокуратурою, свідчать, що протягом тривалого періоду прокурор не забезпечив ефективної організації досудового розслідування. Він не надавав письмових вказівок, не скасовував незаконні рішення слідчих про закриття проваджень, не ініціював питання щодо заміни слідчих або притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Тобто об'єктивна сторона утворена тривалим неналежним виконанням службових обов'язків прокурором,

вчиненим під час здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Комісія, оцінюючи обставини, встановлені під час дисциплінарного провадження, підтвердила факти неналежного виконання обов'язків прокурором. Дії прокурора були розцінені як триваюче правопорушення, що виражається в тривалому невиконанні ним службових обов'язків у рамках процесуального керівництва у кримінальних провадженнях [236].

Розглядаючи дисциплінарну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, до якої притягується прокурор за неефективне процесуальне керівництво, варто звернути увагу на важливість чіткого визначення підстав, на яких може бути застосована ця відповідальність. Стаття 43 Закону України «Про прокуратуру» в ч. 1 визначає загальні підстави для притягнення прокурора до юридичної відповідальності, зокрема, невиконання або неналежне виконання ним своїх службових обов'язків. Однак, ця норма має широкий характер і не враховує специфіки діяльності прокурора як процесуального керівника, що вимагає більш детального підходу до оцінки його дій у конкретних обставинах.

Для визначення наявності порушень у діяльності прокурора необхідно чітко розмежовувати ті випадки, коли недоліки в процесуальному керівництві можуть бути пов'язані з об'єктивними труднощами, які не залежать від його дій, і ті, що виникають через неналежне виконання ним своїх обов'язків. Наприклад, неефективне процесуальне керівництво може бути у випадках, коли прокурор не забезпечує належного контролю за діями слідчого, не дає відповідних вказівок чи не ініціює відповідних процесуальних дій, що призводить до затягування розслідування або навіть до закриття кримінальних проваджень без достатніх підстав. Отже, дисциплінарна відповідальність прокурора за невиконання службових обов'язків повинна враховувати як конкретні порушення в його процесуальній діяльності, так і наслідки таких порушень, що можуть

серйозно вплинути на перебіг кримінального провадження та права осіб, які є учасниками такого процесу.

Неналежне виконання службових обов'язків може проявлятися в кількох аспектах: 1) повна та ефективна реалізація наданих повноважень; 2) загальний стан на відповідній ділянці роботи; 3) результати роботи; 4) досягнення мети та використання найбільш раціональних шляхів; 5) організація й налагодження роботи підлеглих [226, с. 108].

Думка про загальність підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора знаходить підтримку серед науковців. Зокрема, І. В. Назаров та М. О. Сурженко наголошують на тому, що дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури є різновидом юридичної відповідальності і має від неї загальні риси, з урахуванням специфіки професійної діяльності прокурорів та їхнього статусу. Аналізуючи це питання більш детально, науковці стверджують про однотайність думок серед науковців щодо необхідності більш детального нормативного визначення підстав для дисциплінарної відповідальності прокурорів [172, с. 151]. Значно краще деталізований перелік підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності стосується суддів (ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [223].

У рішеннях КДКП напрацьована практика, що є підставою для юридичної відповідальності прокурора – процесуального керівника, а саме: винесення ним незаконних і необґрунтованих процесуальних рішень; вчинення незаконних дій; бездіяльність; неналежне реагування на скарги учасників процесу; потурання порушенням закону з боку осіб, на яких поширюються його процесуальні повноваження (рішення КДКП №31дп-24 від 21 лютого 2024 року) [238].

При цьому у вищезгаданому рішенні зазначено, що невикористання прокурором наданих йому законодавством повноважень під час процесуального керівництва в кримінальному провадженні без поважних причин, що зумовлює, зокрема, закриття кримінального провадження судом

у зв'язку із закінченням строків, свідчить про неналежне виконання прокурором своїх службових обов'язків [238].

Справедливо зазначити, що не лише діяння прокурора є чинником, який зумовлює неефективність процесуального керівництва. Однією з причин є недосконалість чинного процесуального законодавства. На це звертає увагу С. І. Курбатова, яка зазначає, що відсутність встановлених строків для прокурора щодо погодження або відмови в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій призводить до порушення дотримання строків під час проведення досудового розслідування. Крім того, науковець стверджує складність притягнення до відповідальності прокурора у зв'язку з затягуванням погодження або відмови у погодженні [141, с. 11].

Окремий науковий інтерес викликає судова практика, пов'язана з оскарженням рішень КДКП. Так, у рішенні Великої Палати Верховного Суду від 19 березня 2019 року у справі № П/9901/577/18 зазначається, що підставою для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності Комісією були постанови прокурора вищого рівня про заміну позивача як процесуального керівника у кримінальних провадженнях. Однак, у рішенні КДКП відсутні інші доводи чи аргументи, які б свідчили про неефективність прокурора Особа_3 у здійсненні нагляду за дотриманням законів під час досудового розслідування [202].

Велика Палата Верховного Суду погодилася з висновками суду першої інстанції, зазначивши, що постанова прокурора вищого рівня про заміну процесуального керівника на підставі ч. 3 ст. 37 КПК України, ухвалена в порядку, встановленому ст. 311-313 КПК України, може бути вагомою обставиною для оцінки ефективності роботи прокурора. Водночас така постанова не є достатньою підставою для висновку про наявність у діях прокурора ознак дисциплінарного проступку. Це не звільняє від необхідності дослідження інших обставин, за яких прокурор вчинив певні дії, ухвалив

рішення чи допустив бездіяльність. В результаті апеляційну скаргу КДКП було залишено без задоволення [194].

Особливу увагу заслуговує питання притягнення прокурора до кримінально-процесуальної відповідальності, яке, як зазначає І. І. Шульган, є специфічним, оскільки дає можливість застосування різних видів відповідальності за одне й те саме процесуальне правопорушення. Зокрема, в залежності від обставин, до прокурора можуть бути застосовані як правовідновлювальні санкції, так і заходи відповідальності інших видів, зокрема кримінальної, адміністративної, дисциплінарної чи матеріальної. На нашу думку, це може створювати певні труднощі в правовому регулюванні та вимагає чіткого визначення меж кожного виду відповідальності, щоб уникнути подвійного покарання та забезпечити справедливість у застосуванні санкцій [294, с. 7].

Як захід кримінально-процесуальної відповідальності прокурора за правопорушення, вчинене під час взаємодії зі слідчим та дізнавачем, слід розглядати положення ч. 3 ст. 37 КПК України. Згідно з цим положенням, у виняткових випадках керівник органу прокуратури може покласти повноваження прокурора на іншого прокурора цього ж органу, якщо встановлено неефективне здійснення нагляду за дотриманням законів під час здійснення досудового розслідування. Зазначений механізм дозволяє забезпечити належний контроль за законністю на всіх етапах досудового розслідування, одночасно надаючи можливість змінити процесуальне керівництво в разі виявлення недостатньої ефективності.

Водночас ця норма має недоліки, пов'язані з використанням застарілого підходу щодо здійснення нагляду за дотриманням законів. Це питання важливе, оскільки народні депутати, зокрема, пропонували привести використання термінології в окремих нормах КПК України у відповідність до положень Конституції України для забезпечення належного виконання завдань органів прокуратури. Зокрема, пропонується викласти останнє речення так: «У виняткових випадках повноваження прокурора можуть бути

покладені керівником органу прокуратури на іншого прокурора цього органу через неефективне здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням або підтримання публічного обвинувачення в суді» [224].

Цей підхід нами повністю підтримується. У цьому контексті доцільно звернути увагу на думку науковця Н. В. Артикуца, який зазначає, що порушення законодавцем вимог щодо термінів та їх визначень у законодавчих актах призводить до неузгодженості та невпорядкованості термінологічної бази сучасного законодавства. Це спричиняє термінологічні розбіжності на галузевому та міжгалузевому рівнях, коли для позначення одного й того самого юридичного поняття використовуються різні терміни в різних нормативно-правових актах, що веде до нечіткості, неясності та неоднозначності в розумінні та застосуванні законодавчих норм [32, с. 39].

Останні законодавчі нововведення, за оцінками практиків, значно обмежують можливість реалізації цього механізму. Зокрема, Законом України від 08.12.2024 № 3509-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» було, зокрема, змінено порядок обчислення строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях [299].

Після ухвалення Закону № 3509-IX були обмежені строки досудового розслідування, визначені статтею 219 КПК, і тепер вони обчислюються з дня повідомлення особі про підозру до дня подання до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження або до ухвалення рішення про закриття провадження. Також після набуття чинності Законом № 3509-IX Генеральний прокурор, керівники обласної та окружної прокуратур, їх перші заступники та заступники втратили право скасовувати незаконні чи необґрунтовані постанови слідчих і прокурорів нижчого рівня поза межами строків досудового розслідування, визначених

статтею 219 цього Кодексу, тобто до моменту повідомлення особі про підозру [299].

Варто зазначити, що в теоретичній площині цьому питанню приділено увагу з боку науковців. Зокрема, А. В. Лапкін стверджує, що незмінюваність прокурора у кримінальному провадженні, як на теоретичному рівні, так і на практиці, має розглядатися як основоположний принцип участі прокурора у кримінальному процесі. Для гарантування реалізації цього принципу необхідно: конкретизувати правові наслідки порушення цього принципу, зокрема як підставу для оскарження процесуальних рішень у кримінальному провадженні; передбачити вичерпний перелік підстав для заміни прокурора у кримінальному провадженні, регламентувати порядок такої заміни, а також визначити процесуальні наслідки, які вона тягне за собою [147, с. 88].

Науковий інтерес у цьому питанні є абсолютно виправданим, оскільки з одного боку існує реальний механізм заміни прокурора, а з іншого – принцип незмінюваності прокурора у кримінальному провадженні, яким не можна нехтувати.

У цьому контексті доцільно розглянути, як це питання вирішується на практиці. Зокрема, одним із прикладів є доручення здійснення досудового розслідування іншому органу, а також мотивування покладення повноважень прокурора на іншого прокурора того самого органу через неефективне здійснення процесуального керівництва. У вироку Богунського районного суду м. Житомира від 31 січня 2025 року у справі № 295/7769/22 зазначено, що постановою першого заступника керівника Житомирської обласної прокуратури досудове розслідування у кримінальному провадженні було доручено іншому органу досудового розслідування через його неефективність. Вказана постанова заступника керівника обласної прокуратури була належно вмотивована та містила обґрунтоване пояснення. Зокрема, в ній зазначалося, що з моменту реєстрації кримінального провадження не було проведено жодної слідчої (розшукової) чи процесуальної дії, що перешкоджає належному та своєчасному виконанню

завдань кримінального провадження, визначених статтею 2 КПК України [56].

Зрештою, можемо висловити власні міркування щодо змісту поняття неефективного процесуального керівництва досудовим розслідуванням, спираючись на аналіз практики КДКП. Неефективне процесуальне керівництво – це не просто окремі помилки чи поодинокі порушення, а систематичне неналежне виконання або невиконання прокурором функцій процесуального керівника, що перешкоджає досягненню завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України).

В. Г. Клочков зазначає, що підстави для заміни прокурора, передбачені нормами КПК не розкриті, через що їх можна вважати оціночними. Це дозволяє керівнику прокуратури на власний розсуд оцінювати діяльність підлеглого прокурора. Поняття неефективності прокурорського нагляду слід розглядати через призму змісту та критеріїв ефективності діяльності прокурора у кримінальному провадженні, закріплених у ст. 2 та інших положеннях КПК. Важливим критерієм ефективності роботи прокуратури є досягнення її мети: забезпечення захищеності інтересів людини, суспільства та держави, а також своєчасне виявлення, запобігання та припинення реальних загроз. Нагляд прокурора повинен здійснюватися у системному зв'язку зі ст. 2 та іншими положеннями КПК, які визначають завдання, принципи кримінального провадження та статус прокурора. Необхідно також враховувати характер дій чи бездіяльності прокурора, а також наслідки, які настали під час досудового розслідування [100, с. 41]

Водночас покладення повноважень на іншого прокурора не є єдиним заходом в межах кримінально-процесуальної відповідальності, законодавством передбачені й інші механізми, зокрема, мова йде про скасування процесуальних рішень. Відповідно до ч. 6 ст. 36 КПК України Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури, їх перші заступники та заступники при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування мають

право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих та прокурорів нижчого рівня у межах строків досудового розслідування, передбачених статтею 219 КПК України [136].

Правом ініціювати оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора також наділені слідчий та дізнавач, механізм який урегульовано статтями 311–313 КПК України. Скарга подається в письмовій формі прокурору вищого рівня не пізніше трьох днів з моменту, коли слідчому стало відомо про оскаржуване рішення чи дію. Важливо зазначити, що процес оскарження не зупиняє дії, тобто оскаржувані акти підлягають обов'язковому виконанню. Прокурор вищого рівня зобов'язаний розглянути скаргу протягом трьох днів і прийняти одне з рішень: залишити оскаржуване рішення чинним, змінити його, скасувати та прийняти нове, або визнати дію (бездіяльність) незаконною із зобов'язанням вчинити необхідні дії. При виявленні незаконності прокурор вищого рівня має право замінити прокурора в провадженні. Рішення прокурора вищого рівня є остаточним і не підлягає оскарженню.

З огляду на це, доцільним є розгляд практики притягнення прокурора до цього виду відповідальності. Постановою Великої Палати Верховного Суду від 19 липня 2018 року № 9901/577/18 встановлено, що прокурор безпідставно відмовляла у погодженні повідомлень про підозру слідчим поліції та не затверджувала обвинувальні акти. Процесуальне керівництво обмежувалося формальними, однотипними вказівками, а інші повноваження, передбачені ст. 36 КПК України, фактично не виконувалися. У 2017 році до Охтирської місцевої прокуратури від слідчих Тростянецького ВП ГУНП в Сумській області надійшло 15 скарг за статтями 311–313 КПК України. За їх розглядом перший заступник керівника прокуратури змінив процесуального керівника через неефективний нагляд за дотриманням законів під час досудового розслідування. КДКП виявила дисциплінарний проступок у діях прокурора та притягнула прокурора до дисциплінарної відповідальності, застосувавши догану за неналежне виконання службових обов'язків [204].

У доктрині кримінального процесуального права для характеристики дій, відображених у судовому рішенні та рішеннях КДКП, застосовується поняття зловживання правом з боку прокурора. С. В. Прилуцький та І. І. Савчук визначають зловживання правом як умисні дії учасників кримінального провадження, що проявляються у порушенні наданих їм процесуальних прав, обов'язків чи повноважень. Такі дії суперечать їх призначенню та спрямовані на обмеження реалізації прав інших учасників процесу або їх порушення [215, с. 56]. Дослідники зазначають, що до проявів зловживання правом прокурором належать: несвоєчасне подання до суду обвинувального акта; затримки у наданні письмових вказівок органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання чи досудове розслідування; необґрунтоване затягування початку досудового розслідування; недотримання встановлених строків під час ухвалення процесуальних рішень [215, с. 56].

Узагальнюючи наведене рішення та доктринальні погляди, можна констатувати, що зловживання правом з боку прокурора, як-от безпідставна відмова у погодженні підозр чи неналежне процесуальне керівництво, суттєво ускладнює реалізацію засади законності у кримінальному провадженні та порушує права його учасників.

Тим не менш цікавим є рішенням КДКП № №131дп-25 від 18 червня 2025 року, де прокурор систематично порушувала вимоги КПК України та Тимчасової інструкції з діловодства в органах прокуратури України (наказ ГПУ від 12.02.2019 №27) упродовж 2024–2025 років через несвоєчасне скерування письмових вказівок органам досудового розслідування. Зокрема, вона реєструвала вказівки в інформаційній системі «СЕД» із затримками (від 8 до 26 днів) або взагалі не надсилала їх адресатам. КДКП встановила, що прокурор неналежно виконувала обов'язки, передбачені пунктами Тимчасової інструкції з діловодства в органах прокуратури України, що проявилось в окремих порушеннях під час виконання службових обов'язків. Проте ці дії не призвели до негативних наслідків, а доводи прокурора на свій

захист не були спростовані представником скаржника під час засідання КДКП та провадження зрештою було закрите [234].

У цьому контексті зважаючи на виявлені на практиці поширені випадки неефективності прокурора як процесуального керівника досудовим розслідуванням можемо запропонувати зміни до законодавства. Чинне законодавство не завжди забезпечує належні механізми для реального впливу на осіб, які порушують відповідні норми. У зв'язку з цим пропонується в обов'язковому порядку ініціювати провадження щодо притягнення прокурора до відповідальності у порядку, встановленому чинним законодавством, щоб норма мала також превентивний характер в частині застереження про настання відповідальності. Зокрема, друге речення частини третьої статті 37 КПК України викласти в такій редакції: «У виняткових випадках, через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, керівник органу прокуратури може покласти повноваження цього прокурора на іншого прокурора того ж органу прокуратури та одночасно ініціювати провадження щодо притягнення прокурора до відповідальності у порядку, встановленому чинним законодавством».

По аналогії з розглядом кримінально-процесуальної відповідальності слідчого та дізнавача, заходи, які можуть застосовуватися до прокурора, такі як покладення повноважень на іншого прокурора чи скасування його постанов, важко охарактеризувати як міру покарання. Це складно зробити, оскільки вони частково мають правовідновлювальний характер, зокрема у випадку скасування необґрунтованої постанови прокурора. З іншого боку, неясно, чи є призначення іншого прокурора покаранням, і який саме негативний вплив це матиме на особу. Варто нагадати, що основною ознакою юридичної відповідальності є настання несприятливих наслідків для особи.

Щодо цивільно-правової відповідальності, слід зазначити два можливі шляхи її застосування стосовно прокурора. Перший із них детально описує

В. Г. Клочков, який зазначає, що повідомлення про підозру без достатніх доказів суперечить вимогам Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду». Відповідно, особа має право звернутися за відшкодуванням збитків, якщо кримінальне провадження закрито на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК України, а підозра виявилася необґрунтованою [101, с. 265]. На початку цього підрозділу вже зазначалося, що часто трапляються випадки, коли прокурор не перевіряє належним чином обґрунтованість повідомлення про підозру або здійснює це без наявності складу злочину. Це, своєю чергою, призводить до безпідставного притягнення особи до кримінальної відповідальності.

При цьому особливу увагу слід звернути на висновок колегії суддів, викладений у постанові Житомирського апеляційного суду від 16 січня 2025 року у справі № 296/4704/24. У ньому зазначено, що шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою лише у випадках, передбачених частиною першою ст. 1176 ЦК України. Ці випадки включають незаконне засудження, незаконне притягнення до кримінальної відповідальності, незаконне застосування запобіжного заходу, незаконне затримання, а також незаконне накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт. За відсутності підстав для застосування частини першої ст. 1176 ЦК України, у інших випадках завдання шкоди цими органами відшкодування здійснюється на загальних підставах, відповідно до частини шостої цієї статті [208].

Саме на основі цього рішення можна простежити логіку притягнення прокурора до цивільно-правової відповідальності за неефективне процесуальне керівництво. У таких випадках відшкодування шкоди здійснюватиметься за загальними правилами відшкодування шкоди, завданої

органом державної влади, його посадовими або службовими особами, відповідно до ст.ст. 1173, 1174 ЦК України та 130 КПК України [208].

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 03 вересня 2019 року у справі № 916/1423/17 (провадження № 12-208гс18) зазначила, що надмірна тривалість кримінального провадження може спричинити моральні страждання особи, зумовлені тривалою невизначеністю спірних правовідносин, необхідністю відвідування органів досудового розслідування, неможливістю здійснювати звичайну щоденну діяльність, підризом репутації тощо. Відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції, позивач може претендувати на компенсацію за шкоду, спричинену надмірною тривалістю кримінального провадження, за умови, що він доведе факт надмірної тривалості досудового розслідування, підтвердить завдання матеріальної чи моральної шкоди, а також обґрунтує її розмір [203].

У цьому контексті можна також говорити про солідарну відповідальність прокурора, який здійснює процесуальне керівництво розслідуванням. Прокурор не є сторонньою процесуальною фігурою у провадженні, оскільки він має певні обов'язки. Як було зазначено раніше, аналіз дисциплінарної практики свідчить, що відсутність письмових вказівок прокурора, неспроможність скасувати незаконні рішення слідчих про закриття проваджень, невжиття заходів для заміни слідчих або притягнення їх до дисциплінарної відповідальності тощо – усе це є складовими ефективності досудового розслідування. Відповідно, не можна покладати відповідальність виключно на орган досудового розслідування, оскільки прокурор також несе відповідальність за належне процесуальне керівництво.

Висновки до розділу 3

1. Розкривши загальні положення про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, констатуємо, що юридична

відповідальність слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені під час їхньої взаємодії на стадії досудового розслідування, настає лише за наявності складу відповідного правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), зокрема: 1) основний безпосередній об'єкт – порядок виконання процесуальних функцій та реалізації повноважень сторони обвинувачення відповідно до вимог КПК України; додатковий – процесуальні права інших учасників провадження та авторитет правоохоронних органів; 2) об'єктивна сторона – протиправна дія/бездіяльність, що потребує обов'язкової участі іншого суб'єкта сторони обвинувачення (погодження клопотань, виконання вказівок прокурора тощо), шкідливі наслідки (неефективність розслідування, затягування строків, порушення прав) та причинно-наслідковий зв'язок; 3) суб'єкт – спеціальний: слідчий, дізнавач, прокурор, наділені процесуальною дієздатністю у конкретному провадженні; 4) суб'єктивна сторона – умисел або необережність.

Акцентовано увагу на тому, що за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування ці суб'єкти можуть бути притягнуті до відповідальності в межах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінально-процесуальної відповідальності.

Визначено критерії, за якими можна відмежувати правопорушення, вчинені під час взаємодії, від правопорушень, вчинених не під час взаємодії, до яких можна віднести такі критерії: процесуальної залежності діяння; безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів; спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії.

2. Встановивши специфіку юридичної відповідальності слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії із прокурором під час досудового розслідування, зазначимо, що вона може наставати у формах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності та кримінально-процесуальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність за невиконання письмових вказівок прокурора раніше передбачалася ст. 381¹ КК України (виключена у 2014 р.); практика застосування (2013–2015 рр.) була незначною (загалом 10 зареєстрованих правопорушень, лише 1 обвинувальний акт); норма піддавалася критиці за нечітке формулювання, повтори, оціночні ознаки та криміналізаційну надмірність; її скасування визнано обґрунтованим. Адміністративна відповідальність за ст. 185⁸ КУпАП («Ухилення від виконання законних вимог прокурора») застосовується до невиконання письмових вказівок прокурора, однак судова практика є суперечливою: частина судів визнає вказівки формою законних вимог і притягує слідчих до відповідальності, інша частина відмовляє через нетотожність понять «вимога» та «вказівка» і спеціальне регулювання КПК України. Дисциплінарна відповідальність не поширюється на невиконання вказівок прокурора, оскільки виникає лише в межах службової підлеглості; Дисциплінарний статут Національної поліції не охоплює відносини процесуального керівництва. Кримінально-процесуальна відповідальність реалізується шляхом скасування незаконних рішень слідчого (ч. 6 ст. 36 КПК України), відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування (ч. 4 ст. 40 КПК України); однак такі заходи мають переважно правовідновлювальний, а не штрафний характер.

3. Визначивши зміст юридичної відповідальності прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії із слідчим та дізнавачем під час досудового розслідування, можемо ствердити, що вона настає у формах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінально-процесуальної відповідальності. Кримінальна відповідальність можлива за ст. 367 КК України (службова недбалість), відсутні спеціальні статті за неефективне керівництво чи за порушення, вчинені під час взаємодії. Адміністративна відповідальність не передбачає спеціального складу адміністративного правопорушення, вчиненого під час взаємодії. Дисциплінарна відповідальність (ст. 43 Закону «Про прокуратуру») настає

переважно за п. 1 ч. 1 – невиконання/неналежне виконання службових обов'язків; найпоширеніші порушення за практикою КДКП: неефективне процесуальне керівництво, відсутність вказівок слідчому, неперевірка обґрунтованості підозр, затягування розслідування; підстави мають загальний характер, потребують конкретизації. Кримінально-процесуальна відповідальність реалізується через: заміну прокурора у разі неефективного керівництва; скасування незаконних постанов. Такі заходи переважно правовідновлювальні, превентивний та штрафний ефект обмежений. Цивільно-правова відповідальність: держава відшкодовує шкоду за ст. 1176 ЦК України, регрес до прокурора можливий за наявності вироку суду чи рішення про накладення дисциплінарного стягнення, проте, реалізація стягнення цієї шкоди залишається складною, як у теоретичному плані, так і в практичному.

Встановлено, що відповідальність прокурора за неефективність досудового розслідування обмежена через: покладення основного обов'язку ефективності на орган досудового розслідування (ст. 38, 40 КПК України); оціночний характер поняття «неефективність»; відсутність строків для погодження клопотань. Практика КДКП та судів свідчить про неоднозначне застосування відповідальності: часто провадження закриваються за відсутності конкретних невиконаних дій прокурора; заміна прокурора чи скасування рішень не завжди тягне дисциплінарні наслідки. Запропоновано доповнити ч. 3 ст. 37 КПК України обов'язком керівника прокуратури ініціювати провадження про притягнення прокурора до відповідальності у разі його заміни через неефективне процесуальне керівництво.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного узагальнення й теоретичного розгляду наукових праць, аналізу чинного кримінального процесуального законодавства України та зарубіжних країн, а також вивчення судової й дисциплінарної практики під час його застосування, мету дисертаційного дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання успішно виконано. За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. Визначено поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором як узгодженої кримінально-процесуальної діяльності, що здійснюється відповідно до положень КПК України та спрямована на досягнення завдань кримінального провадження, шляхом використання доступних сил та засобів у часових межах від внесення відомостей до ЄРДР до закінчення досудового розслідування.

Сутність взаємодії показує, що вона є не лише процесуальною, але й організаційно-правовою категорією, яка передбачає законність, чітке визначення суб'єктів, часові межі та спільну мету – забезпечення законності та збирання, перевірку та оцінку доказів. Відсутність чіткого законодавчого закріплення поняття «взаємодія» не применшує його значення, але вказує на потребу вдосконалення нормативної бази, зокрема шляхом закріплення у КПК України засади взаємодії сторони обвинувачення. Основний зміст цієї засади полягає у закріпленні обов'язку слідчого, дізнавача та прокурора взаємодіяти під час реалізації своїх повноважень з метою досягнення спільних завдань кримінального провадження. Вона визначає загальну спрямованість діяльності сторони обвинувачення у випадках наявності прогалин або неоднозначності правового регулювання. Порушення цього обов'язку взаємодії свідчить про відхилення від засад кримінального провадження та тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.

До характерних ознак взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором можна віднести: 1) законність взаємодії; 2) можливість взаємодії виключно в межах кримінально-процесуальних правовідносин; 3) визначене коло суб'єктів взаємодії; 4) наявність темпоральних меж взаємодії; 5) погодження дій суб'єктів взаємодії; 6) наявність спільної мети взаємодії; 7) відповідність взаємодії загальним засадам кримінального провадження; 8) здійснення взаємодії у визначених формах; 9) диференційовані механізми взаємодії впливають з норм кримінально-процесуального законодавства.

Значення взаємодії полягає у тому, що вона є невід'ємним елементом проведення ефективного досудового розслідування. Від того, наскільки погоджена діяльність досліджуваних суб'єктів буде ефективною залежить досягнення завдань досудового розслідування та кримінального провадження в цілому. Тобто ефективність взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора є ключовим фактором досудового розслідування, оскільки їхня погоджена діяльність забезпечує швидке, повне та об'єктивне встановлення обставин із дотриманням засад кримінального провадження. Така взаємодія є основою для створення доказової бази, що знижує ризики оскарження в суді процесуальних дій та рішень чи бездіяльності. Отже, від ефективності такої взаємодії залежить результати усього кримінального провадження.

2. Встановивши ретроспективу становлення взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування та сучасний стан правового регулювання, констатуємо, що становлення взаємодії між слідчим, дізнавачем та прокурором під час досудового розслідування має глибоке історичне коріння, що простежується від часів Київської Русі до сучасної України. У період Київської Русі розшукова діяльність покладалася на общину, а спеціалізованих органів не існувало, однак відбувалася поступове ведення відповідних професій для цих ролей, зокрема, у XIX столітті за часів Російської імперії, коли з'явилися судові слідчі та прокурорський нагляд. Радянська доба додала централізації та змішування функцій, що ускладнило чітке розмежування повноважень між цими суб'єктами. Розгляд історичної

ретроспективи демонструє, як еволюція правових систем формувала сучасні підходи до їхньої взаємодії, підкреслюючи поступовий перехід до більш структурованої взаємодії з визначенням ролей.

Запропоновано періодизацію розвитку взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором: 1) період громадських розслідувань (XI-XVI ст.) – розслідування здійснювала громада або місцева влада за відсутності спеціалізованих органів; 2) виникнення спеціалізованих ролей (XVI-XIX ст.) – з'явилися перші окремі функції (військовий осавул у Запорізькій Січі, судовий слідчий у Російській імперії), почала формуватися роль прокурора; 3) централізований контроль і нагляд (XIX-початок XX ст.) – розширення прокурорського нагляду, централізація слідчих органів 4) радянський період (1917-1991) – домінування прокуратури, що поєднувала функції розслідування і нагляду; 5) пострадянський період (1991-2012) – поступове відокремлення слідства від прокуратури; Конституція України 1996 р. передбачила передачу досудового розслідування іншим органам; взаємодія залишалася ієрархічною з елементами самостійності слідчого; 6) сучасний період (2012-дотепер) – прийняття КПК України 2012 року; запроваджено процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням; активно використовуються цифрові інструменти ЄРДР, «іКейс» тощо.

3. Проведений порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на прикладі країн Європейського Союзу дає підстави виділити три основні моделі взаємодії: 1) прокурор як безпосередній виконавець розслідування; 2) прокурор як процесуальний керівник досудового розслідування, що здійснюють органи досудового розслідування; 3) автономне розслідування органами досудового розслідування під наглядом прокурора. Найпоширенішою є друга модель, де прокурор відіграє роль координатора, надаючи обов'язкові вказівки, контролюючи законність і спрямовуючи хід розслідування.

У країнах ЄС прокурор самостійно проводить досудове розслідування у окремих категоріях проваджень в Угорщині, Швеції, Румунії, Португалії, Іспанії та Ірландії. У решті проаналізованих країн прокурор переважно керує або наглядає за досудовим розслідуванням. Основними механізмами взаємодії є: надання обов'язкових вказівок, вимога надання матеріалів і звітів, участь прокурора у процесуальних діях, скасування чи зміна рішень слідчих, перерозподіл справ між суб'єктами, а також делегування окремих слідчих (розшукових) дій. У Фінляндії окремо законодавчо закріплено принцип співпраці, що включає консультації та обмін інформацією.

4. Аналіз перешкод, які унеможливають або роблять неефективною взаємодію слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, дає змогу ствердити, що основними з них є: 1) нормативно-правові; 2) організаційні; 3) психологічні; 4) доктринальні.

Нормативно-правові перешкоди полягають у неузгодженості термінології (зокрема, понять «процесуальне керівництво» та «нагляд») між Конституцією України, КПК України та Законом «Про прокуратуру», що створює правову невизначеність і ускладнює чітке розмежування повноважень. Єдиним дієвим вирішенням цієї проблеми є уніфікація термінології та приведення її у відповідність положенням Конституції України.

Організаційні чинники, зокрема надмірна завантаженість прокурорів, недостатній рівень практичного досвіду та проблеми з обміном інформацією, знижують оперативність і якість розслідувань. Впровадження системи автоматичного розподілу справ та розширення цифровізації через систему «іКейс» можуть оптимізувати навантаження, зменшити суб'єктивізм і підвищити прозорість. Проте ризики маніпуляцій, як у випадках з автоматизованим розподілом у судах, потребують чіткого законодавчого закріплення критеріїв розподілу, наприклад, через уточнення ст. 37 КПК України.

Психологічні чинники, такі як розбіжності у сприйнятті ролей, недостатня емоційна компетентність і вплив правосвідомості, ускладнюють комунікацію та прийняття рішень. Тренінги з розвитку комунікативних навичок, управління конфліктами та врахування пропозицій слідчих щодо строків виконання завдань сприятимуть злагодженій співпраці. Вплив зовнішньої протидії розслідуванню, зокрема маніпуляцій зацікавленими особами, додатково посилює психологічне навантаження, що вимагає посилення механізмів захисту процесуальних дій.

Доктринальні чинники вказують на брак комплексних наукових досліджень взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора в умовах КПК України 2012 року. Стимулювання наукових розробок через грантові програми та партнерство між академічними й правоохоронними установами сприятиме формуванню теоретичної бази для практичних удосконалень.

5. Охарактеризувавши процесуальну форму взаємодії, констатовано, що основними механізмами її реалізації є: 1) надання прокурором доручень і вказівок та їх виконання слідчим і дізнавачем; 2) погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження процесуальних документів; 3) скасування незаконних або необґрунтованих постанов.

6. З'ясування особливостей організаційно-правової форми взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування дало можливість ствердити, що ця форма відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності досудового розслідування, будучи основою для взаємодії цих учасників кримінального провадження. Ця форма, що базується на нормах кримінального процесуального законодавства, відомчих актах, створюючи умови для чіткого розподілу обов'язків, оперативного обміну інформацією та спільного планування дій. Її значення полягає не лише у забезпеченні дотримання процесуальних норм, а й у створенні гнучкої системи, здатної адаптуватися до реалій конкретного розслідування. Вона охоплює як усталені механізми (узгодження слідчих (розшукових) дій; спільне планування досудового розслідування), так і сучасні підходи (використання

інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема ЄРДР і системи «іКейс»). Організаційно-правова форма, на відміну від суто організаційної, підкреслює юридичну основу взаємодії, що відповідає вимогам кримінального провадження.

Запропоновано авторське визначення поняття «організаційно-правова форма взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора», під яким розуміється структурована система відносин між слідчим, дізнавачем, прокурором та, за необхідності, іншими учасниками кримінального провадження, яка базується на нормах законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, спрямована на координацію та реалізацію процесуальних і організаційно-правових заходів для забезпечення ефективного досудового розслідування.

7. Розкривши загальні положення про юридичну відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, констатуємо, що юридична відповідальність слідчого, дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені під час їхньої взаємодії на стадії досудового розслідування, настає лише за наявності складу відповідного правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), зокрема: 1) основний безпосередній об'єкт – порядок виконання процесуальних функцій та реалізації повноважень сторони обвинувачення відповідно до вимог КПК України; додатковий – процесуальні права інших учасників провадження та авторитет правоохоронних органів; 2) об'єктивна сторона – протиправна дія/бездіяльність, що потребує обов'язкової участі іншого суб'єкта сторони обвинувачення (погодження клопотань, виконання вказівок прокурора тощо), шкідливі наслідки (неефективність розслідування, затягування строків, порушення прав) та причинно-наслідковий зв'язок; 3) суб'єкт – спеціальний: слідчий, дізнавач, прокурор, наділені процесуальною дієздатністю у конкретному провадженні; 4) суб'єктивна сторона – умисел або необережність.

Акцентовано увагу на тому, що за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування ці суб'єкти можуть бути притягнуті до відповідальності в межах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінально-процесуальної відповідальності.

Визначено критерії, за якими можна відмежувати правопорушення, вчинені під час взаємодії, від правопорушень, вчинених не під час взаємодії, до яких можна віднести такі критерії: процесуальної залежності діяння; безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів; спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії.

8. Встановивши специфіку юридичної відповідальності слідчого та дізнавача за правопорушення, вчинені під час взаємодії із прокурором під час досудового розслідування, зазначимо, що вона може наставати у формах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності та кримінально-процесуальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність за невиконання письмових вказівок прокурора раніше передбачалася ст. 381¹ КК України (виключена у 2014 р.); практика застосування (2013–2015 рр.) була незначною (загалом 10 зареєстрованих правопорушень, лише 1 обвинувальний акт); норма піддавалася критиці за нечітке формулювання, повтори, оціночні ознаки та криміналізаційну надмірність; її скасування визнано обґрунтованим. Адміністративна відповідальність за ст. 185⁸ КУпАП («Ухилення від виконання законних вимог прокурора») застосовується до невиконання письмових вказівок прокурора, однак судова практика є суперечливою: частина судів визнає вказівки формою законних вимог і притягує слідчих до відповідальності, інша частина відмовляє через нетотожність понять «вимога» та «вказівка» і спеціальне регулювання КПК України. Дисциплінарна відповідальність не поширюється на невиконання вказівок прокурора, оскільки виникає лише в межах службової підлеглості; Дисциплінарний статут Національної поліції не охоплює відносини

процесуального керівництва. Кримінально-процесуальна відповідальність реалізується шляхом скасування незаконних рішень слідчого (ч. 6 ст. 36 КПК України), відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування (ч. 4 ст. 40 КПК України); однак такі заходи мають переважно правовідновлювальний, а не штрафний характер.

9. Визначивши зміст юридичної відповідальності прокурора за правопорушення, вчинені під час взаємодії із слідчим та дізнавачем під час досудового розслідування, можемо ствердити, що вона настає у формах кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінально-процесуальної відповідальності. Кримінальна відповідальність можлива за ст. 367 КК України (службова недбалість), відсутні спеціальні статті за неефективне керівництво чи за порушення, вчинені під час взаємодії. Адміністративна відповідальність не передбачає спеціального складу адміністративного правопорушення, вчиненого під час взаємодії. Дисциплінарна відповідальність (ст. 43 Закону «Про прокуратуру») настає переважно за п. 1 ч. 1 – невиконання/неналежне виконання службових обов'язків; найпоширеніші порушення за практикою КДКП: неефективне процесуальне керівництво, відсутність вказівок слідчому, неперевірка обґрунтованості підозр, затягування розслідування; підстави мають загальний характер, потребують конкретизації. Кримінально-процесуальна відповідальність реалізується через: заміну прокурора у разі неефективного керівництва; скасування незаконних постанов. Такі заходи переважно правовідновлювальні, превентивний та штрафний ефект обмежений. Цивільно-правова відповідальність: держава відшкодовує шкоду за ст. 1176 ЦК України, регрес до прокурора можливий за наявності вироку суду чи рішення про накладення дисциплінарного стягнення, проте, реалізація стягнення цієї шкоди залишається складною, як у теоретичному плані, так і в практичному.

Встановлено, що відповідальність прокурора за неефективність досудового розслідування обмежена через: покладення основного обов'язку

ефективності на орган досудового розслідування (ст. 38, 40 КПК України); оціночний характер поняття «неефективність»; відсутність строків для погодження клопотань. Практика КДКП та судів свідчить про неоднозначне застосування відповідальності: часто провадження закриваються за відсутності конкретних невиконаних дій прокурора; заміна прокурора чи скасування рішень не завжди тягне дисциплінарні наслідки. Запропоновано доповнити ч. 3 ст. 37 КПК України обов'язком керівника прокуратури ініціювати провадження про притягнення прокурора до відповідальності у разі його заміни через неефективне процесуальне керівництво.

10. З метою удосконалення взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування запропоновано внести такі зміни до законодавства:

1) у назві статті 25 КПК України після слова «Публічність» доповнити словами «та взаємодія сторони обвинувачення»;

2) статтю 25 КПК України доповнити частиною другою такого змісту: «Учасники кримінального провадження зі сторони обвинувачення зобов'язані взаємодіяти під час виконання своїх повноважень відповідно до чинного законодавства. Невиконання або неналежне виконання обов'язку щодо взаємодії учасниками зі сторони обвинувачення тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.»;

3) перше речення частини першої статті 37 КПК України викласти в такій редакції: «Прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування з урахуванням раціонального розподілу навантаження та його поточного обсягу справ.»;

4) друге речення частини третьої статті 37 КПК України викласти в такій редакції: «У виняткових випадках, через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, керівник органу

прокуратури може покласти повноваження цього прокурора на іншого прокурора того ж органу прокуратури та одночасно ініціювати провадження щодо притягнення прокурора до відповідальності у порядку, встановленому чинним законодавством.»;

5) частину першу статті 40 КПК України після слів «процесуальних дій» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.»;

6) речення другої частини четвертої статті 40 КПК України виключити;

7) друге речення частини першої статті 40¹ КПК України після слів «здійснення дізнання» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.»;

8) у назві статті 185⁸ КУпАП після слів «законних вимог» доповнити словами «та письмових вказівок прокурора»;

9) доповнити статтю 185⁸ КУпАП частиною третьою такого змісту: «Невиконання або неналежне виконання слідчим або дізнавачем письмових вказівок прокурора, – тягне за собою накладення штрафу від вісімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Act No. 19 on Criminal Proceedings, 1998 (as of 2003) Hungary. *International Humanitarian Law Databases*. URL: <https://surl.lu/xesmwk>.
2. Albuquerque José P. Ribeiro ve. The Portuguese Public Prosecution Service: institutional concept and magistracy. *Università di Firenze*. 2020. URL: <https://surl.li/aiwhpb>.
3. Álvarez David Vilas. The EPPO Implementation: A Perspective from Spain. *Eucrim*. 2018. P. 124–130 URL: <https://surl.li/ofgwtv>.
4. Criminal Code of the Republic Poland. Act Of 6 June 1997. *ICC Legal Tools Database*. URL: <https://surl.li/iosobs>.
5. Criminal Procedure Act (689/1997; Amendments up to 260/2002 included). *Ministry of Justice Finland*. URL: <https://surl.lu/xnfonu>.
6. Criminal Procedure Code of Portugal (1987, as amended 2015). *Legislationline*. URL: <https://surli.cc/qkdlrh>.
7. Criminal Procedure Code of Romania (2010, as amended 2014). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/orhcdi>.
8. Criminal Procedure Code of the Czech Republic (1961, as amended 2012). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/idwkmo>.
9. Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany (1950, as amended 2021). *Legislationline*. URL: <https://surl.lt/bfydgg>.
10. Criminal Procedure Code of the Grand-Duchy of Luxembourg (1808, as amended 2020). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/jdduqt>.
11. Criminal Procedure Code of the Kingdom of Belgium (1808, as amended 2019). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/kggyad>.
12. Criminal Procedure Code of the Kingdom of Netherlands (1926, as amended 2012). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/sghzjt>.
13. Criminal Procedure Code of the Republic of Croatia (2009). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/hujseu>.

14. Criminal Procedure Code of the Republic of Estonia (2003, as amended 2017). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/ikrbwc>.

15. Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania Law approved by № IX-785 of 14 March 2002. URL: <https://surl.li/lfssue>.

16. Criminal Procedure Code of the Republic of Slovenia (1994, as amended 2020). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/jhdocw>.

17. Criminal Procedure Code of the Slovak Republic (2005). *Legislationline*. URL: <https://surl.li/gfayum>.

18. Criminal procedure. *Ministry of Justice Finland*. URL: <https://surl.lu/sggcin>.

19. Esitutkintalaki: 805/2011. *Finlex*. URL: <https://surl.lu/tmuaxa>.

20. Italian Criminal Procedure Code. D.P.R. 447/1988. *ICC Legal Tools Database*. URL: <https://surli.cc/rwztbb>.

21. Latvian Criminal Procedure Code 2005 (2017). *Cooperation and Judicial Assistance Database*. URL: <https://surl.li/wfjias>.

22. Reply from Greece to the questionnaire on the «Action of prosecutors within the framework of criminal investigation» (Opinion No. 10/2015). *Consultative Council of European Prosecutors (CCPE)*. URL: <https://surl.lu/ypqphv>.

23. Reply from Ireland to the questionnaire on the «Action of prosecutors within the framework of criminal investigation» (Opinion No. 10/2015). *Consultative Council of European Prosecutors (CCPE)*. URL: <https://surl.li/zyjcce>.

24. Schwaighofer K. The public prosecutor in Austria. *DPCE Online*. 2024. URL: <https://surl.li/lnepin>.

25. Statistical reports. Violations by Article and by State 2023. *European Court of Human Rights*. URL: <https://surl.li/txywig>.

26. The Danish Prosecution Service. *European Judicial Network*. URL: <https://surli.cc/nygjpd>.

27. The Greek Code of Criminal Procedure (Law 4620/2019). *Lawspot*. 2021. URL: <https://surl.li/lciqfr>.
28. The independence of public prosecutors in Spain. *Universidad CEU Cardenal Herrera*. 2021. URL: <https://surl.li/gwucrh>.
29. The Swedish Code of Judicial Procedure (1942:740). *Government Offices of Sweden*. URL: <https://surl.li/mthonc>.
30. Адамов Ф. П. Основні владні суб'єкти досудового розслідування і їхні кримінальні процесуальні функції. *Європейські перспективи*. 2020. №. 3. С. 131–135. URL: <https://surl.li/hagsks>.
31. Андрушко О. В. Теорія та практика юридичної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Хмельницький, 2020. 488 с.
32. Артикуца Н. В. Законодавчі терміни та їх визначення. *Наукові записки НаУКМА: Юридичні науки*. 2009. Т. 90. С. 39–44. URL: <https://surl.li/oitzej>.
33. Багрій М. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 57. С. 315–321. URL: <https://surl.li/kzvesd>.
34. Банах С. В. До питання про адміністративно-правовий статус прокурорів в Україні на шляху до формування органу публічного обвинувачення європейського зразка. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 191–195. URL: <https://surl.li/azrubb>.
35. Банах С., Грубінко А., Онищук І. Переваги та недоліки впровадження системи електронного кримінального провадження в органах досудового слідства України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 1. С. 77–83. URL: <https://surl.li/mrovju>.
36. Банчук О., Каменев М., Крапивін Є. та інші. Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні. Київ: Москаленко О. М., 2019. 140 с.

37. Басиста І. В. Вплив криміналізаційної надмірності на розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2017. № 1. С. 189–197. URL: <https://surl.li/gwaiax>.

38. Берназ В. Д. Правові та психологічні аспекти оптимізації формування переконання слідчого у кримінальному провадженні як основа оцінки доказів. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 11–21. URL: <https://surl.li/vpmvbh>.

39. Берназ П. В. Становлення та розвиток суб'єктів здійснення досудового слідства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 154–159. URL: <https://surl.li/dqauhw>.

40. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2016. 227 с.

41. Білокінь Р. М. Кримінально-процесуальна відповідальність: монографія. Київ: Видавничий центр «Кафедра», 2017. 430 с.

42. Бліхар В. С., Козловець М. А., Горохова Л. В. та ін. Філософія: словник термінів та персоналій. К. : КВІЦ, 2020. 274 с.

43. Богатирьов І. Г., Савченко А.В. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 133–137. URL: <https://surl.li/fcdbwz>.

44. Бойко О. П., Кобзар О. Ф., Рогальська В. В. та ін. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.

45. Бондар В. С. Взаємодія слідчого (дознавача) з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у криміналістичному та кримінальному процесуальному вимірах (методологічні та праксеологічні проблеми). *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 141–153. URL: <https://surl.li/shyujj>.

46. Бондар Г. Ю. Проблема визначення сутності та значення взаємодії в діяльності слідчих правоохоронних відомств. *Вісник Національного*

університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 22. С. 138–143. URL: <https://surl.li/twhmkd>.

47. Борисенко М. В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 260 с.

48. Бортун М. Взаємодія прокурора зі слідчим, слідчим суддею на стадії досудового розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 4. С. 95–100. URL: <https://surl.li/qwxvvm>.

49. Бортун М. І. Поняття «взаємодія» в кримінальному провадженні. *Юридична Україна*. 2017. № 9-10. С. 52–58. URL: <https://surl.lu/tavzcr>.

50. Бортун М. Складові ефективності, або Дещо про діяльність прокурора в кримінальному провадженні. *Юридичний вісник України*. 2020. № 16–17. С. 19.

51. Вакулік О. А., Азаров Ю. А. Початок досудового розслідування у кримінальному провадженні: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 184 с.

52. Васечко Л. О., Шевченко В. О. Спеціальна дисциплінарна відповідальність: особливості нормативного регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 135–138. URL: <https://surl.li/ojslly>.

53. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Том 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол.: В. Т. Нор (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. 960 с.

54. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

55. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків. 2017. 152 с.

56. Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 31 січня 2025 року у справі № 295/7769/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124209105>.

57. Висновок Консультативної ради європейських прокурорів «Щодо ролі прокурорів у кримінальних розслідуваннях» від 20 листопада 2015 року №10. (2015). *Council of Europe*. URL: <https://surl.lu/czdewc>.

58. Висновок щодо проекту Кримінально-процесуального кодексу України. *TEJSU project DG-I (2011)16*. 2011. Страсбург. 90 с.

59. Відповідальність слідчого і прокурора треба розцінювати як гарантію виконання ними процесуальних повноважень. *Legal High School*. URL: <https://surl.li/orvdvk>.

60. Водянніков О. Ю. Конституція і злочин: теорія криміналізації в світлі конституційної концепції *ultima ratio*. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022. Вип. 96. С. 14–35. URL: <https://surl.li/ouzwqd>.

61. Возіян В. А. Основні напрями взаємодії слідчих з іншими підрозділами Національної поліції у протидії незаконному обігу наркотичних засобів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019-3. С. 50–53.

62. Войтович Н. Проблемні питання нормативно-правового регулювання взаємодії правоохоронних органів. *Літописець. Випуск 16: Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції (до річниці прийняття Загальної декларації прав людини)»* (м. Житомир, 9 грудня 2020 року). Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021. С. 54–57.

63. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.

64. Гаєнко В. І. Деякі міркування щодо організації взаємодії на досудовому слідстві. *Право і безпека*. 2003. Т. 2. № 3. С. 58–60.

65. Галаган В. І., Яковенко М. О. Становлення і розвиток дізнання як форми досудового розслідування в Україні (XVIII–XIX століття). *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2020. Т. 6. С. 28–37. URL: <https://surl.li/yjgqbo>.

66. Гасанов Р. Н. Здійснення повноважень прокурором в частині проведення слідчих (розшукових) дій. дис. ... канд. юри. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 251 с.

67. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальна діяльність: проблеми визначення поняття. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 461–468.

68. Голосов С. С. Процесуальне керівництво прокурором на стадії досудового розслідування. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем*. Одеса : Фенікс, 2015. Вип. 55. С. 300–307.

69. Городецька М. С. Щодо можливості провадження досудового розслідування прокурором. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 4. С. 207–213.

70. Горуйко Х. П. Особливості провадження у кримінальних справах: досвід Західно-Української Народної Республіки (1918–1919 рр.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право*. 2012. Вип. 20. Ч. 2. Т. 1. С. 27–30.

71. Грекова І. В., Тарасенко Л. Б. Процесуальні форми взаємодії оперативних підрозділів з органами досудового розслідування національної поліції України в сучасних умовах протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 4. С. 29–33.

72. Гришанова Н. Повідомлення про підозру: які існують підстави для оскарження. *Ліга:Закон*. 2021. URL: <https://griml.com/U3iG6>.

73. Гуцуляк М. Я., Костюк Л. О. Поняття, зміст та ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. *Політика в сфері боротьби зі злочинністю*:

матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції. Івано-Франківськ, 2014. С. 57–60.

74. Гюльмагомедов Д. Планування: для тих, хто розуміє цей біль. URL: <https://surl.li/cygmpl>.

75. Гюльмагомедов Д., Белоусов Ю. Ролі слідчого і прокурора на досудовому розслідуванні. 2021. URL: <https://surl.lu/fzjvpl>.

76. Демідов І. І. Взаємодія прокурора, слідчого з оперативними й іншими підрозділами під час проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки товарів, предметів і речовин у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 246–258.

77. Дисциплінарний статут Національної поліції України: Статут від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

78. Дисциплінарний статут прокуратури України: Статут від 06.11.1991 № 1796-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1796-12>.

79. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): Міжнародний документ від 25.03.1957. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://surl.li/cducjs>.

80. Донцов Д. Ю. Принцип non bis in idem у кримінальному праві України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 59–61.

81. Дрозд В. Г., Гаврилюк Л. В., Романов М. Ю. та ін. Досудове розслідування кримінальних проступків: монографія. Київ: 7БЦ, 2023. 568 с.

82. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL <http://surl.li/nramlf>.

83. Єрмоленко-Князева Л. С. Взаємозв'язок дисциплінарної відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності. *Науковий*

вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2017. Вип. 26. С. 31–34.

84. Єрмоєнко І. В. Взаємодія прокурора та слідчого у кримінальному провадженні: підстави, форми та принципи. *Jurnalul juridic national: teorie și practică.* 2019. № 3(37). С. 157–160. URL: <https://surl.li/znusjt>.

85. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

86. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар / А. В. Лапкін. Харків: Право, 2015. 680 с.

87. Заяць Д. Д., Степанюк Р. Л. Поняття взаємодії у боротьбі зі злочинністю: криміналістичний підхід. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2006. Вип. 32. С. 7–11. URL: <https://surl.lt/cbgfrg>.

88. Іванов В. М. Історія держави і права України: підручник. Київ: МАУП, 2007. 552 с.

89. Івчук М. Ю. Юридична відповідальність працівників прокуратури України. *Форум права.* 2010. № 4. С. 397–401. URL: <https://surl.lt/hlbibn>.

90. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>

91. Інформація про результати діяльності органів Полтавської обласної прокуратури за 5 місяців 2022 року: додаток до рішення пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії обласної ради восьмого скликання 26.07.2022 № 399. URL: <https://surl.li/hhwljp>.

92. Історія прокуратури. *Офіс Генерального прокурора.* URL: <https://surl.li/xelhhu>.

93. Калатур М. Розвиток слідчих підрозділів правоохоронних органів на території України за часів існування СРСР. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 11. С. 208–212. URL: <https://surl.li/aagsoi>.

94. Каленіченко Л. І. Загальнотеоретична характеристика підстав юридичної відповідальності. *Право і Безпека*. 2016. № 4. С. 20–24. URL: <https://surl.li/zophqj>.

95. Капліна О.В., Карпенко М.О., Маринів В.І. Кримінальний процес: навч. посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2018. 298 с.

96. Капустіна Н. Б., Шевчук Я. В. Процесуальна відповідальність як соціальне явище: історико-філософський аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 522–525. URL: <https://surl.li/zpgrjm>.

97. Карпенко М. О. Щодо питання доцільності та перспектив створення єдиного слідчого органу в Україні крізь призму нового Кримінального процесуального кодексу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 1. С. 127–134. URL: <https://surl.li/cmazzv>.

98. Кірюшин А. А. Окремим ухвалам бути! (ВС/ККС у справі № 686/9636/18 від 14.06.2021). *Протокол.UA*. 2021. URL: <https://surl.li/irdrmp>.

99. Климчук О.М. Історико-правовий аналіз зародження розшукової діяльності за часів Київської Русі (IX–XIII ст.). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. №. 4. С. 16–19. URL: <https://surl.li/zmgekg>.

100. Клочков В. Г. Проблеми організації і процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням. *Юридична Україна*. 2021. № 4. С. 37–47. URL: <https://surl.li/kvnllly>.

101. Клочков В. Організація і процесуальне керівництво прокурором досудовим розслідуванням. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 260–267. URL: <https://surl.li/jtkyso>.

102. Клочков В. Прокурорський нагляд за досудовим розслідуванням. *Юридичний вісник України*. 14–27 травня 2021 року. № 18–19 (1347–1348). С. 10.

103. Коваленко І. А. Умови цивільно-правової відповідальності: загальнотеоретичний підхід. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 1 (34). С. 53–63. URL: <https://surl.li/tgxacf>.

104. Коваль А. А. Історико-правовий аналіз розвитку законодавства про негласні слідчі (розшукові) дії. *Юридичний електронний журнал*. 2015. № 2. С. 206–208. URL: <https://surl.li/wouery>.

105. Когут І. А. Діджиталізація кримінального провадження в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *IV Міжнародна наукова конференція «розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс»*: матеріали конференцій МЦНД, (м. Вінниця, 01 липня 2022 року). Вінниця: МНЦД. 2022. С. 94–95.

106. Когут І. А. Концептуальні підходи до визначення поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Сучасні дослідження світової науки*: матеріали науково-практичної конференції. (м. Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 червня 2022 року). м. Куновіце, 2022. С. 50–53.

107. Когут І. А. Особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 02. С. 1021–1026. URL: <https://surl.lu/gzzuaf>.

108. Когут І. А. Передумови відсутності належної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 334–335.

109. Когут І. А. Поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 617–620. URL: <https://surl.lu/vdquys>.

110. Когут І. А. Розмежування доручення та вказівки прокурора як форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи*: матеріали Круглого столу (м. Львів, 23 вересня 2022 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 171–174.

111. Когут І. А. Становлення та розвиток взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана)*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. (XIX–XXI ст.ст.). С. 71–74.

112. Когут І. А. Юридична відповідальність за правопорушення вчиненні під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Право.ua*. 2024. № 3. С. 154–159. URL: <https://surl.li/qjxgxn>.

113. Когут І. А. До питання проведення прокурором слідчих (розшукових) дій особисто. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 50–52.

114. Когут І. А. Досвід окремих країн Європи щодо взаємодії прокурора з органами досудового розслідування. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 59–62.

115. Когут І. А. Забезпечення процесуальної самостійності слідчого та дізнавача при взаємодії з прокурором. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів* (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 46–48.

116. Когут І. А. Значення взаємодії між правоохоронними органами як складової забезпечення правопорядку. *Актуальні проблеми юридичної науки. Забезпечення правопорядку в Україні та світі: виклики сьогодення: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять треті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 241–243.

117. Когут І. А. Надмірна завантаженість прокурорів як виклик у контексті ефективної взаємодії у кримінальному провадженні. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 140–143.

118. Когут І. А. Неєфективне процесуальне керівництво як підстава притягнення прокурора до юридичної відповідальності. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 87–89.

119. Когут І. А. Погодження клопотань прокурором як механізм процесуальної взаємодії зі слідчим та дізнавачем. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез*

XXIX щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 34–36.

120. Когут І. А. Форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Європейські перспективи*. 2024, № 3. С. 40–45. URL: <https://surl.li/lpidug>.

121. Когут І. А. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за невиконання письмових вказівок прокурора. *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять другі осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 240–242.

122. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

123. Комітет з питань правоохоронної діяльності заслухав інформацію Генерального прокурора України про хід реформування органів прокуратури. *Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України*. 2019. URL: <https://surl.li/trbzmn>.

124. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

125. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки: конституція від 30.01.1937. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_001.

126. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (березень 1919 р.): Конституція від 10.03.1919. *Верховна Рада України*.

Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19>.

127. Копча В. В., Лемак В. В. Порівняльно-правовий метод дослідження: нова роль в умовах глобалізації. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (79). С. 50–57.

128. Костенко М. В., Чорний Г. О. Психологічні особливості протидії зацікавлених осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 382–385. URL: <https://surl.it/kgtlfj>.

129. Косюта М. В. Прокуратура України: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2010. 404 с.

130. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В. та ін. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. Київ: Центр уч. Літ., 2011. 280 с.

131. Криміналістика: підручник / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.

132. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.

133. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. проф. Сташиса В. В., Тація В. Я. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. 456 с.

134. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник / за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 774 с.

135. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

136. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

137. Кримінально-процесуальний кодекс України: Кодекс від 28.12.1960 № 1001-05. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/ed19601228>.

138. Круп'як Л. Б. Організація діяльності державного службовця: навч. посібник. Тернопіль: Крок. 2015. 243 с.

139. Крушинський С. А. Подання доказів у кримінальному судочинстві України: монографія. Хмельницький: ХУУП, 2017. 247 с.

140. Кубрак П. М. Досудове слідство в українських землях за часів їх перебування у складі Литви, Польщі, Речі Посполитої у період XIV-XVII століть. *Юридична наука*. 2017. № 5. С. 178–190. URL: <https://surl.li/hgyuji>.

141. Курбатова І. С. Щодо забезпечення прокурором прав особи під час досудового розслідування. *Соціологія права*. 2020. Вип. 1. С. 7–11. URL: <https://surl.li/ipbhrj>.

142. Куриленко В. П. Загальна характеристика функцій прокурора в кримінальному провадженні. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (17 жовтня 2014 року, м. Харків). Вип. № 6 Харків: ТОВ «Оберіг», 2013. С. 57-61.

143. Ланчковський Ю. В. Правове регулювання електронного судочинства у цивільних справах. *Наукові перспективи*. 2024. № 7(49). С. 1049–1058. URL: <https://surl.li/gyimaq>.

144. Лапкін А. В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми: монографія. Харків: Право, 2020. 1304 с.

145. Лапкін А. В. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар. Харків: Право, 2015. 680 с.

146. Лапкін А. В. Основи прокурорської діяльності в Україні: навч. посіб. у схемах. Вид. 3-тє, змін. та допов. Харків, 2015. 152 с.

147. Лапкін А. В. Принцип незмінюваності прокурора у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 2(3). С. 85–89. URL: <https://surli.cc/pfping>.
148. Лапкін А. В. Прокурор як менеджер досудового розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1. С. 197–202. URL: <https://surl.lt/dfkinw>.
149. Лапкін А. В., Селивоненко Б. В. Підвищення кваліфікації як засіб професійного розвитку прокурорів. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 2(10). С. 57–61. URL: <https://surli.cc/pcbzgl>.
150. Лесько Н. В. Процесуальний статус прокурора в електронному кримінальному провадженні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. 2022. № 14 (26). С. 90–96. URL: <https://surl.li/tukbwt>.
151. Литвинчук О. І. Мета і завдання досудового розслідування. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2013. № 1082. Вип. 16. С. 219–221. URL: <https://surl.li/emcydo>.
152. Личик С. Організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням – конституційна функція прокуратури, що потребує законодавчого забезпечення впровадження. *Юридичний вісник України*. 6–12 липня 2018 року. № 27 (1200). С. 12–13.
153. Літвін В. В. Історія становлення та розвитку інституту кримінального розшуку. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 48. С. 408–419. URL: <https://surl.lu/imfmzm>.
154. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006–2011 роки). Частина 1. Загальні положення і досудове провадження: монографія. Київ: Істина, 2012. 288 с.
155. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Становлення дізнання як виду процесуальної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 70. С. 424–429.

156. Лупашку С. В. Історико-теоретичні аспекти становлення процесуального керівництва прокурора. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1(16). Том 3. С. 305–308.

157. Луцик В., Кордіяка Т. Повноваження прокурора, спрямовані на усунення порушень закону в ході досудового розслідування (за законодавством України та Польщі). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 87–94.

158. Максимова Л. О. Юридична відповідальність сторони обвинувачення у кримінальному провадженні. *Форум права*. 2015. № 1. С. 173–177. URL: <https://surl.li/vktnxw>.

159. Малюга В. Історико-правовий аналіз взаємодії органів досудового слідства і співробітників оперативних підрозділів у розслідуванні злочинів. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 163–170.

160. Малюга В. М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 289 с.

161. Малюга В. М. Загальна характеристика взаємодії слідчого у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7/2015. С. 61–65. URL: <https://surl.li/sigrnm>.

162. Малярова В. О., Дмитрієва Л. В. Види і форми взаємодії під впливом нового кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(2). С. 179–182.

163. Манькут А. Ю. Поняття юридичної відповідальності працівників прокуратури. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 158–161. URL: <https://surl.li/fjyuew>.

164. Мединська Л. В. Кримінально-процесуальна відповідальність сторін кримінального провадження. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 463–468.

165. Мельник А. В. Розвиток інституту дізнання в Україні. *Держава та регіони*. 2021. № 1 (71). С. 32–36.

166. Микитин Ю. І. Кримінальна процесуальна політика європейського союзу як частина політики Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 190–195. URL: <https://surl.li/kudlvq>.

167. Мичка В. І. Генеза кримінально-процесуальної функції прокуратури на досудових стадіях кримінального судочинства (друга половина XIX ст. – 1991 р.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2019. 22 с.

168. Мілорадова Н. Е. Проблемні питання професійного розвитку слідчих органів досудового розслідування національної поліції України. *Право і безпека*. 2019. № 1 (72). С. 104-110.

169. Молодик В. В. Організаційно-правові основи взаємодії прокуратури й органів розслідування в Україні. історичний досвід і сучасний стан. *Право і безпека*. 2013. № 4 (51). С. 43–48.

170. Мурдза Я. На одного прокурора Полтавщини припадає 260 справ: як зростало навантаження. *ZMIST*. 2024. URL: <https://surl.lu/xamlqr>.

171. Мурзановська А.В. Кримінально-процесуальна відповідальність за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року: монографія. Одеса, 2018. 192 с.

172. Назаров І. В., Сурженко М. О. Теоретичні засади відповідальності прокурорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія: Право. Випуск 47. Том 3. С. 149–152.

173. Налуцишин В. В., Налуцишин В. В. Слідчий суддя як гарант принципу змагальності на стадії досудового розслідування: аналіз міжнародного досвіду. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 84: частина 4. С. 105–110.

174. Науково-практичний коментар до статті 381¹ Кримінального кодексу України. *Ліга:Закон*. URL: <https://surl.li/wakfnn> (дата звернення: 01.01.2025).

175. Нижник Г.П. Роль прокурора на завершальному етапі досудового розслідування: дис...доктора філос. Національний університет «Острозька академія». Острог, 2025. 264 с.

176. Новіченко А. Організаційно-правові форми взаємодії поліції і територіальних громад в умовах воєнного стану. *Наше право*. 2022. № 4. С. 11–19. URL: <https://surl.li/qublmw>.

177. Обаль О. О. Слідчо-оперативна група як оптимальна організаційно-правова форма взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування економічних злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 2. С. 187–191.

178. Обшалов С. В., Санакоєв Д. Б. Організація взаємодії підрозділів кіберполіції з органами досудового розслідування та громадськістю у процесі доказування злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Наукові перспективи*. 2023. № 5(35). С. 641–652. URL: <https://surl.li/gsqplc>.

179. Озерський Е. Е. Окремі аспекти взаємодії прокурора з органом досудового розслідування в рамках здійснення кримінального провадження. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листопада 2017 року)*. Харків: ХНУВС, 2017. С. 303–305.

180. Органи прокуратури. *Інформаційна система моніторингу реалізації державної антикорупційної політики*. URL: <http://surl.li/tidmjl>.

181. Організація та діяльність органів прокуратури України: навч. посіб. / за ред. П. М. Каркача. Харків: Право, 2019. 500 с.

182. Осадчий В. І. Кримінально-правова характеристика невиконання слідчим вказівок прокурора (ст. 381¹ КК України) та проблеми застосування норми. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації*

Української держави: Третя міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 20–21 березня 2013 р. Київ: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2013. С. 26–30.

183. Основи кримінального процесу: навч. посібник / за заг. ред. Т. Г. Фоміної. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. 140 с.

184. Основи кримінальної політики Європейського Союзу: навчальний посібник / автори-упорядники: Житний О. О., Рибалко Г.С., Слінько Д. С., Харків, 2022. 147 с.

185. Павліченко Є. В., Привиденцев О. Г. Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів під час проведення досудового розслідування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 4. С. 94–98.

186. Павлова Т. О. Діджиталізація як напрям трансформації кримінального провадження. *Правова держава*. 2021. № 41. С. 96–102. URL: <https://surl.li/mpchpx>.

187. Падалка А. М. Юридична відповідальність слідчого: зміст і система. *Право.ua*. 2014. № 1. С. 60–65. URL: <https://surl.li/ejbckf>.

188. Палюх А. І. Участь прокурора в доказуванні під час досудового розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 20 с.

189. Письменицький А. А., Гапотій В. Д., Попенко Я. В., Поліщук В. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2017. 298 с.

190. Півненко Л. В. Належна організація взаємодії слідчого з органами дізнання в ході розслідування кримінальних справ. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. 2012. Вип. 19. С. 168-173.

191. Погорецький М. А., Волкотруб С. Г. Удосконалення кримінального процесуального законодавства України щодо підслідності органів досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 71–80.

192. Погорецький М. А., Хотенець В. М. Процесуальні і організаційно-тактичні форми взаємодії органів дізнання і досудового слідства. *Право і Безпека*. 2002. № 1. С. 178–183.

193. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Положення від 30.06.2020 № 298. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20>.

194. Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс»: Положення від 15.12.2021 № 175/390/57/72. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21>.

195. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ МВС України від 20.05.2020 № 405. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20>.

196. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України: Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

197. Полях А. М. Актуальні проблеми реалізації повноважень прокурора при здійсненні процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 25 жовтня 2013 р., м. Харків. Вип. № 5. Харків: ТОВ «Оберіг», 2013. С. 159–162.

198. Попович О. В., Томаш Л. В., Латковський П. П., Бабій А. Ю. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник. Чернівці, 2022. 319 с.

199. Порядок організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні: Наказ від 28.03.2019 № 51.

Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0363-19>.

200. Постанова Балтського районного суду Одеської області від 17 лютого 2020 року у справі № 493/2093/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87670678>.

201. Постанова Балтського районного суду Одеської області від 20 січня 2020 року у справі № 493/56/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87020038>.

202. Постанова Великої Палати Верховного Суду 19 березня 2019 року у справі № П/9901/577/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81287798>.

203. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 вересня 2019 року у справі № 916/1423/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124450110>.

204. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 липня 2018 року у справі № 9901/577/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75460178>.

205. Постанова Верховного Суду від 27 травня 2020 року у справі № 585/724/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89824901>.

206. Постанова Верховного Суду від 7 жовтня 2020 року у справі № 725/1199/19, провадження № 51-5720км19. *VERDICTUM.* URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/92173671>.

207. Постанова Деснянського районного суду м. Чернігова від 16 жовтня 2019 року у справі № 750/10186/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84966934>.

208. Постанова Житомирського апеляційного суду від 16 січня 2025 року у справі № 296/4704/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124450110>.

209. Постанова Оболонського районного суду м. Києва у справі № 756/161/20 від 05 березня 2020 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88704245>.

210. Постанова Одеського апеляційного суду від 14 липня 2020 року у справі № 493/56/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90929312>.

211. Постанова Одеського апеляційного суду від 24 квітня 2020 року у справі № 493/2093/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88947856>.

212. Почтовий М. М. *Методологічні та практичні засади публічності та диспозитивності у кримінальному провадженні України: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2021. 478 с.*

213. Пошиванюк Т. *Юридична відповідальність слідчих та прокурорів за статтями КК України*. URL: <https://surl.li/stqyhf>.

214. *Правовий статус слідчого. 2024*. URL: <https://surl.li/qgrbco>.

215. Прилуцький С. В., Савчук І. І. *Проблема зловживання правом прокурором у кримінальному процесі. Вісник кримінального судочинства. 2019. № 1. С. 50–59.*

216. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n492>.

217. *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Веб-портал Офісу Генерального прокурора*. URL: <https://surl.lu/qzxsxv>.

218. *Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

219. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.

220. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. *Верховна рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21>.

221. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>.

222. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

223. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#n1136>.

224. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у частині забезпечення реалізації функцій прокуратури 3009а-1 від 28.08.2020. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://surl.li/sqcmhv>.

225. Прокурор: керує? координує? наглядає? розслідує : Звіт за результатами дослідження «Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу» / за заг. ред. Белоусова Ю. Київ.: СТ-Друк, 2017. 268 с.

226. Прокурорське право: навч. посібник / за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 640 с.

227. Пчеліна О. В. Завдання і зміст процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, учинених групою осіб. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (93). С. 296–302.

228. Пчеліна О. В. Щодо поняття та сутності взаємодії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2015. № 1 (11). С. 167–172. URL: <https://surli.li/xkovqj>.

229. Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Організація взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. Вип. 90, ч. 4. С. 342–347.

230. Риженко К., Демчук П., Ткачук А. Як працює система електронного кримінального провадження іКейс. *УКРІНФОРМ*. 2024. URL: <https://surli.cc/xnwtjo>.

231. Рішення ЄСПЛ у справі «Дудник проти України» від 10 березня 2010 р. (заява № 17985/04). *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_510.

232. Рішення ЄСПЛ у справі «Осадча та інші проти України» від 11 березня 2021 р. (заява № 55896/10 та інших 6 заяв). *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g13.

233. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів № 120дп-22 від 24 серпня 2022 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. 2022. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2022/08/24/2672>.

234. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів № 131дп-25 від 18 червня 2025 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2025/06/18/5130>.

235. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів №107дп-22 від 03 серпня 2022 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2022/08/03/2337>.

236. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів №114дп-23 від 30 травня 2023 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2023/05/30/3527>.

237. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів №231дп-23 від 13 грудня 2023 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2023/12/13/4315>.

238. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів №31дп-24 від 21 лютого 2024. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2024/02/21/4362>

239. Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів №87дп-22 від 16 червня 2022 року. *Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів*. URL: <https://kdkp.gov.ua/decision/2022/06/16/2274>.

240. Рогальська В., Рабушко Н. Використання штучного інтелекту в діяльності Вищого антикорупційного суду України під час здійснення ним судового контролю. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 4 (131). С.145–151.

241. Рогатинська Н., Гніздюх Н. Процесуальна самостійність слідчого в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 4 (28). С. 88-91. URL: <https://surl.lt/dgfwxj>.

242. Рогатюк І. В., Алексєєва-Процюк Д. О. Прокурорський нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування: історія та сучасність. *Наше право*. 2013. № 3. С. 156–162.

243. Ролі слідчого і прокурора на досудовому розслідуванні: інтерв'ю з Ю. Белоусовим і Д. Гюльмагомедовим. 2021. URL: <https://surl.lu/xaptjz>.

244. Савчук Т. І. Поняття «взаємодії» як криміналістичної категорії// *Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення судової і правоохоронної систем* : матер. Всеукр. наук.практ. конф. (м. Северодонецьк, 19 травня 2017 р.). С. 243–246.

245. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588 с.

246. Сиводєд І.С. Процесуальні аспекти взаємодії прокурора, слідчого та оперативних працівників з державними та недержавними суб'єктами, міжнародними організаціями під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на окупованій території України. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 134–144.

247. Сидорчук В. В. Процесуальний статус слідчого, який розслідує корупційні злочини: дис...доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 262 с.

248. Систематичне втручання в систему автоматизованого розподілу справ у Вищому господарському суді: ДБР завершило розслідування. *Державне бюро розслідувань*. 2021. URL: <https://surl.li/mycdku>.

249. Сіренко О. В., Короткова Є. О. Досвід впровадження системи електронного кримінального провадження в Україні та ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 338–340. URL: <https://surl.li/shgdva>.

250. Смоков С. М. Психологічний вплив як необхідний елемент слідчої діяльності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 148–152.

251. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2015. № 825. С. 347–354.

252. Сорока С. О., Римарчук Г. С. Кримінальний процес в Україні: історія і сучасність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 553–562.

253. Соцький А. М. Деякі аспекти процесуального статусу дізнавача в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 195–200.

254. Стандарти діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування: Наказ Генерального прокурора 26 січня

2022 року № 10. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010905-22>.

255. Стандарти діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування: Наказ Генерального прокурора 24 квітня 2024 року № 84. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0084905-24#Text>.

256. Старченко О. В. Місце та роль зовнішньої взаємодії у слідчій діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 20 с.

257. Стецюк Б. Р. Досудова стадія юридичного процесу в давньоруській державі. *Форум права*. 2012. № 2. С. 665–669. URL: <https://surl.li/ulzzbj>.

258. Судова статистика за 2021-2023 роки. *Судова влада України*. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

259. Сухонос В. В. Прокуратура у державному механізмі Російської імперії після судової реформи 1864 р.: монографія. Суми: Університетська книга, 2012. 104 с.

260. Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник. Суми: Університетська книга, 2014. 544 с.

261. Сухонос В. В., Михайловська Є. В. Правовий статус прокурора в системі органів державної влади України. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 10 (23). С. 85–91.

262. Сущенко В. М. Інститут процесуального керівництва досудовим розслідуванням у системі органів прокуратури. Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України / авт.-уклад. В. Мусіяка. Київ, 2017. С. 134–143.

263. Сущенко В. М. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням: поняття, зміст, планування та організація: монографія. Харків: Право, 2018. 224 с.

264. Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 468 с

265. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.

266. Тищенко С. В. Взаємодія прокурора та слідчого судді у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Кропивницький, 2024. 249 с.

267. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.

268. Топчій В. В. Взаємодія та координація в діяльності органів внутрішніх справ з виявлення та розкриття злочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 30(2). С. 165–169.

269. Торбас О. Застосування розсуду прокурором у процесі надання доручень та вказівок щодо проведення слідчих дій. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 88–92.

270. Торбас О. О. Застосування розсуду прокурором у процесі санкціонування та проведення слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. С. 168–170.

271. Трудове право України: підручник / за ред. проф. О. М. Ярошенко. Харків: Вид-во 2022. 376 с.

272. У ВР запропонували нову форму реагування суддів на зловживання правами адвокатами. *Національна асоціація адвокатів України*. 2023. URL: <https://surl.li/zhctmr>.

273. Ухвала Валківського районного суду Харківської області від 03 лютого 2014 року у справі № 615/869/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37060345>.

274. Ухвала Вищого антикорупційного суду у справі № 991/5/23 від 09 січня 2023 року. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108363343>.

275. Хамула П. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект. *Віче*. 2015. № 4. С. 28–31. URL: <https://surli.cc/tpyzpk>.

276. Химчук А. Маніпуляція автоматизованим розподілом справ. URL: <https://surl.li/jkcvgw>.

277. Хить Ю. П. Психологічна характеристика наукових підходів до розуміння поняття «взаємодія» між слідчим і прокурором у сучасному правовому просторі. *Юридична психологія*. 2020. № 2(27). С. 24–31.

278. Хить Ю. Правове регулювання форм психологічної взаємодії між слідчим і прокурором. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 138–147.

279. Ховпун О. С., Подгорець С. В. Електронне кримінальне провадження. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2022. Том 33 (72) № 1. С. 98–102.

280. Хрипун В. У прокуратурі запровадять автоматичний розподіл справ на процесуальних керівників. *Судово-юридична газета*. 2024. URL: <https://surl.li/lvsbev>.

281. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

282. Циганок С. В. Юридична відповідальність як дієвий механізм державного регулювання діяльності прокуратури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 336–338. URL: <https://surl.lt/dxflpv>.

283. Циганюк Ю. В. Компоненти системи досудового розслідування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 477–480. URL: <https://surl.li/uxvuyai>.

284. Циганюк Ю. В. Основні види підсистем та їх компонентів у кримінальному процесі України. *Право і суспільство*. 2017. № 4 (ч. 2). С. 191–194. URL: <https://surl.li/cxwobr>.

285. Циганюк Ю. В. Цивільний позов у кримінальному процесі України та країн континентальної правової системи: порівняльно-правове дослідження: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2008. 205 с.

286. Циганюк Ю. В. Система кримінального процесу України: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.09. Кривий Ріг, 2020. 437 с.

287. Цисаренко О. О. Актуальні питання проведення прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час здійснення досудового розслідування у формі дізнання. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: матеріали міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса. 2022. С. 479–483.

288. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В., Плетенець В. М., Чаплинська Ю. А. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД. 2017. 480 с.

289. Чернобаєв С. Нормативне закріплення повноважень слідчого в період із XI століття по другу половину XIX століття на території сучасної України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №. 10. С. 226–232.

290. Чумак М. (Не)ефективність прокурора: організаційні бар'єри та хімія взаємодії. 2025. URL: <https://surl.li/cc/nxrgqo>.

291. Шаповаленко Є. В., Герус Т. С. Поняття і форми взаємодії слідчих та оперативних працівників Національної поліції України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.). ред.кол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 182–185.

292. Школа С. М. Кримінальна відповідальність: загальна характеристика та форми реалізації. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 149–153. URL: <https://surl.li/zeapsn>.

293. Шпитко О. В. Форми та види взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2020. Вип. 61. Том 2. С. 125–128.

294. Шульган І. І. Прокурор в кримінальному процесі. автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2020. 20 с.

295. Шульган І. І. Прокурор в кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2020. 238 с.

296. Шульгін С. Роль та значення сумніву у внутрішньому переконанні слідчого, прокурора під час оцінки ними доказів у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 251–256. URL: <https://surl.li/zdzyfx>.

297. Щорічна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2020 рік. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. Київ. 2021. 355 с. URL: <https://surl.li/mffpdj>.

298. Юрчишин В. М. Функції прокурора у досудовому розслідуванні: теорія і практика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Запоріжжя, 2016. 36 с.

299. Як необдумані зміни до КПК позбавили керівників прокуратури права скасовувати незаконні постанови слідчих та прокурорів. 2024. URL: <https://surl.li/xhyozo>.

300. Янкова Л. Ю. Організація і тактика кримінального переслідування у судових стадіях кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2021. 232 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Когут І. А. Поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 617–620. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/156.pdf. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-10/156.

2. Когут І. А. Форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Європейські перспективи*. 2024. № 3. С. 40–45. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2024-3/EP_2024_3_040.pdf. DOI: 10.32782/ep.2024.3.6.

3. Когут І. А. Юридична відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Право.ua*. 2024. № 3. С. 154-159. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2024-3/Pravo_ua_2024_3_154.pdf. DOI: 10.32782/LAW.UA.2024.3.23.

4. Когут І. А. Особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1021–1026. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328084/317875>. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.151.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Когут І. А. Становлення та розвиток взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування (XIX-XXI ст.ст.) *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана)*: збірник тез Міжнародної

науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 71–74.

2. Когут І. А. Концептуальні підходи до визначення поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Сучасні дослідження світової науки: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Куновіце, Чеська Республіка 17–18 червня 2022 року)* Куновіце: Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 50–53.

3. Когут І. А. Діджиталізація кримінального провадження в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс: матеріали IV Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 01 липня 2022 року)*. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 94–95.

4. Когут І. А. Розмежування доручення та вказівки прокурора як форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу (м. Львів, 23 вересня 2022 року)*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 171–174.

5. Когут І. А. Передумови відсутності належної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 06 жовтня 2022 року)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 334–335.

6. Когут І. А. До питання проведення прокурором слідчих (розшукових) дій особисто. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда*

Юзькова (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 50–52.

7. Когут І. А. Досвід окремих країн Європи щодо взаємодії прокурора з органами досудового розслідування. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 59–62.

8. Когут І. А. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за невиконання письмових вказівок прокурора. *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 240–242.

9. Когут І. А. Забезпечення процесуальної самостійності слідчого та дізнавача при взаємодії з прокурором. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: збірник тез ХХVІІІ щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 46–48.

10. Когут І. А. Неефективне процесуальне керівництво як підстава притягнення прокурора до юридичної відповідальності. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 87–89.

11. Когут І. А. Значення взаємодії між правоохоронними органами як складової забезпечення правопорядку. *Актуальні проблеми юридичної науки. Забезпечення правопорядку в Україні та світі: виклики сьогодення*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять треті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 241–243.

12. Когут І. А. Погодження клопотань прокурором як механізм процесуальної взаємодії зі слідчим та дізнавачем. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави*: збірник тез ХХІХ щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 34–36.

13. Когут І. А. Надмірна завантаженість прокурорів як виклик у контексті ефективної взаємодії у кримінальному провадженні. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 140–143.

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ з питань правоохоронної діяльності

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

Когуту І.А.
kohut.ivan99@gmail.com

Шановний Іване Анатолійовичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності розглянуто зміни до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення підготовлені Вами у межах здійснення наукового дослідження на тему: «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування».

За результатами розгляду інформуємо, що законодавчі пропозиції, зроблені в межах наукового дослідження, надані народним депутатам України – членам Комітету для ознайомлення.

З повагою

Голова Комітету

С. Іонушас

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Іонушас Сергій Костянтинович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000D0512F003BA2DC00
Дійсний до: 12.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-27/12-2025/163476 від 15.07.2025

1939974

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
 ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29000. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-75-70
 E-mail: info@univer.km.ua. Розрахунковий рахунок UA 598201720344281002200032328 в ДКСУ у м. Києві.
 МФО 820172. Код ЄДРПОУ 14163438

02.10.2025 № 01393/25

На № _____ від _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор університету

Олег ОМЕЛЬЧУК

13 жовтня 2025 р.

А К Т

**про реалізацію результатів наукових досліджень
 Когута Івана Анатолійовича
 на тему «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором
 під час досудового розслідування»**

Комісія у складі: декана юридичного факультету, кандидата юридичних наук, доцента Захарчука Віктора Миколайовича, членів комісії: професора кафедри кримінального права та процесу, кандидата юридичних наук, доцента Туровця Юрія Миколайовича, доцентки кафедри кримінального права та процесу, кандидатки юридичних наук, доцентки Присяжної Анни Василівни, стверджує цим актом, що розроблені в ході дисертаційного дослідження Когутом Іваном Анатолійовичем наукові положення і висновки з теми «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування» були детально вивчені колективом кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова і реалізовані у навчальному процесі.

Зокрема, дисертантом було надано комісії для ознайомлення наукові публікації, які відображають основний зміст дисертаційного дослідження:

1. Когут І. А. Поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 617-620.
2. Когут І. А. Форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Європейські перспективи*. 2024. № 3. С. 40-45.
3. Когут І. А. Юридична відповідальність за правопорушення, вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Право.иа*. 2024. № 3. С. 154-159.
4. Когут І.А. Особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1021-1026.
5. Когут І. А. Становлення та розвиток взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування (XIX-XXI ст.ст.) *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана)*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С-71-74.
6. Когут І. А. Концептуальні підходи до визначення поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. *Сучасні дослідження світової науки*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 червня 2022 року) Куновіце: Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 50-53.
7. Когут І. А. Діджиталізація кримінального провадження в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс*: матеріали IV Міжнародної наукової конференції (м. Вінниця, 01 липня 2022 року). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 94-95.

8. Когут І. А. Розмежування доручення та вказівки прокурора як форм процесуального керівництва досудовим розслідуванням. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу* (м. Львів, 23 вересня 2022 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 171-174.

9. Когут І. А. Передумови відсутності належної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 06 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 334-335.

10. Когут І. А. До питання проведення прокурором слідчих (розшукових) дій особисто. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова* (м. Хмельницький, 10 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 50-52.

11. Когут І. А. Досвід окремих країн Європи щодо взаємодії прокурора з органами досудового розслідування. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 59-62.

12. Когут І. А. Юридична відповідальність слідчого та дізнавача за невиконання письмових вказівок прокурора. *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять другі осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 13 жовтня

2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 240-242.

13. Когут І. А. Забезпечення процесуальної самостійності слідчого та дізнавача при взаємодії з прокурором. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів*. (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 46-48.

14. Когут І. А. Неefективне процесуальне керівництво як підстава притягнення прокурора до юридичної відповідальності. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 87-89.

15. Когут І. А. Значення взаємодії між правоохоронними органами як складової забезпечення правопорядку. *Актуальні проблеми юридичної науки. Забезпечення правопорядку в Україні та світі: виклики сьогодення: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять треті осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 241-243.

16. Когут І. А. Погодження клопотань прокурором як механізм процесуальної взаємодії зі слідчим та дізнавачем. *Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави»: збірник тез XXIX щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів* (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 34-36.

17. Когут І. А. Надмірна завантаженість прокурорів як виклик у контексті ефективної взаємодії у кримінальному провадженні. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 30 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 140-143.

Матеріали, подані здобувачем, використовуються під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Основи кримінального процесу», «Криміналістична тактика та методика» у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

Теоретичні положення та висновки, запропоновані Когутом І. А., використовуються для підготовки навчально-методичного забезпечення із навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Основи кримінального процесу», «Криміналістична тактика та методика», для студентів юридичного факультету денної та заочної форм навчання. Включення до зазначених матеріалів положень та висновків, які містяться у дисертації, сприяє більш глибокому вивченню навчального матеріалу студентами університету, які навчаються за спеціальностями D8 Право (081 Право) і D9 Міжнародне право (293 Міжнародне право).

Голова комісії

декан юридичного факультету
кандидат юридичних наук, доцент

 Віктор ЗАХАРЧУК

Члени комісії

професор кафедри
кримінального права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент

 Юрій ТУРОВЕЦЬ

доцентка кафедри
кримінального права та процесу
кандидатка юридичних наук, доцентка

 Анна ПРИСЯЖНА

Підпис:
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис:
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис:
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

Підпис:
ЗАСВІДЧУЮ:
Нач. ВК ХУУП
імені Леоніда Юзькова

АНКЕТА ОПИТУВАННЯ
«Взаємодія слідчого та дізнавача з прокурором
під час досудового розслідування»

Шановний респонденте!

На кафедрі кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова проводиться дисертаційне дослідження, присвячене питанням взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування.

Без урахування думки практичних працівників аналіз особливостей такої взаємодії буде неповним, а результати дослідження недостатньо обґрунтованими. У зв'язку з цим просимо Вас долучитися до дослідження, відповівши на запитання цієї анкети.

Анкетування є анонімним. Отримані результати будуть використані в узагальненому вигляді виключно для цілей цього дослідження.

Ваша допомога є надзвичайно цінною!

1. Вкажіть Вашу професійну приналежність:

- суддя;
- прокурор;
- адвокат;
- науково-педагогічний працівник, науковий працівник;
- слідчий, дізнавач;
- працівник оперативного підрозділу;
- аспірант.

2. Стаж Вашої роботи:

- 0-5 років;
- 5-10 років;
- 10-15 років;
- 15 і більше років.

3. Чи впливає, на Вашу думку, взаємодія між слідчим/дізнавачем та прокурором на ефективність досудового розслідування?

- Так, значно впливає, оскільки злагоджена взаємодія підвищує ефективність досудового розслідування;
- Ні, ефективність залежить більше від інших факторів, ніж від взаємодії.

4. Чи стикалися Ви у своїй діяльності з взаємодією між слідчим, дільнавачем та прокурором під час досудового розслідування? Якщо так, то в чому саме це проявлялося?

- Розгорнута відповідь.

5. Чи виконує завдання кримінального провадження існуюча модель організації досудового розслідування, де основним виконавцем роботи з досудового розслідування є слідчий/дільнавач, а прокурор здійснює процесуальне керівництво?

- Ефективнішою є модель згідно з якою прокурор є суб'єктом, який безпосередньо здійснює розслідування;

- Сучасна модель розподілу ролей та повноважень повністю виконує завдання кримінального провадження;

- Ефективнішою є модель, де органи досудового розслідування проводять розслідування автономно, а прокурор лише підтримує обвинувачення в суді.

6. Які, на Вашу думку, основні чинники, які перешкоджають ефективній взаємодії слідчого та дільнавача з прокурором під час досудового розслідування?

- Недосконалість нормативно-правової бази;

- Психологічні чинники;

- Чинники пов'язані з організацією роботи органів досудового розслідування та прокуратури;

- Відсутність достатньої кількості доктринальних напрацювань з питань взаємодії слідчого та дільнавача з прокурором.

7. Чи є, на Вашу думку, проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників?

- Так, проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників існує через велику кількість проваджень на одного прокурора;

- Ні, на сьогодні відсутня проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників;

- Така проблема на сьогодні не є загальною та носить регіональний характер.

8. Яким чином можна вирішити проблему надмірного навантаження на прокурорів як процесуальних керівників досудових розслідувань?

- Впровадження системи автоматичного розподілу справ між прокурорами як процесуальними керівниками;

- Розширення повноважень слідчих ідознавачів у прийнятті окремих процесуальних рішень безобов'язкового погодження з прокурором;
- Збільшення штату прокурорів.

9. Чи потрібен відомчий нормативний акт для регулювання особливостей взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування, зокрема, щодо організації спільних виїздів на місце події, взаємного інформування та планування розслідування?

- Відомчий нормативний акт необхідний для чіткого регулювання взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, оскільки відсутність уніфікованих процедур щодо спільних виїздів, інформування та планування призводить до неузгодженості дій і зниження ефективності досудового розслідування.

- Прийняття відомчого нормативного акту є недоцільним, оскільки чинні норми КПК України та внутрішні інструкції вже достатньо регулюють взаємодію слідчого, дізнавача та прокурора.

10. В межах якого виду юридичної відповідальності має вирішуватися питання відповідальності слідчого/ дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені у їх взаємодії під час досудового розслідування?

- В рамках кримінально-процесуальної відповідальності;
- В рамках дисциплінарної відповідальності;
- В рамках адміністративної, кримінальної відповідальності.

11. Чи відомі Вам випадки притягнення слідчого, дізнавача чи прокурора до відповідальності за правопорушення під час їхньої взаємодії у досудовому розслідуванні? Якщо так, який вид юридичної відповідальності застосовувався до суб'єктів їх вчинення?

- Розгорнута відповідь.

12. Чи має невиконання письмових вказівок прокурора слідчим чи дізнавачем системний характер і чи потрібне додаткове законодавче регулювання для вирішення цієї проблеми?

- Замість додаткового законодавчого регулювання доцільніше вдосконалити практичну реалізацію існуючих норм;

- Невиконання письмових вказівок прокурора не є системним явищем, а скоріше поодинокими випадками;

- Невиконання письмових вказівок прокурора слідчим чи дізнавачем є системною проблемою, яка часто виникає через недостатню чіткість процедур взаємодії.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ
«Взаємодія слідчого та дізнавача з прокурором
під час досудового розслідування»

1. Вкажіть Вашу професійну приналежність:

- суддя – 5,3 %.
- прокурор;
- адвокат – 15,8 %;
- науково-педагогічний працівник, науковий працівник – 73,7 %;
- слідчий, дізнавач;
- працівник оперативного підрозділу;
- аспірант – 5,3 %.

2. Стаж Вашої роботи:

- 0-5 років – 5,3 %;
- 5-10 років – 5,3 %;
- 10-15 років – 15,8 %;
- 15 і більше років – 73,7 %.

3. Чи впливає, на Вашу думку, взаємодія між слідчим/дізнавачем та прокурором на ефективність досудового розслідування?

- Так, значно впливає, оскільки злагоджена взаємодія підвищує ефективність досудового розслідування – 94,7 %;
- Ні, ефективність залежить більше від інших факторів, ніж від взаємодії – 5,3 %.

4. Чи стикалися Ви у своїй діяльності з взаємодією між слідчим, дізнавачем та прокурором під час досудового розслідування? Якщо так, то в чому саме це проявлялося?

- Ні;
- Контроль з боку прокурора за здійсненням усіх процесуальних дій; слідчим, оскільки легше проконтролювати, ніж потім виправляти помилки;
- Взаємодія на етапі здійснення негласних слідчих (розшукових) дій;
- Відсутність впливу прокурора на бездіяльність слідчого;
- Процесуальні відносини;
- Не мав такого досвіду.

5. Чи виконує завдання кримінального провадження існуюча модель організації досудового розслідування, де основним виконавцем роботи з досудового розслідування є слідчий/дознавач, а прокурор здійснює процесуальне керівництво?

- Ефективнішою є модель згідно з якою прокурор є суб'єктом, який безпосередньо здійснює розслідування – 21,1%;

- Сучасна модель розподілу ролей та повноважень повністю виконує завдання кримінального провадження – 42,1%;

- Ефективнішою є модель, де органи досудового розслідування проводять розслідування автономно, а прокурор лише підтримує обвинувачення в суді – 36,8%.

6. Які, на Вашу думку, основні чинники, які перешкоджають ефективній взаємодії слідчого та дознавача з прокурором під час досудового розслідування?

- Недосконалість нормативно-правової бази – 21,1%;

- Психологічні чинники – 15,8%;

- Чинники пов'язані з організацією роботи органів досудового розслідування та прокуратури – 63,2%;

- Відсутність достатньої кількості доктринальних напрацювань з питань взаємодії слідчого та дознавача з прокурором.

7. Чи є, на Вашу думку, проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників?

- Так, проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників існує через велику кількість проваджень на одного прокурора – 68,4 %;

- Ні, на сьогодні відсутня проблема надмірної завантаженості прокурорів як процесуальних керівників – 15,8%;

- Така проблема на сьогодні не є загальною та носить регіональний характер – 15,8%.

8. Яким чином можна вирішити проблему надмірного навантаження на прокурорів як процесуальних керівників досудових розслідувань?

- Впровадження системи автоматичного розподілу справ між прокурорами як процесуальними керівниками – 57,9%;

- Розширення повноважень слідчих і дознавачів у прийнятті окремих процесуальних рішень безобов'язкового погодження з прокурором – 31,6%;

- Збільшення штату прокурорів – 10,5%.

9. Чи потрібен відомчий нормативний акт для регулювання особливостей взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування, зокрема, щодо організації спільних виїздів на місце події, взаємного інформування та планування розслідування?

- Відомчий нормативний акт необхідний для чіткого регулювання взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора, оскільки відсутність уніфікованих процедур щодо спільних виїздів, інформування та планування призводить до неузгодженості дій і зниження ефективності досудового розслідування – 47,4%.

- Прийняття відомчого нормативного акту є недоцільним, оскільки чинні норми КПК України та внутрішні інструкції вже достатньо регулюють взаємодію слідчого, дізнавача та прокурора – 52,6%.

10. В межах якого виду юридичної відповідальності має вирішуватися питання відповідальності слідчого/ дізнавача та прокурора за правопорушення, вчинені у їх взаємодії під час досудового розслідування?

- В рамках кримінально-процесуальної відповідальності – 21,1%;

- В рамках дисциплінарної відповідальності – 31,6%;

- В рамках адміністративної, кримінальної відповідальності – 47,4%.

11. Чи відомі Вам випадки притягнення слідчого, дізнавача чи прокурора до відповідальності за правопорушення під час їхньої взаємодії у досудовому розслідуванні? Якщо так, який вид юридичної відповідальності застосовувався до суб'єктів їх вчинення?

- Ні, невідомо;

- Кримінально-процесуальна відповідальність;

- Залежно від вчиненого діяння;

- Відомо, кримінальна.

12. Чи має невиконання письмових вказівок прокурора слідчим чи дізнавачем системний характер і чи потрібне додаткове законодавче регулювання для вирішення цієї проблеми?

- Замість додаткового законодавчого регулювання доцільніше вдосконалити практичну реалізацію існуючих норм – 36,8%;

- Невиконання письмових вказівок прокурора не є системним явищем, а скоріше поодинокими випадками – 31,6%;

- Невиконання письмових вказівок прокурора слідчим чи дізнавачем є системною проблемою, яка часто виникає через недостатню чіткість процедур взаємодії – 31,6%.

ПРОПОЗИЦІЇ

щодо внесення змін і доповнень до КПК України та інших законодавчих актів (щодо удосконалення взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування)

I. Внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України:

1) у назві статті 25 після слова «Публічність» доповнити словами «та взаємодія сторони обвинувачення»;

2) статтю 25 доповнити частиною другою такого змісту:

«Учасники кримінального провадження зі сторони обвинувачення зобов'язані взаємодіяти під час виконання своїх повноважень відповідно до чинного законодавства. Невиконання або неналежне виконання обов'язку щодо взаємодії учасниками зі сторони обвинувачення тягне за собою передбачену законодавством відповідальність.»;

3) перше речення частини першої статті 37 викласти в такій редакції:

«Прокурор, який здійснюватиме повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, визначається керівником відповідного органу прокуратури після початку досудового розслідування з урахуванням раціонального розподілу навантаження та його поточного обсягу справ.»;

4) друге речення частини третьої статті 37 викласти в такій редакції:

«У виняткових випадках, через неефективне здійснення прокурором нагляду за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва, керівник органу прокуратури може покласти повноваження цього прокурора на іншого прокурора того ж органу прокуратури та одночасно ініціювати провадження щодо притягнення прокурора до відповідальності у порядку, встановленому чинним законодавством.»;

5) частину першу статті 40 після слів «процесуальних дій» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.»;

6) речення другої частини четвертої статті 40 виключити;

7) друге речення частини першої статті 40¹ після слів «здійснення дізнання» доповнити словами «а також за взаємодію з прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва»;

II. Внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення:

1) у назві статті 185⁸ після слів «законних вимог» доповнити словами «та письмових вказівок прокурора»;

2) доповнити статті 185⁸ частиною третьою такого змісту:

«Невиконання або неналежне виконання слідчим або дізнавачем письмових вказівок прокурора, –

тягне за собою накладення штрафу від вісімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».